

H A S Z N O S
M Ű L A T S Á G O K ,

a' Hazai 's Külföldi

T u d ó s í t á s o k h o z

T o l d a l é k ú l .

---

1 8 3 0 .

Második Féléosztendőre.

P e s t e n ,

Petrócai Trattner J. M. és Károlyi I.
betűjével.

304298

G. TELEKIEK'
ALAPÍTVÁNYA

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

N° 1.

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.
1 8 3 0.

Öröm-Érzés.

A' kit Honszeretet' lángja hevit, — ki a'
Közjólétet erős karral elő viszi; —
Azt úgy tiszteli meg édes Atyánk FERENCZ
A' Virtusnak örök diszeivel, miként
Téged nagy Szilasynk, fénytele Csillagunk!
Melly boldog diadalt győze nemes Neved
A' megsemmisedés' néma homályiból,
Ezt az látja tsak, és érzi, — kinek szive
A' Hármás haloméért gyulladoz, és dobog.
Oly emlék' jelivel dizesedél fel, — a'
Melly nyoltzszáz' ködiből költi fel a' Ditsó
Szent Istvánt, szomorú kriptai por között.
Bár a' Virtus elég disz, 's jutalom maga,
Bár elrejtve szeret fényleni, 's áldani; —
Mint a' tiszta patak, melly folyadékival
Árnyékos Ligetek' keblibe ömledez, —
'S látatlan nevelő parti virágokat;
Még is, hogy ha kitűn égi sugárral
A' porrészt' alaton szennyeiből tüze;
Munkájával erős'b, és tehetős'b, lehet
A' szebb Lelkek egén fényleni, 's áldani.
Tudván ezt az igazt, 's jót szerető Király,
A' Lelkes Magyarok' Gyámja, Kegyes
FERENCZ,

Érdem tzimjeivel tünteti fel kies' b
 Diszben Híveinek mennyei Virtusit.
 Illy színben sajog óh Sillasy fényed a'
 Hon' hű gyermeki közt, — 's jót, — Igazat
 tenyészt. —

Élj ah élj Kegyes Úr! pálya-futásodot
 A' daliás Magyarok' Istene áldja meg. —
 Izzadj, — majd nagy utad' vége meg adja a'
 Terhes fáradozás' drága jutalmait; —
 'S szép a' Hunnia véd Angyala Nagy Neved'
 A' bús Tzinteremek' néma rögén tul is
 Kellő, és eleven fényibe élteti.

Angyán Mihály.

*Czivakodás az Angol, és Chinai Kereske-
 dők között.*

A' Chinabeliek, és Anglusok között való
 czivakodás a' Kereskedésre nézve mostan
 sokkal tüzesebb, mint hajdan volt. Ez előtt
 az egyenetlenség tsak a' Chinai Hong Ke-
 reskedők, és a' Keletindiai Társaság között
 uralkodott, de már most mága a' Chinai
 Tsászár is belékeveredett, és a' Társaság'
 minden Tisztjei elköltözvén Cantonból, ad-
 dig is Manillába mentek. A' dolog minden
 thea-ivókat nagy mértékben érdekli. 1820.
 a' Hong-Kereskedők öszvebeszéltek, és a'
 thea' árát jóval feltsapták. A' Kelet-Indiai
 Társaság azonnal félbeszakasztott velök
 minden további kereskedést, és mivel
 egy álló esztendőre elegendő theája volt,
 könnyen várhatta el azon idő pontot,

mellyben a' Hong - Kereskedők a' thea-
 árát leszállították, minthogy abból a' töke-
 pénzök nem volt olyan karban, hogy a'
 Kereskedés' félbeszakasztását sokáig eltűr-
 hessék. Két hónap leforgása alatt a' Hong-
 Kereskedők' szövetkezése felbomlott, a' Chi-
 nai Kereskedők nagyobb része megbukott,
 és a' Keleti-Társaság e'képpen rajtok győ-
 zedelmeskedett. Az ujonnan támadot czi-
 vakodás veszedelmesebb; minthogy magá-
 nak a' Kormányának hasznát is annyival
 inkább érdeklette, mivel az eddig 1050
 unczia ezüsből álló ajándékot, mellyet
 minden Anglus hajó a' Cantoni kikötőhely-
 től fizetett, megszüntetni kérik az Angolok.
 Úgy látszik, hogy a' Keleti-Társaság valami
 tsekély színt keresett ezen kívánságának a'
 Chinai Kormány eleibe való terjesztésére,
 és ezt tsak azért tette, hogy most midőn
 a' privilegiumjának megújításáról forog fenn
 a' szó a' Parlament előtt, ennek megtudja
 ezen példából mutatni, millyen szüksé-
 ges és hasznos a' Chinai kereskedésre
 nézve, hogy az egy hatalmas Társaság-
 nak kezében legyen; mert tsak az ilyen
 lesz képes a' Chinai szabad kényű kormán-
 nyal szembe szállani; a' mellett itt az An-
 golok a' Chinaiak' gyengeségére is számót
 tartottak, kik a' thea kereskedőknek meg-
 bukásától, 's e'ímiatt a' jövedelmek' fogya-
 tékától félnek; és ha jól üt-ki a' dolog,
 igen fontos lesz a' társaságra nézve, és ál-
 taljában az Európai kereskedés Chinában

sokat nyer. Javára szolgál ennek az, hogy kész theája elég lévén, a' kereskedést esztendeig vagy 18 hónapig is félbeszakaszthatja; az|pedig a' Chinai kereskedőket, és természetöket megrontaná, sőt a' Cantoni Kormány is nagyon megérezné, minthogy a' Cantoni Tisztek' jövedelme nagyobbára az idegen kereskedésből kerül-ki. Ha pedig ellenben a' Chinai kormány kiálja ezen próba-időt, az Angol Társaság kéntelen lesz akármi feltételekre reá állani, minthogy semmi módon sem meri Angliát thea nélkül hagyni; azért ha egyszer a' Chinai Kormány megtudja, mennyi ideig tarthat a' Társaság ellenkedése, és mikor lesz kéntelen engedni, akkor majd ő fog feljül kerülni, 's regulát szabni.

A l g i r.

A' Constitutionnel ezt írja: Sidi Ferruts egy kis kikötő hely Algirtól nyugot felé öt órányira. Az Algiri Kormányshék itt rakja hajóra termékeit, kivált az ökrököt, mellyeket a' Spanyol partokra, vagy más Európai kikötő-helybe vitet. Két út vezet Sidi Ferrutsból Algirba, egyik egyenesen, másik a' partok' hosszában Caxinés fokon keresztül. Ezen két utat, kivált a' tengerpartit, több hegyek vágják keresztül, de mellyek az utazónak nem nagy akadályt szerznek. Azon hely, hol seregünk kiszállott, természetesen ágyúkkal meg volt rakva. Ezen részen Algirt megtámadni annyit

tesz, mint szívében megtámadni, 's a' t. — A' Journal du Commerce: Torretta-Chicától Algirig a' föld gazdag növényekkel bé van terítve; terem itt aloe, cactus, fügefa, myrthus, és néhány Európai fák. Algir, és Torreta-Chica között állnak a' Franczia, Szárdiniai, és Angol Consuloknak mezei házai. A' mi seregünk által elfoglalt hely megett van Mazafrán kis folyó. — A' Journal des Debats: Sidi Ferruts, vagy Torreta-Chica fok annyira bényulik a' tengerbe, hogy mind a' két oldalánál egy karajt tsinál; a' nyugoti karajban fog a' flotta maradni. Ezen foktól éjszak-keletre 5 negyed órányira vagyon Sidi Halif hegyfok, egy órával tovább Caxines fok (Ras Acconater), éjszak felé legtávolabb, és Caxines foktól kelet felé 3 negyed órányira fekszik Mers el Dhabanne, vagy a' szunyog-rév, 's végre éjszak felé 5 negyed órányira tovább Rescada fok. Délfelé pedig innét egy órányira van az Algiri rév. Torreta-Chicától Algirig az út egyenes menetelben $4\frac{1}{2}$ órást teszen. Ezen jobb felől a' Tsászár-kastélyhoz juthatni, és balra a' tengeri vígyázó hely van Bujarkah hegy' tetején. Úgy látszik, hogy ezen két hely lesz a' hadi munkáknak legelső tárgya.

A p r ó s á g o k.

Londonban nem régiben egy Dáma bételkintvén egy drágaságokkal keresdőnek bolt-

jába , a' többi drágaságok közt egy gyémántos nyakkötőt is látott , melly 75,000 font Sterlinget ér (750,000 ezüst for.). Midőn a' Dáma kérdezné : találkozik e' olyan ember , a' ki azt megvegye , felele az áruló ahoz ugyan nints reménységem , de hiszen azért megkapjuk a' tőke-pénzünket kamataival együtt , és pedig az által , hogy mi e' féle drága tárgyakat kikölsönözni szoktuk ; mivel az ország leggazdagabb nemesei nem szégyenlenek olyan dolgokat költsön venni , mellyeknek megvásárlása egész vagyonaikba kerülne.

Lord Spencer' fiának a' katholika hitre való által lépése azt okozta , hogy jószágai körül már 50 személynél többen követték példáját , és sok mások szinte azon szándékban vannak.

Párisban egy Irlandiai Kapitány' szolgálatjában van egy 24 esztendő s törpe ember , ki 34 hüvelyknyi nagyságu , és tökéletesen felruházva tsak 34 fontot nyom.

Rejtett szó :

Szép pázsitott terem fele ;
 Másik által , — ki tud vele
 Bánni , — erdőn a' vad elvész.
 Kotsisnak való az egész.

J e g y z e t : Az 52-dik számbeli Rejtett-szó : Nagy-Kún-Kardszag-Ujszállás.

N^{ro} 3.

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.
1 8 3 0.

Hihető száma a föld kerekiségén lévő különbözőféle vallásu embereknek.

A' föld' hátán lévők' és különbözőféle vallást követők' summájának szám szerint való előadása nem leszen unalmára az Olvasó közönségnek. Ugyanis több Német, és Francia Statistikusok irtak Európáról illyeket; Humboldt Sándor pedig az „Essai politique sur le Royaume de la Nouvelle Espagne” nevű munkájának Iső Részében 323 lapon irt Amerikáról. Minthogy a' világ' egyéb részeiről való geographiai esméretünk tökéletlen, felette nehéz dolog azoknak népességét religio szerint előadni. Igy a' belső Afrikának nagyobb része, hová még egy Europainak lába soha sem juthatott, belső Ásiának széles kiterjedésű több tartományai, a' déli tenger' szigeteinek nagyobb része előttünk mindekkoráig olly isméretlenek, hogy tsak azoknak geographiai kiterjedését tudjuk a' külső határokról; a' népesség' számát pedig tsak az illy térség nagyságán magunktól képzelt mértékünk szerint ennyinek, vagy amannyinak tesszük; az azok-

ban uralkodó vallásokról még kevesebbe szólhatunk. E' szerént az egész földkerekség' népességének számát közönségesen tsal a' hozzá vetésekből gyanithatjuk; ez mind azonáltal mindenkor olyan határozatlan, a millyen bizonytalan. — Malte-Brun a' maga „Précis de la geographie universelle” czimű, 1810. kiadott munkájában az egész világon lévő 's külömbféle vallásokat követő hiveknek számát e'képpen adja elő: Katholikus 116 milliom, Görög 70 milliom, Protestans 42 milliom, öszveséggel keresztény vagyon 228 milliom. Zsidó 4—5 milliomig, Mahumedanus 100—110 milliomig, Bráma, vagy Dalai Lama vallásu 50 mill. Buddhista, Fo, 's más vallásuak 100 mill., Fetisimádók, 's más külömbfélék 100 mill., mind együtt az egész földkerekségén 653 mill.

Az Angol Bibliai Társaságnak egy nyomtatott emlékeztető beszédében 1824diki Mart. ismét más számok kerülnek elő t. i. a' földnek 1000 mill. lakosai között vagyon 2,500,000 Zsidó; 200,000,000 keresztény; kik közt 90,000,000 Rom. kath., 35,000,000 Görög, vagy napkeleti, 75,000,000 más keresztény, kik sem a' kath. sem a' görög Egyházhoz nem tartoznak. Továbbá 140,000,000 Mahomedanus; és 657,000,000 pogány vagy olyanok, kik egyikhez sem tartoznak ezek közül.—Kétségen kívül az egész világ' népességének summás száma az első felvetés szerént igen tsekély, és a' második szerént igen nagy.

(K. Bajor K. Státus - Tanátso stól).

A jelenvaló Értekezésnek Írója nem tartotta feleslegesnek az egész földkereksége minden vallású lakosainak számát, hiteles statistikai pontossággal úgy előadni: hogy a valóságtól nem messze távozni vélné magát. Ezen levelek' szük volta meg nem engedi, hogy a világ külömbféle részeiben a' számokat tábla-formában adjuk elő, noha úgy sokkal világosabb lenne azért egy folytában így következik a' leghihetőbb felvetés:

Keresztény vallású, 's pedig Róm. kath. Európában 114,500,000, Ásiában 3,100,000, Afrikában 1,110,000, Amerikában 23,420,000, Ausztráliában 15,000. Az egész földkerekségén 142,145,000.

Protestans, és más nyugoti vallásuak, kik sem a' Róm. sem a' Görög Egyházhoz nem tartoznak Európában 49,200,000, Ásiában 700,000, Áfrikában 180,000, Amerikában 12,620,000, Ausztráliában 85,000. Egész világon 62,785,000 lélek.

Görög hitűek Európában 47,500,000, Ásiában 9,600,000, Afrikában 10,000, Amerikában (1,000), Ausztráliában —. Egész földkerekségén 57,110,000.

Örmények, Koptusok, és más a' Róm. és Görög Egyháztól elszakadt Monophysiták, és napkeleti vallásuak: Európában —, Ásiában 2,850,000, Afrikában 300,000, Amerikában — Ausztráliában —. Egész földkerekségén 5,850,000 lélek. És így keresztény vagyon Európában 211,200,000, Asiá-

ban 16,250,000, Afrikában 4,300,000, Amerikában 36,040,000, Ausztráliában 100,000. Az egész világ' hátán 267,890,000.

Zsidó vallásuak : Európában 1,800,000, Ásiában 750,000, Afrikában 700,000, Amerikában 10,000, Ausztráliában —. Egész világon 3,260,000.

Mahomedanusok : Európában 3,500,000, Ásiában 79,000,000, Afrikában 55,000,000, Amerikában —, Ausztráliában 200,000. Egész világon 137,700,000.

Brama vallásuak : Európában —, Ásiában 117,000,000, Afrikában —, Amerikában —, Ausztráliában —. Egész földön 117,000,000.

Buddhisták, Confuts, Fo, Xinto's a't. tanítása szerint Európában —, Ásiában 230,000,000, Afrikában —, Amerikában —, Ausztráliában 200,000. Egész világon 230,200,000.

Schama, vagy Lama hitűek : Európában —, Ásiában 42,000,000, Afrikában —, Amerikában 350,000, Ausztráliában —. Egész földkerekségén 42,0350,000.

Fetis-imádók, 's más e'féle pogány, 's egyéb ismérletlen hitűek : Európában —, Ásiában 10,000,000, Afrikában 60,000,000, Amerikában 2,100,000, Ausztráliában 1,500,000, együtt 73,600,000.

Az egész summa, minden vallásból : Európában 216,500,000, Ásiában 495,000,000, Afrikában 120,000,000, Amerikában 38,500,000, Ausztráliában 2,000,000. Mind együtt az egész földön 872,000,000.

Újabb esméretek Algirról.

A' *Revue Encyclopedique* nevű havi írásban e' következőket olvassuk Algirról: „A' legújabb geographiai felvetés szerint Algir legalább is olyan nagy, mint Olasz ország, és egészes egére, és a' föld' termékenységére nézve Algir Olasz országot annyival feljül is haladja, hogy még egyszer annyi lakost táplálni képes, mint Olasz ország, és valóban a' Rómaiak' idejében olly nagy vala itt a' népesség, hogy a' Római tartományok közül ez volt a' legboldogabb és leggazdagabb, valamint a' közép időben is, midőn a' Kalifák' uralkodása alatt a' polgárosodás másodsor feltűnt rajta; de később a' Török katonaság' kegyetlen járma, mellyet az odavalók' nyakába vetett, annyira vitte a' dolgot, hogy a' népesség $2\frac{1}{2}$ milliomra leszállott, kik a' régi Barbarusok', Maurusok', Arabok, Spanyol Moreszkok', és Zsidók maradékaiból állnak. Minden esztendőben megjelennek az Oráni, Titterii, és Constantinei Beyek három Török osztállyal, hogy az ezen népességtől járó esztendei adót felhajtsák. A' 12000 Törökből álló katonaság, mellynek nevében a' Dei uralkodik, ámbár a' Török népszemetyéből való, még is a' népségnek nem a' megvetésre méltó része. Minden fajtalansága, és kegyetlenkedése mellett is a' szoros fenytéket, és vitézségét megtartotta, és hatalma bizonyos méltóságot szerez neki.

De minden meghódított népségek mód felett elkortsosodtak. A' Kuloglik, kiknek számát Renaudot 150,000-re teszi, és kik a' hadi seregből, valamint a' Kormány' Tisztségeiből is egészen ki vannak zárva, már egészen elfajultak, és az asszonyi puhaságnak által adták magokat. A' Mórok, Barbárok, és Spanyol-Mórok, őseiknek semmi bátorságával sem bírnak többé; ők a' hadi fortélyt, tudományokat, mellyekben hajdan tündöklöttek, a' mesterségeket, mellyek miatt tsudáltattak, valamint a' földmivelést is elfelejtették, mellyet hajdan Granadában, és Valenciában a' legjobb foganattal űztek. Kik a' városokban élnek, az ivásnak, és rab-szolgaságnak járma alatt nyögnek; amazok pedig, kik a' földet mívelik és a' Törökök' közelítésekor a' pusztákra, és hegyekre bújnak, a' vadakhoz hasonlóká lettek."

Vakmerő bátorság.

Genuának ditsőséges oltalmazása után kéntelen vala Massena a Generális veszedelmes állapotját az első Consulnak Bonaparténak megjelenteni. Genuának, 's az egész Franciaia hadi seregnak sorsa ettől függött. De hogy találjon ebben módot? Az Angolok szorosán elzártak vizen, szárazon minden kimenetelt. Mégis egy fiatal Tiszt, Franceschi, elszáná magát a' veszedelmes követségre. Veszi a' Generális' hivatalos levelét, 's egy halász-tsónakra ül három evező legénnyel. Az éj' setétsége kedvez-

vén, szerentsésen általjutnak az Angol hajók három sorain; de virradatkor észre, -'s úzóbe veszik. Franceschi sokáig hátrahagyja őket, és már tsak egy pár mértföldnyire van Autibes-től. Az ellenség sietteti hajóját; már jelen vala azon pillantat, mellyben Franceschinek az ellenség' kezébe kell vala kerülnie; ugyan azért vakmerő elhatározásában levetkezik, a' hivatalos leveleket testéhez köti, a' matrózoknak megparantsolja, hogy egy kis ideig ide's tova tsavargassák a' tsónakot, hogy az ellenségnek foglalatossága legyen, az alatt a' tengerbe ugrik, sokáig úsz, azonban eszébe jut a' kardja, hogy az az Anglusok' kezébe ne essék, sebesen vissza tér a' hajóhoz, a' kardot felkapja, azt a' nyakába akasztja, és egy pár óráig úszván, a' tenger-parthoz szerentsésen eljut. Ez által a' hivatalos leveleket megmentvén, azokat a' Consulnak által adta. A' tsudálkozás, és a' jutalom koronázták meg ezen vitézi bátorságát.

A p r ó s á g o k.

Minthogy a' mai időkben a' jutalomkérdéseknek, 's más tárgyaknak megfejtésére a' jutalmak igen nagy divatban vannak, a' Gastronom is (ez egy folyó-írás, melly Párisban jelenik meg, és mellynek tartalmát, már maga a' czime elegendőképpen mutatja) követi ezt a' szokást, és kérdésül teszi: „Hogy az egészség fentartására nézve

mi jobb, ülve-e, vagy fekve enni? — A' jutalom egy szép pástétom, és egy kosár Champaniai bor.

Az esméresek Londoni Bankir Stephenson Robert Bristol város' szomszédságában (az egyesült Státusokban) egy gyönyörű jószágot vett, mellyhez egy felséges mulató házat is épített. A' fényes szolgálatot nagyon szereti, és igen szép vadász- és lovaglópáripái vagynak. Lloyd a' hajdani első legénye, és Horner Tamás Úr vele egy házban laknak.

Nem regiben a' Napoleon kotsija utolsó fordulását tette meg. Ezt Frankfurthól a' Liptsei vásárra vivén, egy Drezdai kereskedő vette meg, hogy azt széljel bontsa.

Azt tartják, hogy majd több gyémánt lesz Angliában, kivált apró; minthogy az Angolok az utolsó Birmáni haboru által több gyémánt-bányát nyertek.

Rejtett szó:

Az egész, városka a' Duna' mentében.

'S másutt is; gabonát természetek felében; Név szerént sok helyben meg van a' másfele, Noha valósággal kevés bír most vele.

Jegyzet: A' 2dik számbeli Rejtett-szó: Tsermely.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

*Nagy Tiszteletü Tudós Alber Nep. Já-
nos' az Ajtatos Oskolák Renden volt
Aldozó Pap's a Magyar Kir. Egye-
temnél Rendes Tanítónak sírboltjára.*

Mennybéliek! csak nincs örökös honunk
E' földön? — Úgy van! mind utazók vagyunk,
Nincs itt igaz, 's tartós szerencsénk,
Mert kiki földre siet nyugodni.

Bús napjainknak sok rögös utjain,
Bajjal törekszünk Croezusi kincseket
Szerezni, hogy nagy hír, 's dicsőség
Égig emelje becses nevünket.

Reszkedve vágyunk gyűjteni érdemet
'S elnyerni fényes rangokat. Oh ezek
Múlnak hamar! mert melly szerencse
Szárnyain Égig emelt, le is ver.

A' nyár is ámbár Édeni kertjeit
Felnyitja, 's nekünk nyujtja gyümölcsseit,
De gyakran ámit, ért gyümölcsét
Adja ugyan, de ragadja ismét.

Minden tehát itt csak rövid évekig
Tart, 's vége lészen. — Fájdalom! így forog
Éltünk is. — A' vad sors zavarja
Szüntelenül, 's keseríti, míglen

A' bús halálnak rettenetes dühe
Létünk virágát félbe szakasztja, és
Letépi. — Ez volt életünknek
Ellene minden időbe, 's eddig

Nem volt elég hát száz meg ezernyitől
 A' föld határit fosztani képtelen
 Haraggal. — oh nem; most is élő
 Embereket ragadoz halálra.

Most is kirántván szomjuhozó nyilát
 Jár 's vérbe mártott karjait ellenünk
 Fordítja nem sajnál Apát, nem
 Édes Anyát, Csöcsömöt, 's Tanítót,

Albert is érvén illy szomorú csapás,
 A' földbe rejté. — Nagy tudománya, és
 Szorgalma nem menté haláltól,
 Őt' is ezen zivatar lesujtá.

Elhagyta élő földi barátait,
 Bézárta utját, 's harmatos életét
 'S bár sírj, 's fohászkodjál utána,
 Hasztalan! ime halál ragadta

Tőlünk. — De él ő ott, hol erény ragyog
 Hol drága kincsel fáradozásait
 Pótolni, 's éltét vissza adni
 Fogja az Ég Ura — a' Nagy Isten.

Tekints le hozzánk mennyei székiből
 A' boldogoknak, — légy szeretett Atyánk
 'S véd lelke csüggedt sziveinknek
 Pályafutásod után, is, esdünk!

Hozzád emeljük könybe merült szemünk'
 Kedves Tanítónk! vedd kegyesen fel e'
 Gyászos fohászt míg könnyeink' vég
 Tiszteletül poraidra hintjük.

A' Pesti Nevendék Papság.

Néhai IVdik György Angol Király.

Az Angol Újságok a' minap meghalt
 IV. György Angol Király életéről e' követ-
 kezőket közlik: A' IIIdik György Király'
 örököse már mint Korona - Herczeg tö-
 kelletes szépségű férjfiui külső tulajdon-
 ságai és magához vonzó kellemetességei

által kinek - kinek szeretetét megnyerte. A szép mesterségeket, nevezetesen a' muzsikát, 's a' képművészt különösen kedvelte; Európának minden nevezetesebb nyelveiben járatos volt, szóval olly nemes tulajdonságokkal bírt, hogy midőn a' trónusra ült, még azok is, kik az előtt ellene voltak, megvallani kénytelenítettek (ollyan volt Lord Byron), hogy a' Király a' várokozásokat sokkal feljűl haladta. IVik György született 1765dik esztendei Augustus' 12kén. A' nevelése, valamint minden Angol Királyi Herczegeké, kezdődött az Anya' felügyelése alatt, ki egy német gazd'asszony minden gondoskodása mellett, gyermekének ápolgatását első esztendőkből senki' kezére bízni nem akarta. Az első nevelője vala Gróf Holdernesse, ki alatt a' Herczegtanítást vett Salzes Úrtól, de ezek nem sokára más hívatalt kaptak, és az első helyébe Dr. Markham neveztetett (későbbben Yorki Érsek). Ez után következett Dr. Jackson, és későbbben Arnold Úr. Elérvén 1783dikban a' tökéletes kort, különös udvart tartott, és annak kitarását a' Király a' maga jövedelméből 50,000 font Sterlingig magára vállalta, mellynek pótlására a' Parlamentum neki 100,000 font Sterl. rendelt. Úgy látszik hogy már akkor állott fel a' barátság György, 's az ellenkező félnek (Oppositionnak) tagjai között, mellynek fejei voltak Fox, Sheridan, Tierney 's a' t. kiktől sokat tanult. 1795dik eszt. Aprilis

18kán házasságra lépett Karolina Braunschweigi Herczeg-Asszonnyal, (kivel nem élt szerentsésen) ettől 1796dik eszt. Junius 7dikén nemzette Charlotte Herczeg-Kisaszszonyt, kit Koburgi Herczeg Leopold vett házastársúl. A' Regenség III. György Király' betegsége miatt neki pompásan általadatott 1811, és annak vége lett 1820. midőn a' Herczeg IVdik György név alatt felült a' thrónusra. Felette kemény tsapás vala a' Királyra nézve leányának 1817dikben történt halála, melly néki mély szomorúságot okozott; hasonló szomorú eset éré őtet 1818dikban midőn mód felett szeretett anyját elveszté. A' királyi Méltóságra való felemeltetése után, a' környülállások megkivánták, hogy Ő Felsége több utakat tegyen, és a' Státusait megvizsgálja. Azon rendkívül való szives elfogadás, mellyet Skócziában és nevezetesen Irlandban tapasztalt, világos tanú bizonyosága azon határtalan szeretetnek, mellyel az Angol nép Fejedelme eránt viseltetett. A' Hannoverai Királyságnak is szerentséje volt az ő látogatásában és hosszasabb ideig ott létében részt venni. A' szép mesterségek eránt való nagy szeretete karakterének fő pontja volt. A' muzsikának buzgó kedvelője levén, a' Haydn', és Mozart' legjelesebb műveit fuvó eszközökre kiválasztá, és míg Brightonban mulatott, azokból asztal felett, 's asztal után, többnyire kis, de kiválasztott Társaságnak, gyönyörű muzsikai mulatságot szerzett.

Melly nagy kegyességgel fogadtatott Rossini a' boldogult Királytól, esméretes dolog. Mitsoda izlése volt IVdik Györgynek a' képíróásra nézve, eléggé mutatja a' képességűjteménye, mellyet ő még mint Valesi Herczeg szerzett, és esztendőnként gazdagított. (A' Windsori kastély' megújítására, 's ékesítésére szinte a' pazarlásig halmoztatta a' pompát, és dús gazdagsággal készíttette nagy mesteri kezek által a' művészet' fényes tárgyait; de tökéletességre nem hajthatá. Ezen kastélyban állá-ki utolsó fájdalmait is).

A' Képszobrok.

Gentben Flandriában egy hídon bronzból két képszobor áll, mellyek egy nevezetes dolgot jelentnek. Egyik egy atyát, a' másik egy fiut ábrázol, kik mind ketten valami haza-árulásért halálra voltak ítélve. Azonban némelly környűállások miatt a' fiu olly feltétel alatt kegyelmet nyert, hogy attyának hóhérja legyen. — Eleinte egy általjában vonakodott életét illy utálatos tselekedettel megvásárolni. Végre még is a' jó atya reá beszélte, eleibe terjesztvén, hogy minden esetre neki (az atyának) meg kell halnia, és azon gondolat, hogy halála által fia' megmentésének eszköze volt, utolsó pillantásában nagy vigasztalásúl szolgálta. Az ifju reá-állá; a' veszély' pillantatában felemelé a' bárdot, — de midőn éppen vágni akarná, karja elvesztvén erejét, leeresz-

kedék, 's a' bárd kezéből kiesék. Ha ezer élete lett volna is, mind egymásután oda adta volna, mintsem hogy valaha illy tselekedetre elhatározza magát. Élet, és szabadság mind eltűnt a' fiu szeretet előtt; attyának nyakába borúla, és által-ölelvén, így kiálta: „Atyám, atyám! haljunk meg mind a' ketten”. Azután más hóhért szólította, hogy a' törvény' határozását végrehajtsa. — A' nép megindulván ezen látáson, hirtelen nagy tapsoló lármát üte, zokogásokkal, és sohajtásokkal elegyítve. A' kivégeztetést a' közönséges, zajos kivánságra el kelle halasztani. A' Fő Tiztség ezen történetről tudósíttatván, mind a' kettő botosáncot, a' fiu pedig nagy jutalmakat nyert. Ezen broncz álló képeket ennek a' ditső tselekedetnek emlékezetére állították. A' kép a' fiut éppen azon pillantatbeli helyzetésében ábrázolja, midőn a' bárd kezéből kiesik.

Választó-Piksisek.

Bizonyos Warin Úr Párisban olly tobák-piksiseket készít, mellyeket „Választó-börbönczék”-nek nevez. Fedelén láthatni egy napot, 's körülötte azon 221 Deputatus' neveit, kik a' Felírás mellett voksoltak; más felén szemlélhetni a' holdat utolsó negyedében, fellegek által elborítva, azon 181 Deputatus' neveivel együtt, kik a' Felírás ellen voksoltak. Ezen piksisek egy olly levél papirosba voltak bétakarva, melly

re maga a' Felírás, és a' Király' Proclama-
tiója van nyomtatva. Ezen piksiseket a'
Politia elfoglalta.

Vakmerő koldulás.

Sohol siintsenek a' földkerekségén ol-
lyan szemtelen koldusok, mint Arabiában
Mekka, és Medina városok' szomszédságá-
ban, mert itten a' koldusok nem kérik az
alamizsnát, hanem olly nagy mérészséggel
kivánják, hogy az ember azt gondolná, ez
valami ága az adófizetésnek, mellyhez né-
kiek jussok vagyon. Burkhardt, egy német
útazó azt mondja, hogy midőn Dschiddá-
ban lett volna, két Jemeni koldus felmá-
szott a' Török templom' tornyára, és ott
ezek ollyan fentszóval kiabáltak, hogy a'
piacz' minden részein lehetett hallani: „Mi”
így mondván „kérünk az Istenért 50 dollárt,
egész ruházatot, és a' Koránnak egy má-
solatját.” Ezen kérést több hetekig minden
nap ismételték, míg végtére egy Török sza-
rándok (butsujáró) eljött, kinek szívébe
nagy benyomást tett ezen könyörgés. Oda
vetett nékiek 30 dollárt, és arra kérte, hogy
hallgatnának el. — „Nem” felelének a' kol-
dusok „ezzel meg nem elégedhetünk.” Mi-
nekutánna még egynehány napig ismetelték
volna kérésöket, az említett szarándokos-
kodó oda adá az egész summát a' nélkül,
hogy a' koldusok azt megköszönték volna.

A' Leányok' ritkasága.

A' mostani időszakaszban mellyben számtalanok a' panaszok, hogy a' megért leányokat is felette nehéz férjhez adni, nem haszontalannak látszik a' következő Tudósítást közre botsátani, mellyet egy Olasz Journal hiteles kútfejekből meritettnek állit, és azt kiki hasznára fordithatja, a' ki — azt hiszi: — Az Alabamai kerületben (Alabama Mexikóban egy tengeri öböl) a' közép termetű leányok olyan ritkák voltak, hogy mindegyik legalább tiz házasságra számot tarthatott. Mult esztendei Augustus hónapjában egy Connecticuti lakos Mobilébe ment, és mind az öt leányát letelepedés végett oda vitte. De alig mult el 5 nap, mind az öt leánya férjhez ment. A' kiknek tehát kedvök tartja férjhez menni, szedjék össze magokat s induljanak el; két hónap alatt bizonyosan oda juthatnak, de hogy elkelnek-e, arról nem felelünk.

Rejtett szó:

Az egész egy város neve,
 Fej nélkül mértéket tesz;
 Végső tagját tedd előre
 Röviden, atyafi lesz;
 Kettőjét kik számlálják,
 Hármát azok használják;
 Rövideden megvetik,
 De hosszasan szeretik.

Sz. J.

Jegyzet: A' 3dik számbeli Rejtett-
 szó: Földvár.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

Hazai Tudományosság.

Több ízbeli jelentésekből, és birálásokból ismeretes a' két nemes Haza előtt Wiggand Pesti Könyvárosnak azon ditséretes iparkodása, mellynél fogva a' Tudományok' s Mesterségek' közöns. Tárával bennünket megajándékozni készül. Szántszándékkal hallgattunk eddig róla; de most, midőn a' Kiadó-
nak utolsó jelentéséből látjuk a' jó szándék-
nak megvalósulását, látjuk egyszer'smind
a' dolgozó tagok' neveit, kiknek egy részé-
től hasznos és nem hiu munkát várni van
okunk, a' következő rövid észrevételeket
tenni nem tartjuk helytelenek: 1) A' né-
met Conversations Lexicon magában igen
betses munka, a' mit annak sokszori ki-
adása is bizonyít; midőn tehát ennek for-
dítását vették czélba, Hazánkat nagy kints-
ben törekednek részeltetni; — azonban,
hogy a' Magyarokra nézve annál hasznosabb,
kapósabb, érdeklőbb legyen e' munka úgy
véljük (ohajtjuk), hogy annak egy részét;
— sőt nagyobb részét — magyar czikkelyek
töltik bé; értjük t. i. országunkat illető

historiai, geographiai, statistikai törvényi, gazdasági, 's egyéb ismérteket, mellyeknek tárgyaúl szolgálnának a' Királyokon kívül a' nevezetes hadi, polgári, és egyházi emberek, jeles kihalt és élő Tudósok, helyírások, mindenféle köz-intézetek, 's a' t. Bő segedelmet nyujthatnak erre: Korabinszky' Lexicona, Budai' Polgári Lexicona, Horányi' Memoria Hungar., ismét Nova Memoria Hungaror., Dugonics' Jeles Történetei, Magda Pál' Stat. Geogr. Leirása, Csaplovits, 's a' t. kiknek némelly botlásait az értelmes dolgozók megigazítván, annál nagyobb érdemet szereznek köszönetünkre.

3) Ebből könnyen láthatni, melly temérdek nagy munka kerülne ki belőle, hogy a' kiszabott darabokat talán tsak a' magyar czikkelyek is bétöltenék; annál fogva hihe-tő, az úgy nevezett Conversations Lexiconból kihagyják azon czikkelyeket, mellyek minket magyarokat nem annyira érdekelnek; úgy is tudva van, hogy amannak német írói figyelmöket leginkább a' Német világra fordították.

4) Jobbnak tartanók, ha az egyes tagok által kidolgozott czikkelyek, minekelötte nyomtatás alá kerülnének, vagy a' többi tagok' kezein is általmennének, vagy egy közös gyűlésbe megbíráltatnának, sőt a' fontosabb tudományos tárgyak az ahoz értő Professorok itélete alá is bocsátatnának, — nem hogy ezek kényök szerint gázolnának azokban, hanem hogy észrevételeiket közlenék, az irót he-

lyes okokkal meggyőznék, 's a' netalán megesett hibás állításnak megváltoztatására bírnák; — ezt ők a' közjó' tekintetéből örömet megtennék; azért a' rajta dolgozó tag' neve a' cikkely alatt megmaradhatna. 5) Innét természetesen következik, hogy erre hosszabb idő kívántatnék, de azon nem lehet felakadni, mert minden tökéletes dolog hosszas érett megfontolást kíván; sat cito, si bene. 6) Sok tekintetből tanácsosabbnak tartottuk volna valamellyik nagy nevű 's híró Iróra ruházni a' Redactori nevezetet; ez a' Kiadónak saját hasznára, az Olvasók' megnyugtatóására, és ellenkezők' letsendesítésére bizonyosabb, 's egyszerűbb eszköz. Azonban örvendhetünk, hogy olly számos Tudósok, 's részint már tapasztalt Literátorok vesznek részt e' széles kiterjedésű, 's a' mint reményljük, a' Magyar tudományok' 's hasznos ismeretek' terjesztésére szolgáló munkában. Oltsósága miatt valóban nints okunk a' Kiadót a' tsupa nyereség' vadászásáról vádolni, sőt ohajtjuk, hogy számos Előfizetői neki sok nyereséget szerezzenek.

Gyomor-görts, 's annak okai a' rendetlen élet' módjában.

Ezen kínzó, 's gyakran nagy mértékben előforduló gyomor-nyavalyáknak kútfejeit sokszor keresi az ember a' finomitott, 's elkényeztetett élet' módjában. A' mestersegesen készült, és öszekevert étkek, a'

szeszese' italok' mértékletlensége, kitsapongás, és torkosság fő oka az ilyen gyomor-görtsnek, és azért ezen betegséget a' nagy városokban mint módi-nyavalyát tekinthetjük. Különös oka a' forró thea- vagy kávé-ivás, melly a' gyomrot mindjárt ebéd után elönti, de még inkább árt ha ezen italokat forrón, 's éhgyomorra issza az ember, vagy azokkal vissza él. A' tsokoládé, bor, és pálinka mértékletlen ivása leghamarább 's legnagyobb mértékben okozzák az illyes gyomor-görtsöket. Továbbá ide tartozik az ülő élet' módja, a' görbe, vagy rendetlen ülés, a' mint a' szabók, tsizmadiák, és a' Tudósok 's a' t. szoktak tenni, valamint a' mód felett való szorítás, a' mindég egy forma, 's haszontalan orvosság, nem külömben a' magasztalt élet-essentiának itala, és a' tsuda-pillulák bevétele. Mindenek előtt ide tartozik a' testnek felesleges melegen tartása és annak elkényesztetése. Sokszor fő oka az illyen nyavalyának a' mesterséges fagylatat (Gefrornes) evése főképpen a' nagy forróságban. Ezekenkívül a' heves indulatok, és más testi rosszaságok nehézíthetik a' gyomrot; úgy p. c. a' geleszták, a' megtartóztatott természeti kiürítések, a' láb izzadás' meggátolása, a' visszahajtott köszvény, bőrpattanások, a' gondatlanul kiszáritott, 's időnek előtte bégyógyított kelések, 's a' t. Egyéberánt ezen betegséget némellyek a' szülőiktől is kaphatják. Ámbár ugyan ezen nyavalya irtóztató fájdalmakkal jelenti ma-

gát, mindazáltal magában nem olyan veszedelmes. Hanem még is ha ezen gyomor-görts megrögzött, könnyen megtámadhatja más részeit is a' testnek, és akkor veszedelmes kivált ha maga hibásan orvosolja magát az ember; ennél fogva ilyenkor szükséges, hogy jókor Orvos hivattassék.

Az elsült ravasság.

1780dik esztendőben egy selyemmel, és pamukkal igen gazdagon megterhelt Francia hajó evezett Szmirnából Marszelybe. Nem messze a' Francia parttól szerentsétlenségére szembe jött egy fogdosó, vagyis a' Kormány' engedelmé mellett portékát rabló Angol hajóval, mellyet semmiképpen el nem kerülhetett. A' környülállások olly súlyosok voltak, hogy ha a' Kapitány a' jelenségét elveszti, a' jószág oda lesz. Ennél fogva látván a' Hajós Kapitány veszedelmét, és a' megmenekedésnek sikertelen voltát, a' hajón lévő embereit hamar béparantolta a' hajó aljára, és a' hajó' fedelén tsak egy fortélyos Raguzai matrózt hagyott, kinek a' kiviendő fortélyát tsak hamar fejébe verte. Az Angol hajó közelített, és egy ágyút sütött el, mellyre a' Raguzai egy fehér zászlót, mint a' szükség' jelét, lebegtetett. Az Angol még jobban közelített, és egy messze-szólló tső által megparantsolta, hogy a' hajó-zászlót venné le. „Oh Istenem! kedves Uram” felele a' ravasz matróz „annyi eróm már nintsen töb-

bé. Jer foglalj el a' hajót, én csak egy szegény szerentsétlen utazó vagyok, és a' mi több csak egyedül vagyok a' fedélen; mi Szmirnából jövünk. A' Hajós Kapitány és embereinek fele út közben pestis mirigyben meghalt. Alól a' hajóban fekszik még 6 beteg; Isten tudja életben vannak-e még, vagy sem. Már magam sem érzem jól magamat; kérlek az Isten' szerelméért, szabadítsatok meg!" — „Eredj pokolba” kiáltá az Angol Kapitány „ha a' hajód Perunak minden kintseivel is megvolna terhelve, még sem közelítnék hozzád.” — „Igen, de én nem vagyok ellenségtek” mondá rimánkodva a' Matróz „a' Francziák mind meghaltak, vagy most utolsó perczenetben vannak. Az Isten' fiáért el ne eresszetek segedelem nélkül!” Ekkor a' rabló Hajós Kapitány kirendelt egy ladikot, és egy hosszú rúdon adatott neki néhány palaczk bor-eczetet, és azután a' mint csak lehetett, sebesen eltávozott tőle. Más nap a' Francia hajó szerentsésen Márszelybe vitorlázott.

A' trágyázás' sikere az erdő' tenyésztésére nézve.

Az erdő-fátskák' béültetésének trágyázását Angliában igen foganatos következássel próbálták meg, úgy hogy az arra fordított költségeket tekintetbe sem lehet venni. Azon erdő - ültetés, mellyet Felbriggben Vindham Úr 17. esztendő előtt tett, tsudálkozásra méltó. Neki olly bőven termett a'

tölgyfája, jó fajú gesztenye-, 's bik-fája, hogy már kétszer is megritkították. A' fák többnyire 30 lábnyi magasak, és rendszeren 12 lábnyi távolságra esnek egymástól, köztök pedig gyönyörű 4 lábnyi magasságu törpe fák vannak. A' helyet a' beültetés előtt esztendővel megtisztították, és juhokkal a' trágyázás végett jól megszállották. Norwich mellett is taláztatik egy illy módon plántáltatott erdő, mellynek fái 30 lábnyi magasak, úgy hogy esztendőt által 21 hüvelyknyire nőnek. Ezen béültetés alkalmotosságával szinte úgy bántak a' földdel.

Oltalmazó szer a' legyek ellen.

Hogy a' lovakat a' legyek ellen megtalmazhassuk, meg kell azokat korán reggel fris tök-levelekkel dörgölni, és ez által egész nap mentek lesznek a' legyektől. Ha az ember észreveszi, hogy az istállóban sok légy vagyon, vegyen száraz tök-leveleket, és azokkal jól füstölje ki az istállót, melly füst a' legyeket, mellyek az ablakon, vagy ajtón ki nem repülhetnek, megfojtja.

A p r ó s á g o k.

Mit vittek végbe a' Congrev által feltalált rakéták Koppenhága' ostromlásakor, 's a' Liptsei nagy ütközetben (1813), kiki tudja; most, mivel Angliának békesége van Európában, ezen rettenetes fegyvert az Oczeán' temérdek lakosai ellen fordítja, és pedig jó foganattal. Marquerite hajó Kapi-

tánya 1825. Jun. 8-dikán egy igen nagy ezet-
halat veve észre Neu-Foundland' partjánál,
feléje hajtá hajóját, 's a' szokott szigony
helyett olly hatalmasan köszönté egy Cong-
rev-féle rakétával, hogy az mélyen behata
az állatba, 's ott szét pattana. Nehány pil-
lantatig még vergődött irtóztató rázkodá-
sokkal, aztán hanyat fordula, 's már nem élt.

Londonban a' vasárosok' Társaságának
(Ironmongers-Company) 104,000 font Ster-
ling vagyon a' kezénél, mellyet több esz-
tendők által részszerént a' régi ajándékozá-
sokból, részszerént a' testamentomokból a'
végre gyűjtött, hogy a' Barbariában lévő
keresztény rabokat kiváltsa. Az említett
Társaság azt mondja, hogy nintsen alkal-
matossága azon summa pénzt elkölteni.

Aboban (Finniában) egy a' külső színé-
re nézve kemény funduson állott épület
mindenestől elsüllyedett. Ez vala a' Kor-
mányszéknek egyik gabonatartó-háza, melly-
ben volt 15,000 tonna gabona.

Rejtett szó:

Mind négyét, mind az egészet
A' részeges szereti,
Más négye, midőn megfáradt
A' testem, pihenteti.

Jegyzet: A' 4dik számbeli Rejtett-
szó: Makó.

N^{ro} 6.

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.
1 8 3 0.

Öröm Ének.

a' Nagy-Kőrösi Ref. Gymnasium' talpkövének leté-
tetésekor.

Itt egy Kőrösfa zöldellett,
Mellyet Pallás is kedvellett.
A' Századokat haladta,
Mióta tanit alatta,
Socrates Platánusának
Tartatott, 's Plátó fájának,
Mellynek százados tövéből
Folyó Csermelynek vizéből
Szomjuságát el-oltotta
Ki a' tudományt óhajtotta. —
De már kezde mohosodni,
Kezde szinte odvasodni,
Avúlt ágai száradtak,
Régi szépségi hervadtak.
E' gyász sorsán megindultak
A' kik hajdan itt tanultak.
'S kezdik ezt híven tisztogatni,
Hogy új ágat tudjon hajtani.
Hogy újra kizöldülhessen,
Sótt még magasabbra nőhessen.

Jó, 's szép helye van e' Fának,
 A' Templom 's város Házának
 Áll kívánatos enyhében,
 Egészen szabad körében,
 Több szabad kútfők' vizei
 Táplálhatják csermelyei.
 Ezt szabad kezek ápolgatják
 Magokéból fenn tarthatják.
 Az az idő hát el-jöhet,
 Mikor az még nagyot nőhet.

Körös-fánk, nőjj 's tarts sokáig,
 A' századok lefolytáig;
 Más fa elődbe ne hágjon,
 Semmi veszély ki ne vágjon.
 Híred légyen szerte széllyel,
 Trutztzolhass minden veszéllyel,
 Senki te reád úgy ne törjön,
 Hogy benned öszve ne törjön.
 Cseh, Morva, Rátz, Német, Szász, Tót,
 Görög 's Székely mondjon rólad jót.

Ha a' nagy kertek virági
 Az Országok ritkasági
 Posvány rétekről hordódnak,
 Homok butzkákból ásódnak;
 Ha kis helyen neveltettek,
 Kik osztán nagyokká lettek:
 Innen is olyanak nőjjenek
 Kik fő helyekre illjenek,
 Akármiféle pályára,
 'S fényt vessenek majd a' Hazára.

Horatius Tiburjában

Egy fenyőfa hajdanában
 Ágait egy nagy nyárfával
 Öszvefűzté szomszédjával,
 Alattok olly munka készült,
 Mellynek más párt Róma sem szült.
 Vajha két szomszéd fák ezt tennék
 Itt, 's ágaik öszvetennék
 Így még több jót szülhetnének
 Ha majd szinte öszvenőnének. —

Ifjak! 's gyermekek! e' helyen,
 Tanuljátok meg, mit keljen
 Tenni a' Magyar Hazáért,
 Nemzetért és Királlyáért,
 Hogy keljen az ISTENT félni
 Hogy kell nem magunkért élni.
 Mivel tartoztok Bírátoknak,
 'S majdan Házastársatoknak,
 Magatok' 's Szülőiteknek
 Tanítótoknak 's mindenteknek.

ISTEN! tartsd meg jó Királyunk',
 Kivel meg áld'tad Országunk'.
 Áld meg e' mi Oskolánkat,
 Városunk' 's Ekklesiánkat.
 Áld meg hív Előljáróit,
 Áld meg minden Tanítóit,
 Áld meg kitsinnyeit 's Naggyait,
 Minden hív Jóakaróit.
 Fényljen itt három Adomány
 Igaz Hit, jó Erkölts, 's Tudomány!

B. M.

Elmélkedésre méltó eset.

Éjszak-Amerikában a' Kék hegytől nem meszsze, mellyen a' vad emberek tartózkodnak, lakott vala egy Francia országból kivándorolt Cofedée nevű ember, kinek már 11. gyermeke volt, és a' 12ket annál nagyobb örömmel várta, minthogy az oda való lakásában egy gyermek-tartás tsak annyival került többbe, hogy egy pár hold földdel többet kelle szántani, és a' nyáját tsak hat ürüvel megszaporitani. Egykor a' legkisebbik fia, egy 4 esztendőes gyerek, elveszett. Ezt mindenütt keresték, de haszontalanúl. Azonban midőn elkeseredett szülői hijjában keresnék, egy prémekekkel megterhelt vad ember bémene a' Francia szállónak házába, hogy ottan magát kipihenhesse. De minthogy otthon tsak egy öreg Szeretsen asszonyt talált, azt kérde: „Hol van az atyámfia”? „Oh” mondá az öreg asszony „elveszett a' kis Dávidkája, mindnyájan kimentek őt keresni.” — Tsak hamar fújdmeg a' kürtöt, mondá a' vad ember, hogy a' gazdád vissza térjen. Én Dávidkáját vissza teremtem. Ez megtörtént, a' házigazda vissza tért, azon gondolatban lévén, hogy a' kis Dávidja vissza került. „Nem” mondá a' vad ember „még nints itt, de nem sokára itt lesz. Add ide hamar azon czipőt's harisnyát, mellyet Dávid utóljára viselt: oh ne késedelmezz, add ide!” Ezeket megszagoltatta a' kutyájával és a' ház' környékét legalább egy $\frac{1}{4}$ órányi távolságra meg-

kerülte; egyszer a' kutya csak hamar ugatni kezdé — jelt adván, hogy a' kis Dávid nyomára akadt. A' kutya ugatás közben csak továbbá is szaglálva futott, míg a' sü-rüségben el nem vészett. Mintegy félóra mulva visszatérvén, tsóválta farkát gazdája körül, 's mindég hozzá surolódott, 's mintegy hívta hogy követné őtet. A' vadember hiven követte kutyáját, melly őtet egész az erdő közepéig vezette, hol a' gyermek olly elgyengülésben feküdt, melly a' halálhoz hasonlított. Ő szegényke eltévelyedett az erdőben, 's abból kijőni nem tudott. A' vad ember a' kis Dávidot gyengéden karjai közé vevén, sietett vele, hogy kedves 's elkeseredett szülőinek által adja, kiknek a' vad jótévő eránt viseltető háládatosságokat, és köszöneteket könnyen el lehet gondolni, de a' hív kutya is nagy betsl. n tartatott ám.

Afrikai Élet.

131 Sidi-Ferrutsból Jun. 21-dikén egy le-vélíró imigy írja le a' Francziák' élet mód-ját Afrikában: Már három az óra délután, és 27 grádusnyi melegünk van, még is ezen levegői mérséklet még nem elviselhetetlen. Igaz, hogy a' sátorok alatt rekkenőség ural-kodik, de a' szabad levegőn fris szellő len-gedezik. Azon kívül van víz, bor, ser szomjunk' eloltására. Én ezen italokhoz gyakran folyamodom, de mértékletesen; a' mellett olly egészségem van, hogy soha sem volt jobb, noha a' hévség, 's fáradság nagy

az éjtszakák nedvesek, 's rövidek. Közönségesen tizedfél órakor fekszünk le, négykor felkelünk, nem lehet gyönyörösebbet képzelni az Afrikai nap felkelésénél. A' sugárok általhatnak a' vékony ködön, és azt megfestik, melly reggelenként egész vidékünket gyenge fátyolként fedi. Mellettünk egy kis halmon felemelkedik a' Sidi-Ferrutsi metset, mellynek Torretta-Chicha a' neve; jobbra hajóink népesítik a' tengert; balra a' félsziget' tsutsa kanyarodik-bé a' fénylő tengerbe, mellyen seregeink sátor alatt tanyáznak. Nem lehet képzelni azon gyönyörű látást, mellyet a' Torretta Chica halomról szemlél az ember, midőn a' felkelő nap' tüze és a' reggeli köd a' tanyázók tüzevel 's füstjével egyesül. Ide járulnak még a' számos dromedárok (teve fajták) kis lovasságunk serege, a' gyalogság' muzsikája, a' tevék', lovak' szomorú nyeritéseivel, a' katonák' zajgásával keverve; továbbá meggondolván, hogy az Afrikai félsziget Francia vitézek által meg van szállva, kik készek az ördöggel is megvívni, csak hogy ditsőséget szerezhessenek magoknak, magas érzésekre gerjed a' néző.

A' Spanyol Paraditsom.

Estremadurában egy személy, kinek esztendei jövedelme 1200 forintra megy, feleségestől, gyermekestől a' legnagyobb pompában élhet. Tarthat több rendbeli szolgákat, hintót, és lovakat is. Ottan a' leg-

szebb buza-kenyérnek fontja csak egy krajczarba kerül. A' legjobb bornak pintje még annyira sem jó. A' gabona, hús, gyümölcs, zöldségek, és más az élet módjához tartozó szerek hasonlóképpen felette oltsók. Egy szolgának, vagy szakátsnének esztendei bére 24 forintnál nem több. A' marha-tartás is felette kevésbe kerül. Mind ezen hasznokhoz még járul a' gyönyörű tenyészés, a' majd mindenkor tiszta ég, a' felséges 's egészséges klíma, és így az ember tsinalhat magának egy kis ideát a' Spanyol Estremaduráról. Kár hogy ezen tartomány' kormányzéke meg nem engedi, hogy a' kivándorló tehetős idegenek itten letelepedhessenek. Akkor valóban nem kéntelenítettének a' nagy tengeren túl hajózni, hogy az Amerikai pusztaságoktól urbariumi adót fizessenek. Déli Franciaországban is főképpen a' Bézieri környékben igen oltsón élhet az ember; mindazáltal még is minden kétszer olyan drága, mint Estremadurában.

Hasznos trágya a' Gyümölcsfáknak.

A' Meklenburgi gazdálkodó társaság Évi írása a' következő termékenyítő trágya készítését közli, melly nem csak a' meddő gyümölcsfákat teszi termékenyekké, hanem még az előregedetteket is gyümölcsözőkké változtatja: Egy dézsa ürü vagy juh és más esztendősnél nem öregebb állatoknak láb-szár és más tsontjai apróra öszve töretnek, 's ez 50 fontnyi nehézségű vízbe egy üstben mind addig forraltatik, mig be-

lőle valami sűrű lève nem lesz, melly a' meghülés után kotsonyává alszik. Ebből a' kotsonyából $\frac{5}{4}$ fontnyi mennyiség vízbe feleresztetik, 's a' 'sinlódó fának tövére öntetik.

Ha ez a' trágya minden második évbe ismételtetik, a' fák ez által bujábban és kövérebben hajtanak, azzal a' kirekesztő haszonnal, hogy ez a' kotsonya nemű trágya a' fának gyökerét soha fel nem heviti. — Bizonyos ezen leírásból, hogy ez a' trágya nem egyéb állati részekből öszve sűrűdött kotsonyánál, mellynek alkotó részeiből kitetszik; hogy a' pusztas asztalos enyvnek vízbe való felolvasztása, vagy a' bőr nyesevégeknek péppé való főzése hasonló fogatató lehet a' gyümölcs-fák' termékenyítésére.

A p r ó s á g.

A' Messenger des Chambre nevű Ujság tudósítására, hogy tudniillik az Algiri Dei kintsei Algirből Londonba vitettek volna, így felel a' Ministeri Universel czimú Újság: Ezen kintsek, minden Európai Consulok' tudósításai szerint állnak egynehány száz milliom Frankból dupla piaszterekben, és a' Kastélyában vannak, a' hová azokat 60 öszvéren 11 éjjel hordotta a' Dei. Ezen kintseket onnét a' nélkül kivinni nem lehet, hogy vagy a' nép', vagy seregek' zsákmányának kiteve ne legyenek.

Rejtett szó:

Füstöt ereszt; végét hagy-d-el, vele vadra rivászhatsz.

Jegyzet: Az 5dik számbeli Rejtett-szó: Tsapszék.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

Örvendező Versek, Mélt. Losonczi Gyürky Pál Úr Ó Nagyságának, Tekintetes Nemes Krassó Vármegye' Fő-Ispányi Helytartói Székébe lett Béülése' alkalmatosságával.

Mely víg szó 's örömök zengenek a' Maros
Zúgó partjairól szárnyaikon felém —

Krassó melly Haza' Nagyját
Tisztelsz halmaidon? — talán

Bölts Atlássa Hazánk' Népeinek, soká
Óhajtott örömd' már ma megadta, 's e'

Példás ritka kegyelmet
Harsogják amaz éljenek.

Úgy van! — Gyürky-Nevet zengenek ők,
(kit a'

Felség Nékik adott, kedves előttök e'
Nagy Név, mellybe Vitézség,
Pallás, Astrea tündököl.

Óh hány csillagokat szüle Hazánkknak e'
Híres Nemzeti Vér, a' kiket a' Magyar
Láthat, lát is örökké
Fényben Hunnia Pólusán!

László Hamvaihoz jer Haza ejteni
 Esztergom fala közt könnyeidet, — tekintsd
 A' Téged szerető szív
 Mint áldozta-fel Életét.

Nézd Pál' érdemeit — nézd Füleket, miként
 Kormányozta, miként hartzola a' Megye
 Színével Buda mellett; —
 Nógrád győze alatta! Nézd —

Hogy nyer zöld Laurust, 's véle örök Novet,
 Gáborral hogy emelték Generálisi
 Méltóságra, hogy áldja
 Hamvát a' Maradék ma is! —

Hát ott hogy ragyog egy Nemzete' Dísze, egy
 Búzgó, 's céljaiban állhatos Magyar,
 A' több Csillagokon túl!
 Nézd örvendve Hazámfia!

István Ó! ki Fejét nem Laurus, hanem
 Békés zöld-olajág futja-be, — fénylenek
 Számos Virtusainn a'
 Felség' drága kegyelmei.

Mint a' Curia Fő Tagja, — Kererztese
 Szent István' jelesült Rendinek, és ditső
 Fő Ispánja Torontál
 Boldog Székinek, — úgy Ferencz

Császár Státusinak titka' Tanátsnoka
 Élt Ó. — Boldog idők! lám az igaz Király'
 Fényes Trónusa mellé
 A' Virtus hogy emelte-fel

Ótet. — Most Fia Pál az, kinek Érdeme
Eltűnt Attya után tündökölt ott, 's Nevét
Harsogtatja az Ekhó,
Karpát, a' Duna, és Tisza;

Az, kit tisztel amott mostis öröm-szavak
Közt N ó g r á d, felemelt Székibe, a' mibe
Mint bölcs, 's ritka Al-Ispán
Ült, 's öt Gy ű r k y e k ültének;

Kit Felséges Urunk Virtuusiért ama'
Víg Krassónak adott; hogy legyen a'
(Derék
P ü c h l e r' Székibe ülven,
N é k i k G y á m o l o k O s z l o p o k.

Óh Nagy Férfi Te! kit már maga a'
(Haza
Naggyá szült, 's sokasúlt Érdemeid ditső
V é r e d' nyomdokainn e'
Méltóságra emeltenek,

Kezd-el Hivatalod, — légy igaz Attya itt
Krassónak! — mi ditső olly sok ezer Fiak'
Attyok lenni! -- Ne érje
H á z a d' gyász kihalás, — soha,

Míg Pannon Haza lesz; sőt Neved, Érdemid,
'S elhunyt kedves Ösid' régi, vitéz, ditső
Nemzetsége, Te-benned
É l j e n századokig, soká.

Gyóni és A. Dabasi ifj.
Halász Imre.

Kőrösi Csoma Sándor.

Ezen Erdélyi tudós utazónak tartózkodásáról Tibetben, a' Londoni Újságok a' következő újabb tudósítást közlik kelet Indiából: „Az Asiai Társaságnak, melly Kalkuttában vagyon, 1829. Jul. 1ső napján tartott ülésében Csoma Úrnak Fraser Úrhoz útasított levele felolvastatott, és itt meghatározatott, hogy neki hónapoként pénzbeli segedelem rendeltessék, valamint hogy számára mindenféle könyvek megszerztessenek, mellyekre Kalkuttában szert lehet tenni. Dr. Gérard, ki a' Himalaya hegyekről nem rég tért vissza, tsuda dolgokat beszél ezen embernek tudományos bajnokságáról. Kanum falván egy kis sátorban találta őtet, tudományos vizsgálódásaiba mélyen elmerülve, de jó egészségben. Az ő sátora egy felette gyönyörűséges vidéken áll, számos barát- és apácza-klastromoknak közepette. Az 1828—29diki telet Csoma a' víz színe felett 10,000 lábnyi magosságon töltötte; itt ő tetőtől fogva talpig bégöngyölte magát gyapju-szövetekbe, 's úgy ült író-asztala mellett egész napestig, minden egyéb enyhület nélkül, vékony ebédjén kívül, melly változatlanúl thea-levesből, vajból, vízből, és sóból állott. Kanumban még szenvedhető volt a' tél a' Zunskari Klostromihoz képest, hol neki egy esztendeig volt szállása, a' Lámájával, 's egy szolgával együtt 9 □ lábnyi szobába meghúzván ma-

gát. 4 hónapnál tovább kellett bent a' szobában maradnia a' hideg miatt, melly a' fagypontra alól volt. Mind e' mellett olvasott, 's tanult tűz nélkül, ágy nélkül hajnaltól fogva setét estig, nem lévén egyéb oltalma a' levegő viszontagságai ellen a' szoba' négy falánál. Illy állapotban öszvegyűjtött, 's rendbeszedett 40,000 szót a' Tibeti nyelvből egy Szókönyv' készítésére, mellyel, valamint ugyan azon nyelv' Grammatikájával már eddig hihető készen van. Az ő barátja, a' Láma igen bőtudományu, 's feddhetetlen életű ember; a' kettőnek egyesített buzgóságától sokat várhatni. Útazónk' nyomozásainak tárgya: a' körülötte lévő népeknek Religiója, Philosophiája, Historiája, Ethnographiája, 's a' t.; nagy kedve van Tibetből Mongoliába menni." (Gem. Bl.)

Leonardo de Vinci.

A' Mesterségek' világa mély tiszteletben tartja az ő halhatatlan érdemeit mint Képirónak, ki mint első remek-munkája vala a' természetnek, és tsudája a' maga időkorának. A' vers-szerzés, képfaragás, és muzsika mellett még az építő-mesterséget és a' mechanikát is legnagyobb ügyességgel gyakorolta. Sforza Lajos Majlándi Herczeg' parantsolatjára Adda vizét Majlandba eresztette, és Mortesánától egész Giavennáig tsatornát tsinált, és így 200 Olasz mértföldnyire terjedő földet hajókázható karba tett; a' töltéseket, zsilipeket, 's viz eséseket olly

mesterségesen készítette, hogy a' tartomány' lapályos térsége a' vizáradások ellen tökéletesen ment volt. — Midőn XIIIdik Lajos Majlandban volt, készített egy mozgó nagy orosz lányt, melly a' szálában a' Királyhoz kevély lépésekkel közelített, előtte felemelkedett, azután lábaival megnyitotta saját melyét, mellyben látható volt Franciaország' czimere. — Leonardo bal kézzel irt, mint a' Zsidók balról jobbra, és azért kézirományai, mellyek Majlandban az Ambrusi Könyvtárban vannak, tsak tükör által olvashatók. —

Hathatós szer azon föld-gőz ellen, melly a' hó alatt pusztítja a' vetéseket.

A' föld-gőz gyakorta a' hó alatt lévő vetéseket, elrontja, minthogy ez által a' plánták mint a' meleg gőzben felpárlanak, és így az egész őszi vetések semmivé lesznek. Ezen rosztat így távoztathatjuk el, ha az ember (a' mint az Ausztriai havi irásban folyó 1830ik esztendei Aprilis hónapjában a' mezei- erdei-gazdáknak 's a' Kertészeknek javasoltatik) mihelyest a' hó tsak valamennyire meg kezd lágyulni, baromsereget hajt a' bévetett földekre, hogy ezek a' havat kilyukasszák; vagy ha az ember legalább minden 10 lépésnyire a' hó fedelen 2 lábnyi tágas lyukakat tsinál, hogy ez által a' megromlott levegő kigőzőlhessen. Felső Stiriában ezen hasznos szokás már be is van véve.

Algir' népessége.

Egy Svéd Tudós' előadása szerint, ki Afrikának tenger-partjain több ideig lakott mint Consul, az Algiri Státus' népessége e' következő részekre oszlik: Barbariai van 850,000; Maurus (Mór) vagy is Arab eredetű lakos 600,000; Beduin-Arab 200,000; Neger (Szeretsen) 700,000; Zsidó 45,000; Török 33,000; Európai Keresztény 1,500; Krisztust-eltagadó (Renegatus) 200; öszvesen 1,799,500. —

A p r ó s á g o k.

Julius 8dikán délelőtti 11. órakor éppen, mikor a' katona-parádé alkalmával a' muzsika megszóllalt, a' Kötheni új katholikum templom mellé támogatott 45 lábnyi magas állás öszve rokkant, szörnyű zuhanással leszakasztotta magával a' torony falának egy darab részét is. Tizenhat szerentsetlen munkás temetődött az omladék alá, nyolczat közülök tsak azért ástak ki, hogy nekik új sírt ássanak.

Egy Mumiának öszveszorított markában, mellyet nem rég bonczoltak fel Angliában, találtak egy tekerts száraz gyökeret, mellyet egy Fűvész visgálat okáért elkért, — tsudáknak tsudája! a' megmarkolt gyökér két ezer esztendő múlva elültettetvén, kizöldült, kivirágzott ez a' különös élet-erjű vegetatiójú plánta mi lett légyen, még bizonyos tudositásunk nints.

A' tsók criminalitás: — Angliában egy tsóknak, mellyet valami fiatal ember egy 18 eszt. alól lévő Missnek (Kisasszonynak) ajkára nyom erővel, tömlöcz és pénz birság a' büntetése, — mennyi hasznot hajthattott volna így nálunk sok lyánka a' Törvénszéknek, ha kivált maga nem lett volna hasonló bűnös, de így is nagyon kelendő Angliában is az ingyen tsók; most már hat egész esztendeje, hogy a' Törvénszék ezen statutumból egy fillér hasznot sem vett be; az utolsó illy büntetés 1824dikben történt.

A' Meklemburgi Nagy Herczegnek leánya Sarolta Friderika Herczeg asszony, Keresztély Fridrik Dán Herczeg hűtvese, mint a' ki már régóta Olasz országban mulatott, Vicenczában a' Római Anyaszentegyház' kebelébe vissza lépett.

Rejtett szó:

Böls, bolond, vén, ifju, koldus,
 Leány, asszony, férj, szegény dús
 Viseli; 's fejét vágva
 Minden dolgok kezdete lesz;
 Oldala, ha feje most vesz;
 Vissza sántán porhanyó sár;
 'S így fő nélkül kedves; de már
 Három végső haza vár.

Vásárhelyi, S. O. M.

Jegyzet: A' 6dik számbeli Rejtett-
 szó: Kürtő.

N^{ro} 11.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

Nevezetesség.

Tschuggmall Keresztely József Pesten.

Ezen nevezetes Mechanicusról, kit Bétsben létekor az odavaló Ujságok égis magasztaltak, a' következő ismertetést vették:

„Az elszánt akarat, tsüggedhetetlen szorgalom, és figyelmes gondolkozás, a' tökéletességnek melly nagy polczra vihetik a' gyarló halandót, ennek legszebb és legjelesebb példáját adja Tschuggmall Keresztely József, a' kit méltán századunk Archimedjének nevezhetünk.

Sokaknak fenhéjjázólag fog tetszeni az anya-természetnek egy együgyü fiát, egy Tyroli földmivest, a' kinek egész mesteri ügyessége egynehány báb-a'akokból (automata) áll, a' régi tudós világ' azon mély tudományú Böltsével, — kinek neve hallattára büszke Rómának veztett diadalmat nem esmérő tsapatjai megrémültek, — öszve hasonlítani. Azonban stat pro [ratione voluntas, és a' ki ezen kifejezésnek valóságán kételkedik, az ne terheltessék Tschuggmall

Urnak Játékszinét meglátogatni, és maga böltsebb itéletét, és bélátását követni.

Azt, hogy mit mutat Tschuggmall Úr a' nagy érdemű látogatoinak, le irni szinte olly nehéz, valamint a' vakon született szerentsétlennek a' színek külömbségét meg magyarázni. Az ő bábjai 20, 30 hüvelyknyi nagyságú, rézből, fából, és aczélból öszveszerkeztetett alakok. Hajlékony és minden lét és élet-erő nélkül való holt testek, de mihelyt azokat Tschuggmall a' lóbáló vagy is hinta-kötélre reá szerkezteti, ezer élet látszik ezen alakoknak legkissebb izeket is keresztül hatni.

Koszorút az érdemnek!!! ezen alakok remek mozgása olly nagy gépely (mechanica) Tudományára mutatnak Tschuggmall Urnak, mellyeknek megmagyarázását a' bámuló emberi elme, mint hajdan az Isis szemfedő fátyolát olly keveset fejtheti, és magyarázhatja-meg magának; midőn más részről alak-bábjainak ügyes, virgoncz, kellemetes, és mesterséges mozgásai, a' leg-hiresebb élő kötél-tánczolóknak is mesteri ügyességöket messze feljúl haladván, a' nézőt bámulásra és tsudálkozásra ragadják. Egyébaránt:

Azon kegyelem és nagy megelégedés, a' mellyel Ő Felsőge Királyunk, és kegyes Urunk, a' ki előtt is, valamint az egyéb Felsőges Udvar előtt Tschuggmall Urnak több izben mesteri ügyességét bébizonyítani szerentséje volt; nem különben a' Kül-

földnek Ministereitől, és más előkelőbb rangú Uraitól való temérdek ajánló-Levelei ügyességét és mesteri névre való érdemét ezen rendeknél jobban ajánlják. Ezen jeles Mester, és Művész csak a' vásár elmúltáig marad Pesten, mivel a' Felséges Orosz Udvar által Varsóbá, és Sz. Pétervárra meghivatván, érdem-koszoruit halmozni oda siet.

Franczia országi gyűjtogatók.

Tudva van, milyen sok gyűjtogatások estek Franczia országnak némelly megyéiben a' tavasszal, most ismét némelly helyeken megkezdettek újulni. Az a' különös, hogy noha a' gyűjtogatót magát elfogják, még sem tudják igazán annak igaz szerzőjét. Nevezetes, hogy a' Caeni büntető Törvényszék nem rég egymásután e' miatt három leányzót ítelt halálra, kik a' gyűjtogatásról bévádoltattak. Egyik volt Paulina nevű fiatal leányzó, igen hiányos vallo-mást tett, szóllott valami pénzről, mellyet idegen emberek adtak neki, hogy gyűjtson tüzet, de nem mondta meg, kik voltak azok. A' másik Amand nevű 20 esztendőszolgáló volt, ki mindent tagadott, csak ártatlanságát emlegetvén, azonban halálos ítéletét nagy maga elszánásával hallgatta. Az elsőnek megítéltetése Jul. 18dikán, a' másike 21dikén történt. A' harmadik e'féle per Jul. 20dikán folyt le, melly figyelemre méltó. A' bévádoltatott B a i l l e u l J o z e f i n a h a-

sonlókép szolgáló, alig még 19 esztendő, megjelenik a' törvényszék előtt; egész tekintete szelíd, és mélyen gondolkozó. Mindenütt szerették szép erköltsei miatt. Előbb a' vallatásban soha sem iparkodott vétkét egyenesen tagadni. Ő is tsak idegen emberekre útal, kik őtet arra tsábitották, és jutalomul 40 frankot adtak. Több szavakat ejtett olyanokat, mellyekből gyaníthatni lehetett, hogy ő isméri azon vétkeseket, de hogy valami szent esküvés lekötötte nyelvét. Midőn legelőször bíró eleibe került, elájult, és hallották őtet így kiáltani: „Menj, ne félj semmit!” A' bíró előtt semmit sem akart vallani; aztán egy szomszéd szobába vivék, hol Ügyvéde, és a' Törvényszék' Elölülője kényszeríték a' vallásra; de ő tsak hallgatott. Egy óra mulva ismét az audientia-házba vivék, ott patakként tsorogtak könnyei, de tsak néma maradt. Nagy bátyjától, ki ott a' környékben Plébánus, egy levelet adának neki által; a' bátyja inté, kényszeríté a' religio' nevében, hogy adná fel a' késztető vétkeseket; ő rendithetetlen marada. Egy másik nagy bátyja, őszhajú öreg, ki az audientia házban jelen volt, előtte térdre esék, kéré, hogy tekintené öreg kétségbeeső attyát, hat testvérét, kiknek nevét megmotskolja, ha megmarad abban, hogy a' hóhér által vesszen el. Mind hijában. Azonban sírt, zokogott keservesen, és minden jelenvoltak vele. Ügyvéde használni akarván a' megindulásnak ezen pil-

lantatát, még egyszer megpróbálja őtet a' vallásra birni. Ekkor az Ügyvéd felé hajlik a' leányzó, kezét vállára teszi; — kiki nagy felfedezést vár. „Oh Uram — így szólla a' szerentsétlen — hagyjon engem' halálra íteltetni!” A' Törvényszék halált monda fejére, és ezen ítélet' hallása semmit sem tántorítá meg szomorú állhatatosságát. A' vallatás' folyamatja alatt a' leányzó többször fakadt arra, hogy ő a' büntetésre méltóbbnak tartja a' lopást, mint a' gyújtogatást.

Háladatosság.

Egy Varsói Újság a' következő történetet beszél, melly a' napokban ott esett. Egy vidéki Földes Úr bémegyén egy boltba Varsóban, hol ruha-ékeségeket árulnak, hogy feleségének kalapot vegyen; a' választást magára a' módi-árosnéra bizza. Ezen asszonyosság egy igen ékes kalapot nyujt neki, és midőn a' vevő annak árát tudakozza, azt feleli: A' kalap már ki van fizetve. Az idegen egészen elbámulván, további felvilágosítást kíván, és ennek intésére egy mellék-szobába követi az asszonyt, ki a' szobaajtót, még nagyobb álmélgodására, bezárja. Uram, így szól hozzá a' szép asszony elpirulva, 10 esztendő előtt az Úr a' Szász-kertben narantsot vásárlott; a' naránts-áruló kis leány még nem vett volt bé annyit, hogy az aranyat, mellyet az Úr neki adott, felválthassa; és midőn ő az Úrnak végre

azt jelentené, hogy neki egy szegény beteg anyja van, azt mondá neki az Úr, hogy az aranyat tsak tartsa meg, és majd ha több pénze lesz, adja vissza, a' mi még vissza-jár. A' narants-áruló leányka íme az Ur előtt áll; én egy gazdag férjet kaptam, és kérem, ezen kalapot emlékezetül vegye el tőlem, 's hitves-társának vigye haza.

D i n y e,

A' dinye a' legkedvesebb asztali gyümöltshöz tartozik, de tsak úgy, ha tökéletesen meg van érve; a' meleg tartományokban a' legszebbek találatnak; de itt is a' földnek, és a' természet' vagy bánás' módjának különbéleségéhez képest a' jósága is léptsónként különbözik. Jeles fajták teremnek Olasz, Spanyol, déli Francia, és Magyar országban. Angliában, Hollandiában, és éjszaki Francia országban ritkán érnek meg egészen. Azonban a' szerfelett való hévséget sem állják ki, és akkor elfajznak. Kelet-Indiában p. o. majd semmi ízök sints. A' ki ott jó dinyét akar természetni, Persiából hozat magot. Első esztendőben igen jó ízű gyümöltsre teszen szert; de néhány esztendő mulva egészen elveszti dinye-természetét. A' Jó Reménység' fokán is hamar elváltozik; harmadik esztendőben már nem tudja az ember, mi van előtte. Braziliában egészen taplós, és lisztes belü lesz.

*Statistikai Jegyzések az Europai nagyobb
Státusokról.*

Malchus Praesidens Úr a' Fináncz-és Kormány-Tudományról irt kézi könyvének (Stuttgart és Tübingában CottaKönyárosnál 1830) 2-ik kötetében minden Európai Státusoknak köz jövedelmét, 's adósságát summásan előadja, mellyben az elsőnek ágait, és nevezetesen annak az adófizetés által bejövő részét is kiteszi, valamint azt is, mitsoda arányban van az a' népesség között felosztva. Az ő felvetése szerint minden Európai Státusoknak öszves jövedelme 1,782,590,752 for. mellyből 568,124,809 for. egyenes adóból, és 1,126,250,103 for. mellékes adóból kerül-ki. A' köz adósság minden Státusokban teszen 16,641,371,146 for. és így $8\frac{3}{5}$ pro Centtel nagyobb az esztendei jövedelemnél. Itt rövid kivonatban tsak azon Státusokat közöljük, mellyekben, 500,000 lakosnál több van; a' többire, valamint ezen hivatalos dátumokra, 's egyéb isméretekre nézve, mellyekből a' felvetések vannak véve, magát a' munkát kell olvasni.

1) Orosz birodalom: földterülete 375, 174 □ mértf.; népessége 60,367,410; közjövedelme 190,000,000; egyenes és mellékes adóból 160,000,000 f. közadóssága 387, 691,073 for.

2) Austriai birodalom. Földterülete 12,153 $\frac{1}{2}$ □ mrtf.; népessége 32,838,919 egész jövedelme 152,000,000 for., a) külön az

egyenes adóból 81,600,000 f.; b) mellekés adóból 42,600,000 közadóssága 851,878,952. for.

3) Franciaország (gyarmatainélkül) Földter. 10,086 □ mertf.; népessége 32,500,000; egész jövedel. 452,568,270 for.; külön a) egyenes adóból 130,235,630 for.; b) mellékes ad. 276,109,750 for.; közadós- 2,116,820,000 for.

4) Nagy-Britannia. Földter. 5,535, □ mért. népessége 22,129,035; egész jövedelme 551,051,069 for.; a) egyenes adóból 55,775,000 for.; b) mellékes adóból 492,316,076 for.; adóssága 8,940,974,000 for.

5) Burkus ország. Földter. 5,040 □ mrtf.; népessége 12,552,278; egész jöved. 88,893,000 f.; a) egyenes adóból 31,087,750 for.; b) mellékes adóból 45,277,758 f.; adóssága 324,027,161 for.

6) Német-Alföld. Földter. 1,196 □ mrtf. népessége 6,116,635; egész jöved. 71,886,279 f.; a) egyenes adóból 29,156,436 for.; b) mellékes adóból 40,156,919 f.; adóssága 1,620,000,000 for.

(Folytatása következik).

R e j t e t t - s z ó :

Az egész nagy személy a' magyar kártyákban;
Elsőm megfordítva talpkő e' világban;
Utó tagom' a' ki folytatja, száradjon
A' fán, hogy sokáig ne kártékonkodjon.
Öt együtt zavarva irtóztató vidék;
Négy betűm vadakat hajhászó ivadék.

Jegyzet: A' 9dik számbeli Mese:
Menyasszony.

N^{ro} 12.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

Nevendékeihez a' Hazá.

Szép Ifjaim! e' kebel' ősi faji;
Még most üdülő csemetéim,
Már már kiket ihlnek a' rég' korai —
Feslő rügyü drága reményeim!
Serkenjetek oh a' kor' álmaibúl!
Im' hajdani Szittyá disz ujra virúl.

Teh'rt még ugyan ölteni karjaitok
Nem képesek; ámde sik ösvényt,
Melly tette, 's nagyokra vezet, mutatok,
A' kiseded erőnek adok kénynt;
Még csak Tudományt vele izmos erőt
Gyújtésszettek edzeni, nagyra törőt.

Tűzzel tele szívet a' gyenge kebel
Tápláljon üdíteni serényen,
Melly már a' Honért dobog; érte lehell,
'S dicsőt buzog érzeni fennyen;
Igy lánggra ha gyúlva az Ifju hevül,
Már Nagyjai' tettire keble feszül.

Majd majd viruló kor a' szép kifeselt
Ifjat deli létre övedzi,

Hévvél tele lólek a' férfi kebelt
 Már nagyra hatóra seledzi ;
 'S szívet, kezét áldoz a' jó fi nekem
 Oh lesz hova hajtani bajba' fejem.

Mattics Imre
 Bölcselk. hallgató.

Ritka természeti tünemény.

Mainczban néhány napok óta láthatni azon Lotharingiai leánykát, kinek több Francia Írók' állítása szerént, mind a' két szemén találtatik ezen írás: „Napoleon Empereur” és „Empereur Napoleon” az az: Napoleon Tsászárs. Egy odavaló nagy tudományu Orvos ezt mondja felőle: Jozefina, Klara, Ludovika (neve a' gyermeknek) egy tsuda szépségű 5 esztendős leányka, ép testű, és igen eleven kék szemei vannak, a' betük szemeiben fejeerek, igen tiszták, 's olvashatók. Ezen leányka született 1825-dik esztendei Aprilis 4kén Saulnoban (Lotharingiában). Azon Seb-orvos, ki a' szülés' alkalmatosságával az anya mellett volt, mindjárt a' szülés után vett észre némelly jegyeket a' gyermek' szemeiben. Későbbben nagy álmélkodással azt találták, hogy azon jegyek betük légyenek, és mint természetes következtéstől attól tartottak, hogy a' gyönyörű teremtés megvakul. De mind a' mellett néhány nap mulva a' szülés után a' gyermek' szemei egészen kifejtődtek, és a' Seb-orvos a' veszedelem' elhárításának tekintetéből tanátskozás végett ösz-

ve hívta a' dologhoz értő Orvosokat. Az Orvos Urak megvizsgálván a' szemet, kérdőre vették a' kised' annyát, ki arról jól emlékezett, hogy a' testvérétől, ki a' táborba ment; emlék-jelül kapott legyen egy darab 5 frankos pénzt a' Napoleon' képével, 's ezen körül irással: „Napoleon Empe-reur”. Ezen pénzt az asszony kettős betsben tartotta, úgy is mint a' Tsászár' emlé-két, ki alatt a' férje katonáskodott, úgy is mint a' testvéri barátság' zálogát, és ennél fogvást a' mondott pénzt igen gondosan tar-togatta. Harmadfél esztendővel későbben midőn t. i. már a' leánykával 5—6 hónapos terhes vala, olly súlyos környülállásokban volt, hogy ezen utolsó 's legkedvesebb kin-tsétől is megkellett válnia. Ezen darab pénzt, minekelőtte kiadná, néhány minutumig igen keservesen, és könnyező szemekkel néze-gette, és talán ezen határtalan szívbeli meg-indulás nyomta a' születendő leányka' sze-meire az említett körül-irást.

Stenographia.

Stenos, Görög szó, annyit tesz, mint szűk, öszveszorított. Az írásnak ezen mód-ja, mellyet inkább gyors-írásnak lehetne mondani, nem új; már a' Rómaiak éltek vele, midőn a' Tanátsban mondott beszé-deket egy sebes író bizonyos jelek által a' mondás után leírta. Tyro, Ciceronak Liber-tusa, élt ezekkel leginkább a' Tanáts-gyűlé-sekben, 's az írásnak ezen módját tökéletesí-

tette, a' honnét azon jelek „notae tyronicae” nevet kaptak. Nem az ennek a' célja, hogy titkos és ismérten jelek által írjunk, levelezzünk, a' minek ismét többféle módja van, és nagyobbára a' közönséges írásnál hosszabb szokott lenni; hanem inkább az, hogy egyszerű és igen könnyű vonások által szótagokat, szavakat, egész mondásokat, és beszédeket (akár magunk gondolatai legyenek, akár mások' szájából származzanak azok) sokkal kisebb helyre, és kivált sokkal hamarább leírjuk, mint közönségesen szoktunk, sőt midőn a' beszélő száján kiejtette mondásának utolsó tagját, már az a' papirosra legyen teremtve. Ezen előismeretből láthatni a' Stenographia hasznát a' nagyobb oskolákban, a' köz-gyűléseken 's a' t. sőt midőn úton, sétálás közben, berekben, saját gondolatinkat, észrevételeiket szűk helyre feljegyezni kívánjuk, nem kis megnyugtatónkra szolgál. Az írásnak ezen módját legnagyobb tökéletességre vitték az Angolok, hol a' gyors-írók a' Parlamenti tanátskozásokban a' két három óráig tartó hosszú beszédeket, úgy a' mint azok az ékesen ömledező szájából kiestek, mintegy papirosra öntik; ezek az Újságíróknak fogadott írói, kik időről időre egymást felszokták váltani. A' Francziák is felfogták; sőt a' Németek, nevezetesen a' Bajorok sem hagyták figyelem nélkül ezen módját a' gyors-írásnak.—Nálunk Pesten is támadt egy, ki most ezzel foglalatoskodik, és benne szép előmenetelt tett. Ez az

isméretes ékes-író Fischer Úr, ki a' német, és deák írásban a' külföldiek rendszabásait követvén, most azon igyekszik, hogy a' magyar írásra is azoknak öszvehasználtásából némelly új jeleket feltaláljon, mellyeket annak különös sajátságai megkívánnak. Ő kész a' sebes-írásnak ezen módjában magát próba alá vetni, és másoknak oktatást adni.

Statistikai Jegyzések az Európai nagyobb Státusokról.

(Bérekesztés.)

7) Svéczi. a Földter. $7935\frac{1}{2}$ □ mrtf.; népessége 2,900,000, egész jöved. 23,677,-333 $\frac{1}{3}$ for.; egyenes, és mellékes adóból 23,600,000 for.; köz adóssága nintsen tudva.

8) Norvégia. Földter. 5798 □ mrtf. népessége 1,050,132; egész jöved. 3,862,378; a) egyenes adóból 1,038,600; b) mellékes adóból 2,447,361; adóssága 2,750,000.

9) Dánia. Földter. $1,019\frac{3}{4}$ □ mrtf.; népessége 1,931,014; egész jöved. 13,500,000 for.; egyenes, 's mellékes adóból 10,125,000 for.; köz adóssága 40,689,337 for.

10) Lengyel Ország: Földter. 2293 □ mrtf.; népessége 4,038,700; egész jöved.; 14,250,000 for.; egyenes 's mellékes adóból 12,000,000 for.; adóssága 62,600,000 for.

11) Spanyol Ország. Földter. 8446 □ mrtf.; népessége 13,900,000; egész jöved. 70,000,000 for.; a) egyenes adóból 23,500,000; b) mellékes adóból 41,500,000; közadóssága 763,209,968. for.

12) Portugália Földter. 1,722 □ mrtf.; népessége 3,013,950; egész jöved. 23,000,000 for.; a) egyenes adóból 2,846,385; b) mellékes adóból 16,155,900 for.; adóssága 61,620,000 for.

13) Mind a' két Sicilia v. Nápoly orsz. Földter. 1,987 □ mrtf.; népessége 7,414,717; egész jöved. 39,500,000 for. a) egyenes adóból 15,945,670; b) mellékes adóból 17,031,600 for.; adóssága 206,078,680 for.

14) Szárdinia Földter. 1,363 □ mrtf., népessége 4,333,966; egész jöved. 30,000,000 for.; egyenes, 's mellékes adóból 25,000,000; közadóssága 50,000,000 for.

15) Egyházi Státus Földter. 811 □ mrtf.; népessége 2,483,940; egész jöved. 13,500,000 for.; a) egyenes adóból 2,300,000 for.; b) mellékes adóból 10,000,000 for.; közadóssága 187,000,000. for.

16) Toskánai Nagy Herczegség Földter. $395\frac{9}{2}$ □ mrtf.; népessége 1,300,000; egész jövedelme 6,800,000 for.; a) egyenes adóból 1,400,000; b) mellékes adóból 4,200,000 for.; közadóssága 20,000,000. f. — Balbi azt írja, hogy ezen adósság már ki van fizetve; de hiteles kútfővel nem bizonyítja.

17) Helvétia Földter. 696 □ mrtf.; népessége 2,037,000; egész jöved. 4,800,000 for.; egyenes 's mellékes adóból 4.000,000 for.; adóssága nintsen.

18) Európai Török Birodalom Földter. 10,000 □ mrtf.; népessége 9,476,-

000; egész jövedelme 27,000,000 for.; a) egyenes adóból semmi; b) mellékes adóból 20,000,000 for.; közadóssága 40,000,000 for.

Német Státusok.

19) Bajor Királyság. Földter. 1383 □ mrtf.; népessége 4,037,017; egész jöved. 32,434,343 for.; a) egyenes adóból 8,614,666 for.; b) mellékes adóból 11,082,065 for.; közadóssága 123,377,673 for.

20) Szász Királyság Földter. 348 □ mrtf.; népessége 1,350,000; egész jöved. 11,000,000 for.; a) egyenes adóból 3,506,400 for.; b) mellékes adóból 4,375,700 for. adóssága 36,000,000 for.

21) Hannoverai Királyság Földter. 695 □ mrtf.; népessége 1,537,500; egész jöved. 10,800,000 for.; a) egyenes adóból 3,439,133 for.; b) mellékes adóból 2,427,343 for.; közadóssága 26,000,000 for.

22) Vürtembergi Királyság. Földter. 359 □ mrtf.; népessége 1,535,403; egész jöved. 9,294,083 for. a) egyenes adóból 3,123,700 for.; b) mellékes adóból 3,131,580 for.; adóssága 27,328,694 for.

23) Bádeni Nagy Herczégység. Földter. 274 □ mrtf.; népessége 1,141,727; egész jöved. 9,832,200 for.; a) egyenes adóból 2,764,600 for.; b) mellékes adóból 3,549,800 for.; adóssága 18,233,038 for.

24) Hassziai Nagy Herczégység Földter. 185 □ mrtf.; népessége 697,901; egész jöved. 5,861,060 for.; a) egyenes adó-

bol 2,113,948 ; b) mellékes adóból 2,215,502 for.; adóssága 12,926,552 for.

25) Kur - Hasszia Földter. 208⁹⁰
 □ mrtf.; népessége 600,000; egész jövedelme 5,200,000 for.; egyenes, 's mellékes adóból 3,600,000 for.; közadóssága 2,400,000 for.

A p r ó s á g o k.

Ceylon szigetéről (kelet Indiából) jelentik, hogy a' gyöngy-halászat most sokkal gazdagabb, mint valaha. Valami új készülettel most olly mélységre tudnak a' tengerbe leszállani, hová eddig nem juthattak, 's itt nagy bőségben találnak igen szép nagy drága gyöngyöket. Tsak egy kereskedő ház már 8 nagy ládát, tele gyöngyökkel, küldött Angliába.

Epernaiben olly Champániai bort készítenek, melly ha 8 napig dugatlan a' levegőre kitétetik, még azután is habzik a' pohárban. Ezt nevezik Champagner grand merite royale priv. Egy üveggel 15 frankon adják.

R e j t e t t - s z ó :

Hogyha kívánsz, vándor, egy nagy helységbe' mi szépet

Látni, jövel, kebelem tele van; de nevem tudod-é mi?
 Három tagból áll: szabados hely egésze nevemnek.
 Ezt kérded? tüstént felelek: mi vala, ma is a' még,
 Elsőm tesz napot; a' másik kis szótska, 's ragaszték;
 Harmadikon gyermek ábécét kezdi tanulni.

Csernyánszky.

Jegyzet: A' 11dik számbeli Rejtett-szó: Kolop.

N° 13.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

Gróf Boigne Generalis.

Ezen nevezetes férjfiuról, ki a' minap halt meg, egy Francia Újságban a' következőket olvassuk: Boigne Úr már 1768dik esztendőben az az: tizenhét esztendős korában elhagyván Chambéry szülő - földjét először Francia, annakutánna pedig Orosz hadi szolgálatra lépett. Katona-talentuma széles kiterjedésű esméretei, és a' hadi dolgokban alapos tapasztalásai, mellyekkel birt, tsak hamar nevezetessé tették őtet. A' szerentséről való különös álmodozása, a' betsület-érzés, 's arra való vágyódás valamint a' hihetetlen ügyesség is Indiába vezérelték, hol az Anglus Társaság' szolgálatjába lépett. Egy két táborazás után elkedvetlenedvén, szándékozott Európába vissza térni, de minekutánna őtet némelly szomorú történetek attól elijesztették, azon gondolatra jött, hogy Indiának a' politikai és katonai néző-szinére fellépjen; mellynél fogva egy oda való honni Fejedelem' szolgálatjába állott. A' híres Maha de jey Sindia, egy a' Marattok' hadi szövetségé-

nek legnevezetesebb Fejedelmei közül, ki ritka katonai ügyességgel, és észbeli tehetséggel az Anglusok' politikáját annyira megrontotta, Boigne Úr' szolgálatját elfogadta, és egy nevezetes seregnek vezérlését reá bízta. Boigne Úr' minden tsata' alkalmával győzedelmeskedett, melly által Sindiának katonai ditsőséget szerzett. Mint Generalis rendbeszedvén a' Fejedelem' seregeit, az ellenségét megsemmisítette; mint tartománybeli kormányozó a' belső igazság' kiszolgáltatásának minden ágaiban rendet szabott. Tsudálkozásra méltó béke-tűréssel a' Marattok' durva 's majd tsak vad természetét megszelidítette, és a' buta seregeket fáradhatatlan munkássággal Európai lábba állította. Azonban meghalálozván Sindia, az örököse Boigne Generálist minden tisztségeiben, 's hivatalaiban megerősítette, de a' háboru' erőlködéseibe, és a' békeség' terhes munkáiba bele únyván, vissza tért Európába, és jó rendben hagyta maga után azon armádát, melly Sindiát a' Marottok birodalmának fő urává tette; sok derék katonai intézeteket, a' pallérozásnak sokféle ágait, és egy tiszteletben tartott, 's félelmes nevet hagyott Indiában. Boigne illy hosszas ideig mulatván Ázsiában, nevezetes vagyónra, 's kintsekre tett szert. Visszatérvén Chamberybe, ezen vagyónát hazája' közjavanak előmozdítására fordította, tudniillik építettett egy templomot, egy oskolát, egy kór-házat, és egy theátrumot; közelgetvén

pedig a' halál' órája természetes fiát fő örökösének tette. Hagyott továbbá minden onoka-öttsének akár született, akár születendőnek esztendőnként 30,000 frankból álló jövedelmet, minden leány onokájának pedig 25,000 frankot. A' fő örökösnek már 7 fiu 's leány gyermekei vannak. Továbbá hagyott 60,000 frank jövedelmet az özvegyének, egy 600,000 frankra betsült ház' haszonvételein kívül; és a' házi szegényeknek 9000 fr. eszt. jövedelmet testált. Chambery városának pedig azt a' 700,000 frankot, mellyel néki tartozott, elengedte a' Grlis; és még azon feljül, felesége halála után a' Sceauxban lévő kuriáját is a' városnak hagyta. Minden szolgáló kapott 1500 frankot; az árendásainak szörnyű sokat elengedett; ügyeinek igazgatója kap 3000 frankot, és Mollard nevű vén szobaleánya, ki már 50,000 frankot érő jószágot bir, mint ajándékot a' Generálistól, Testamentom által még 10,000 frankot kap.

Az Egyiptomi Vice Király' bölt's elintézései.

Egy a' legnagyobb tsudák közül, mellyeket a' mostani Egyiptomi uralkodó viszen végbe, a' bátorság, mellyel az ember az egész országon keresztül utazhat. Minekelőtte ezen Fejedelem lépett volna a' kormányra, már Alexandria' kapui előtt nem volt bátorságos a' járás, mert az embert hamar megragadták, levetkeztették, és megfosztották. Hogy valaki Kairóból a' pyra-

miseket megvizsgálhassa, mellyek mindazáltal a' nagy város' kapui előtt feküsznek, szükséges volt magát 100, és több emberekkel kísértetni. Minden századik esztendőben alig mehetett valami útzó arra, hogy a' Thébai királyi sirboltokat megnézhesse. Most akár mitsoda gyáva asszony is magánosan egész Nubiáig bátran felútazhathat, és minden Beduinnak sátorába beszállhat a' nélkül, hogy valaki tsak legkisebbé is megbántsa, sőt minden faluban, és sátorban az embert barátságosan elfogadják, és megvendégelik. A' puszták' fiai, kiktől különben minden Egyiptomi útzó megrettent, a' Mehmed Ali' bánás módja által, annyira megszeliidültek, hogy a' legyet sem bántják, és olyanok most, mint ez előtt ezer esztendővel a' vendégi barátságra, pusztákba való vándorlásra, kemény szokásokra, és mértékletességre nézve, és már a' rablásról, gyilkolásról, és költözködésről is lemondottak; mivel a' Vice Király megnyerte bizodalnokokat, oltalma alá vévén Karavánjaikat, katonai tisztségre emelvén őket, és legelőket szabván ki nekik, mellyeket az előtt rablás gyilkolás, és fosztások által kéntelenítették magoknak szereznii.

*Figyelmet érdemlő drága régiségek' fel-
találása.*

Nem régiben valami paraszt, Bernay' szomszédságában (Franczia országban) vett vala egy szántóföldet, mellyet mindjárt a'

tavaszi kezdetével szorgalmasan művelni kezdett. Midőn azonban azt mélyebben szántaná, a' vasa valami keménybe megakadt, melly mindazonáltal nem tetszett kőnek lenni; lehajolt tehát, és az akadályoztató tárgyat kihúzta, 's legnagyobb álmélkodására mit látott? egy mesterséges mivű edényt, mellyről kétség sem volt, hogy ezüstből való ne legyen. A' nagy örömtől elfogódva a' paraszt tovább szántott, 's szemesen vi'ssgálódott. Rövid idő múlva ismét előadja magát egy akadály, melly szintén úgy látszott, hogy edény; a' gazda tovább munkálódott, nem annyira a' szántás' kedvéért, mint azért, hogy majd szép tárgyra találand, a' mint úgy is volt; mert egy drága edény a' másikat követte; mit? kis képszobrokat, és más mesterséges ezüst tárgyakat is talált, mellyek nagyobb részént megaranyozva valának. Ezen különös találmánynak híre elfutamodott, mellyre a' tájékbeli Tudósok öszvetsődültek, hogy ezen mesterséges kintseket saját szemökkel láthassák, ezek nyílt szívvel tellyes tsudálkozásban azt vallják, hogy sem Normandiában, sem másutt talán sehol sem találtak olyan szép dolgokat. A' mi leginkább figyelmet érdemel, azon remek művek, mellyek ezen ezüst tárgyakon talátnak, és külömbféle hadi fordulások' képei a' régi bajnokok' történeteiből, mellyek többnyire Troja' ostromolását ábrázolják, úgy hogy némeltyek szentül hiszik, hogy ezek Görög

művek légyenek. Több edényeken találtak rövid deák felirások, mellyek Merkurius Istennek áldozatját adják elő. Ennél fogva nem is kételkedhetni, hogy ezen ezüst tárgyak hajdan Merkurius' templomához tartoztak, és annak ékességei voltak. Megméréstetvén pedig, 36 font ezüstöt találtak. Alkalmasint a' templom olyan helyen állott, melly közel esett a' talált tárgyak' helyéhez; ez annál hihetőbb, minthogy a' felirásokban a' Merkurius név mellett, vagyon egy mássalérthető vagy adjectivum, melly valami hely' nevére látszik mutatni. De ezen helyről éppen olly keveset tudnak, mint a' Merkurius' templomáról. Úgy tetszik, hogy a' munka a' Rómaiak' virágzó idejéből való, és lehetséges dolog, hogy ezeket görög mesterek készítették Rómában. Ezen régiségek rendkívül való szorgalommal vannak kidolgozva, úgy hogy a' legkisebb vonásban sints gánts. Egyikén azok közül vagyon egy régi edény kitsinyben ábrázolva, és ezen edényen vannak ismét más kisebb mértékre vett edények. Egy másikon van egy Uriasszony az asztal mellett tsinosgató helyheztetésben, eleibe tartatik egy tükör, természetesen egy igen kitsiny, és ebben a' mester finom kézzel nem csak az asszony' képét, hanem a' szobához tartozó tárgyakat is mind lerajzolta; minden ruházatok a' legjobb görög izlésre megvannak aranyozva. Több edények megvannak duplázva, úgy hogy az egyik tsupa

ékesség, a' másik tulajdonképpen edény gyanánt szolgál. Egy majd két lábnyi magasságú ezüst képszobor találtatik, melly Merkurius' kép-szobrának tartatik, kinek egy kigyós-pálczát adának kezébe, melly jó nagy távolságra nyulik a' kép-szobortól, de még kétség, hogy valóban az Istenek' követje ábrázoltatik-e ezen kép-szobor által. Tsak hamar találkozott egy mester, ki ezen kintseket lerajzolta, és a' köre-írásban való kiadás végett már aláírást hirdetett. Párisból is oda siettek némelly mesterségkedvelők, hogy azon találmányt megláthassák. Egy esméretes Tudós, ki a' királyi Könyvtár' és Régiségek' kamarájának egyik őrzője, több Tudósok' 's mesterek' társaságában oda érkezhén, ezek mindjárt a' kintsek' tulajdonosával alkura léptek, 's alig mult el 24 óra, már a' templomi ékességekért 15,000 frankot kapott. A' mezei gazda, ki az előtt rövid idővel azon darab földért 4000 frankot fizetett, illy rövid idő alatt olly nevezetes summához jutott, és még a' földet is megtartotta; melly vak szerentse! A' fentemlitett Tudós Urak a' tárgyakat e'képpen megvásárolván, Párisba vissza tértek, és azokat a' Parisi Régiségek' kamarájának két áron adták el, az az 30,000 fr. egy más vak szerentse! Ha Blacas Herczeget, vagy Durand Urat, kik ritka válogatásu gyűjteményekkel bírnak, erről jóelőre tudósították volna, talán többet ajánlottak volna a' mezei gazdának, mert egy ilyen kints nem bolondság.

A p r ó s á g o k.

Angliában folyvást mindenfelé vas-útkat készítenek. A' Canterburytól Whistableba vivő vas-út $1\frac{1}{2}$ órányi hosszúságú, melly a' mult hónapban nyittatott meg; 20 kotsi, 's azokon 240 személy, 15 minutum alatt ezen utat megjárta. Temérdek sok néző nép állott mind a' két útfélen.

Lausanne-ban olly sajtot készítenek, melly Champániai borral van elegyítve. A' Szakátsok' Újsága Párisban azt jegyzi meg erre, hogy eddig mindég hibázott valami, mellyet, mint sajtot, a' nagy vendégségekbe betsülettel fel lehetett volna az asztalra tenni. Ezen találmány most segített a' dolgon.

Ezen nevezet alatt: Óra-gyertya, Aixben (Franczia orsz.) egy Chemicus olly gyertyákat talált fel, mellyek minden óra-negyed után magoktól nagy tsattanást adnak, minden óra után pedig egymásután kettőt. Ezen gyertyák hasznosok az ollyanoknak, kik a' hosszú téli estéket Román-olvasással akarják megrövidíteni, de az olvasásnál elnyomatnak az álomtól.

M e s e.

Mit ditsekszel te magaddal?

Ollyan leszel, millyen én;
Érczet, búzát, fát én adok,
Keblemet jól mivelvén.

Jegyzet: A' 12dik számbeli Rejtett-szó: Maisa, Kunságban.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

Jobb otthon.

A' Bölcsék' szavaként az erősnek bátor egész föld
 Szerte hazája legyen, még is haza fárad Odysseus
 Nyert koszorui után, Neritosz sziklái halandó
 Sorsa körül szebben mosolyogtak néki Kalypszo
 Isteni berkénél. Nagy Atyák Nemtöje Benyovszky
 Bár idegen homokon bujdosván szinte királyi
 Székre emelttél; haza sóvárogsz vála! oh mert
 Olly édesded erő csatol ősink tűzhelye mellé,
 Hogy szalmás fedelét a' pór is többre becsüllye
 Éden kertyeinél, hogy az érdem tellye's ki szenvedt
 Virtus utollyán is csak nemző anyja ölében
 Tudgya viszont kipihenni magát.

Fiáth János.

A' Londoni költekezés.

Londonban esztendőnként elköltnek
 110,000 ökröt, 250,000 borjút, 770,000
 ürüt, 250,000 bárányt, 200,000 sertést,
 vagy is öszveséggel 189 milliom 710,000
 font húst. Minden személyre, hol a' népes-
 ség 1 milliom 225,000 lélekre megy, lehet
 155, vagy a' francia mérték szerint 143
 font hust tenni. Ez az irtóztató emésztés,

és állati táplálék, mellyhez egész világ ke-
rekségén hasonló nints, áll harmad részént
ökrökből, és majd annyi ürüből. — Páris-
ban Chabrol Úr szerint az esztendei hús
elköltség áll 85,725 ökrökből, 74,385 borjú-
ból, 337,697 ürüből, és 88,610 sertésből;
összesen 61 milliom 927,444 font húsból.
Egy személyre, hol a' népesség 715,000
emberből áll, jó 86 font hús. Az ökör hús
harmad részét teszi a' tápláléknak. (Meg-
kell jegyezni, hogy most Londonnak népes-
sége Parlament-ülés idején 1 mill. 300 ezer-
nél több; Párisnak is több 800,000nál).

Lófuttatás Orosz országban.

Folyó esztendei Junius 2dikán az Eka-
terinosláwi lakosok legelőször láttak pályafu-
tatást, mellyben 10 ló vett részt: a' lovak
közül 7 magyar, 1 angol fajtaból, és 2
oroszlóvak voltak. A' lovaglók, ruhájok-
nak külső színe által különböztek egymás-
tól. A' gyülekezést, mellynek Elölülője vala
a' Nemesség Marsalja, felette számos volt.
A' Marsal, és a' többi előkelők ülének egy
veres posztóval behúzott széken, mellynek
szomszédságában a' muzsika-kar vala állit-
va. Két jutalom volt kitéve: az első állott
egy szép ezüst edényből, melly 1,500 ru-
belre betsültetett, a' második egy 500 ru-
belnyi summából. A' ló (ez magyar ló volt),
melly elnyeré az első jutalmat, 8 minutum
alatt 6 verstnyire haladt, és a' második ju-
talomnak nyertese (ez angol ló volt) ugyan

ezt a távolságot 8. minutum és 4 másod
minutum alatt futotta - meg.

IVdik Vilhelm.

Harmadik György Angol Király azt kívánta, hogy a' fiai közül egyik tengeri katoná legyen. Ezen atyai akarat' következtében 3dik Vilhelm Henrik Clarencei Hercege tengeri szolgálatra lépett. Vilhelm Henrik mostan uralkodó Angol Király született 1765dik esztendei Aug. 21kén. Már az Amerikai háborúnak vége felé, mint tengeri kadmét szolgált egy flottánál, és a' meghalálózott Dighby Admirális' gondviselésére biztattatott. Az atya' akaratjánál fogva kéntelen vala Ő királyi Herczega az alsó tisztségeknél kezdeni, és azután feljebb menni, melly azt okozta, hogy a' Király a' tengeri katonai fordulásokban, és fortélyokban magának széles esméretet szerzett. Vége lévén az Amerikai háborúnak 1783. minekutánna a' Herceg minden tisztségeken rendszeren keresztül ment volna, Pegasus nevű hadi Salup' kormányát kapta, melly jó darabig kelet Indiában maradt, későbben Andromeda' kormányát 32 ágyuval. A' jó szívűsége minden alkalommal kitetszett, az ő közbevetésénél fogva Lee nevű tengeri kadmétnak élete (kinek valami engedetlenség miatt megkellett volna halnia) megtartatott, ő engesztelte meg a' Louisianai Igazgatót is, ki előtt némelly Spanyolok' hazá-áru-lással vádoltattak, hogy az életöket el ne

vegye. Hogy mindenkor derekasan 's vitézül viselte legyen magát, a' következő három történet eléggé bizonyítja: „Herczeg György nevű 90 ágyus hajó, mellyen ő mint tengeri kadét szolgált, részt vett azon jeles tŕsatában, melly 1780 eszt. Januarius 16dikán Cadix mellett az Angol, 's Spanyol flották közt történt, mellyeket Lord Rodney Admirális, és Don Manuel de Langara kormányozott, 's a' Spanyol Admirális kevés idő mulva azután meglátogatta Dighby Contra-Admirálist, melly alkalmatossággal Dighby a' Herczeget neki bemutatta. Midőn pedig a' két Admirális egy más közt beszélgetnének, a' Hg. eltávozott, de midőn Don Manuel el akarna butszuzni, megjelent ő királyi Magossága tengeri kadét ruhában, és egész alattvalói illendőséggel megjelentette az Admirálisnak, hogy a' tsajkája készen vagyon; a' Spanyol látván az Anglus Király' fiát Al-Tiszt ruhában szolgálatot tenni, elbámult, és így szólott az Admirálishez: „Valóban megérdemli Anglia, hogy a' tengeren uralkodjék, ha a' királyi vérből való Herczegek magok is Al-Tiszt ruhában járnak, és szolgálnak”. — 1785dik eszt. Junius 17kén a' Herczeg minekutánna a' tengeren 6 esztendeig, és 3 hónapig hiven szolgált volna, Hebe hajón Hadnagy lett. 1790dikben pedig a' Clarencei Herczegi méltóságra emeltetvén, kék zászlós Admirálisnak neveztetett. A' tengeri élet' történeteiből nagy figyelmet érdemel a' Nelsonnal való esmeret-

sége, és különös barátsága, mivel 1782ik-be Quebecben esmérkedett meg, azon időtől fogva szakadatlan maradt köztök a' barátság' kötele. A' Herczeg egyik levelében maga megvallja, hogy bátor az előtt is nagy kedve volt a' tengeri katonáskodáshoz, de mióta Nelsonnal megesmérkedett, különösen megszerette azt az életet. Nelson hasonló mértékben visszonozta a' Herczegnek barátságát, főképpen azon levelében, mellyet a' Herczegről Locker hajós Kapitánynak írt. — 1793dik esztendőől fogva a' Herczeget tengeri szolgálatban többé nem használták, akár azt a' Pitt ministerrel való ellenkedése okozta, akár a' Királynak egyéb oka volt reá. Ezen idő óta elevenebb hivatalt válalt tudnjillik a' Ministeriumban, hol talán az a' köcnyülállás okozta, hogy Gróf Vincent, kit ő nagyra betsült, Admirálisság' Lordjává neveztetett. Ezen jeles férjfiu halála után a' Herczeg a' Flotta Admiralisa lett. Ezen tulajdonságban vitte által 1815dikben Boulognéból Angliába a' boldogult Orosz Tsászárt, és a' Burkus Királyt egy 74 ágyus linea hajón.

Természet-Historiai Észrevétel.

Ha az ember a' göröngy alatt pókot talál, gyakran vehet észre annak testén egy tojástartó selyem-zatskót. A' szeretet, mellyel a' pók viseltetik ezen kintse eránt, olly nagy, hogy készebb az életétől, mint ezen tojás-zsatskótól megválni. Ha az em-

ber próbálja ezt elvenni, az állat ellene szegezi magát, és ha csak ugyan elvette, a szegény bogár megmozdulhatatlanul és szomorúan marad azon helyen, honnét elvették a kintsét; de ha az ember azt néki vissza adja, mintha az életét adná vissza, azt sebesen felkapja, és bátorságosabb helyre veszi magát. Bonnet Úr olyan pókot bévetett egy hangya-bolyába. Hol midőn a veszedelmet közelitni látta, minden módon keresett magának menedék helyet, de elkésvén a dologgal, a hangyák fogaikkal felkapták a póktojást, az anya mindenképen erőlködött, hogy veszedelmes ellenségeitől megmenthesse drága kintsét, azonban a nagy czivakodás közben a kérdésben forgó kints csakugyan az ellenség hatalmába esett. A helyett, hogy saját életét megmentette volna, mit a szaladás által könnyen tehetett volna, visszatért, és mérgesen felkapván, ujjonnan kezdett viaskodni végette. De az ellenkező rész ereje fellette nagy volt, bátor a pók ereje is a kétségbe-esés által igen megnevekedett, a tojás pedig a homok alá esett; még ekkor sem szaladott el, hanem azon a helyen tsendesen maradt, 's készebb volt jöendő apróival magát elevenen eltemettetni. Bonnet Úr mind ekkoráig csak hideg vérrel nézte a tsatát, de ekkor megsajnálván a pókot, a halál torkából megszabadította ugyan, hanem a tojásos zatskót meg nem menthette a hangyáktól. A pók csak tojá-

sának sirja körül forgolódott, nem gondolván a' veszedelemmel, 's Bonnet minden erőlködésével sem mehetett arra, hogy a' pökötet onnét elkergesse.

Még valami az Algiri Deiről.

Egy magános személy' f. e. Julius 9kén költ tudósítása ezeket adja elő az Algiri Deiről: Julius 9dikén a' hajónk fő kormányzója Lettré hajós Kapitány néhány Tisztekkal kiszállott a' szárazra, hogy az Algiri Deit meglátogassák. Ki is őket igen barátságosan elfogadta, 's nyílt szívvel megvallotta, hogy neki kedve tartaná velök egy tengeri utazást tenni. Az elevezésre való készületek azonnal megrendeltettek. 10kén az utazók' bagazsiáit felhozták a' hajóra, és 11dikén estvéli 7 órakor a' Dei kíséreivel együtt hajóra ült. Öszveséggel voltak 118-an, kik közül 58 fejjérszemély, ezek olyan vastagon voltak fátyolozva, hogy vezetni kellett. Minden hajón lévő férjfiak kéntelenek voltak magokat hátra huzni, hogy ezen hosszú sor előre haladhasson. A' Deit kísérik a' két veje, kik közül egyik tengeri, a' másik hadi Minister volt; továbbá testvére, ki mint olyan, semmi országos hivatalt nem viselhetett, vele volt még a' Financz, és Házi-ministere is. A' hajón mindnyájan megtartották régi szokásokat, szőnyegekentek 's feküdtek, és a' Dei eránt olly tisztelettel viseltettek, mint mikor a' Jolczon ült. Az asszonyok szobáikba bevoltak zárva,

's rabszolgák által őriztettek. A' Dei jó embernek látszik, ennél fogva hitelt érdemel, a' mit szelidségéről beszélnek. Minekelőtte a' Dei' méltóságára emelttetett, dohánykalmár volt. Úgy látszik, hogy a' Törökök megnyugosznak a' sors' rendelésein. Soha sem hittem volna, hogy a' fátálismus őket olly boldogokká teheti, a' millyenek valósággal.

A p r ó s á g.

Azt jegyzik meg, hogy a' most uralkodó Wilhelm Angoly Király egyszer'smind Első, Második, Harmadik, és Negyedik is; Első, mint Hannoverai Király (mert ott több Wilhelm nevű Király nem volt); második, mint Irlandi Király; mert a' hódító Wilhelm, és erős Wilhelm nem uralkodtak ezen szigeten; Harmadik, mint Skócziai Király; mert a' két ország egyesülése előtt ennek tsak egy Wilhelm Királya volt, Oroszlány mellék-névvel; végre Negyedik, mint Angol Király.

R e j t e t t - s z ó :

Tsorda' vezére vagyok; lábamtól fosztva
tüzelni
Jó lesznek: és hosszan fordítva királya Zsidóknak.

Jegyzet: A' 13dik számbeli Mese:
Föld.

N^{ro} 15.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

---

*A' Kir. Universzitas' 50 eszt. Jubileumára
készített Értekezések, és Munkák.*

Folyó esztendei Junius 27ikén a' Pesti Magyar királyi Universzitas' 50 esztendei Jubileumi ünnepe' alkalmával felolvastattak a' következő tudományos Értekezések' és Munkák' czimei, mellyek ezen ünneplésnek díszítésére voltak készítve; ezek részszerént ki vannak nyomtatva, részszerént még kéziratban, részszerént pedig sajtó alatt vannak: u. m.

1) Status praesens Regiae hujus literarum Universitatis, specialem conditionem, tum virorum, qui hic et rei literariae disciplinaeque regendae, et quibusvis doctrinarum partibus juventuti tradendis vocant; tum Institutorum, ac Museorum, quae eruditionis praebent adminicula, sistens; quem jussu Senatus Academici conscripserunt delecti ad id Duumviri „Ludovicus Schedius Ordinis Philosophorum Senior, et Joannes Schuster Facultatis Medicae Prosenior.

2) *Dissertatio de antiquioribus Hungariae Scholis, et Academiis usque erectam anno 1635 Tyrnaviae Universitatem Scientiarum: auctore Joanne Krobot Abb. B. M. V. de Almád. Dir. et Praes. Facultatis Philos. etc.*

3) „*De Avitis Magyarorum ac Chunorum, Jasonumque Hungariae Accolarum sedibus, et initiis*” — *disquisivit Georgius Fejér, Abbas et Regiae hujus Universitatis Hungariae Bibliothecae Praefectus.*

4) „*Statisticam Generalem Imperii Austriae, Specialemque Regnorum Galliae, et Magnae Britanniae*” *elaboravit, et in manuscripto prodidit Martinus Vinkler, Ordinis Jure-Consultorum Prosenior, ejusdemque Studii Professor, qui et alia, tum ad Statisticam, tum ad politicas scientias pertinentia opera ad prelum parata hac occasione exhibuit.*

5) „*Diatribes de recta morum ratione, ut summo tuendae valetudinis praesidio*” — *Civibus Academicis die XXVII. m. Jun. 1830. dicavit Joannes Lenhossék, Consiliarius Regius et Protomedicus Regni etc.*

6) „*De Filicibus veris Hungariae, Transilvaniae, Croatiae, et Littoralis Hungarici*” — *Solennia instaurationis Semi-secularis Regiae Universitatis Hungariae die XXVII. Jun. 1830.*

recolens — disserit **Josephus Sadler**
 Medicae Facultatis h. t. Decanus.

7) „**Specimen Ichthyologiae**
 sistens pisces aquarum dulcium
 Hungariae”: auctore **Joanne Rei-**
singer, M. et Ch. D. Mineralogiae, et
Zoologiae Professore,

8) „**Succinta rei herbariae hun-**
garicae, et transilvanicae histo-
ria”: auctore **Dr. Car. Const. Haber-**
le Prof. Botanices, et horti Bot. Praefectus.

9) „**De praecipuis Corneae**
morbis;” — prolusio Academia, qua diem
 XXVIIam Jun. 1830, cum Univ. Pestiensis
 50. Instaurationis annum solenni ritu cele-
 braret, recolit **Joannes Theophilus**
Fabini Dr. Med. et Oculisticae Professor.

10) „**Memoriam immortalis Viri Lu-**
dovici Mitterpacher de Mittern-
burg Festo Semisecolari instauratae Re-
giae Scientiar. Univers. Hung. VII. Kal.
Julias A. 1830 edidit Joannes Geor-
gius Schmith. Math. pract. Prof. Fac.
Philos. h. t. Decanus.

11) „**Commentatio de Notione**
atque indole organismi tamquam
Principii Monarchici per Univer-
sam Naturam vivam vigentis”:
 quam ad d. VII. Calendas Quinctiles 1830,
 quo memoria Regiae liter. Univers. Hung.
 ante hos 50 annos per Imperatricem, et
 Reginam August. Div. Mariam Theresiam
 instauratae festive celebratur, literarum

fautoribus atque amicis offert, Ludovicus Schedius, Aesthetices, et Philos. Prof. Fac. Philos. Senior etc.

12) Philosophia novis curis edita a Joanne Bapt. Imre, Logicae et Methaphisicae Professore, — pro solennitate Semiseculari instanratae R. Scient. Univers. Ung. ejusdem Praesidí dignissimo gratiosissimo profunda cum veneratione offert Auctor.

13) Az ifjú Magyar Böltselkedő. Iskolájából a' nagy világba kilépő tanítványainak úti könyv gyanánt — szeretete' zálogául ajándékozza — Tanítójak Imre János.

A' számos, és nagyobb részint jól talált, 's poetai lélekkel készült versezetekről máskor fogunk szólni.

Karpfänger Kapitány, és hajója.

Hamburg városa 1668dik esztendőben építettett két igen szép hajót, mind a' kettő 54 ágyus; egyik Leopold, a' másik Hamburg' czimere nevű. Ezen hajók a' Tunisi, és Algíri tengeri tolvajok' üldözésére voltak a' földközi tengerre küldve. Hamburg' czimere nevű hajó 1683ban éppen a' Kadixi révben állott, midőn hirtelen, és véletlenül semmivé leve. — Karpfänger némelly barátinak és ismérősinek vatsorát ada a' hajón, midőn hirtelen az órálló tüzet kiálta. Rémülve oda futának a' vendégek, hát az egész kapitányi szobát lángokban találják. Karpfänger egyedül tartá meg helyén az eszét, és hidegvérűen szükséges rende-

lésekef tevé az oltásra, 's maga is elszánva, és bátran hozzá láta. A' tűz még is tsak tovább terjedvén, elveszték bátorságokat a' hajóslegények, és katonák, a' tsajkákba ugrálának, 's a' futásban akarák keresni megmenekedésöket. A' Kapitány' komoly intéseire, és kemény sürgetésére még is vissza térének a' hajóra, 's mindent elkövetének, a' mit tsak lehetett, a' hajó' megtartására; de mind hijában. Most arról tanátskoztak, vallyon a' hajót a' tenger' fenekére kelljen-e meríteni, vagy zátonra ereszteni? az utólsóra állottak; de a' tűz már a' lobogó vitorlákba kapott, melly a' hajó első részére a' puskaporos kamarába nyomúl, és az öntözéstől megvizesült puskaport sustorással repíti a' levegőbe. — Kéntelen volt az ember mindent abban hagyni, midőn egy felette szívreható eset a' körülállókat még inkább megrázta, mint a' hajónak szomorú sorsa. Karpfänger' fia, egy szép ifju, átöleli attya' térdeit, a' legédesebb szívreható szavakkal esdeklik, hogy magát, és embereit mentené meg a' haláltól, 's vendégeivel tsónakon evezne a' part-ra. De ő kemény hangon így szólla: „A' fiú tartozik hallgatni, 's innét távozni; én pedig tartozom azt tenni, a' mit a' betsület, és tisztí kötelesség tőlem kíván.” Ezen szavak után megölelé fiát, és őtet a' többiekkel együtt a' hajóról a' tsajkákra kitolá; ő pedig egyedül marada a' részint égő, részint füstölgő hajó-töredékeken, még foly-

vást erőlködven a' tűz-óltásban. Azonban mind semmit sem használt. Éjfélkor a' hajó hátulsó része iszonyu ropogással a' levegőbe repült; minden ágyuk elsültek, a' granátok' mindenfelé repdestek. Még megmenthette volna magát a' bátor vitéz, de nem akart. Ezután egy órával a' hajó' egész a' gerinczéig elégett volt. Tsak most veté magát Karpfänger a' tengerbe, hogy a' partra kiússzon; de a' szerfelett való munka miatt el lévén bádgyadva, a' hullámok elnyelék őtet. 42 matróz, és 20 tengeri katonánál többen fultak volt már a' tengerbe, kik úszással akarták életöket megmenteni. Karpfänger testét kifogták, 's egész pompával eltemették. Minden hajók, mellyek a' révben állottak, ágyukat sütögettek el a' szerentsétlennek tiszteletére. II. Károly Spanyol Király emlék-követ tétetett Karpfänger' sírjára.

Saját tapasztalás.

Nagy Péter az Oroszok' Tsászára országát, és illetőleg annak lakosait az előbbeni durvaságból, és setétségből leginkább az által vitte a' miveltségre és világosságra, hogy a' dolgot mindég először magán kezdte, és azután a' magával tett próbákat, 's tapasztalásokat népére fordította, 's alkalmaztatta. Midőn hadi seregeit rendes lábra kezdte állítani, először maga beállott dobosnak, azután lett belőle közkatona, későbben Al-Tiszt, és végtére Tiszt.

Még mint Tiszt is lassan 's léptsőnként ment fel minden hivatalokon keresztül. Midőn az Orosz birodalom, és XII-dik Károly Svéd Király között támadott a' nagy és felette veszedelmes háboru, Péter Tsászár még csak Major volt; de Auguszt a' Lengyelek' Királya, és a' Tsászár' különös barátja, őtet, jeles érdemeinél, és ritka tulajdonságainál fogva, Ezeredes Kapitányi tisztségre emelte. — Köz-legény korában, mikor reá került a' sor, strázsát állott, úgy evett, és egy haj szállal sem volt jobb ágya, mint a' többi pajtásainak; szinte olyan ruhát viselt, mint ők, és valamint a' közlegények úgy ő is a' sáncz' készítésre földet hordott. Példát akart mutatni országa naggyainak, és egyszer'smind tapasztalásából meg akarta tanulni, hogy valljon a' katona is képes-e az általa megkívánt szolgálatokat megtenni. Későbbi időben kételkedni kezdett, valljon beérheti-e a' katona is az akkoriban meghatározott eleséggel, (ez állott zab, 's árpa pogátsából) és sóval? — Ő tehát egész álló hónapig szolgált először ugyan, mint köz-legény, és a' maga közönséges kitartására egész idő alatt a' közönséges katona-portióknál egyebet, 's többet nem tsináltatott: „Hála légyen az Egeknek!” felkiálta a' hónap' végével „már tudom, hogy a' katona a' néki rendelt portiójával beérheti, minthogy nekem is elég, ki egyéberánt a' magam erős test alkotásomhoz képest többet kívánok táplálásomra,

mint katonáim' nagyobb része, 's így már tökéletesen meg vagyok győződve, hogy közületek akárki is a' kiszabott portiójával beérheti."

A p r ó s á g o k.

A' portobáknak mindég hidegen tartására Hollandiában üvegből készítnek piksist, mellynek alól két feneke van. A' két fenék közé apróra tört jeget tesznek sóba, és hermetice bezárják. Ezen hívesítő piksiket már Francia országban is utánozzák.

Az Atlas nevű, legnagyobb folyóírásnak kiadója Londonban azt jelentette, hogy legközelebbi darabja még egyszer akkora lesz, mint közönségesen szokott lenni, és hogy a' megholt IV. György Királynak élete lesz benne. Ezen életírás 38 apróra nyomtatott hasábot fog bétölteni, és annyi lesz benne, mint egy 8ad rétű nagy kötetben; a' többi 48 hasáb, még apróbb betűkkel nyomtatva, mint máskor, új történetekkel, tudomány 's mesterségbeli ismértetésekkel 's a' t. fog kedveskedni. Az egész havi irás 40 □ lábnyira terjedő nyomtatott lapot foglal-el, és annyi lesz benne, mint 3 jó nagy kötetben szokott lenni. Ebből egy példány 1 Silling.

R e j t e t t s z ó:

Vágj — ha kezedbe való — az egésszel; hagy-d-el
utóját,
'S véle reménykedhetsz; hasa szúr; mind öszve
tsak egy tag.

Jegyzet: A' 14dik számbeli Rejtett szó: Bika, bik, Ákib.

Opium-evés Török országban.

Madden Anglus utazó Londonban 1829. a' Travels in Tyrkey, Egyiptom 's a' t. kijött munkájában igen derekasan írja le az Opium-evőket Konstantinápolyban. Azok, kiknél az Opium egész erejével dolgozott, akadozva beszéltek, orczáik égtek, szemeknek természet ellen való fényessége volt, és a' képvonások irtóztató vadságot mutattak. Az opium hathatósága közönségesen 2 óra mulva következett, és az evők az örömtől való elragadtatásokat a' Szoliman-templom mellett lévő Kávéháznak ajtaja előtt egy padon várták. A' bévétel 3—60 gránig megy. Madden utazó láta egy embert ki 29 vett-bé; ez huszonöt esztendő óta az opiumhoz volt szokva. Az ebből származó morális, és physikai kitsapongás rettenetes. Az ételre vágyás ez által egészen megszűnik. A' testnek minden rostszála inog, a' nyak-inak megfeszülnek, az inas-húsok megmerevednek; a' nyak meggörbül, az újjak öszve húzódnak. Egy rendes opium-evő 32 esztendón túl nem igen él, ha ko-

rán elkezdí a' vele való élést. Mind addig szerentsétlennék tartja magát, míg a' bévétel' órája el nem érkezik, de mihelyest a' szer dolgozni kezd, egészen tűzbe jó, és tsupa élet az ember. Némellyek részegségökben verseket mondnak, némellyek a' körülállóknak beszédeket tartanak, és azt képzelik magokban, hogy ők a' Szultánok, és hogy a' világ kerekségén minden háremnek parantsolhatnak. Maga Madden is bevett 4 gránt, mellyre az élet érzékei felette megvidultak, minden tehetségei felemelkedni látszattak, minden, a' mit látott, megnagyobbulni tetszett; de ha behunyta a' szemét, nem érezte ezt a' gyönyörűséget; úgy látszik, hogy a' fántázia tsak a' külső tárgyakra hat. Midőn haza ment, úgy tetszett néki, mintha a' föld' színe felett lebegett volna. Álmában egész éjszaka ritka álmólátások környékezték lelkét, a' következő reggel pedig egészen el volt lankadva.

Moh-derekaly.

Francia országban a' moh-derekalyokat e'képpen készítik. A' mohot Augustus hónapjában, midőn már a' növést tökéletesen elérte, leszedik, a' gyökrökön függő földtől, 's más idegen részekről megtisztítják. Azután azt jó ideig a' szabad levegőnél megszáritják, jól megrázogatják, hogy a' még rajta lévő idegen részekről tökéletesen megtisztuljon. A' madráczokat olyan hamar töltik meg ezzel, a' mint tsak lehet;

legjobb, ha hat, vagy tiz hüvelyknyi vastagok. Ha a' használás közben a' madrácz egy helyen nagyon megkeményedik, öszvetömődik, tsak jól meg kell veregetni, 's ismét egyforma lesz. Egy ilyen derekaly mintegy 10 esztendeig eltart, és nyári időben sokkal többet ér a' gyapju - madrácznál.

Tengeri tehen.

Magnoliából (közép - Floridában) azt írják: hogy a' manitea', vagy is tengeri tehen' léteről többé már semmi kétség sinsen; mert a' Tampa-Bay' őrző seregéből több katona Tisztek az Indusoktól tsontokat, és bőroket kaptak ezen állatból. A' tsontok között vannak oldalbordák, mellyek általmé-
rőjökben két hüvelyknyi vastagok, és az elefánttsonthoz olly hasonlók, hogy attól alig lehet megkülömböztetni. A' tengeri tehen-bőrt az Indusok olly munkákra fordítják, mellyeket erősekké, 's tartósakká kívánnak tenni; nevezetesen hajlékaikat ezzel borogatják bé. A' fentérintett katona Tisztek nagy ajándékokat ígértek az Indusoknak, hogy ha nekik egy egész ollyan tengeri tehenet elevenen, vagy megdögölve is szerezhetnek.

Rövid nemzetségi ismértetése a' Franczia Udvarnak.

Tizedik Károly született 1757dik October 9kén, és 1824dik esztendei Sept. 16kán XVIII, Lajos Király' 's testvérbátyja' halá-

la után lépett a' Francia országi thronusra, mellyről folyó 1830. esztend. Aug. 2kán lemondani kénytelenített. Hitves-társa vala Mária Therésia Szárdinai K. Herczeg asszony, kit is 1805dikben Jun. 2dikán elvesztvén, azóta özvegyeskedik. Első fia, a' Dauphin, Lajos született 1775. Aug. 6kán, és 1799dik esztendei Junius 10kétől fogva XVI dik Lajos Királynak Mária Therésia nevű leányával, ki született 1778dik eszt. December 19kén, házassági állapotban él. — X. Károlynak 2ik fia volt Károly Ferdinánd Berry Herczeg, ki 1820dik eszt. Febr. 14kén Párisban a' játékszinből való kimenetelkor egy eszelős buzgó nyerges legény által meggyilkoltatott; özvegye Karolina nevű; ez a' mostani Nápolyi Királynak első feleségétől nemzett leánya, és a' napvilágot már 1798dik eszt. Nov. 5dikén látta. Ennek gyermekei: a) Louise, ki 1819dik eszt. Sept. 22kén született. b) Henrik Bordeauxi Herczeg, ki született 1820. eszt. September 29kén; ez tehát utolsó férjfi tsemetéje a' Bourbon egyenes lineának, kinek javára kívánta volna Xdik Károly letenni a' királyi méltóságot. — A' mellékes lineák ezek: 1) Orleán, 2) Condé. — Fülöp Lajos Orleáni Hg. a' már most valóságos Király, született 1773dik eszt. Octorb. 6kán, és 1809dik eszt. Nov. 25kén házastársul vette a' mostani Nápolyi Királynak leányát Mária Amaliát, ki a' világra jött 1782dik Apr. 26kán. Nemzett 9 gyermeket, 6 Herczeget,

és 3 Herczeg Kisasszonyt. Kik közül az öregebbik 1) Ferdinand Chartres-i Herczeg szül. 1810. Sept. 3dikán; 2) Ludovika Mária szül. 1812. Apr. 3dikán; 3) Mária Krisztina szül. 1813. April. 12kén; 4) Lajos Nemours-i Herczeg, szül. 1814. Oct. 25kén; 5) Maria Klementina, szül. 1817. Jun. 3dikán; 6) Ferencz Joinvillei Hrg. szül. 1818. Aug. 14kén; 7) Károly Peuthiévrei Hrg. szül. 1820. Jan. 1sőjén; 8) Henrik Aumalei Hrg. szül. 1822. Jan. 16kán; 9) Antal Montpensieri Hrg. szül. 1824. Jul. 31kén. — Az öreg Herczeg tudniillik a' mostani Francia Király birja az Orleáni Herczegségnek egyik részét, és Párisban a' királyi palotát, mellyben állandóul lakik. „Királyi Magasság” titulust kapott 1824dikben. — A' Condé lineából vagyon: Lajos Bourboni Herczeg szül. 1756. April. 13kán; 1825dikben megiszteltetett Királyi Magasság titulussal. Lajos Orleáni Herczeg, 's most Francia Király a' mult Revolutióban, főképpen pedig 1792dikben Francia országban, 's Német Alföldön sok háborukban megfordult, és hadakozott, melly esztendőben General-lieutenanttá lett. Ezután tsak hamar pro-scribáltatott, mivel az ő oktatója Dumouriez XVII. Lajost a' királyi székre akarta emelni; kevés költséggel keresztül utazott a' havasokon, és 1793. és 1794dikben Reipauchban (Helvetiában) tanító volt (?); egy darab ideig Hamburgban mulatott, bójárta egész Európát gyalog; elevezett éjszaki

Amerikába, honnét 1800dikban Angliába jött; innét a' második megújuláskor 1816-dik eszt, végével visszatért Francia országba, és lakott az úgy nevezett királyi palotában (Palais-Royal). Ő Felsége a' tudományoknak és mesterségeknak barátja, és többnyire minden Európai nyelveket ért. — Az öreg Lafayette eredetét vészi egy régi nemes, és gazdag Francia familiából; folyó esztendei Sept. 1sőjén a' 74dik esztendejébe lép. Már 16 esztendős korában házas volt, huszadik esztendejében nagy megkülömböztetéssel sokáig szolgált az éjszak Amerikai revolutionalis háboruban, és midőn Francia országban kiütött a' Revolutio, legelső volt ki abban részt vett. Ő vala az, ki akkoriban a' Párisi nemzeti Gárdát rendbeszedte, a' rab-házat (Bastille) egészen lerontatta, és a' három színű Kokárdát (setétkék, veres, és fejér) behozta. Későbbi történetei vizsantogságokkal tellyesek. Napoleon előtt soha sem bókolt. — Egyetlen egy fia van, kit Györgynek neveznek.

A p r ó s á g o k.

Ama híres Francia Költők Barthelemy és Mery Urak ismét egy versezett adtak ki ezen nevezet alatt: „l'Insurrection”, mellyből Aug. 10dikén 2000 Exemplárt adtak el.

Angouleme Herczegné (a' Dauphinné) igen szomorú; úgy látszik ő egész kiterjedésében érzi vesztét; ellenben a' Dauphin

víg, mintha semmi sem történt volna; Berry Herczegné férjfi ruhában utaz; X. Károly mély gondolatokba süllyedt, az egész uton senkihez sem szól; mind együtt a' társzekerekkel 17 kotsin mennek; több szekerek arannyal vannak megrakva. A' Biztosok kísérik. Károly mellett most tsak valamely 100 ember vagon.

Klagenfurtban Aug. 11dikén délután 1 $\frac{1}{2}$ órakor földindulást érzettek, melly mint egy két perczenetig tartott. Suetsachban, Ferlachban, és Unterloibl-ban ezen rengés nagyobb volt, és földalatti zúgással egybekötve; az épületek' falai megrepedeztek. Lajbachban is érezték, és még inkább Neumarkt-lban, hol a' hegyről szikla-darabok is leszakadoztak; az emberek nagyon elrémltek, minthogy illyent soha sem értek.

Müller Gáspár, másképp Akasztófára való Gáspár ama híres Bajor haramia-kapitánynak elfogattatása a' Nideraunau, és Vindelzelli erdőben történt az erdő-tisztek által, tudniillik: a' haramia szeretőjével, az esső ellen oltalmazván magát, egy bokros fa alatt ült; töltött puskával, pistollyal, és gyilokkal vala felfegyverkezve. A' páros haramiát előbb az Ursbergi Törvényszék eleibe vitték. A' kérdéses haramia' elfogására jutalom' fejében ki volt téve 200 forint pengő pénzben.

Egy Franczia havi irás szerént egy vak az által nyerte vissza szeme' világát, hogy három álló hónapig minden nap megdörgöl-

ték néhányszor a' szeme felett. — Azt mondják, hogy ez által Angliában is több ízben történtek volna szerentsés gyógyulások.

A' Varsói Bank-épületjére Girárd nevű földmérő új találmánya szerént mostanában egy nagy hévmérőt tettek ki, mellynek meleg-és hideg-grádusát már nagy távolságra szabad szemmel is láthatni.

Heidelbergában a' holt testek' eltakarítására nézve új rendet szabtak, tudniillik: semmiféle halottat többé nem visznek az utszákon végig; koporsókat csak fenyőfából szabad készíteni, és azokat a' faszerek' tárában kiválasztás végett kell tartani. Koszorukat csak természetes virágokból szabad tsinálni. Négy rendre osztatik fel a' polgárság, és még is a' legelső rendű halottnak eltakarítása 37 for. 18 krajczárnál többé nem kerül, a' legalsóbbnak az eltemetése pedig alig jó 6 for. 12 krba. (Ez hasznos rendszabás a' halotti nagy költekezés', és fényűzés' elhárítására).

Rejtett-szó:

Egy rész a' régi világban
 Volt a' halhatatlanságban;
 Másikra kiki törekszik,
 A' fedélen visszán fekszik;
 Egész a' vetélkedőknek
 Gát vérengző fegyvereknek.

N. A.

Jegyzet: A' 15dik számbeli Rejtett szó: Bárd.

*Méltóságos Székhelyi Gróf Majláth
Antal Úrnak, Magyar Kir. Helytartói
Tanácsos Ő Nagyságának, midőn 'Ts.
Ns. Zemplin Vármegye' Fő-Ispáni szé-
kébe iktatnék; a' Sátor- Allya- Újhelyi
Kegyes Iskolák' Háza tiszteletül aján-
lotta Kisasszony Havának 5dikén.*

Melly víg öröm, melly ömledező gyönyör
Zemplinnek áldott Hegy-sorait lepi;

'S Újhely' körében melly szokatlan
Nép-zajogást kicsapongni hallok? —

Itt a' Nagyoknak fényt lövelő sorát,
'S határ Megyéknak képviselő karát
Szemlélem ékes hímezésű

Öltözetekbe' jelenni; — Ott meg

Látom Megyénknek nagy nevű rendiből
Fényes követség' szép seregét vidám
Kedv-telve sok díszes szekéren

'S gyors paripákon eredni útnak. —

E' látományban hangzani nép között
Örvendve hallom: „Jó az Igazgatónk

„Majláth dicső Grófok' fajából

„Hú kebelébe Nemes Megyénknek,“ —

Bodrogköz áldott tér! kies édene
 Zemplinnek örvendj! — Im' deli magzatod'
 Fennén kitündöklő jutal'mal,
 Érdemeit fiatal korában.

Tisztelni látod! — csak nagyot, és erőt
 A' nagy, 's erős nemz; nemzhet-e a' mérész
 Szívü orosz lány nyulfiat, vagy
 Gyáva galambokat a' derék sas? —

Látom dicsőült őseidet viszont
 Éledni benned; látom atyád' dicső
 Atyád' szelíden r'ád mosolygó
 Lelke lebeg körülötted Antal! —

Költői lelkem vajha dicső Neved'
 Nemedhez illő fényre derítse-fel!
 Nem képes, érzem; nem bírok, nem;
 Fellegetek haladó erővel. —

Jer szállj-le Menyből Klío jeles sipú!
 Zengd-el helyettem ritka dicséretit
 A' nagyra termett Férjfiúnak
 'S a' Haza' közszeretett fiának.

Hallyátok ötet zengeni tí kiket
 A' szóke érü Bodrog itat, 's Tisza;
 Hallyátok ötet szép szavával
 Phoebus' arany' czitarája mellett. —

„Zeng a' dicsőség' temploma, vígadoz
 A' szűz rokonság' szent kara, 's a' nagyot
 Tisztelni érdem pallya-bérrel
 Zöld koszorúval övezni indul.”

„Méltán ömölhet nyájas öröm dicső
 Ősü nagyoknak képeiről; midőn
 Jeles nemek' fényét az érdem —
 Polczra emelve ragyogni láttyák.”

„Őszült szabadság' bajnoki ór - fala,
 A' Hős nemesség' lelkesedett Kara
 Méltán örülhet támaszának
 Kit jelesít Themis udvarában.”

„Rendíthetetlen szirtre rakott kegyes
 Vallásnak álló oszlopa vígadoz;
 'S nem kétli: lessz köz - boldogító
 Fénye, szelíd követője, 's híve.”

„Az izzadó pór-népe örül ügyes
 Polgárral együtt, fáradozásinak
 Méltó jutalmaért reménylven
 Lesz kegyes attya, 's igaz bírása.”

„Jó szíve biztos part, 's menedék helye
 Bús özvegyeknek, vagy kiket a' rideg
 Gyámoltalanság vas kezével
 Földig aláz, leszen Ápolójok.”

„Ez végre Phoebus' nem csalató szava:
 Zemplinnek ismét régi arany idő
 Szakassza megtér; a' minővel
 Jánus alatt Latium virágzott.” —

Igy zengni hallám szent ligetek között
 A' merre Bodrog szőke Tiszába zúg,
 'S a' szűznek eltüntére látok
 Fellegen egy koszorut lebegni.

Nagy Férfi! még zöld ifju korod' szakán
 Biztos reménnyel várta figyelmedet
 Dicső előkép, 's nem csalódott
 A' Haza benned igaz fiában.

Nagyságra hívtak minden előjelek,
 Esméri Zemplin bő tudományodat;
 Hol kezdve pályádön haladni
 Tisztele fényes Eged' körében.

Mély bölcseségű elme-tanácsidat
Esméri révén a' Magyar Ádria'

Kormánnya; most tornyokkal ékes
Partja csudál zajogó Dunának. —

Látván, hogy ifjú szíveden a' szelid
Erkölc parancsol, a' Haza' jó, 's kegyes
Fej'delme: Fő-Kormányozónak
Rendele vissza szülött megyédben,

Reményli: feltűn újjolag általad
Mind, a' mi hajdan fényt ada, 's nagy nevet
Zemplinnek, a' melly Drúgetekkel
Híresedett az egész hazában.

'S majd össze-kapcsolt vállokon a' Nagyok
Rendekkel együtt a' Megye' terheit
Könnyítik, a' köz-jóra czélzó
Nemzeti lelkesedés hevítvén,

De íme! hallom temploma' zárait
A' tiszteletnek hüllani. — Menj tehát, —
'S foglald el érdem-polczodat, melly
Megkülönít Naggyaink' sorában.

Csendes magányban zárt falaink között,
Hol fény-körödnek sugarait kapád;
Ó Antal! eggyel bölcs Minerva'
Híveit el ne felejtsd kegyelni! —

Totth Lajos
a' Költés Tudományak Tanítója,

Ásiai történet-írás,

Miképpen tudják a' szomorú történeteket
szépíteni a' jó hazai történet-írók, például
szolgál a' következő előadás. Közönsége-
sen tudva vagyon, mitsoda feltételek alatt

kötött békeséget az utolsó háboruban a' Bir-
mánok' Tsászára a' kelet Indiai Angol tár-
sasággal, tudniillik országa' nagy részének
által engedésével, és a' háború költségeinek
megtérítésével vásárolta meg a' békeséget.
Egy Birmáa történet-író e'képpen írja le
azon háborút: „1186dik és 1187dik eszten-
dőben a' nyugoti Kulapeick, vagy is a' fe-
jér idegenek háborut viseltek az arany pa-
lota' Ura ellen. Ezek kiszályn Rangoonba,
mind ezen helyet, mind pedig Promét el-
foglalták, és már az ember szinte látta,
hogy egész Yandaboig előnyomulnak, mivel
a' Király mint szelid természetű, jámbor
erkölsű, 's ember szerető Fejedelem, sem-
mi ollyast el nem követett, a' mi útjokat
elzárta volna. Az idegenek ezen ezéljok' el-
érésére nagy summa pénzt ferditottak, és
midőn Yandaboba jutottak, minden pén-
zökből kifogytak, és felette nagy szükséget
láttak. Ekkor esedezőképpen folyamodtak
a' Királyhoz, ki a' méltóságához, és nagy
lelkűségéhez képest nagy summa pénzt mint
útra valót küldött nekik, hogy haza mehes-
senek, olly parantsolattal mindazonáltal hogy
az országából minélelébb kitakarodjanak.

A' levegőben hajókázó Robertson.

Robertson Úr Moszkvában az oda
való Publikumnak tökéletes megelégedésé-
re felhajózott a' levegőbe. Folyó esztendei
Julius 23kán felüle a' néhai Gróf Rasumowsz-
ky' kertjében. Az idő igen kellemetes volt.

délutánni 3 órakor a' levegői golyóbist megtöltötték gázzal, és 7 órakor nagy pompával 's felségesen emelkedett fel a' leirhatatlan nép' sokaságának szemeláttára nagy örömkialtások között. A' Moszkvai katonai Fő Kormányozó, és mind a' két nemből számtalan előkelő személyek jelentek meg ezen mulattató szép pompára. Husz minutum alatt a' levegői golyóbis olly magasra emelkedett, hogy a' nézők előtt egy gyermek-labdánál nagyobbnak nem tetszett. Robertson sokáig Moszkva városa felett lebegett, és tsak a' Presznenski sorompón túl a' Moszkva mellett fekvő Schelepicha nevű faluba szállott le. Már Robertson Úr a' vas-matskáját leeresztette volt, midőn tsak hamar észrevette, hogy a' hely a' leszállásra nem alkalmas, ennél fogva a' levegői golyóbisból a' benne lévő tehernek egyik részét kihányta, ismét felemelkedett, és Moszkva felett hajókázott, azonban itt sem boldogulhatott, mivel a' golyóbisa éppen egy templom' tornyának tartott, e' szerént kénytelenített még egyszer felemelkedni, és Kontzov mellett egy bokorba szállott le, hol találkozott azon két kozákkal, kiket a' Moszkvai bátorságra ügyelő fő Tiszt utánna küldött vala. Egy Moszkvai polgár, ki a' levegői golyóbis után kotsizott, Robertson felvette kotsijára, és a' levegői golyóbissal együtt Moszkvába vissza vitte.

Természet-historiai nevezetesség.

Demeraryból nem régiben azt jelentették, hogy Essequibo nyugoti partjainál egy Carnody nevű kigyót öltek meg, mellynek hosszasága 14 lábnyi, és közönségesen 11 hüvelyknyi vastag szokott lenni, de most ennek a gyomra rettenetesen, az az 31 hüvelyknyire ki volt feszülve. Midőn ezen szörnyeteg felbontatott, találtak benne egy nem régiben lenyelt alligator kigyót, melly 6 lábnyi hosszú, és 28 hüvelyknyi vastag vala. Az alligator nyakának állapotja szerint szembetűnő volt, hogy a kigyó őtet nyakánál fogva főjtotta, és szorítás közben ölte meg.

A p r ó s á g o k.

Melly rettenetes kintsekkel birt Algir, tsak ebből is megtetszik, hogy egyedül ezüst pénzben találtak 1800 kubik lábnyi rakást, melly mintegy 125 milliomra megy. Ezen kívül ládánként találtak Zechineket, és Doublonokat. Sőt gyémántokkal, 's egyéb drága kövekkel kirakott nyak-kötőket, és ezüst edényeket 's a t. leltek.

A gyermekek száma, kik esztendőnként születnek, úgy áll a leányok számához mint 21—20hoz, vagy miut 105—100; de mivel a gyermek korban közönségesen több fiuk hálnak meg, mint leánykák, e szerint a férjfiaknak, 's fejjérszemélyeknek a száma az öreg korban ismét egyenlő. —

Az özvegy férjfiak, és özvegy asszonyok száma úgy áll egymáshoz, mint 3—1; de azon özvegyek száma, kik ismét férjhez mennek, az özvegy férjfiakéhoz, kik szinte megházasodnak, úgy áll, mint 100—116 vagy 4—6. A' férjhez ment asszonyok tovább élnek, mint az özvegyek. Legtöbb ember hal meg Mártiusban, Augustusban, és Septemberben. A' férjhez ment fejer személyek általjában az egész asszonyi nemhez p. o. egy országban úgy állanak, mint 1—3, és a' házas emberek, mint 3—'s 5.

Rejtett szó:

Öt betűm betegnek használ,
 Ki nem az, mégis óhajt;
 Első ebből ha hátra áll,
 Végem okozhat nagy bajt;
 Fejem nélkül szerezhetek
 Hasznot, gyönyörűséget;
 Szív elvesztve fedezhetek
 Likat, és ürességet:
 Bennem találhatsz erőre,
 Közbátorság ügyelőre,
 Olly eszközre, mellyel merhetsz,
 Két szélsőm nélkül nem élhetsz.

N. A.

Jegyzet: A' 16dik számbeli Rejtett szó: Pánczél.

N^{ro} 18.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

Oenologiai Eszméltetés.

A természeti tudományoknak ama jeles buvárjától, Lencsés Úrtól, a' következő jegyzéseket vettük: Hazánk' jövedelmi forrásai között a' bor-termesztés minden esetre az elsőbbség közé tartozik, 's ennél fogva méltó volna a' szőlő' külön fajtáinak helyes elrendeléséhez fogni, annál is inkább; mivel Hazánkban alig vagyon valamelly tárgy, mellynek megnevezésében olly bizonytalanság, és névzavar uralkodnék, mint a' szőlő fajtákéban. Majd minden vidéken, sőt majd minden szőlőhegyen más más név alatt fordulnak elő a' szőlőnek ugyan egy fajtái; gyakran pedig olly balul felcseréltetik azoknak neve, hogy azon szőlő-fajta, mellyet egy hegységben így vagy amugy neveznek, a' szomszédban más egészen különböző, fajtának hivattatik. Ezen névzavar igen nagy akadályt okoz a' szőlőnek gyökeres eszméltetésében, 's ennél fogva művelésében, és tökéletesítésében is. Igen hasznos, sőt szükséges is volna tehát a' Hazában termő szőlők' külön fajtáit azoknak legbiztosabbáb-

rázatjánál, t. i. gyümölcsseinél fogva köz egyetértéssel leírni. és rendbe szedni úgy, hogy kiki előbb a' maga vidékebelieket írná le; azután pedig a' leírások öszve hasonlításából készítették a' közleírás.*) E' tekintetben minden esetre a' gyümölcs' színét vehetnök az osztályozás alapjának, és így az első osztályba a' zöld, a' másodikba a' fejér, a' harmadikba a' sárga, a' negyedikbe a' veres, az ötödikbe a' kék, a' hatodikba a' fekete gyümölcsű fajták tartóznának. Az egy osztálybeli fajták' megkülömböztető jegyeit a' fürtök' mekkorasága, formája, sűrűsége (tömöttsége), vagy ritkasága (lazasága), úgy nem külömben a' fürtön lévő bogyók (szőlőszemek') minősége, mekkorasága, és formája tehetnék; végre pedig az érés ideje is ide járulhatna. Példaként minden osztályból leírok egy osztályt.

I) A' zöld muskatály.

Fürtje hosszú, fellyül terepély, tömött. Bogyója fejereszöld, gömbölyű, közepszerű, husos, erős muskatály-szagu és ízű,

Érik Octob. elején.

II.) Fejér kecskecses szőlő.

F. hosszú, nagy, laza.

B. fejér, tojásdad, csucsos végű, középszerű, vékony haju, leves.

É. Oct.

*) Tek. Prof. Márton Úr' Újsága mellett a' múlt eszt. a' szőlők' fajtái bőven levoltak írva. Red.

III.) Az öreg szemű petrezselyem szőlő.

F. középszerű, hosszas, ritka, hozontos.

B. sárga, gömbölyű, középszerű.

É. Oct.

IV.) Veres muskatály szőlő.

F. nagy, hosszú, ritkaszemű.

B. veres, gömbölyű, középszerű, husos, erős muskátzagu, és ízű.

É. Oct.

V.) Kék muskatály szőlő.

F. középszerű, egyéb muskatály fajtáknál lazább.

B. setétkék, gömbölyű, középszerű, nem igen szagos; de igen kellemetes ízű.

É. Sept. vége felé.

VI.) Kora fekete Bajor.

F. apró, ritka szemű.

B. fekete, gömbölyű, középszerű, leves, édes.

É. Aug.

Hogy a' szőlőfajták' tökéletes elrendeléséhez több kívántatik, mint a' mint én itt előterjesztek, kiki bölcsen tudja: de nem is ez az én szándékom, hogy itt tellyes mustrát adjak; hanem megelégszem azzal, hogy ha a' legkönnyebb, legeggyűbb, 's legmegfoghatóbb módra figyeltettem Hazám' fiait. Ezen eszméltetést úgy is csak azért kívántam monstonság tenni; mivel most van legalkalmasabb ideje a' sző-

ló leírásának. Egyébbbaránt Schams Úr utmutatása szerint jó volna minden fajtából különös próbabort készíteni, 's a' készítésben a' föld minőségét, helyhezetét, és a' több fajta külön eránya vegyítékét is számba venni. Pest 1830 Aug. 23dikán.

Caillié útazásáról.

Sokszor tettünk ezen levelekben említést Caillié Úr' útazásairól, ki az országlószéknek minden segedelme nélkül nagy elszánással, és rettenetes veszedelmek közt béjárta Afrika' belső részének több tartományait, és hogy annál bátorságosabb lehessen útja, Arab ruhába öltözködött, egy Egyiptomi Birtokos' elfogott fiának adván ki magát, ki Szenegálból akkor szabadult volna ki, 's haza megyen. 1827. Apr. 19dikén indult el Sierra-Leonából egy kis karavánnal, 's keresztül ment azon tartományon, melyet Irnake-nak neveznek a' lakosok; ezek nagyobbára pásztorok, és magokat jobbaknak tartják a' többi szeretseneknél, mert a' mint állitják, ők az Araboktól származnak. Felanoknak hívják őket. — Timboban lakik az igaz hitűek Fejedelme, Emyral-Mumenyn; ez az a' hely, mellynél tovább sem Molliens, sem Watts, sem Winterbottom nem jutott. Innét Caillié Ba-Fing folyón keresztül ment, mellybe több folyók ömlenek, 's az Europaiak által Senegalnak neveztetik. Közel van ehez Kambaya falu, hol az ő kalauza lakott. — 20 napi itt m u.

latása után Máj. 30dikán más kalauzzal elindult, kit K a n k a n-ig fogadott. Ezen város mintegy 40 órányira fekszik nyugot-délnyugotra Kambayától. Ezen két helység közt fekszik Balèya tartomány, mellynek lakosai Muzulmánok. Ott az asszonyok igen szépek (szeretsenekben), és igen kaczerok. A m a n a kis tartomány' lakosai, mindjárt Baleya mellett, többnyire mind bálványozók. K u r u s s a fő város itten 10—12 lábnyi magas kőfallal van kerítve. Itt látá meg az útaxó először a' Niger folyót, vagy Dgyi-olibát, melly alább Kuarra néven nevezetik. Ez ott egy darabig dél-nyugat-délről kelet-éjszakkeletre foly, azután egészen keletre tér. Jun. 13dikán ment által rajta egy tsónakon. Négy nap mulva Kankanba ért, hol betegen majd egy hónapig feküdt. Jun. 16dikán egy kis karavánnal Szambatikiliába indult; Wassulo tartományon által menván, 6dik nap Fila-Dugon faluba ért. A' felette jószívú, 's együgyű lakosok úgy hámultak itt rajta, mint egy tsuda-állaton. Soha sem láttak volt még fejer embert, 's nem hitték, hogy az természetes szín legyen; hanem fejerre festettnek gondolták, 's bőrét dörzsölgették, hogy felőle meggyőződjenek. Nap-ellenzőjét (parasol) százsornál többször kelle kifeszítenie, mellyen nem kevésbé álmélkodtak; ennek mesteri szerkeztetése sehogy sem fért fejükbe; 's mind azt kiábálták, hogy tsuda, boszorkányság! — Öt nap mulva elérte Szambiti-

kiliát, melly kettős kőfállal van kerítve. Itt 5 hónapig feküdt betegen, és egy Szeretsen asszony' gondoskodása által gyógyult fel. Lubakoba vett útjában tudá meg, hogy Kong név, mellyet Mungo Park különösen egy hegysornak adott, közönségesen csak hegyet jelent. 1828. Jan. 15dikén egy karavánnal D h i o b a érkezett, mellyet nagy kőfal kerít; ezen falu igen undok; de a' mi különös, Vám-Tisztek vannak itt, kik az utazó kereskedőktől vámot vesznek; kezeikben egy tehén-fark vagyon, 's ennek van dolga, ha a' számadás jól ki nem üt, 's a' t.

Az 1832dik esztendőben megjelenő Üstökös-tsillag.

Gruithuisen Professor a' Müncheneri Újság-levelekben jelenti azon rettenetes félelmet, mellybe vannak ejtve az Olaszok az 1832dik eszt. ben megjelenő üstökös-tsillag miatt. Azt mondja, hogy az iránt szinte kérdést küldöttek hozzája, melly a' szóban forgó üstökös-tsillagról igen tsudálatos előadásokat foglal magában. Gruithuisen Professor ez által indittatván, az 1832dikben megjelenő üstökös-tsillagról e' következőket jegyzi meg: A' Schröter által 1805dikben tett mérés szerint az 1832dik eszt. megjelenő üstökös-tsillag' magának általmérője legfeljebb 15 Geographiai mértföldnyi. Az általmérője szerint tehát harminczegyszer kisebb a' holdnál. Mérése-

nek sebessége egy óra alatt 8334 geographiai mértföldnél nem nagyobb. 1832dik eszt. October 19kén a' kérdésben forgó üstökös-tsillag tiz milliom mértföldnyi távolságra esik a' földtől, azután két és fél föld diameternyire fog közelíteni a' földhöz. E' szerént az 1832diki üstökös-tsillag száz kilenczvenkétszer marad távolabb a' földtől a' holdnál, és pedig még azon idő pontban is, mikor legközelebb lesz a' földhez. És így ha ezen üst. tsillag valaha a' késő világban a' földhez ütődnék, mellyen még emberek élnének, bizonyára késő onokáink Európában mely álmokból ez által alig verettetnének fel, mert útjának tsekély hajlása miatt, ezen üst. tsillag, melly egy föld-grádusnak négy szegletébe elférne a' napfordító karikák között (circuli tropici), minekelőtte a' földhez ütődhetnék, valahol a' tengerbe esnék. De a' legnagyobb bámulásra méltó az volna, hogy az ember a' sűrű ködtől semmit sem láthatna. A' Whiston' özönviz-tsillaga, mellyel alkalmasint Olasz országban a' Bielaé feltseréltetett, tsak 425 esztendő mulva jelen meg ismét, és akkor is a' föld' népének egy szép nézőjátéknál egyebet nem fog okozni. Ez az önvíz idejétől fogva, a' mint a' Chronologia bizonyítja, akkor 8dik-szor jelenik meg, és hogy a' pályáját végig futhassa, szüksége vagyon 573 eszt.dőre.

A p r ó s á g o k.

Folyó esztendei Julius 23dikán estvéli 7 óraker megjegyzésre méltó tünemény

vala, midőn Cully, és Lutry nevű falukat (Vaadtban Helv.) 200 gólyánál több lepte meg. Az utolsóban a' templom' 's némelly hazak' fedelei egészen be valának fedve ezen váratlan vendégekkel. Minden ember futott azoknak látására. Következő nap pedig hajnalban felemelkedtek, és útjokat tovább folytatták.

Párisban f. e. Julius 29kén a' lázadás' alkalmatosságával F a r c y Úron, a' Globe szerkesztetőjén kívül, A d e r Úr a' „Tribune” szerkesztetője is megölettetett.

Már az tsalhatatlanul bém bizonyított igazság, hogy a' gőz, és általjában a' műszerek megjobbítása negyven utolsó esztendő alatt 600 milliom ember erejét pótolta ki.

A' Varsói Törvényszék mostanság egy olly per eldöntésével foglalatoskodik, melly még 1699dik esztendőben kezdődött, és már tehát 130 esztendejénél több, hogy folyamatban van. A' per' tárgya tsak $2\frac{1}{2}$ milliom Lengyel forint.

M e s e :

Több apró patakok módjára folydogál
Egy kisebb világban; de sehol meg nem áll
Eredet-helyére ismét vissza-kerül;
Ha megáll, szép napod többé fel nem derül.

Jegyzet: A' 17dik számbeli Rejtett szó: Ferdő.

Polignac Herczeg' elfogattatása.

A' Párisi ultra-liberalis Újságok, 's azok után a' Francia Gazette is, egy St. Loi levelet közölnek, mellyben Polignac Hg. elfogattatásának környúlállásai e'kép' adatnak elő: Éppen azon pillantatban hozák-bé Polignac Herczeget St. Lo-ba, midőn X. Károly a' Francia földet elhagyá. Elfogattatása imígy történt: Marquise St. Fargeau asszony a' Granville-i nagy vendégfogadóba szállott volt bé; mindjárt szembe-tűnt, hogy Aug. 15ikén egy rossz kortsmában ötöt három ízben is beszélni látták egy rongyos öltözetű emberrel, kinek maga-viselte meg nem egyezett ruházatjával. Né-melley kérdéseket tettek ezen idegen eleibe, ki mindég gyanúsabbá lett. Este 10 órakor némelleyek bélépének a' kortsmába; egy fiatal nemzeti gárdista pistolyt rántván elő, azt parantsolja neki, hogy üljön le, és feleljen. Kérdések által ostromoltatván, azt mondja, hogy ő Fargeau asszonyságnál szolgálatban légyen; az asszony megkérdez-tetvén, olly feleleteket ad, mellyek a' szín-

lett inasa' feleletivel meg nem egyeznek. Egymással tehát szembe állítják, de semmit ki nem vehetnek belőlök. Az isméretlent ki Aug. 16dikán reggeli 2 órakor Jersey-be akart elú tazni, a' fogházba viszik. Tegnap reggel 4 órakor a' város' házához vezetik, hol ő a' biróval, Le Mengnonnet Úrral kíván szállani. Minekutánna bizonyossá tették, hogy nem lesz bántódása, megmondá nevét, és megvallá, hogy ő Herczeg Polignac legyen. Ezután csak hamar gyors-szekéren, 20nál több nemzeti gárdista' kísérete alatt, elvitték, kik elfogattatásán kevélyek voltak. Az úton Cautances-ban a' nép kiábált: Halál Polignac-nak! Éljen a' Charta! A' fegyveres katonaságnak volt dolga, míg a' népet vissza tudta tartóztatni, melly a' kotsit a' városon kívül is messze üldözte. Mint-hogy Cautances-ban nem mertek megállani, és valahol csak megkellett állani, azért St. Gilles-ben, St. Lo-tól másfél órányira eső tsárdában eresztettek - ki. Innét St. Lo-ba délután 3½ órakor érkezett a' gyors-szekér. Marquise St. Fargeau Asszonyt, és a' Ministeri Tanáts' egykori Elölülőjét itt a' Praefectusi hivatalnál megvallatták. Olly személyeket szállítottak elő, kik Polignac Urat előbb ismérték, és most — noha ábrázatja, színe, ruhája nagyon megváltozva volt, — még is megismérték. Még csak ing sem volt rajta, és hihető már régóta nem is váltott fejér-nemüt. Tsizmája, felső ruhája, kalapja olly rossz karban volt, hogy őtet inkább egy

kolduló garabonczyás deáknak lehetett volna tartani. Megkérdeék nevét, keresztnévét, korát, állapotját, születése helyét. Ő így felele: „Herczeg Polignac August Julius Armand Mária, Franczia országai Pair, 50 esztendő, születtem Párisban, lakásom Párisban.” — Kendet Grauville-ben fogták-el: mit akart ott? „Én onnét Jerseybe akartam utazni.” — Mi okból akart kend Jerseybe utazni? „Mind ezen szerentsétlen viszonytagságok után is attól tartottam, hogy háborgatni fognak.” Nem kend-e a’ ministeri Tanács’ egykori Elölülője, és a’ Királyhoz intézett tudósításnak, ’s a’ Jul. 25diki rendelkezéseknek aláírója? „Igen is.” — St. Fargeau asszonyt szabadon bocsátották, ki azzal Párisba indúla. A’ volt Fő Ministert 7½ órakor a’ fogházba vivék, melly a’ Praefectusi épülettől tsak 100 lépésnyire vagon. Ha tovább kellett volna vinni, a’ nemzeti gárdistáknak, és rendes katonaságnak ketős sora meg nem tudta volna őtet oltalmazni a’ késektől, mellyek életét fenyegették; mert az emberek mind elhagyták volt munkáikat, ’s úgy tódultak reá nagy csoportonként, hogy ha még tovább tart vala, bizonyosan által törtek volna a’ katonák’ sorain. Nagyon hangzott ez a’ kiabálás: „Guillotindra!” és az asszonyok, dühös szájjal kívánták: hogy nekik adják ki Polignacot, azt a’ gyújtogatót (azt tartják, hogy a’ nyárban történt sok gyújtogatás a’ Ministerek-től származott.) Polignac Úr nagyon sá-

padt volt, és reszketett; a' fogház neki menedék - helynek tetszett, mellyet most nagyobbra betsúlhetett a' szabadságnál. Azt tartom, hogy a' kápolnába vitték őtet, mert oda most mahagoni házi eszközöket hordnak. Annyira megrémült a' néptől, hogy mind addig a' St. Loi fogházban kíván maradni, míg sorsát végképpen el nem határozzák. Azt a' hirt terjesztették volt, hogy Montbel Urat is elfogták Ranville-ben; és valóban tegnap este 11 órakor egy magas sugár embert hozának ide, kit az előbbi Ministernek tartottak; de semmiben sem hasonlított hozzá; 's azért ismét szabadon bocsátották.

A' nap' behatása a' metsző szerszámok' élére.

A' mult esztendőben Glück János Úr azt hirdette a' külföldi havi irásokban, hogy tapasztalása szerént ha a' metsző vas, aczél szerszámok, u. m. kés, olló, kasza, fűrész, fejsze, 's a' t. a' verőfényre kitétetnek, azoknak élét a' napsugár úgy megedzi, hogy többé soha, semmi fenés, köszörülés, kalapálás által azoknak élt nem adhatni. Ezen állítást több írók felkapták, 's haviirásaikban közlötték. Most ezt az „Allgem. Landwirtschaftliche Zeitungban 1830 Jul.” Schröer Úr megczáfolja, és azt mondja, hogy a' mezei gazdáknál ez eránt tett tudakozódása nevetségre fakasztotta őket; maga is több próbákat tett, de soha sem tapasztalta a'

napnak mondott erejét. Az aratók, kaszá-
lók, átsók, kik a' legnagyobb hévségben
dolgoznak, és szerszámaikat a' verőfényen
fél naponként heverni hagyják, illyest soha
sem vettek észre. Beszélte ő ez eránt egy
ügyes kováttal is, ki sarlót, kaszát, fű-
részt ezrenként készít, és ifjuságát egy hí-
res Tsehországi fűrész-fabrikában töltötte;
ez hasonlóképpen egész bizonyossággal ta-
gadta annak lehetséges voltát, hogy a' nap
annyira megtudja edzeni a' szerszámok' életét;
ő még minden tompa szerszámot megtudott
élesíteni, mellyet e' végre hozzá vittek,
's a' t.

Európai Mumia.

A' Magdeburgi Újság ezt jelenti: A'
Bahrendorfi templom mellett (Magdeburg-
tól 3 órányira) vagon Hackeborn Uraknak
földi sírjok. A' minap itt ásván, történet-
ből három holt testre akadtak, az egyik
Hackeborn General-Lieutenanté, a' másik
az ő atyafiáé Hackeborn Fridrik Vilhelmé,
a' harmadik Loë nevű lovas Kapitányé,
mellyek egész épségben mumiákká váltak.
Az első 1719, a' másik 1732, a' harmadik
1742 esztendőben halt meg. A' Generális,
és a' Kapitány legépebb, az elsőnek még
az inge is fejér selyemből, a' hosszú paró-
kával, minden változás nélkül maradt; va-
lamint az utolsóinak forma-ruhája még egé-
szben megismérhető. Ezen történet annál
emlékezetesebb, minthogy azon vidéken

többé semmi mumiát sem találhatni, és hogy a' Hackebornok' sírboltjának Bahrendorfban igen tsekély a' mélysége. (Nem ártana azt a' földet, hol a' sírbolt van, chemiai vizsgálat alá venni).

Marha-orvoslás.

Tudva van mennyire felpuffad a' szarvas marha' gyomra, ha szerfelett sok kövér fűvet, vagy egyéb zöld táplálékot evett; mivel az abból kifejlő gáz nem találván kiemenetelt, felfújja a' marhát, 's gyakran veszedelmes lehet. A' „Farmers Magazine” Novemb. 1829. azt tanátsolja, hogy az illy beteg marhának gyógyítására tsak bor-eczetet kell beadni.

A' halnak rcttentő ereje.

Sussex nevű Amerikai, 260 tonnás hajó, melly a' déli tengerre czethal' fogás végett ment vala, és 750 hordó halzsirt szedett volt már öszve, egy felette nagy czethal miatt hajótörést szenvedett 1829. Nov. 13-dikán. Ezen állat a' hajóra rohanván, először a' kormány rudat törte el; azután irtóztató állaival a' hajó párkányát próbálta megfogni (hihetőleg nem czethal, hanem fizeéter (Pottfisch) volt ezen állat); ez el nem sülvén, megkerülte a' hajót, azután mintegy 400 lábnyira eltávozott, villám sebeséggel vissza futott, és egész erővel reá ütött a' hajó első részére, azt felig felfordította, a' víz bérohant az ablakokon, az

emberek a' hajó fedeléről leverettek, 's néhány minutum mulva úgy fordult a' hajó, hogy oldalán állva maradt, mellyet megmenteni lehetetlen vala. A' legénység ladikokra szálla, de csak egy részét lehetett hoszszas evezés után életben megtartani.

A p r ó s á g o k.

A' Párisban végbement Juliusi véres történetekben a' többi vitéz nép között részt vett Paläologos Theologos Ūr is, a' hajdani Görög Tsászároknak egyik ivadéka, ugyan az, ki Nápoleont egykor Elba szigetébe kísérte.

Az Algiri Dei' kintsei között, azt mondják, hogy egy Boldogságos Szűz Mária képet is találtak volna, melly egy eleven ember' nagyságával felér, és temérdek tiszta aranyból való. Ha már azok mind igazak, a' miket mondanak a' Cassaubahban talált kintsekről, és drágaságokról, tsak ugyan kéntelen az ember elhinni, hogy itt a' világ' kintsei egymásra halmozva feküdtek.

X. Károly Francia Király alatt 94 Pair neveztetett ki. Ezek közt van 50 Gróf, 23 Marquis, 6 Vice-Gróf, 9 Herczeg, 5 Báró, és egy polgári személy; továbbá 13 volt Deputátus, 6 Érsek, 2 Püspök, 2 Marsal, 1 Kardinális, 1 Admirális.

Ő Szentsége a' Pápa különös parantso-
latja által eltörölte azon Bika-viadalt, mellyet régi időktől fogva a' Teatro Correában (Augustus Mausoleumában) szoktak tartani,

és a' köz nép' multságára illendőbb 's ártatlanabb játékot engedett.

Midőn egykor Sándor Tsászár ama híres Staël asszonysághoz így szóllana: „Orosz ország még nints megérve egy Constitutióra”; — azt felelé ezen asszony: „Felséged önmaga Constitutio”. — Lafayette Grispedig a' minap Orleáni Herczeghez így szólla: „Herczegséged önmaga Respublika”.

Dugoszello helységben (írja a' Zágrábi Újság) Aug. 6dikán nagy szerentsétlenség történt. A' rettentő nagy hévség miatt a' Horvát országi nép közönségesen az udvaron a' szabad ég alatt szokott hálni; történt, hogy egy dühös nőstény farkas beférkezett az udvarba, és szörnyű veszedelmet okozott. 8 embert nem tsak megmart, hanem öszve - marczangolt ezen dühös állat. Egy kovás - inas lőtte agyon azután a' farkast. A' nyomorultakat tüstént az Irgalmas Barátok' kórházába vitték.

Rejtett szó:

Kis szó, de a' mellyből sok van egészedben,
Meghúзва nem érzel szoritást testedben;
Igy fordítva várhatsz több vizet malmadra,
De tsak úgy, hogyha jó, máskép nints hasznodra.

Jegyzet: A' 18dik számbeli Mese:
Vér.

*I. Lajos Fülöp Francziák' Királyának
1793, 's 1794diki viszontagságai.*

Egy Graubündeni születésű, Tscharner Úr, városi Előljáró (Helvetiában) még 1817ben írt volt a' történetek' pótolására egy cikkelyt, melly I. Lajos Fülöp' életének ezen nevezetes töredékét foglalja magában; ezt maga Orleáni Herczeg is, mi-nekutánna Angliából Párisba vissza tért, jóvá hagyta. Nem tartjuk unalmasnak, ha ezt mi is röviden emlékezetbe hozzuk. Dumouriez' elpártolása után az akkori Chartres-i Hg. kéntelen lévén a' tábort, és Francia országot elhagyni élete' megmentése végett, már akkor eltökélette, hogy Francia ország ellen soha sem fog kardot vonni, és ez okból az akkor neutrális Helvetiába voná magát. Tsendes magányban élt egy ideig Bremgartenben, a' mostani Aargau Kanton (megye) földén; vele lévén Montesquiou Generalis, attyának jó barátja. De tsak hamar ezt sem lehetett bátorságos menedék-helynek tartani; felkerekedék tehát innét az idegen Herczeg, sokáig tébolygott

a' hegyeken, és a' szegény pásztorok' kunyhójiba éldegélt. Tsak akkor keresett más helyet, midőn a' hidegek miatt tovább a' hegyeken nem maradhatott. Montesquiou hallott volt valamit az elegendes katolikus reformatus tanító Intézetéről Reichenauban, ennek állapotjáról tudakozódván, mindent céljára valónak talált. Reichenau uradalomnak akkori birtokosai között vala Jost Al-Ezeredes is, ki a' Svájci királyi gárdában, és azután Montesquiou Grlis alatt szolgált volt, 's mint emberséges embert a' Generális ismérte. Ennél fogva Sillery ifju Urat titkon Jost Urhoz küldötték Reichenaubába, ki a' titkot felfedezte, és Montesquiou' levelét általadta. Ő kész volt a' Herczegnek menedékhelyet szerezni. De azt izené: ha Professor' színe alatt kíván rejtekezni a' Herczeg, elsőbben Tscherner Úrnak ajánlani kell, ki a' város' Elöljárója, Reichenau' közbirtokosa, és a' tanító Intézet' felvigyázója; egyszer'smind szükség az iskola - igazgatónak, Neemann Professornak, a' dolgot felfedezni. Minekutánna Jost Úr bizonyosságot tett ezen férjfiaknak emberséges voltáról, 's gondolkodás - módjáról, reá bízták, hogy a' titokba őket beavassa. Szívvel, 's kézfogással ígerte ezen három barát annak megtartását, valamint a' Herczegnek elrejtését, 's oltalmazását, valameddig a' szükség kívánni fogja. Tudni való, hogy meg is tartották fogadásokat. — 1793. October végével Chartes-i Herczeg

gyalog elindult Reichenau felé. Az úton egy hív szolga ment vele, de a' városhoz közel maga a' Herczeg vette hátára úti-butyorát, az egyezés szerént Chabos nevet vévén fel, bémentette magát, 's tsanítóságért folyamodott az Úri-székhez, melly éppen akkor egybe gyűlve volt; mondván, hogy ó a' Franczia zenebona miatt kibujdosott, 's ez által elszegényedett Languedoki lakos légyen. Ajánlá magát, hogy próbára naponként két órát kész adni a' Geometriából, és Historiából; többet gyenge egéssége nem enged; az uradalomra bízza, hogy ezen kevés szolgálattért mit akar az asztalon, és lakáson feljűl még adni addig is, mig a' próbát kiállván, bizonyos időre köthetnek alkut. Éppen a' tanításnak ezen ágában volt Professorokra szükség. Az Intézet' felvigyázója magára vállalá, hogy megvizsgálattja ezen fiatal embert a' Director által, ki olly alapos tudósítást ada: hogy Chabos Úr egy szeretetre méltó fiatal ember légyen, ki, a' mint látszik, igen gondos nevelést nyert, minthogy (franczia) anyanyelvén kívül a' német, deák, olasz, és ángol nyelvekben is jártas, és a' Philosophia mellett a' Historiát, 's Geometriát annyira érti, hogy a' reá bizott tanítói hivatalban sikeresen képes eljárni. Az magában is értetődik, hogy ezen kedvező tudósításra Chabos Urat a' többi közbirtokosok is elfogadták. 1793. Novemb. elején elkezdé Chabos Úr Reichenauban tanítói hivatalát. (Béfejezése következik.)

Egy Angol fiúnak bajnoki halála.

Az Angol havi írások a' következő történetet közlik : Beckner Volney, 12 esztendő s ifju, Port-au-Prince-ből attyával hajóz vala Franczia országba. Az utazók közt vala egy Amerikai ember is kis leánykájával együtt. A' leánya, éppen mikor dajkája elszunnyadt, eltávozék tőle, tsudálkozva kinézett a' nagy víz színére, és megakarván fordulni, hirtelen a' tengerbe zuhant. Az öreg Beckner szerentsére közel lévén, gyorsan utánna ugrott, és néhány pillantat mulva a' leánykát kifogván, vele felbukott, 's egyik karjával magához szorítván, a' másikkal a' hajó felé vergődött; mint jó úszó, már közel is vala hozzá, midőn egy nagy czápa-halat nyílt torokkal feléje tartani láta. Beckner észrevevé az iszonyu veszedelmet, 's tele torokkal segítségért kiálta. Mindnyájan a' fedélre termének, de senki sem mert segítségére menni; mind a' mit érte tehetének, tsak egy erős puskalövés vala, hogy a' halat vissza ijesszék. De ez azért vissza nem tért, hanem még közelebb úszott, és már tsak az volt hijja, hogy zsákmányát megragadja; ekkor az ifju Beckner, már előbb is több báortetteiről isméretes, egy éles egyenes kardot ragada, 's azzal a' vízbe ugrék. Nem kevésbé jártas lévén az úzásban, mint attya, lebukott a' vízbe, és a' szörnyetegnek hasába veré a' kardját alólról. Megdühödvén

erre a' váratlan megtámadásra a' czápa, elhagyá prédáját, és a' fiu ellen fordúla. Az ifju bajnok egy ideig folytatá az egyenetlen viadalt, midőn a' reá berzenkedő állatba még nehányszor belé verte a' kardot; de nem volt annyi ereje, hogy halálos sebet ejthetett volna, és kénytelen vala a' hajóhoz vissza úszni, hogy üldözőjétől megmenekedhessék. Az alatt az emberek köteleket eregettek le a' vízbe, hogy a' veszedelemben forgók azokba kapaszkodjanak. Végre néhány fordulások után csak ugyan mindketten megkapának egy egy kötelet; a' hajón lévők felkezdek őket húzni; már a' víz szine felett függének, midőn a' dühös állat egész erejét egybeszedvén, az ifju Becknert szájába kapá, és derekában ketté harapván, fél testét el is nyelé, midőn a' másik fele, mint a' nagy bátorságnak borzasztó jele, erősen a' kötélhez ragadva maradt. Az atya a' kifogott leánykával, ki ártatlan oka volt ezen iszonyu szerentsétlenségnek, megszabadult.

Kérődző ember.

Franciaországban a' Maubeugei puska-fabrikában — így ír Riche Úr, ezen fabrika' Orvosa, Broussais Professornak — a' munkások közt vagyon egy $17\frac{1}{2}$ esztendős ifju ember, közép termetű, erős testalkotású, és véres temperamentumu. 9 esztendős korától fogva azt tapasztalja ezen fiatal ember, hogy az evés után félórával az étel

mind feljő, visszafordúl a' szájába, a' nélkül, hogy valamit változott volna; ő azt akkor újra megrágja (kérődzik) 's úgy ismét lenyeli, sem kellemetes, sem kellemetlen ízt nem érezvén. Ha dohányzás által, vagy más okból megakarja gátolni ezen különös vissza fordulást, csak hamar fájdalmakat érez melye' felső üregében (regio epigastrica). Mindég éhezik; mind a' növényi, mind az állati étkeket egyforma kívánsággal elkölti, de az utólsókra még is nagyobb hajlandósága vagyon. Szaporán eszik, és evés után jó időre gyenge keserű ízt érez szájában. Az italok is, mind a' szeszesekek, mind másfélék, ismét feljönnek neki, a' nélkül, hogy valami fájdalmat érezne. Egyébaránt egészséges, és soha sem volt nehéz beteg.

Világ - kerülő.

Nem rég tért vissza az Orosz-Amerikai kereskedőség' hajója „Ilona” hosszú útjából, minekutánna a' világot körül evezte. 1828. Aug. 15dikén indult vala el Kronstadt-ból külömbféle portékákkal megrakodva. A' hajó Kapitánya Chromtsenko Úr, a' déli szélességnek $7^{\circ} 9' 36''$, és keleti hosszáságának $177^{\circ} 0' 15''$ alatt (Greenvichtől száml.) megpillanta egy kis szigetet, mellyet, mint-hogy az egy mappán sem találtatik, újonnan felfedezettnek tartta, és azt első segédének Báró Löwendahl hajós Hadnagynak tiszteltére Löwendahlnak keresztelé. A' nagy

szélvész miatt nem lehetett, ezen sziget lakosival közösülésbe esni; a' mint látszik, azok' száma 100nál nem igen nagyobb. A' partnál egyetlen egy ladikot sem lehetett látni. Egyébaránt Chromtsenko Úr | Mille, és Mediuro szigeteket bőven leírta, és geographiai fekvésöket meghatározta, mellyeket Kotzebue Kapitány tsak szóbeli feladás szerént jegyzett fel mappájára. Jul. 15ikén Ilona Sitka szigethez (éjzs. Amerika) érkezék, hová szándékozott volt; innét 3 $\frac{1}{2}$ hónapi mulatása után vissza indult. Az egész útazás olly szerentsés volt, hogy egyetlen egy ember sem halt meg. A' visszahozott portéka áll drága prémekből, 's egyéb portékákból, mellyeknek betse 1,200,000 rubelre tétetik.

A p r ó s á g o k.

A' fogfájás ellen hasznos szernek mondják a' fülmegett való szorgalmatos mosást, hogy az odagyűlni szokott motsok eltisztitassék. Ezen motsok elhat a' fog-inakra, és fájdalmat okoz. Dr. Pallas Berlinben ezt igen hasznosnak állítja tapasztalásból. (Nem hihető, hogy minden esetekben használjon).

Noha eleinte is igen nagynak tartották az Algirban elrejtett kintset; de még is a' mennyit találtak, minden képzelődést feljül halad. — Hogy ott magyar arany is elég legyen, az abból megtetszik, mivel a' Beduinok tsak magyar vert aranyért kíván-

tak szolgálni a' Deinek. Ezen aranyak nem igen lesznek a' 16dik századnál későbbiek; azért nem lenne-e jó nemzetiségből is azokat, vagy tsak a' ritkébbakat béváltani!?

A' Francziák' Királya — így szól a' Journal du Commerce — az Orleáni Herczeg' szokásaiból semmit sem változtatott meg. Tegnap egyedül, polgári öltözetben kiindúla a' palotából sétálni, és a' Richelieu-utszán a' Boulevardra mene. Egy ember megisméré, és köszöne neki; a' Király kezét nyujta. Az útsza végénél annyi embertől látá környékezve magát, hogy az örömkialtások' elkerülése miatt kénytelen volt visszatérni; a' nép itt is üldözte örvendező lármájával. Ha egyszer megszoktuk a' polgár-Királyt, majd nem fogjuk incognitóját háborítani, 's nem fosztjuk meg a' magános élet' örömeitől. Minden Francziának van jusa háborgatás nélkül sétálni menni, a' Királynak úgy, mint más akárkinek.

Rejtett szó:

Tsak Kúnok laknak kebelemben; ketteje
kétes;

Hárma vizet keres, és ki világtól bútsuzik,
úgy tesz.

Csernyánszky.

Jegyzet: A' 19dik számbeli Rejtett szó: Tag.

*I. Lajos Fülöp Francziák' Királyának
1793, 's 1794diki viszontagságai.*

(Béfejezés)

Chabos Úr elfoglalván Reichenauban tanítói székét, különös szoba rendeltetett neki; a' többi oktatókkal, és nevéndékekkel egy közönséges asztalnál evett. Noha a' Búndteni konyha nem igen lehetett inyére, de még is barátit nagyon megkérte, hogy sem ételben, sem italban őtet meg ne különböztessék, ne hogy ez által elárulják. A' Herczegi Tanító naponként elvégezte a' kiszegődött oktatási órát. Egyéb idejét vagy szobájában, vagy egyes Tanítók' társaságában, vagy, ha módját ejthette, egyik 's másik barátjával, néha mind a' hárommal együtt töltötte. Jost Úr, és Nesemann Ur Reichenauban lakott; Tsarner Ur, noha közönségesen Churban lakott, de még is hetenként egy pár napot Reichenauban töltött, mivel neki is két gyermeke az iskolába járt. Így Chabos Úrnak volt alkalma egyik, vagy másik meghittjével a' városba sétálni menni, és egy két órát bizodalmas

szív-ömlésekben tölteni. A' Herczeg' érzései gyakran Franczia országra fordították a' beszédet, nevezetesen mit végeznek ott ellene, 's familiája ellen. Egykor így kiálta fel a' Herczeg: „Sem a' familiám ellen, sem személyem ellen elkövetett gonoszság, sem gazdagságomnak, és hazámnak elvesztése, sem születési jusom, még maga a' nemzet' szeretete sem birhatna engem' arra, hogy Franczia ország ellen fegyvert fogjak.” Két kemény tsapást kellett Chartres-i Herczegnek kiállani Reichenauban tartózkodása alatt, — ezek a' legkeserűbbek valának, mellyek valaha egy fiut érhettek. Az első vala, midőn attyát, Orleáni Herczeget, az ő gazdagsága után ásító Hatalmaskodók elfogták, és a' vesztőhelyre vitték; a' másik, midőn anyját, Orleáni Hg.nét hasonló okból Madagaskar szigetébe számkivetésre ítélték. Fiui tisztelettel szóllott mindég a' Herczeg megbizotjai között attyáról. Igen szív-reható volt azon érzékenység, melly őtet ilyenkor lelkesítette, noha gondolkodás-módja nem mindenben egyezett meg attyáéval. Nagy keserűséget okozott neki azon vádolás, mintha az attya a' thrónusra vágyódott, és XVI. Lajos' megbuktatását maga hasznára kívánta volna fordítani. Azt mondá, hogy nem tsak teljesen meg van győződve ezen vádnak helytelen volta felől, hanem ezen meggyőződést barátival is közlötte, megmutatván nekik attya' leveleit, mellyekben közel sem lehetett illyes szán-

déknak valami nyomára akadni. De hát még mikor az anya ellen hozott ítéletet megtudta, — azon anya ellen, kit szinte imádott, — mit érzett akkor szívében az anyai szelid erköltsöknek örököse? Kimondhatatlan nagy fájdalom környékezte, megbetegedett, 's több napig szobájából ki nem lépett. Azonban tisztelt anyjának jobbra fordult sorsa enyhítő balzsamot önte sebeibe. — Az alatt 1794iki tavaszon néptámadás ütött ki Graubündenben, melly főképpen a' Reichenau-i földes urak ellen volt intézvé. Ezen történet Chartres-i Herczeget tünődésbe ejtette. A' Franczia országos változás, és annak siralmas következései eszébe juttatták, hogy Bündtent, 's Reichenaut is hasonló tsapás érheti. Noha szerentsére az Isten eltávoztatta a' Reichenau-i birtokosok' fejről a' fenyegető veszélyt, de még is látván, hogy 1794ben folyvást tart a' Rendeknek gyűlése rendkívül is, és az általa felállított büntető törvényszék, 's e' miatt a' Franczia véres történeteknek megújulásától tartván Graubündenben, azonkívül szántszándékkal a' nép közé elegyedvén, hogy hallja, lássa, mit forral szívében, 's ennél fogva nem találván tovább ott bátorságos maradást, — elhagyá Helvétíát 1794. Junius' végén, 's Bremgartenbe vissza tére, hol egész 1795ig tsendességben maradt; itt tartózkodása alatt azon igyekezett, hogy vagyonainak Angliában lévő megmaradott részét megmenthesse, a' miben boldogult is; azután maga is Angliába költözött.

Hazai Művészség.

I. Az élő és megholt híres Magyarok képeiből, mellyekkel Ehrenreich Úr jeles rézmetsző tömjenezik a' hazai érdemnek, ismét megjelent egy Fogás: a) Alagovich Sándor, Zágrábi Püspök, Horvát országi Báni Helytartó, 's a' t. (eleven képéről rajzoltatott Hofbauer által, metsz. Ehrenreich); b) Oláh Miklós, Esztergomi Érsek, Primás, királyi Helytartó, 's a' t. Született Jan. 11. 1493; meghalt Jan. 16. 1568. (rajz. Bauer; metsz. Ehr.). Eredeti képe a' Bétsi Ts. K. Könyvtárban találtatik. Mind a' kettő egyházi méltósággal díszeskedő jeles férjfiu, méltó, hogy a' késő maradék is ismerje. Nagy gonddal, és szorgalommal van készítve, úgy hogy a' nagy lélek vonásai mind a' kettőben elevenen kitündökölnék.

II. Nem nézhetni álmélkodás, elragadtatás, és keményebb szívdobogás nélkül három nevezetes történeti képet a' magyar előidőből, mellyek Tomala Úr Pesti művészi kereskedő birtokában vannak aranyozott rámákba bétsinálva. Az egyik a' Kenyérmezei viadalt ábrázolja (történt Mátyás Király alatt 1479. Oct. 13.), hol Báthori István Erdélyi Vajda, és Kinisi Pál, Temesi Bán 60,000 Törököt felkonczoltak. A' másik Zrinyinek bajnoki halálát mutatja Szigeth mellett, éppen azon pillanatban, midőn a' nagy bajnok elesik, és a' halálos sebben fekvő Popratovits Farkas' karjai közé dől,

az ifju Juranits kikapván a' haldokló' kezei közül a' zászlót. A' harmadik, melly legnagyobb gouddal van készítve, 's legnagyobb is, Buda várának visszavételét adja-elő (tört. 1686. Sept. 2.). A' művész mindenikben a' külömbféle koru, öltözetű, fegyverű, nemzetű viaskodók' képeit olly characterbeli vonásokkal, olly ismértető, és sokat jelentő kiejtéssel tudta a' szem eleibe varásolni, és ezt mind olly tsinnyán, olly elevelen, hogy a' figyelmes szemlélő a' hajdani zivataros idők' viszontagságaiban elandalodik, 's magát azok közt képzelelni. Valóban remek művek', és megérdemlik, hogy Tomala Úr' szándéka megvalósodjék, hogy t. i. rézmetszés útján több példákban elterjesztessenek. — Most az Ország-gyűlése alatt Pozsonyban Mirácz' művész-kereskedő boltjában lesznek kitéve a' nézésre.

III. Kolmann V. L. rézmetsző Pesten (lakik a' Theresia városban fekete Sas útszab. Nro 497.) igen szép példáit mutatott előttünk ügyességének, mellyekből kitetszett, hogy ő mindenféle írásoknak mind czifráknak, mind egyszerűeknek tiszta, ékes, és finom kimetszésére igen alkalmas legyen; ő Újvidéki születés, és fiatal lévén, nagy tökéletességre viheti szép mesterségét, — melly tulajdonainál fogva méltó az ajánlásra,

Bajnoki tettek.

Midőn Jul. 24dikén Belidánál (Algirban az Atlas mellett) a' Beduinok keményen megtámadták a' Francziákat, 's ezek igen vitézül védelmezték magokat, Desprez Grlis két Tiszttel néhány Beduin után nyargala, de csak hamar valami 20 ellenség sebes vágatva reá rohant; Bourmont Grlis ezt látván, kardot ránta, 's az ellenségre ugrata, utánna a' többi francziák, — 's így menték meg Desprez Grlist. — Ezen vidéken szerfelett vastag fűgefák vannak; az olaj,-rózsa,-aloe-fák szépen tenyésznek, a' szőlők igen termékenyek. Imitt-amott a' kővel kirakott Római utak látszanak.

Ugyan ezen tsatában Brunet de Lagrange batalion-Commendáns a' 9dik könnyű gyalog Regtből, batalionúak egy részével az ellenség' vissza nyomására küldetett, melly már elfoglalta volt azon kertet Belida külső városában, hol a' Francia főhadi szállás volt; Herczeg Schvarzenberg, ki (mint önként szolgáló) a' fővezér' Generalstbjához tartozott, és a' Belidai táborozásban részt vett, leszállta lováról, és puskát ragadván, Brunet Urat megkéré, hogy neki a' száguldozó puskázók' (Tirailleur) sorában helyt engedne. Egy óra-negyed múlva a' Herczeg már egy Beduinnal küszködött, kit halva a' földre terített. A' tsatából vissza térvén, a' batalion-vezér az ifju Herczeget bémutatá a' Marsalnak, és jutalmat kére neki azon vitézségeért, mellyet ez alkalommal mutatott.

A p r ó s á g o k.

A' Temps így ír: Bizonyos kútfőből értjük, hogy az Algiri kintstárban talált kintsek' értéke 250 milliom frankot teszen. Véghetetlen sok orozások történtek; de a' korán tett rendelkezésknél fogva az elsikkasztott kintsek nagyobb része le van tartóztatva. Azt mondják, hogy parantsolat is volna kiadva azon személyek' elfogatása eránt, kik illy gyalázatos vétkes tselekedetet elkövettek. (Némellyek kivált Burmont Generálisnak tulajdonítnak illy vétket, ki illy reá-írás alatt: „Gróf Bourmont' szennyes ruhája”, 4 milliomot Marszelybe küldött. Ezen hirt a' Marszelyi Commandans meghazutolja).

Julius' utolsó napjaiban Drosi faluban (Kalabria tartományban) Pangallo Rozália nevű asszony 132 esztendős korában halt meg; született 1698diki Aug. 3dikán; három Királytól, u. m. III. Károlytól, I. Ferdinándtól, és a' most uralkodó Nápolyi Királytól húzott segedelem-pénzt. Életének utolsó napjáig mindég egészséges volt, noha egészségtelen tartományban élt, és kivált igen jó emlékező tehetséggel birt.

Hg. Talleyrand midőn a' minap megesküdnék a' Fő-Rendek Házában, a' mint mondják, így szólla: „Ez már tizenharmadik; adja az Isten, hogy utolsó legyen!”

Tudva van, hogy a' Párisi játékszíneken mindég vannak bérlett tapsolók, és fü-

työlök vagy pisszegők. Egyik játékszini Igazgatónak néhány hónap óta azon ravasz gondolat ötlött eszébe, hogy szép czifra tapsoló fejérszemélyeket fogadott; már most a' fütyölök meg vannak győzve, mert illendőségből is kiki a' szépekkel egygyütt tapsol.

A' volt Algiri Dei Nápolyban az országos bankba 80,000 Dukátit tett le, és 300 font arany rudatskákat a' pénzverő házba küldött, hogy azokból „pistol” nevű pénzt verjenek.

Palermo népessége 1830 Januarius 1ső napján volt 171,747.; esztendő alatt 774el szaporodott.

A' mostani Angol Király' rendelése szerint minden Angol katonák, kivévén a' Huszárokat, ezentúl veres forma-ruhát fognak viselni.

Pope a' „Philosophical transactions” czimű munkájában azt írja: hogy a' Friauli kéneső-bányában látott egy olyan embert, ki annyira tele volt kénesővel, hogy egy darab rézpénz, mellyet szájába vett, mindjárt megfejeedett, mint az ezüst; ugyan az történt akkor is, ha a' rézpénzt újjaival dörzsölte.

Rejtett szó:

Kapzsi, mohon kaparó; egy hijján rajta mehetni.

Jegyzet: A' 20dik számbeli Rejtett szó: Halas.

N^{ro} 22.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

Köszöntő Népdal.

1.

Mezön mennyi virág,
A' fákon levél, 's ág,
Bétsben gyertyavilág,
Talpakat visz a' Vág, (hajótalpakat)
Szalában, és Vasban a' vár,
Pesti boltokon lakat, zár,
Nékünk juhaink hány pár,
Számlál lyukakat ár.
Élj annyi esztendőket, vidám szerentsés
időket.

2.

Német hatzukan [rántz,
Fársángban mennyi tántz,
Pest hidján mennyi lántz,
Belgrádban mennyi sántz:
Szabóknál mennyi ülőszék,
Boltokban mennyi font, 's mérték,
Budán hordó fenék,
És Erdélyben medvék.
Élj annyi esztendőket 's a' t.

3.

Pesten mennyi görög,
 Nyáron az ég dörög,
 Szarka mennyit tsörög,
 A' malomkő pörög:
 Világon hány a' változás,
 Abban mennyi rend, és szokás,
 Róka hány gödröt ás,
 Vizben mennyi a' sás.
 Élj annyi esztendőket 's a' t.

4.

Bánátusban tolvaj,
 Nálunk mennyi tsöpp vaj,
 Dunán télen a' zaj,
 Szegény szájában jaj:
 Bánátban mennyi ezer réz,
 Horvát országban lépes méz,
 Ellenségére kész,
 Mennyi magyar vitéz.
 Élj annyi esztendőket 's á' t.

5.

Mennyi pénzel gazdag,
 Bir kalással asztag,
 Mennyi mákban a' mag,
 Állatokban a' tag:
 Esztendőben hány az óra,
 Hány vitéz ül nyerges lóra
 Hány kátsa megy tóra,
 Hány varju száll hóra.
 Élj annyi esztendőket 's a' t.

6.

Hontban mennyi ketske, (Hont-Várm.)
 Nyáron mennyi fetske,
 Pünkösdkor méhetske,
 Fársángban menyetske:
 Kertekben mennyi a' borsó,
 Fonóknál a' pörgő orsó,
 Kortsmán boros korsó,
 Lengyel országban só.
 Élj annyi eszt. ket, vidám szerentsés időket.

közli Kövér János,
 Vörsi Plébános, Somogy Vármegyében.

Hg. Polignac a' fogságban.

Hg. Polignac, ki személyesen ismérte Maison Marsalt, midőn ez Cherbourgól St. Lo városán keresztül térne vissza, megkérte a' Marsalt, hogy látogatná meg őtet, mert személyesen akarna vele beszélni. Maison azt ízené, hogy mostani helyzetéhez képest ő csak más tanúk' jelenlétében szólhat vele; hozzá mene tehát Odillon-Borrot, és Pommeraye Urak' társaságában. A' Herczeg elfogattatása ellen kezdé panaszkodni, és azt mondá: „ő meg nem foghatja, mit akarnak vele; ő felette sajnálja a' történt dolgokat; ő soha sem volt nagyra vágyó; és most sem kíván egyebet, csak hogy vidéki jószágára vissza vonhassa magát, 's ott háznépe' körében tsendesesen élhessen.” Gondolhatni, mennyire elbámult Maison Marsal ezen tsudálatos beszéden; értésére is adá ezt a' Herczegnek, 's így

szólla: „Nem tudja tehát az Úr, mi helyezettetésben vagyok, és mi irtóztató felelet' terhe fekszik az Uron”? — „Uram Istenem! hát mitsoda”? — M. „Ha már meg kell mondanom, haza-árulás' vétkének vádja alatt vagyok az Úr a' legnagyobb mértékben, és minél hamarább itéletet hoznak fejére”. Erre a' Herczeg megszeppenve látszott; ismét egybe szedvén magát, Odillon Barrot Úrhoz fordúla, és kezét megragadván, így szólla hozzá: „Az Úrnak igen szép tálentoma vagyok; hasonló esetekben már sokszor ügyészkedett; kérem, vállalja-fel védelmemet.” — „Herczegem” így felele Odillon Barrot Úr, „felválalnám ügyét, noha az én szemeim előtt vétkes; hanem már én a' Kormányának egy hivatalára vagyok felvéve, és többé nem tartozom a' Prókátorok' sorába”. A' Hg. hallgata egy pillantatig, 's aztán így szólla: „Én vétkes nem vagyok; azt bizonyosan mondhatom az Uraknak, hogy én azokat a' királyi rendeléseket nem akartam; a' Király kényszerített, hogy aláírjam”. — Egy kis idő vártatva így folytatá: „Nekem azt mondták, hogy a' halálos büntetés el van törölve; igaz?” Maison Marsal: „Az igaz, hogy illy javallat tétetett, és pedig éppen azon célból, hogy az Úr, és tisztitársai el ne veszessenek. Nem akarnak vért ontani, úgy is már igen sok ontatott”. Hg. Polignac erre nagyon megnyugodva látszott, megszorogató a' Biztosok' kezeit, 's ezt mondá: „Ké-

rem, kénszeritem az Urakat, minden erejökkel azon legyenek, arra fordítsák minden hatalmokat, hogy ezen törvény-javallat elfogadtassék; örökös háladatossággal leszek az Urak eránt". Ezután ismét Odillon Barrot Urhoz fordulván, ezt mondá neki: „Uram, minthogy védelmezésemet fel nem vállalhatja, legalább mondja meg, mi volna a' legjobb mód menekedésemre"? — Én csak egy módot látok, így szólla Odillon Barrot Ur; de valóban meg sem merem mondani". A' Herczeg' sürgetésére így folytatá: „Az abban áll, hogy az Ur eszelősnek hirdettessék". — A' többi beszélgetés mind meg annyi bélyegét viselte Polignac Herczeg' együgyűségének (stupidité). A' Biztosok keserves álmélkodással hagyák el a' fogházat. — Többször is mutatta Polignac Hg. elmebeli gyengeségét. Midőn az utolsó revolutiónak legnagyobb dühe alatt a' Ministerek a' Tuillériák' pinczében tanátskoznának, hozzájok megyen lélek-szakadva Semonville Nagy-Referendarius, 's kérdi a' Ministereket, „mitévők lesznek? mert a' nép győz". Egyik Minister: „Hát az Ur' mit tanátsolna?" — Semonville: „Mindent meg kellene adni a' népnek, a' mit kíván; mert már a' katonaság is a' néphez állott". — Erre Hg. Polignac: „Mind a' kettőjök-re lőni kell." — Semonville: „Igen, de ki fog lőni?" — Hg. Polignac: „Ki kell men-nem, nagy melegem van".

A' hű tseléd.

A' mint tudva van, Hg. Polignac' gyermekei a' revolutio kiütésekor Páristól mintegy 30 mértföldnyire egy mezei lakáson voltak a' dajkával, és komornyikkal. Hallván pedig ezen hív emberek, hogy a' Király Cherbourgba megyen, elhatározzák, hogy ők is oda viszik a' gyermekeket. Ennél fogva éjfélkor álruhában elhagyák ezen lakást, és egy kortsmába elrejtezésnek. Korán reggel útnak eredének, és hol gyalog, hol szekeren, a' mint lehetett, mendegéltek. A' komornyik, és dajka magokat hitves-társaknak adák ki (a' mint úgy is volt), a' gyermekeket pedig a' magokénak (a' mi nem volt igaz). A' komornyik magával vitte az öszve-esketésről szóló tanúlevelet is. Minden faluban, és városban a' fegyveres vígyázók megállították őket, és szorosán kikérdezték; de ők olly okosan tudták játszani a' felvett személyeket, hogy sehol sem háborgattattak. Egykor a' komornyik nagy ügyességet mutatott a' maga feltalálásában. Egy városban az Előljáró olvasván az öszveesketési tanúlevelet, a' dátumján felakadt; megnézé a' két korosabb gyermeket, 's így szólla: Ti ebbe 's ebbe az esztendőben keltetek egybe, pedig a' második gyermeketek is lehet 10—11 esztendős. Erre a' komornyik tüstént így felele: sajnálom, hogy meg kell vallanom az igazat; feleségem a' két korosabb gyermeket néhány esztendővel egybekelésünk előtt szülte. —

Ezt elegendő mentségnek találták, 's tovább eresztették. Valóban egészen kifáradva egy nappal hamarabb értek Cherbourgba, mint a' Király. Most mind Slindonban vannak Chichester mellett, tudniillik Montmorency Herczeg hitvesével, és 7 gyermekével, és Polignac Herczegnek 4 gyermeke.

A p r ó s á g o k.

Egy útzó éjszaki Amerikának pusztájában láta egy sereg szelid sertést. Ezek három szegbe állottak, úgy hogy két oldalról a' legnagyobbak, és erősebbek' fejei állottak kifelé, a' harmadik oldalon, és középben voltak az apróbb állatok. Ezen három szegnek hegyén állott a' sereg' vezére, egy igen nagy bátor, agyaras állat. Az útzó csak hamar észrevévő okát ezen hadi állásnak. Közel vala egy nagy farkas, melly a' seregre ütni próbált, de mindenütt kemény ellentállásra talált, mert a' sertések' agyarái készen voltak őtet öszve szaggatni. Egy kis idő múlva a' farkas megsebesített oldalban, a' földre terítettett, és a' sereg eloszlott.

Az Algiri Dei Nápolyban olly nagyon békélyozva járhatja asszonyait, hogy szépségöket még senki sem láthatta. — A' mi nap meghagyatja a' kapusnak, hogy szekeret rendeljen egy holt test elvitelére. Ez kérdi: Talán meghalt valaki? — Nem, felelének; hanem rövid időn kivégezteti a' Dei egyik tselédjét, ki az engedelmisség

ellen valamit vétett. Ezt béjelentik a' Politia-Tisztnek, ki értésére adja az Afrikai hatalmaskodónak, hogy ő Nápoly' földjén nem bir birói, 's végrehajtói hatalommal.

A' közönséges Tanítás' Ministere Hg. Broglie Párisban Aug. 30ikán kiosztá az esztendőnként járó jutalmakat a' legérdemesebb Tanítványoknak a' Párisi Collegiumokban. IV. Henrik' Collegiumában a' Királynak két kisebb fiai, Nemours Hg., és Joinville Hg. jutalmakat nyertek, és két Accessit-et.

Egy Amerikai Ujság egy olly férjfiról tesz említést, ki Hufeland Makrobiotikájának újabb kiadásában, minden nagy kora mellett is, nehezen fog helyet találni. Ezen ember, Hill János nevű, most 130 esztendő. Anna Királyné alatt 18 eszt. korában hadi szolgálatba állott. Egész életében, valami 8 esztendő előttig, a' legnagyobb kor hely, részeges, dobzó dó volt; holt részegen sokszor egész éjjel a' leghidegebb időben is az útszán aludt. Egyébaránt a' tábori munkákban még 100 esztendő korában is olly fris volt, mint akármellyik pajtása. Lelki tehetsége semmiben sem gyengült meg; ollyan, mint egy 60—70 esztendő ember.

M e s e.

Nem látsz engem', pedig mindég

Körülötted lebegek;

Kérdezd-meg a' madaraktól,

Én mi nagy hasznu legyek.

Jegyzet: A' 21dik számbeli Rejtett szó: Fösvény, ösvény.

N^{ro} 23.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

---

*Ode Honoribus Reverendissimi Domini
Josephi Viszhoffer L. R. ac
Metropolitanae Civitatis Budensis ad
Assumptam in Coelos B. V. Mariam
Parochi et I. Com. Strigon. Tabulae
Judiciariae Assessoris, dum is a sua
Majestate Sacratissima in Abbatem
de monte S. Mariae clementer deno-
minaretur a Regio Archi Gymnasio
Budensi oblata.*

Praesenti Tibi maturos largimur honores,
Jurandasque Tuum per Numen ponimus aras.

Horatius
*Epistolarum Lib. II.
Epistola 2.*

Optata tandem lux oritur, sua
Virtus anhelat praemia, et aemula
Merces decoris digna poscit
Pro meritis pretia aucti honoris.

Gaudete montis Pierii sacrae
Alumnae, adulti et vos Juvenes, gravi
Qui scanditis conatu Olympum
Plaudite, et altisonos per urbem

Diffundite aucto cum modulamine
 Cantus; benignus Patriae enim Pater,
 Servans reposita mente fructus,
 Quos studiosa Juventa quondam

Suo Magistro, quos populus frequens
 Pastori amato, quos pia denique
 Debent in acceptis referre
 Facta, sacrorum avido Ministro,

Arae Te opimis, ornat honoribus
 Josephæ. Sic trans Ionium mare
 Velis is ibit gloriosis,
 Qui bene naufrago in amne rexit

Phasellum. Abactos vincet in Elide
 Currus, in arvis qui bijugos levi
 Cum rheda equos raptare novit.
 Talibus auguriis sua de

Te Buda dudum gadia prodidit.
 Doctus labores a' teneris graves
 Perferre non te luxu inanes
 Desidia, aut streperae catervae in

Transversum agebant, sed nova per datos
 Corporis artus indidit indole
 Natura vires: inde zelus
 Integritasque vigorque agendi,

Fidesque multos intemerata per
 Annos. Tuarum non ego concino,
 Trophea virtutum, grave est, quas
 Quis meruit, memorare laudes.

Idcirco Musae da veniam, inclytum
Pangenti acumen Caesaris optimi.

Stat corde mens propensa, nostra
Vota Tuis sociare votis.

Submitte pronus jam meritum sacrae
Caput Tiarae, summe Pedom manu,
Insigne gestamen triumphi;
Annulus in digitis, fidei

Dignus sit obses; fulgidus e cruce in
Signum decoris, pectore luceat
Torques. Odoratis ab aris
Thuricremas Superis fideli.

Pro Gente demum funde preces, Tibi ut
Sublime Numen, fusa Acherontis ab
Undis profecta omni procella,
Porro favore suo perennet.

Az idej rekkenő meleg időről.

Hazánk' egyik Tudósától T. Obernyik László Úrtól a' következő (elkéselt) hasznos Észrevételeket vettük: Bourmont Frantzia Marsal Jul. Skán így írt Algirből: „Néhány nap óta rekkenő a' forróság. A' Reaumur hőmérője több ízben mutat 28 grádust árnyékban.” Nálunk pedig Magyar országon még forróbb napok jártak, ámbár mi mint egy 12 grádussal távolabb esünk az egyenlítő abrontstól, mint Afrika partjai. De ez nem tsuda; mert minket a' tengertől meg-hívesedett szelek nem enyhítenek.

Én ugyan Sukoroi lak helyemben várhatnék a mellettünk fekvő, mértföldnyi hosszáságú három 's több ölnyi mélységű nagy tóról fris levegőt, de most annak felső színe is, semmi szél nem mozgatván azt, felforrva lenni látszatik.

Bourmont azt írja, hogy a' tábora a' nagy hévség miatt hasmenésben szenyved. — Nálunk a' hasmenés, has tekerés hideglelés 's t. gyötör minden háznépet. — Ezeknek a' gonoszoknak is bizonyosan a' rekkenő forróság az oka, mert ma is igaz az, a' mit amaz Orvosok' attyának Aesculapiusnak tapasztalásaiból, jegyzéseiből tanult Hippocrates Sect. III. Aphor. 19. 29. emlékezetben hagyott: „Nyárban u. m. a' nyavalyák közül a' forró harmadnapi hideglelések, hányások, hasmenések, szemfájások, fülfájások, száznak kisebesedése, izzadások gyakrabban kegyetlenkednek.

Ezek a' nyavalyák öszve vetett erővel kinozzák most minden életkor külömbsege nélkül a' lakosokat.

A' szemfájás, a' mit említ Hipocrates, itt különös, és nagyon sokan szenyvednek benne; — az ilyenek már nap lementekor nem látnak, 's éppen hűs időben nem dolgozhatnak, de reggel, megjó látások. — Ez az úgy neveztetett farkas setétje (vagy inkább tyuk setétje (Hemeralopia) nem tudom, miért nevezzük farkas setétjének, holott a' farkasnak akkor van világa, mikor más jámbor állatok a' setétől irtóztván bu-

vó helyet keresnek. — Ez a' szem-betegség hogy éppen a' mi embereinket fogja elő, nem tudom, hol az oka. Az élet mód tsak az, mint másutt. Az igaz, hogy a' naphoz egy 's néhány száz lábbal közelebb esünk, mint más helységek, de levegőnk tisztább is, egészségesebb is (ha ugyan a' helységnek hegyek közt való fekvése, az erdők, a' sok kősziklából tsergedező patakok, a' jó kútak tsalhatatlan bizonyági a' jó levegőű helynek). — Ezen szem-nyavalyának okáról, és orvoslásáról is szeretnék hallani a' Physicus uraktól valamit.

A' hidegtelelésekről tudom, hogy igazat mond Grew. Cosmol. Sect. 52 „Magok a' betegségek is nintsenek u. m. haszon nélkül, mert a' hidegtelelés mint a' bor, mikor forr, sok sepredéket hány ki a' vérből, ha az ember jól bánik véle”

De miképpen bánjunk hát jól véle? mert Grew az említett helyen azt állítja: „hogy a' természethez járuljon az orvosság is, és ez a' kettő seperje ki a' háznak rejtekeit, annyira, hogy a' mi eleintén halállal fenyegetett, egészségünkre váljon.” Igen, de a' dolgozó nép nem ér reá betegeskedni, mint Galenus patiens Kovátsa mondotta, mert sok a' dolga. Orvost pedig tizedik faluban sem találna. Az igaz, hogy tsudálva látom a' munkásokban, mit tégyen a' hozzá szokás, midőn a' mezei paraszt a' leghevesebb kanikulai napokban a' sütő nappal szembe, hanyat a' gyepen, száj kitátva,

veréjtékbe borulva, ártalom nélkül huzomosan jó ízűt aluszik, mikor mi a' hives házban is nyughatatlankodunk. — De mind e' mellett az is igaz, hogy az ő háznépeit érdeklik most is leginkább a' forróságnak betegségei, mint a' kiknek a' rekkenő melegség ártalmait eltávoztatásokra nints sem idejük, sem tehetségök. Nekik a' nyúgodalom, álom tiszta jó hideg víz itala, a' savanyu jó italok 's ételek, a' víz ízű hívesítő zöldségek, a' hives szobákban, erdőkben való mulatozás, a' hideg vízben való feredkezés sem idejükben, sem tehetségökben nints.

Egy nagy tapasztalásu Physicus Úr a' feljebb való esztendőkbén, midőn a' vérhas sokakat megölt, igen helyesen hirdette az általa feltalált hasznos házi orvosságot a' vérhas ellen. Most is jobb volna egy két sorral a' pór nép' uralkodó betegségéről gondoskodni, mint egyes szóról, az agyról hosszú vitatásokat irni, mellynek olvasásában illy nagy melegben az ember' agyveleje szintén elkábulna, ha egyéb írások' olvasása fel nem vidámítana bennünket.

Észrevétel a' borról.

Sommering négy unczia veres Rajnai bort télben egy pohárba töltött, azt nedves hólyaggal békötötte, és árnyékba tette. Nyolcz nap mulva a' bornak tsak fele volt a' pohárban; kristályotskák úszkáltak felső színén, mások fenekére ülepedtek; a'

bor színe setétebb, szaga erősebb, és kellemetesebb, íze szeszesebb, fűszerszámosabb, de kedvesebb, nem olly tsípős, és felényivel több borszesz, (vagy borláng, alcohol) volt benne, mint más a'féle borban, mellyel így nem bántak. Ennél fogva világos, hogy a' hólyag' a' vizet kigőzöltette, a' borszeszt pedig vissza tartotta; innét volt a' bor' ereje, és a' sósavany leülepedése. Sommering tehát azt javasolja, hogy a' bort nem kell bedugott, hanem vékony hólyaggal bekötött száju palaczkokban tartani, 's azt állítja, hogy így 12 hónap alatt olly jó lesz a' bor, mint másként 12 esztendő alatt. Ezt bizonyítja St. Vincent Ur is, ki hasonlóan azt mondja, hogy azon bor, melly vékony pergamenttel, vagy hólyaggal bekötött palaczkokban tartatik, kevés hetek alatt olly jó lesz, mintha több esztendő volna. (Magyar országon elég külömbféle jó borok teremnek; a' boros gazdáknak elég módjok van ezt megpróbálni, és haszonra fordítani).

A' Cherokeezek' Törvényei.

Egy Baltimőrei Ujság illy kivonást közöl ezen éjsz. Amerikai vad nemzet' törvény-könyvéből: Mind az, ki az egyesült Státusokba kivándorol, elveszti polgári jusát. A' ki az illy kivándorlónak birtokait megveszi, nem kevesebbet, mint 1000 dollárt fizet birságul. Azon Indusokat, kik kivándorolnak, a' Fejedelem kénye szerint

bünteti; az ilyenek elvesztik lovaikat, majorjaikat, és egyéb jószágaikat. A' többfeleség-tartás meg van engedve. Azok a' Fejérek, kik az Indusok' birtokaiban laknak, tsak egy feleséget tarthatnak; ellenben az Indusoknak a' törvény tsak ajánlásképpen mondja, hogy egy feleségnél többet ne tartsanak. Ha valaki egy lótolvajt megfog, és rajta nagyon megboszondokodik, megölheti a' tolvajt, a' nélkül, hogy gyilkosságról vádoltathatnék. Ha valaki más lakására reá-üt olly szándékból, hogy öljön, vagy rabeljon, legfeljebb 50 dollár, és testi fenytés a' büntetése, de az 50 tsapásnál több nem lehet. (Ebből látszik, hogy a' Cherokeezeknek a' lótenyésztés nem utolsó gazdaságok).

A p r ó s á g.

Még 1793-ikban Liverpoolban az éjsz. Amer. egyesült Státusokból tsak 5 bál (kötet) gypottat tettek-ki eladás végett kotyavetyére; most ugyan azon Státusokból esztendőnként majd fél milliombált visznekki.

Rejtett szó:

Öt betű, 's testedben szükséges rész az egész szó;
Két kerekét ékeld, majd nemzet jó ki belőle.

Temerinben B. M.

Jegyzet: A' 22dik számbeli Mese:
L... ..

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.
1 8 3 0.

Kesergő Óda Tek. Roffi Borbély Gábor Úrnak, Cs. Kir. Kapitánynak', több Tek. Ns. Vármegyék Tábla-Birájának Pesten 1830ik Eszt. Junius 11. történt halálára.

Ereszd vidékid könnyeitől dagadt
Hullámid árját, jajt zokogó Tisza!
Búsabb folyással, zúg az Alföld
Tére felett panaszos keservet!

Mert dülnek áldott Édened' oszlopi,
'S kik ritka fénnel boldog Olympusod'
Átlási hív vállon emelték,
Óh keserű panasz! ingadoznak.

BORBÉLYaidnak disze sem élteti
Többé reményed GÁBORod: A' betsültt
Tettekre önként nőtt borostyán,
A' Magyar érdemeken hevült sziv

Nem mentheté meg. Pest segedelmedet
Hijába nyújtod. SPLÉNYI, barátodért
Hijába lágyúlsz könyezésre,
Ó oda van — merevül — nem ércz.

Magyar Hadak szent Védje! Nagy Istene!
 Felkentedet hát annyi veszély között,
 Mig a' Török tűz 's Francz erőszak
 Vért, Magyar érbe folyót, szagúldott,

Azért fedéd a' dúlva öló halál
 Bódúlt dühétől, 's bajnoki vágyja láng —
 Töréseit vérrel petséltő
 Sebjeit önn kezeid kötözvén,

Azért adád őt vissza öveinek,
 A' boldogító béke szelid ölen
 Aratni tser gajjt 's dült Hazáját
 Boldogodása felé segítni,

Hogy a' vitéz tett, 's Nemzeti érdemek
 Fél százas útján tört tetemek magok
 Dúlnének, önként roskadozván,
 Mindeneket ragadó ölébe

A' sok kijátszott izbe elüzetett
 Irigy halálnak: hogy szakadozna egy
 Felét vesztett sziv utánnok,
 Párja felett zokogó galambként

Nyögvén keservét: Magzati fájdalom
 Jajját fakasztná a' szeretett Leány,
 Hív Vői könnyel párosodva,
 'S tiszta Rokon szeretet, 's Barátság

Fájdalmival? — Nem! — nem megyen Ő, ne
 félj

Hív Nője! siró kedvesi bizzatok!
 Roff szép egéről a' Barátság
 Tsíllaga el nem enyészhet! Él ő,

Él, 's a' Magyar sziv, 's kar betse míg meg áll,
 Míg tiszta hálás könnyeket ejthet az
 Apolgatott nép egy Atyáért,
 GÁBORotok neve él örökké!

Szél Sámuel

H. M. Vásárhelyi Predikátor.

A' Szőlő.

Minden bogyó - termő fák közt a' szőlőt minden időben legnagyobbra betsülték. Még a' legrégebb időkben is ennek művelésével foglalatoskodtak a' mezei Gazdák. Már Noé, a' mint tudva van, nagy gondot fordított reá. A' szőlő-szemeknek megforrott levéről szinte olly régen emlékeznek az irók, mint magáról a' szőlő-ültetésről. Már az első آدمányok között vala bor, mellyet az Isten-ségnek áldoztak. Ama nagy híru természet-tudós, Humboldt, azt mondja, hogy a' szőlő-tőke, mellyet mi mivelünk, eredetképpen nem Europai növény; vadon terem a' Kaspium tenger' partjain, Örmény országban, és Karamániában. Ásiából hozták Görög országba, 's onnét Szicziliába. A' Phoeniciaiak déli Francia országba vitték. és a' Romaiak a' Rajna partjaira ültették. Tudjuk, hogy Probus Romai Császár a' Szirmiumi hegyeket, honnét ő származott, a' 3dik században szőlővel beültettette; innét vitetett későbbben a' Hegyallyára, mellynek levéből a' Tokaji nektárt szűrték, 's szűrik. Francia, és Német országban a' szőlővesszót karókhöz kötik. Spanyol országban nem kell semmi karó, és a' szőlőtő-

két rövidre metszik, hogy vastag dereka legyen. Magyar Országban külömbféle részeiben nem egy formán bánnak vele. Olasz és Görög országban a' szőlővessző élőfákra, falakra, támaszokra, lugos-állásokra felkapaszkodik. A' borfa igen nagy kort ér. Plinius egy 600 esztendőszőlőfát említ. Franciaországban, és Olaszországban vannak egész szőlő-hegyek, mellyek most is olly karban vannak, mint három-száz esztendő előtt voltak, és még mindég bő szüretet adnak. A' szőlőnek fája vénségében felette megkeményedik, és a' melegebb tartományokban olly vastagra nevedik, hogy belőle deszkákat lehet fűrészelni, házi eszközöket készíteni. Strábo azt beszéli egy régi szőlőfáról, hogy derekát két férjfiu által nem tudta ölelni.

A' Selypesség' Professora

Bizonyos Cazales Úr egy darab idő óta Párisban vala minden dolog nélkül. Ő ugyan kereskedési szövetkezésbe már több ízben ereszkedhetett volna egy Julien nevű Biztos által, de nem bizott ezen emberben, mivel nagyon selyp volt. Mit volt mit tenni Történetből egy Ujságban olvassa Schirmann Úr' jelentését, ki igen rövid idő alatt megtudja gyógyítani a' legnagyobb selypességet is, a' mint igéri. Julien tehát íziben Schirmann Úrhoz vitetik, 's a' gyógyítás elkezdődik. — Először az Orvos tudtára adá a' betegnek, hogy ha tisztán beszélleni meg

nem tanul, kiveti őtet az ajtón, és ezen fenyegetés talán igen foganatos volt. Julien azonnal rendkívül való előmenetelt tesz, Cazales' nagy álmélkodására, kinek mindjárt egy speculatio ötlött eszébe. „Nem közlené velem, Schirman Uram, ezen tanítási módot?” — „Örömet.” — Mennyit kíván érte az Úr?” — „20,000 Frankot.” — Tsak hamar megköttetett az alku, 's egy Jegyző által törvényesen megerősítettett. — De ezután Cazales fontolóra vette a' dolgot, attól kezdett tartani, hogy bakot lőtt; mert véleménye szerint annyi pénziért tsak többet kellene tanulni, mint hogy egy fátskát a' nyelvére tesz, azt ott megerősíti, hogy ne mozogjon, arra egy tsepp olajt önt; — egy szóval Schirmannt a' Párisi Törvényszék eleibe idézi a' tsalás végett. — Ettől kérdik: megisméri-e, hogy Cazalesnek valami titkot adott-el? — „Nekem soha sem volt titkom” felele ez — „egyedül tsak az én tanítási módomról volt a' szó.” — Számos tanúk megvalósíták ezen módnak tsudálatos jó foganatját. Ennél fogva Schirman a' vád alól felmentetett, és Cazales a' per' költségeiben elmarasztaltatott.

Az Europai Katonaság száma.

Europának hadi seregei most két milliom 500,000 emberből állnak; az az: 92 ember közül, kik földmiveléssel, 's egyéb kézi mesterséggel foglatoskodnak, egy katona. Dániában egy kotona esik 51 lakesra; Orosz

birodalomban egy 57-re; Helvetiában egy 60-ra; Burkus Országban 76-ra; Svécziában és Norvegiában 83-ra; Török országban 92re; Bajor országban 113ra; Auszriában 118ra; Német-Alföldön 119-re; Francia Országban, és Portugáliában 139-re; Szárdiniában 163-ra; a^o Britanniai szigeteken 229-re; Nápolyban 247-re; Spanyol országban 278-ra; Toscánában 318-ra; és az Egyházi Fejedelemségben egy esik 431-re. (Azonban hihetőleg némely országokban az utolsó nagy zavardások következtetésében a^o feljebb kitett számok változtak. A^o felvető a^o Francia ropant nemzeti gárdát sem vette számba, mellynek ereje, ha egész országban öszve alkottatik, rettentő nagy lesz).

Tudományos Észrevétel.

Egy Amerikai havi-írásban következő próbatétele találtatik Dr. Howard-nak Philadelphiában: „Minekutánna a^o differentialis-hévmérőnek felső golyóját feketére festettem, azt egy 13 hüvelyknyi gyújtó tükörnek fókusára helyeztettem, mellyre a^o teljes hóld világa esett. A^o hévmérőben lévő nedv tüstént le kezdett szállni, és egy minutum alatt 8 grádusnyira leesett, hol megállva maradt. Ha a^o tükör, és hévmérő közé valami tárgyat tartottam, ismét felment előbbi állására, 's megint leszállt, ha a^o közbe tett akadályt elvettem. Ezen próbát többszer ismételtem, mindenkor hasonló fogannattal.

Londonnak egyik része.

Rotherhite egy része Londonnak, és Themse vize mellett fekszik, melly eléggé ábrázolja, minő lehetett London a' nagy égés előtt, melly a' 17dik században a' várost megemésztette, 's azóta mindég fényesebben épült. Itt vannak még szűk útszák, setét séta-helyek, és piaczok, apró, szurokkal békent deszka-kunyhókkal megrakva, mellyeknek fedelei magasak, és tetejik furtsa. Többnyire minden kunyhók keskenyek, setétek, és sűrűn egybe-halmazva, mintha a' világosságot, és levegőt ki akarták volna szántszándékkal rekeszteni. A' ház-emeletek mind egymáson kiállanak; a' folyosók, és léptsők benn a' házakban mind rendetlenül vannak ide'stova szórva. Ezen házak' lakosi együgyűk, miveletlenek; tsupán tsak a' Themse vizén való kereskedésből élnek, és a' száraz földről majd semmit sem tudnak. Minden szokásaiknak, tselekedeteiknek, gondolataiknak, beszédeiknek tárgya egyedül a' Themse, mert azon keresnek magoknak élelmet, hajó építés, eleség-árulás, hajózás, vagy a' tengeri katonák' vendéglése által. Itt a' legjelesebb kortsma „a' víg tengeri katona” czimjel alatt, mellyen nem tsak ez az írás, hanem egy nagy kép is van, hol egy csoport tengeri katona látszik, kik mind pipáznak, isznak, és egy czitarást hallgatnak. Elől

tánczol egy vig ifjú matróz, ki a' verseket eregeti szájából: „Ez az élet gyöngy élet, 's a' t.”

A p r ó s á g o k.

Egy Quebeci Ujság felvetette: hogy midőn az Angolok Kanadát elfoglalták, akkor annak népessége 60,000 emberből állott; mostanság azt félmilliomra teszik; és így 71 esztendő alatt nyolcz annyira szaporodott.

Azt jelentik Georgiából egy Mac - Donough nevű helyből, hogy ott egy helyen 200 Acret (holdat) tevő térségen, mellyet előbb olly haszonvehetetlennek tartottak, hogy azt nem igen rég 25 Dollárért eladták, most négy munkás, tsak egy nap ásván, 1290 Dollárt nyomó aranyat ásott ki.

Polignac Herczeg³ anyja 1793ikban Bétsben, atya pedig 1817ikben halt-meg. Első felesége volt Campbell Kiasszony; mostani felesége Lord Rancliffe' testvér huga (mind a' kettő Angol).

A' Montblanc hegy tetejére nagy bajjal ismét felhágott egy Angol, a' mit 1727ik óta senki sem mert megpróbálni.

Rejtett szó:

Urfi, parantsolhatsz az egésznek; kezdete hangzik;

Fő nélkül élő Herczegi Asszony, — Orosz.

Jegyzet: A' 23dik számbeli Rejtett szó: Torok, Török.

Egy Levél Algirből.

A' Messenger' levelezője Aug. 9dikén így írt Algirből: „Életemben soha sem kívánkoztam annyira Franczia országba vissza menni, mint most. Az a' boszuság, melyet érez az ember, látván sok hadi Tisztek' kapzsiságát; a' rendetlenség; a' fenyték-tartás' nem léte; némellyeknek czivakodása, mind ezek elegendők arra, hogy az embert elkedvetlenítsék, 's a' legmelegebb buzgóságot is meghűtsék. Mind a' tengeri, mind a' tábori katonák égnek a' kivánságtól Toulont ismét megláthatni. — A' Belidai expéditionnak, melly olly szerentsétlenül ütött ki, némelly úrfiak voltak az oka, kik ezen helyet látni kívánták. Hajóinkra nem tsak azok a' Törökök vitettek, kik Ásiába szállittatnak, hanem Algirnak egyéb gazdag lakosai is, kiket adó alá akarnak vetni. Minekutánna egy hónap eltelt, 's az alatt kinek-kinek volt ideje kintsét elrejteni, vagy azzal elébb állani, most ötlük a' Franczia Előljáróknak olly gondolat fejökbe, hogy 15—20 milliommnyi adót egy-

be gyűjtsenek, arra nézve, hogy a' mit el-
sikkasztottak a' Kaszaubai kintsekből, azt
kipótolják. Akkor kellett volna hetvenked-
ni, mikor armádánk képes vala a' várost
öszve rontani; akkor a' Deytől török-sza-
kad tüstént 200 milliomot kellett volna ki-
válni; már ő tudta volna, hol kelljen azt
felkeresni. De már most, midőn a' dúsok
elillantak, illetlen, és igazságtalan a' hátra
maradott vagyontalanabbakra esni. — Én
10 esztendő előtt voltam Algirban; azóta
legkissebb változás sem történt rajta. Más-
képpen van a' Török városokkal, mint az
Európaiakkal. Amazokban az idő semmi
változást sem tesz. — Én nem vagyok olly
vélekedésben, hogy mi itt gyarmatot tele-
pithessünk. Mi nem igen értünk az ilyen
tengeren-túli telepítésekhez; és mi koránt
sem vagyunk Algir' belseinek birtokában;
a' Kabilok, Mozabik, és független Arabok,
valóságos vad bestiák.⁵⁵

A' szeszes italok.

Azok a' szeszes italok, mellyeket leves
gyümölcsökből, p. o. szőlőből, almából,
körtvélyből, baraczkból, 's a' t. készítnek
gyúlasztóbbak-e, mind azok, mellyeket ga-
bonából, p. o. rizskásából, rozsból, búzá-
ból, árpából, zabból főznek? — Ez az a'
kérdés, mellyet Eaton Professor Ameri-
kában orvosi Értekezés' tárgyául feltéetni
javasol; minthogy a' vele isméretségben
lévő személyeken tett vizsgálódásaiból, 's

észrevételeiből az italnak közetkező fogantatosságát tapasztalta. Azoknak, kik bort, tsügört (cidert, alma-bort), vagy szőlőből, és gyümölcstől készített égettort ittak, veres, vérfoltos, és felette kigyult arczójok volt. Azok pedig, kik gabona-pálinkát ittak; halaványok, sápadtak, gyengék lettek. A rum-ivók ezen tekintetben a kettőjök közt közép rendben álltak. Ő azt hozza-ki ebből, hogy noha a tiszta alkohol (spiritus rectificatiss.) mindenkor ugyan azon egy, még is valamivel egybe van kapcsolva, a mi hathatóságába befolyással vagon. Észrevette, hogy a leves gyümölcsökből való alkoholi nedvek mindég kifele (a bőrre) törekednek; ellenben a lisztes magvakból való a szívfele nyomulnak; és hogy azon szeszes italoknak, mellyek a növények leveleiből, és száraiból készülnek, hathatósága mintegy közép uton marad. (American Journ. of Sciences and Arts. Vol. XVI. Nro 1.) (A Medicinisch-chirurgische Zeitungból).

Hasznos Találmány.

Új út nyílik a földmivelésre, ha Beatson Angol General-Major által elsőben feltalált, és Rottenbiller Péter Úr által Pesten megjavított, 's a Magyar országi földre alkalmaztatott új eke a próbát kiállja, melly több Uraságok', és gazdaemberek jelenlétében a Budai tégláégető kemenczétől nem messze a legszivósabb agyag-földben

éppen ma (Sept. 25.) tétetik. Ezen ekének hasznai lennének: Három, négy, vagy több ilyen ekét is hamarsággal minden idővesztés nélkül egymás széltibe helyeztetni; a' legagyagosabb földet is 6—8 hüvelyknyi mélységre felvágván, azt porrá töri (tehát göröngyöket nem hágy); egy ekére csak egy ló erejét számlálván, naponként 2—3 holdat felszántathatni; a' boronálás nem szükséges, 's a' t. A' nagy erőnek megkiméllése főképpen az által eszközöltetik, hogy a' földhez való surolódás (midőn a' mostani ekék' talpa' annyira a' földhöz dörzsölődik, hogy az erőnek nagyobb része ennek meggyőzésére fordittatik) ezen új találmányu-ekében egészen el van mellőzve. R. Úr nem kételkedik, hogy próbatétele tökéletesen el fog sülni. — Ugyan ezen szorgalmatos, és a' külföldön több ízben megfordult Úr egy kőre irt Táblát adott ki legnagyobb regálon illy cím alatt: „Poly-mètre von P.P. Rottenpiller in Pest, Schüler der Handels Academie in Paris 4823” melyen a' legnagyobb pontossággal fel vannak jegyezve az Europai külömbféle kereskedő városokban forgó pénzek, azoknak folyamata, nehezéke, külömbféle kereskedési, 's egyéb mértékek, valamint a' váltó levelek szere külömbféle városokban, egy kis útmutatással, hogyan lehet egyik, és másik nemzeté között az arányosságot feltalálni, és így általváltoztatni.

A' kártékony bogarak ellen,

Mind régi, mind tapasztalás által megbizonyosodott, könyű, 's oltsó szert javasol Lewenau Ts. K. Tanácsos Úr, és a' Lájbachii Ts. K. mezei Gazdaság Társaságának tagja, a' hangyák, hernyók, földi bolhák, 's egyéb számos kártékony bogarak ellen, mellyek vagy a' földben, vagy a' felett a' növényeknek ártani szoktak. — Tenni kell $1\frac{1}{2}$ akó folyóvízbe 2 font kénkövirágot, $2\frac{1}{2}$ font fekete szappant, 's ugyanannyi akármiféle gombát. A' kényvirágot egy gyír len-vászon zatskóba kell bévarrani, és fele vízben megfőzni, fővés közben a' zatskót gyakran öszve kell egy fával nyomogatni, hogy a' mennyire lehet, a' víz megkénkövesedjék; azután a' többi szert a' víznek más fele részével hozzá kell tölteni, és ezen elegyített szert három nap úgy kell hagyni, gyakran megkevergetvén. Az ebbe mártott, vagy tsak meg is hintett növények az ártalmas bogaraktól, hernyóktól, 's a' t. egészen megmenekednek; sőt a' hol sok van, rakásonként lehet azokat megdögölve találni. Azonkívül az edényben megmaradott többi szert nagy sikerrel lehet e' végre trágyázó víz gyanánt használni. Ez nem kerülhet többbe 2 for. 3 kr., legfeljebb 3 forintnál V.Cz.

Az Igazság.

Lynch Jakab, kereskedő, ki Irlandban Chalmay városának Bírójává nevezte-

tett, egyetlen fiját, mint kereskedő-hajójának Kapitányát, elküldé 1526. eszt. ben Spanyol országba Bilbao városába borért. Az ő atya itt már sokszor vásárolt borokat, 's azért volt hitele. Ezen alkalmatosságot használta a' fiú, a' borokért küldött pénzeknek elsikkasztására. — A' Spanyol, ki hitelbe borokat adott, elküldé onokáját az ifju Lynch-kel Irlandba a' pénznek átvételére, és újabb kereskedési alkuk' kötésére. A' hajó csak haladt útjában, 's az ifjú tsaló minden nap inkább reszketett a' közelgető számadástól; azért eltökélé magában, hogy úti társát, és barátját a' tengerbe veti. Kifürkészé a' hajós legények' indulatját, 's azoknak nagyobb részét vagy igéretekkel, vagy fenyegetésekkel maga részére vonta. Megfógták tehát éjjel a' szerentsétlen Spanyol ifjut, 's a' tengerbe vetették. De a' boszuállás Istene el nem mulasztotta a' büntetést. Nehány nap mulva, hogy megérkeztek Irlandba, egyik hajós legény az egész undok tettet felfedezé az atyának. — „Az igazságnak útja van”! így szólla a' felgerjedt Biró; és azután néhány nappal Irlandnak egy kis városa ollyant látott, a' millyen példát tsak keveset mutathat a' történetek' könyve: egy Atya törvényszéket üle, és egyetlen fiját halálra itélé.

A' fülzúgás ellen.

A' közönséges Német Híradóban ez eránt a' minap tett kérdésre egy nevezetlen az

Aug. 25iki levélben a' következő orvoslást javasolta : A' fülzúgás ellen már sokszor használt a' meghántott, szénen jól megsütött veres hagyma, mellyet egy-egy darabonként kezkenővel olly melegen, mint tsak kiállhatni, a' zugó fülhöz kell tartani erre a' valamennyire megkeményedett fülvásár (piszok) gyakran folyásnak ered, s utánna a' fülfájás eláll. Hasonló foganattal használhatni a' hagymát a' fülfájás ellen is, melly sok embernél egyedül ezen egyszerű orvosság által meggyógyult.

A p r ó s á g o k.

Egy éjszak-Amerikai Újságban nem rég ez volt kihirdetve. Januarius' 8dikán egy híres Nótáriusnak 31 pere vagyon eladandó, ki már az ügyészséget abban akarja hagyni. Notabene, a' Cliensek igen gazdagok, és makatsok (az az: amicára nehezen lépnek); bővebb tudósítást erről vehetni, s a' t.

Mi káros befolyása van a' részegségnek még a' hajba is! A' Londoni Paróka-tsinálók (művészek) a' részeges ember' hajáért sokkal kevesebbet fizetnek; és azt állítják, hogy ők azt mihelyt meglátják, azonnal megismérik, részeges ember' haja-e, vagy nem.

Bakutól 10 verstnyire (Gruziában, Pétervártól 2944 verstnyire) Bos - Tepe nevű hegynek teteje egy hatalmas földalatti dördülés után meghasadt; és külömbféle helye-

ken hol köveket, hol füstöt, hol lángot hányt ki.

Egy Francia kereskedő hajó viszi Algirből Toulonba azt a nagy réz ágyut, mellynek szájához kötötték volt egykor a Francia Consult, mikor tudniillik Düquesne Admirális Algirt ostromolta, és ágyúztatta.

Nem rég Hixon mellett (Angliában, Staffordshire-ben) egy mély lyukban az országút mellett olyan állatot fogtak, melly tökéletesen hasonlított a Krokodilushoz. Egy asszony talált reá, midőn a barlang torkolatjánál gyermek-hangon sikóltani hallotta. Most bizonyos Abley Urnak birtokában vagyon Haywoodban. Hosszasága majd 4 lábnyi; és még él. A mint mondják, a mult esztendőben egy férjfi és egy asszony fiatal krokodilusokkal utaztak keresztül ezen a vidéken, és egy tóban Hixon mellett azokat megferesztették; eggyik ez alkalmatossággal elszökött, és hihetőleg ez a most elfogatott állat.

Rejtett szó:

Szülöttje anyádnak; — egy részed a fele;
Más felével pedig elseje van tele.

Szabó István.

Jegyzet: A 24dik számbeli Rejtett szó: Szolga, szó, Olga.

---

*Nemes Katona Jó'sef Ur' (több Já-
tékszíni Darabok szerzője) szabados
Ketskeméth Városa szeretett Fő, Ügy-
védjének halálára.*

Hát nem zengenek áriák
Gyász sírja fenekére,
Midőn leszált a' Grátziák'
Egyik kedvelt testvére?

Nintsen ki könnyet ejtene?
A' szép Lelkek' rokonát
Száná. Nintsen Melpomene
Ki siratna Katonát?

Nints fájdalom, nintsen senki,
Liliomot, rózsákat
Ki gyász halmához vigyen ki
'S ültetne cziprus fákat?

Nem kell a' rózsza-koszorú,
Nintsenek Liliomok;
Nem termi azt meg szomorú
Sírodon a' lány homok.

Jól esméri szép Lelkedet
Édes Anyád Hunnia,
Áldja munkás életedet
Minden jó hazád fia.

E' lesz tartós ékességed,
Fáradságid' érdemét
Nem felejtí el a' téged
Gyászoló bús Ketskemét!

Ezt zokogják ajakai
A' népnek keservesen:
Katonának hült porai
Nyugodjatok tsendesesen!!!

S. I.

A' Koronázás' Rende.

Nyomtatásban előre ki van adva azon fényes szertartások' rende, mellyekkel V. Ferdinandnak Magyar ország' Királyává koronáztatása Posonyban 1830. Sept. 26. tartatott. Mi itt a' nevezetesebbeket közöljük.— A' koronázás előtt harmad nappal azon szekrény, mellyben a' királyi korona egyéb országos kintsekkel áll, a' Sz. Márton' templomából Ő Felségének lakására vitetik (a' mi Sept. 23ikán este meg is történt) ott felnyittatik, hogy mind a' Korona, mind egyebek a' koronáztatandó Fels. új Királyhoz alkalmaztassanak. — A' koronázás előtt való nap pedig délután 2. órakor a' Korona-őrzők némelly Fő-Papokkal, ország' Naggyaival, és Nemesekkel, kiket a' Fő Herczeg Nádor

Ispány, és Personális Úr kineveznek, az ország Nádoránál egybegyűlnek, és a' Primási palotába mennek, honnét hat lovas udvari hintón, számos előszámlált tisztelkedők fényes kíséretével, visszaviszik a' Sz. Márton temploma' kápolnájába, minekutánna a' Nádor, és a' két Korona-őrző petsétekkel lepetsételték. — A' koronázás' napján még hajnalban az erre kinevezett Királyi Biztosok, a' Korona-Őrzőknek, és Rendek' Küldötteinek jelenlétében felnyitják a' szekrényt, és a' díszjeleket a' Koronával együtt a' Segrestyében e' végre készített helyre kirakatják, ott maradván a' Korona-őrzők. A' nagy oltár mellett lesz egy asztal készítve, mellyre tétetnek a' királyi palást, és egyéb öltözetek.

A' meghatározott órában az ország' Rendei a' Fő Herczeg Nádor-Ispányhoz gyűlnek és Őtet a' Főrendek a' Primási palotákísérik. Az alatt a' Papság a' templomba megyen, s egyházi ruhába öltözik. A' Personális Úr pedig a' Karokkal és Rendekkel a' Sz. Márton' templomába indul, hol a' Követ Urak' számára készített helyre felmennek. A' Primási palotából 7 óra után megindul a' pompás sor, előlmenvén a' vasasoknak félszázadja, a' következő rendben: 1. Tsászári-Királyi lovászok. 2. Udvari Furirok lóháton; 3. Az ország Naggyainak és Rendeknek szolgálji gyalog; 4. A' Tsászári-Királyi szolgálk gyalog; 5. A' szolgálatra rendelt Nemes Ifjak (Edelknaben) Előljárójoknak

Helytartójával, gyalog; 6. A' Karok és Rendek, Magnások Kamarások, elegyesen lovon; 7. Belső Tanácsosok, Ministerek, elegyesen lovon, de a' kik után liberias szolgálják nem mennek; 8. A' Vas-Korona rendnek, Leopold Tsászár' rendének, M. Theresia', és Sz. István rendeinek Vitézei és Közép Keresztesei, lóháton; 9. A' nevezett rendek' Nagy Keresztesei, valamint az arany gyapjas rend' Vitézei a' rend' pántlikájával; 10. A' Magyar Királyi Herold maga ruhájában, kalpagosan, felemelt pálczával, lovon; 11. a' kir. Fő Udvarnok, pálczával, lovon; 12. Fels. Főherczeg az Ország' Nádora, egyedül, lóháton; 13. Püspök az Apostoli Keresztet vivén, jobbról; 14. a' kir. Fő Lovász-mester, kihúzott karddal, balról, lovon, és ez fedetlen fővel; 15. a' Felsőleges koronáztatandó Király magyar öltözetben, lóháton, kétfelől mellette menvén 12 Magyar Ns. testőrző gyalog, és a' Primási palotától a' városi Biró, és Tanács által kísértetve fedetlen fővel. Valamivel hátrább mellette lovagol a' Magyar Ns. testőrző sereg' Kapitánya, és a' kir. Fő Komornyik-mester; 16. következnek a' többi Tsászári Királyi Heroldok, és pedig: az Austriai Fő Herczegségé, ennek jobbára a' Tseh Királyi, ezekután az Austriai birodalom' két Heroldja, ünnepi ruhában, fedezett fővel, felemelt pálczával, lovon; 17. a' Ts. K. Fő Udvari mester' Helytartója, pálczikával, lovon; 18. a' Ts. K. Fő Udvari Marsal, ki-

vont karddal, lovon; 19. Ő Ts. Kir. Felső-
gök, Tsászári nyilt hintóban, mellynek két
oldala mellett három-három udvari szolga
megyen fedetlen fővel, továbbá a' Magyar
testőrzők gyalog, kívülről pedig a' Tsász.
Kir. drabantok. — A' hintó után mennek:
a' Ts. K. Fő Lovász - mester, a' Tsászári
testőrzők, és Ts. Kir. drabantok' Kapitá-
nyai, Ő Felsőgének Fő hadi Segéde, és a'
Felső. Királynének Fő Udvari mestere, mind
lőháton. 20. A' Magyar Ns. testőrző sereg-
nek egyéb része, lőháton, előlmenvén 4
trombitás, és az első Hadnagy vezetvén a'
sereget. 21. Hat lovas udvari hintók a' Felső.
Ts. Királynének Fő Udvari mesternéjét, 's
egyéb Udvari Dámákat vivén, kik mellett
mennek két oldalról azoknak szolgálói, ün-
nepi öltözetben, gyalog, fedetlen fővel. 22.
A' pompás sort bezárja egy pattantyus szá-
zad, és a' vasas katonák' tsapatja. (Folyta-
tása következik.)

Nyavalya.

Az éjszaki Mész nevű Újság ime cik-
kelyt közli: „A' cholera (cholera morbus)
név alatt ismértes nyavalya, melly a' mult
esztendőben Orenburgot, 's néhány eszten-
dő előtt Asztrakánt pusztította, most, fáj-
dalom, déli Orosz országnak külömbféle vi-
dékein mutogatja magát. Igen hihető, hogy
mostanság ezen nyavalya Persiából származott
által, hol most több helyeken, a' többek
közt Tabris-ban dühösködik. Elsőbben a'

Jeliszavethopoli kerületben jelent meg, és Aug. 8-dikától fogva Tiflisben is tapasztalják. E városban 10 nap alatt 579 ember betegedett meg, és 237 meghalt. Azonban legnagyobb pusztítást vitt végbe Asztrakában, hol az első napokban 24 óra alatt 200 ember halt meg benne. De ez csak a két első nap történt; későbbben ritkábbak lettek a' halálos esetek. Ezen ragadós nyavalyának áldozatai lettek a' többek közt: az Asztrakáni polgári kormányozó, ennek fija, és az ott lévő 12 Politia felvigyázó közül 8-an. Ezen kívül ezen nyavalya elterjedt Saratovba, és Zaritzynbe, a' Simbirski kormányzéknek némelly részeibe, és a' Don mellett a' Katsalinski Stanitzába, hol 22 beteg közül 9 halt meg. Az Orénburgi kormányzékben is, noha ritkán, található ezen döghalálnak nyomait, A' helybeli Előljárók minden rendelést megtettek tovább terjedésének meggátolására. A' yeszedelemben forgó helyekre Orvosok vannak küldve szükséges útasításokkal, és orvos-szerekkel; reménylhetni is, hogy jövendőben ezen iszonyatos nyavalya ellen az Orosz határoknál korlátok fognak tétetni. — Ezen nyavalyának legkissebb hasonlatossága sints a' napkeleti pestishez; és nem annyira ragad el az egyenes illetés által, mint inkább a' levegő által terjed. — 1817ben kelet Indiában kiüte, és azóta mind a' hathatós ellenszerek' fogyatkozása miatt, mind a' politiai rendelkezések' hijjánya, és az Orvosok' ta-

paszthatatlansága miatt irtóztató pusztításokat vitt végbe. A' tapasztalás, és a' nyavalyának gondos szemmel-tartása nyujtott kezünkbe eszközt annak kiirtására. Ezen nyavalyának eredetéről, symptomájiról, és ismértető bélyegeiről, valamint az ellene fordítandó szerekről szoros tudósítást találhatni a' belső Ministerium' Journáljában, hol 1829diki második kötetében vagy on ugyan ezen Ministeriumnak orvosi Tanácsától kiadott Értekezés, az Angol Orvosoknak észrevételei, 's tapasztalásai szerint kelet Indiában; ezen kívül az említett Journálnak első toldalékjában vagy on ennek leírása egy Orosz Orvostól, ki ezen ragadós nyavalyát Orenburgban nyomozgatta."

A' Titterii Bei.

Irtuk vala az Újságban, hogy a' Titterii Bei, ki első volt a' meghódolásban, ugyan első leve az elpártolásban is. Ezen Bei Bourmont Generálisnak levelet irt, melly jó forma fenyegető hangon van feltéve. Igen betsmérli, sőt gyalázza mind azt, a' mit Bourmont Marsal tselekedett, nevezetesen hogy Inquisitiós Politia-tiztséget állított, melly Zsidókból, az Araboknak természetes ellenségeiből áll. Azzal fejezi bé levelét, hogy ő a' Generalist Aracht partján várja a' bajvívásra; és ha a' Generális el nem talál jóni, ő (a' Bei) 100.000 (mások szerint 10,000) emberrel Algir falai alatt meg fog jelenni. Azonban a' Titterii Beinek ezen

szemtelen hadizenését senki sem tsudálhatja. Ó egy Krisztustagadó (Renegatus), és hajdant a' Tunisi fosztogatók vagy Korzárok által el- fogattatott, és St. Pierre szigctéről (Szárdiniá- hoz tartozik) Tunisba vitetett; ott egy Mór megvette, Algirba vitte, hol vallását megvál- toztatta, és a' Törökök' kedvét annyira meg- nyerte, hogy későbben Beinek neveztetett. Anyja még most is Tunisban nyomorult ál- tapotban vagyon.

A p r ó s á g.

Londonban October' kezdetével az idén ezen név alatt: „Európai muzsikai Kurir,” egy új muzsikai havi irást fognak kiadni, angol, franczia, és német nyelven, melly sokat látszatik ígérni. Kiadója egy híres hangművész Báró Flor, ki arról is ismé- retes, hogy egy Florandino nevű új muzsi- ka-eszközt talált-fel.

Rejtett szó:

Első hárma négy betűmnek
 Veszedelmet szerez, 's hoz,
 Sőt gyakorta szárnyas népnek
 Kinos halált is okoz.
 Három végsőm kurtán mondván,
 Vérért hozzád ereszti;
 Az egész füstölgésével
 Gondjaidot széleszti.

Sz. L. Cs. Pl.

Jegyzet: A' 25dik számbeli Rejtett szó: Testvér.

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.
1 8 3 0.

Apró gondolatok, Versekben

*Felséges V. Ferdinánd koronázta-
tására.*

Tiszta napunk szép fényre derül; két Attya
Hazánknak

Béke' arany mezején jóra vezérli ügyünk'.

vagy

Úgy-e? midőn kettő koronázott Attya Ha-
zánknak'

Boldog idők! akkor nem lehet árva Magyar!

vagy

Egy Koronánk, kettő koronázott földi Ki-
rályunk;

Kettőnek keziből áradhat menyisok áldás!!

vagy

Áldozatot kívánsz? Vedd szívünk' tiszta sze-
relmét.

vagy

Élj, Magyarok' nagy dísze, Hazánk' bölts
Attya, sokáig!

Tisztelet, és hűség szent bélyege tiszta
szívünknek.

Idő-vers; a' Haza magáról.

Segnla qVI bonltate fVgant Mea nVblLa, reges
Cerno Coronatos, patrila saLVa, DVos.

K. T.

A' Koronázás' rendé.

(Folytatás).

A' pompás sor' menetele alatt minden harangok szóllnak. Midőn a' Fels. koronáz-
tatandó Király lováról leszáll, segítségére
leszen a' kir. Komornyik - mester, midűn
pedig Ő Ts. Kir. Felségök a' hintóról leszáll-
nak, a' Fő Lovász - mester, és a' Ts. Ki-
rályné' Fő Udvarnoka. — A' templomban
bent két gyalog század, és egy lovas osz-
tály teszen hadi tiszteletet, más vasas ka-
tonaság pedig imitt amott elrendelve a'
rendtartásra ügyel. — A' fegyveres polgár-
ság zászlókkal két sorban áll az utzákon,
mig a' Felségek a' templomban vannak. —
A' pompás sor megérkezvén a' templom aj-
tajához, innét az Urak' szolgáji félre vo-
nulnak. A' templom' ajtajánál a' Kalotsai
Érsek, Főpapi öltözetben a' Fels. koroná-
tatandó Királynak, és Ő Ts. K. Felségök-
nek a' garáditsokig eleibe megyen, valamint
az Apostoli Nuncius is (Szent Szék' Követe).
A' koronáztatandó Király előtt mennek: a'
Herold, Kir. Fő Udvarnok pálczával, és a'
Kir. Fő Lovász-mester kivont karddal; Ő
Ts. K. Felségök előtt pedig a' többi négy
Herold, a' Ts. K. Fő Udvari-mester' Hely-

tartója, pálczikával, és a' Ts. K. Fő Udv. Marsal, kivont karddal. — A' templom bemenetelénél megjelennek a' Primás, és a' más Érsek, Püspökök, 's a' többi Infulások egyéb Papsággal. Ő Ts. K. Felsőeknek eleibe mennek a' Ts. K. Fő Herczegek is a' templom küszöbéig. — A' Primás oda nyujtván tsókolásra a' keresztet, és szentelt vizet, a' F. koronáztatandó Király a' Főherczeg Nádor-Ispánnyal, a' Pétsi, és Kassai Püspökök kísérete mellett, kik mellette szolgálnak, a' Káptalan' Segrestyéjébe mennek. — Ő Felső pedig a' Tsászár és Király a' F. Fő Herczegekkel, az Egri Érsek' és Nyitrai Püspök' kísérete mellett, a' felső Segrestyébe. A' Felső Ts. és Királyné számára pedig, ki mellett a' Veszprémi, és Váczi Püspökök lesznek, a' Segrestye mellett más hely készittetik, és mind a' két Tsászári Felső tsászári koronát visel; a' Tsászár maga tsászári palástot is. — Ezen egész bemenetel alatt trombiták és dobok szólnak, mellyeknek harsogása tsak akkor szűnik meg, midőn Ő Felsőök a' Segrestyébe béérték. Az egész kísérő sereg a' Segrestyén kívül megáll. A' Primás a' nagy oltárhoz megyen felöltözni a' ruhába, mellyben Misét mond. — A' templomban thrónus van készítve a' Ts. K. Felsőek számára az oltár jobbára. A' Sanctuarium közepén az oltárral szembe a' F. koronáztatandó Király' thrónusa áll. A' F. Fő Herczegek' számára emelt helyek, az Apostoli Nuncius-

nak, és arany-gyapjas Vitézeknek különös helyek rendeltetnek. Ó Ts. K. Felségök Tsászári ékességben együtt egyszerre rendszerént a' 4 Fő Pap' kísérete mellett, a' Tsászári thronushoz mennek, 's arra ülnek, következő rendtartással: a' Papság előlmenvén, következnek a' Ts. K. Kamara' Furirjai, Ts. K. Kamarások, Tanátsosok, belső Titkosok, és Ministerek; az Apostoli Nuncius; 4 Herold; a' Fő Udvari Mester' Helytartója pálczikával; a' Tsászári díszjeleknek u. m. pálczának, almának, és azon vánkosnak hordozója, mellyen a' Fels. Tsászár és Király' fején lévő Tsászári Korona áll; a' Fő Udvari Marsal kivont karddal; a' F. Főherczegek; Ó Ts. K. Felségök koronás fővel, utánok menvén a' feljebb tisztelt 4 Fő Pap. — Ó Cs. K. Felségöket követik: a' Ts. K. Fő Lovász-mester, a' Ts. testőrző seregnek, és drabantoknak Kapitányai; Ó Felségének Fő hadi Segéde; a' F. Ts. 's Királynének Fő Udvari-mestere, és mesternéje, a' szolgálatra rendelt Uri Asszonyokkal, — a' Fő udvari mesterné tartván a' F. Ts. 's Királynének slepjét, és két oldalról a' Magyar testőrzők menvén. (Folyt. következik. — Észre kell venni, hogy az előbbi Hasznos Mulatságokban kitett Sept. 26dika helyett Sept. 28dikát kell a' koronázás' ünnepe napjának érteni.)

As új találmányu Eke.

Megemlítettük a' 25ik számu H. Mulat-
ságainkban, hogy Beatsonnak Rottenbil-
ler Péter, és Schmidbauer Jó'sefurak
által megjobbitott ekéjével próba tétetik;
— az a' mondott napon, Sept. 25ikén az alól
megirt Urak és Gazdák' jelenlétében végbe
is ment, mellyről azok a' következő tanu-
levelet adták: „Az alólirottak' jelenlétében
tett próbából azt tapasztaltuk: hogy a' Beat-
son-Rottenbiller' ekéje által 100 négyszeg
öl porond, homok, és agyag föld egy ló ere-
jével (ez Seiler Pesti talyigás' lova), 30 mi-
nutum alatt 6 hüvelyk mélységre háromszor
és pedig sokkal jobban, mint a' közönséges
eke által, megszántatott, és tökéletesen porrá
töretett. — Hasonlóan bizonyítjuk: hogy a'
tarló-írtó, kétszeri keresztbe dolgozása
által, igen rövid idő alatt, a' tarló gyöke-
restől kiírtatott, egy tsomóba gereblyélte-
tett, és a' megégetésre, melly a' földnek
közönséges ganéj helyett szolgál, elkészít-
tetett. Budán a' Sachsenfeldi úton, Sept.
25. 1830. Gróf Keglevich Istvány. Gróf
Brunszvik Ferencz. Báró Gerliczy. Gróf Be-
ckers. Török Ignác (Báró Orczyak' hajdani
Praefectusa) Andrassy Mihály (Grassalko-
vich Ó Herczegsége' Praefectusa). N. Damási
Bogcha Pál. Romlaitner Károly, Árendator.
Krestin Ferencz, Tisztartó. Szoltsányi Mi-
hály. Erdélyi Ferencz, Ref. Káplány.”

A p r ó s á g o k.

Orosz birodalomban több vagyon 50 milliom Keresténynél; ezek közül mintegy, 40 milliom Görög hitű, 8 Romai Katholicus, és 2 Protestáns: 3 milliom Mahomet vallásán vagyon; $\frac{1}{2}$ milliom Zsidó; a' többi Pogány.

Aetnát igen vastag láva-kéreg borítja; ez alatt a' hegynek legfelső részén több lábnyi vastagságu jég és hó rétegek vannak, mellyek több száz esztendősek lehetnek. Ezeket 1828dikban találták fel, midőn a' forró nyár miatt a' jég, melly ott az ital' meghüvesítésére olly szükséges, annyira megritkult, hogy a' Kataneai városi Tanács Gemmeralo híres földvizsgálót, ki Aetna' földét jól ismérte, megkérdezte: hol lehetne jeget találni? Neki már régen az a' gondolatja volt, hogy illy jég-rétegek fent a' hegyen találtatnának; és azt tanátsolta, hogy a' láva-kérget el kell vájni. Ez megtlett, 's gyanítása bőven megvalósodott. De nem sokat használt; mert a' láva-kéreg kemény volt, és részint több száz réfnyi vastag. A' jégnek is rendkívül való keménysége volt. Elég az, hogy a' leszállítás' költsége igen sokba került volna.

Didot Firmin Úr, ama híres Párisi Könyvnyomtató, ki ezen foglalatosságról lemondván, most magában él, egy levelet botsátott a' békételen nyomtató legé-

nyekhez, kik a' gyors sajtót el akarták rontani. Olly okokat hord elő, mellyekre hihetőleg megjuhászodnak a' berzenkedők. A' többek közt azt mondja: hogy ha az erőműves sajtókat elrontják, a' Belgák az egész Franczia könyvkereskedést magokhoz huzzák.

Bourbon - Condé Herczeg egész vagyonát a' mostani Franczia Király³ harmadik fijának, Orleáni Henrik Fülöp Eugén Aumalei Herczegnek hagyta; hanem még is 12—15 milliomot ebből ki kell fizetni Feuchére Báronénak (kit más néven Fisher asszonyságnak is hívnak; ez Dawes nevű született Angol asszony, kivel a' Herczeg számkivetése ideje alatt esett ismeretségbe).

Darmstadtban mostanság mutatja magát egy ember, ki olly tsudálatos emlékező tehetséggel bir, hogy 20 ívből álló könyvet, akármilyen nyelven legyen az írva, ha csak egyszer elolvas, könyv nélkül tudja, 's szóról szóra elmondja.

Egy hold-fogyatkozásból már fel tudják vetni, 's megmutatni, hogy mostani időszámlálásunk hibás, és 3 esztendővel rövidebb, mint kellene. Most 1833. esztendőt kellene irnunk, mert Flavius Jó'sef szerint Heródes³ halála előtt kevés (ki alatt Jézus született). Mart. 12., 's 13dika között éjjel hold-fogyatkozás volt; az pedig astronomice meg van mutatva, hogy az a' negyedik esztendőben történt a' keresztény

idővetés előtt, melly 3 esztendővel kevesebbet számlál.

A' Párisi Orvos-Akademiának egy tagja, Mitouard Úr, kinek atya Voltaire' holt testét bébalzsamozta, ezen híres Tudós' agyvelejének birtokában vagyon. Több Újságok azt javasolják az Igazgatószéknek, hogy ezen ritkaságot vegye meg a' Pantheonban, vagy a' könyvtárban való fentartás végett.

Az első holdfogyatkozás, mellyet az írások emlékezetül fentartottak, tapasztaltatott Chinában 2169 esztendővel a' mi idővetésünk előtt (vagyis Krisztus születése előtt). Ez akkor Hi, és Ho két udvari Tsillagvizsgálónak életébe került, mivel elfelejtették volt a' közönséges nép-kalendáriomban előre feljegyezni, 's a' népet róla tudósítani.

Rejtett szó:

Egy részből állok, 's a' hangokat általam érted.

Láb nélkül nyárban szép; 's feje véve pihen.

Bárczay Károly.

Jegyzet: A' 26dik számbeli Rejtett szó: Pípa.

A' Koronázás' rende.

(Folytatás).

Ö Ts. K. Felségök a' thrónusra ülnek; a' többi kísérők is elfoglalják rendelt helyeiket. Ez után az infulus Papság, melly előtt kereszt vitetik, kiindúl a' Káptalan' segrestyéből, mellyben a' F. koronázta-
 tandó Király vagyon. Ezen sorban a' Papság után mennek a' Karok és Rendek, a' Mágnások és Kamarások. Ezek után: az ország' Zászlósai, és titkos Tanátsosok; — ezeket követik a' feljebb érdeklött Rendek' Vitézei, Nagy - keresztetek, Arany- gyapjasok, a' Rend' pántlikájával. — Az ország tiz zászlója, a' Főrendek által vitetve: u. m. Bolgár országnak, Kumániának (mostani Moldova, és Oláh ország' része), Szerviának, Lodomeriának, Galicziának, Rámának (Bosnia), Slavoniának, Horvát, Dalmat, és Magyar országoknak külön zászlóji. — Ezeket követik: a' Magyar kir. Herold, a' Korona - őrzőji. — A' czímerek' vivőji, azokat arannyal hímezett veres bársony vánkosokon tartván, tudniillik: a' keresztet a'

Komornyik - mester, Sz. István pallosát a Pohárnok - mester, a Pacemet a Tárnok-mester, az almát a Horvát országi Bán, a kir. pálczát az ország Bírāja, a Koronát a Főherczeg Nádor - Ispány. — A Fő Lovász-mester kivont karddal. — A F. koronáztatandó Király a segéd Püspökök között. — Utánna a kir. Udvarnok, és a Ns. Magyar testőrző sereg Kapitánya, a sor két oldalánál a Ns. Magyar testőrzők állván. — Míg ezen menetel tart, felváltva két karbeli trombiták 's dobok harsognak, míg a Király a thrónusra le nem ül, a diszjelek vivőji az oltár jobb felénél megállván. Őt ország zászlóji a Nádorral jobb felől, a többiek, s kivont kardot tartó Fő Lovász-mesterrel, balfelől állnak az oltárnál. — Kevés idő vártatva a koronáztatandó Király a segéd Püspökök kir. Udvarnok, 's a t. kíséretében a nagy oltárhoz megyen, hol a Primás az oltár jobbjára ül. A Király térdeplő széke levitetik az oltár alsó garáditsáig, hol Ő, előbb meghajtván magát a Primásnak, leül. Ezután a Kalotsai Érsek hangos szóval mondja: Fő Tisztelendő Atya, a Kath. Anyaszentegyház kívánja. (Reverendissime Pater, postulat Sancta Mater Ecclesia Catholica), 's azután a Primás a Pontificaleből elolvassa az Intést. Erre a koronáztatandó Király felkél, és a Segédek által az oltárhoz és Primáshoz vezetetik, hol a felső garáditsnál az oda tett vánkoston térdre áll,

's az igazság', és békeség' fentartása eránt a' hitet leteszi, és két kezét az Evangyeliomra tévén, így fejezi bé: Isten engem' úgy segéljen, és Istennek e' szent Evangyélioma. Ezután a' Primás a' keresztet neki tsókolásra nyújtja. Az esküvés után a' koron. Király az alsó garáditson kiterített ékes szőnyegen, és három arany himzésű vánkoston leborulva marad, míg a' Szentek Litaniáját elmondják. Ezek meglévén, félre megyen az oltár megé, hol a' szent kenet' felvételére elkészül. Onnét vissza tévén, az oltár' felső garáditván térdre áll, és a' Primás szent kenettel megkeni jobb vállát, és mejjét; ezután ismét az oltár megé vissza-tér' a' megtörölés végett, és ott a' Sz. István' salaváriját felhúzza. A' feljebb mondott kíséret mellett innét kir. székéhez megyen, térdre áll, és a' segéd Püspökök, kir. Udvarnok, és kir. Komornyik - mester a' Sz. István' palástyát reá adják. Erre az ünnepi nagy Mise, trombita 's dob' harso-gása között elkezdődik. (Folyt. következik),

A' Vitézek.

Az utolsó Orosz-Török háboruban, egyes esetekben a' Törökök olly bizonyosságát adták bátorságoknak, és állhatatosságoknak, a' mi majd határos a' hihetetlenséggel. Imé egy példa róla. Egy Orosz hadi osztály a' Balkán' tulsó oldalán midőn egy szoros útra fordulna, az elől szállongó Kozákok azt a' hírt hozák, hogy egy faluba előttök valami

egy pár száz Török megfészkelte magát. Egy hegy tetejére érkezének az Oroszok, 's innét jól megláták alatt a' völgyben álló falut; körös-körül dombok; kertek védelmezték a' házakat; a' magas jegenyefák között látszottak a' kémények; egyébaránt sem füstöt, sem az életnek egyéb jelét nem lehetett látni, kivéven egy pár fejer turbánt, kik az Oroszoknak minden mozdulását szemmel tartották. A' falut sem sánczok, sem töltések, sem batteriák nem oltalmazták. Két vagy három út vitt bé a' faluba. Kiki azt gondolta, hogy mihelyt ezen Törökök felkérettetnek, azonnal megadják magokat. Egy békezászlót küldnek bé az Oroszok; ezt nem bántják. A' zászlóval menők felszóllítják a' Törököket, hogy ellent ne álljanak. Erre a' felelet? „Köpünk — mondák — a' Hitetlenek' szakállára, és bajvívásra kihívjuk őket! Öregeinket, asszonyainkat, gyermekeinket bátorságos helyre vitettük; itt mi három százan vagyunk, és a' Koránra meg esküdtünk, hogy e' helyet soha életben el nem hagyjuk. Vigyétek - meg Vezéreteknek e' választ; 's mondjátok meg neki, hogy más utat keressen, mert az út ezen faluba tsak a' má' holt testeinken mehet által!” Ezen sértő válasznak következése az lett, hogy egyszerre több batalionok előre nyomultak. De ezeknek első sora alig ütötte bé az orrát a' falu szélébe, már egy hatalmas puska-tűz köszöntötte az Oroszokat, sőt többeket a' földre terített. Új rohanás rendelte-

tett, de ennek sem lett több foganatja. A' ki magát mutatta, mindjárt célba vették a' Törökök. Az Orosz Generalis boszonkodván, hogy egy maroknyi ellenség őtet útjában feltartóztatja, megparantsolá, hogy a' falut felgyujtsák. Egy pár Kozák egy közel álló házhoz oroszkodék, tsak hamar tűzbe borult fedele, 's nagy szél fujván, a' tűz hamar elterjede. Az Oroszok minden utat elállának, 's ugy várták, mint a' kopók, hogy a' szaladó Törököt elfogják. A' tűz tsak emészette tovább-tovább a' házakat, egy Török sem jelenék meg. Hijában voltak a' kivivő utak mind elállva. Az Oroszok szájtátva nézének egymás szemébe. Most már tsupán tsak egy füstölgő omladék van előttök; reá menének, 's néhány megsült testből iszonyodva láták a' történt dolgot, hogy t. i. 300 vitéz inkább feláldozta magát saját földén a' borzasztó halálnak, mintsem elfusson! Thermopylák! hola' ti ditsőségtek? (Travels in the Seat of War in the East, by Alexander. Lond. 1830. — Az író maga is jelen volt ezen történeten).

Statistikai ismértek, Chináról.

China (szorosabb értelemben) mostanában 18 tartományra van osztva, mellyek közül mindenik különös kormány alatt van. — 1). Tsi-li tartomány, Peking fővárossal; ez éjszokról Mongol ország' széleihez nyúlik, mellytől a' nagy kőfal választja-el. Ezen tartománynak 18 megyéje

vagyon, és 3,504,038 lakosa. — 2) és 3). Kiang-sü, és Nyang-hoei tartományok, mellyek együtt a régi Kiang-nan tartományt teszik. Az elsőbbsiknek fővárosa Nanking, a másodiké Nyan-king-fu. 24 megyére oszlanak, 30,405,258 lakossal. — 4). King-si tartomány. Fővárosa Nantsang-fu. Népeisége 5,922,000 lakos. — 5). Tse-kiang tartomány, 12 megyével. Fővárosa Hang-tseu-fu. Népeisége 18,975,099 lakos. — 7). Hu-pe tartomány 12 megyével. Fővárosa Vu-tsang-fu. Népeisége 24,604,369 lakos. — 8). Hu-nan tartomány, 12 megyével. Fővárosa Tsang-sa-fu. Népeisége 9,098,010. — 9) Ho nan tartomány, 24 megyével. Fővárosa Chai-füing-fü. Népeisége 2,66,2960 lakos. — 10) San-tung tartomány, 12 megyével. Fővárosa Tsi-nan-fu. Népeisége 25,447,633 lakos. — 11) San-si tartomány, 19 megyével. Fővárosa Thai-yuan-fu. Népeisége 1,860,816 l. — 12.) Sen-si tartomány, 19 megyével. Fővárosa Si-gnan-fu. Népeisége 257,704 lakos. — 13). Kan-sü tartomány, 15 megyével. Fővárosa Lant-seu-fu. Népeisége 340,086 lakos. — 14). Szü-tso-nan tartomány, 20 megyével. Fővárosa Tsing-tu-fu. Népeisége 7,789,782 lakos. — 15). Kuang-tung tartomány, 13 megyével. Fővárosa Kung-tung-fu. Népeisége 1,491,271 lakos. — 16). Kuang-si tartomány, 13 megyével. Fővárosa Kuei-lin-fu. Népeisége 2,569,518 lakos. — 17). Yün-nan tartomány, 21 megyével. Fővárosa Yün-nan-fu. Népes-

sége 2,255,459 lakos. — 18). Kuei-tsete tartomány, 14 megyével. Fővárosa Yün-nan-fu. Népeisége 2,941,391 lakos.

Ennél fogva ezen 18 tartomány' népeisége, a' mint az 1790ikben megjelent Tsászári Geographiának új kiadásában fel van jegyezve, 142,326,734 lakosra megyen. Ezen számhoz kell még tenni 12,000,000, mint azon nem-Chinai tartományoknak lakosait, mellyek a' Chinai Tsászár' hatalma alatt vannak; továbbá a' tábori, és tengeri katonaseregeket, 906,000 embert, és 7,552 katonatisztet; valamint 9,611 polgári tisztviselőt; úgy hogy a' feljebb érdeklött esztendőben az egész népeiség 155,249,897 lakosra telik. De ha azt meggondoljuk, hogy a' Chinai birodalomnak a' Mantsuk által 1644ikben lett elfoglaltatása óta a' népeiség négyszer annyira szaporodott, minden bizonnyal az utolsó 40 esztendő alatt is (1790iktől fogva) tetemesnek kellett lenni a' szaporodásnak. Ennek elég bizonyága az hogy a' kivándorlást, melly előbb keményen meg volt tiltva, most az Igazgatóságok megengedi, sőt előmozdítja. Az Angolok ezen kivándorlott ügyes Chinaiakat örömeest befogadják gyarmataikba, a' kávé, 's egyéb termesztésre.

A p r ó s á g o k.

A' Párisi Politia szorgalmatosan nyomozza azon drágaságokat, mellyeket Ango-

uleme Herczegtől (a' Dauphintól) Jul. 29-dikén elloptak. Ezek a' következők: 1) a' Sz. Lélek' Rendének czimerei; 2) az arany gyapjunak Rende; 3) több Hatalmasságok' tsillagai, és keresztei, aranyból, drága kövekkel kirakva; 4) több drága fegyverek, mellyeket a' Herczegnek külföldi Hatalmasságok ajándékoztak; 5) több órák, és több-börbönczék, név-betűkkel, és festésekkel; 6) egy láda, ezüst asztali szerekkel tele; 7) egy arany kávé tálca, tsészékkel együtt; 8) egy Pairi gála-ruha, arannyal hímezett köpönyeggel; 9) egy Nagy-Admirális gála-ruha, arany hímezésű; 10) Sz. Lajos Rendének és a' betsület Rendének több czimerei, keresztei.

Minthogy Algirből a' Francziák által elfoglalt 41 milliom kész pénzben Toulonba megérkezett, ennél fogva egész rendes szolgálat állittatott fel ezen nagy summának Párisba szállítására. A' 3 első szekér mindenik 450 kilogramma (900 font) arannyal van megrakva; a' többi szekereken ezüst van.

Kantonban, Chinában, nagy éhesség volt, melly 14,000 háznál nem kevesebbet emésztett meg.

Rejtett szó:

Négy egészem' dolgát három elsőm végzi;
Végző kettőm' pásztor teszi, 's gyakran nézi.
Sz. L. Cs. Pl.

Jegyzet: A' 27dik számbeli Rejtett szó: Fül.

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.
1 8 3 0.

*Fő Tisztelendő Külley János Veszprémi Kanonok Urhoz 's a' t. midőn
October 2kán 1830. Veszprémi Nagy
Préposttá szenteltetnék.*

Még az erő győző, a' nagy léleknek elég van,
A' mivel a' nagy üdő sorain még küszdeni szükség.
A' Mult megtelt; a' Jelenannak gyöngyeit éli,
Még csak az elrejtett, 's igazánn mély titku Jövendő
Villong sullyaival, sokat óhajt akkor is ez még.
A' mikor azt vélnénk, hogy minden telve van immár,
A' mi korunk' erejét kívánta, hol égi javakkal
Gallyánkat szabad a' nyugodal' partyára kikötni,
A' Bajnok nem fél, oda szít, hol küszdeni érdem,
Munka nyomos, 's az erő nyilas, ott hroleste dücsőség,
Mert jól tudgya, hogy az, kinek a' nagy célhoz arányos
Bajnokerő adatott, főfő 's tisztébe' igen nagy.
Jól tudom én, Hérós! érted, mitfejteget elmém,
Mert Te vagy, a' kinek a' Végzés olly tisztet ajánla,
A' mellyel csak az olly Bajnok mérközhetik épen,
Mint Te, kit ész, készség, Virtus bámultat előttünk.
Látám melly jó 's hív voltál tisztedbe' barátid'
Karjai vídítván, súlyos sem tetsze súlyosnak
Ott voltál véled, hol az ősz fő csendre hajolhat?
Nem lelkes Hérós! az igazság' Attya Monarchánk
Jó Hiveit szereti, műveit méltánylani tudgya:

Eggy szebb létpályát nyujtbérül, Külle y, vedd át,
 'S lépj fel rá, ez az a' zsámoly, hol példa ez élet,
 Itt a' tiszta kebel viruló örömökre találhat.
 Nem kétes, hogy üdő, 's a' kornak vései sujtnak,
 Ám de ki pályáját környül virtussal üvedzi,
 Annak az el nem vész, még a' mire érdemes. Éllyél!!!
 Papp Ignác.

A' Koronázás' rende.

(Folytatás).

Midőn Mise közben a' Graduale' utolsó versének vége van, a' Primás a' segéd Püspökökkel ismét a' nagy oltárhoz, a' jobb oldalra megyen, a' királyi czimerek is bíbor vánkosokon az oltárra tétetnek. A' koronáztatandó Király is kevés idő vártatva a' segédekkel oda menvén, a' második garáditsra térdel, a' Primás felé meghajtja fejét, ki a' Sz. István' pallosát illy szavakkal nyujtja neki: „Accipe Gladium de Altari sumtum”; erre a' kardot elveszi, hüvelyébe teszi, és minekutánna a' koronáztatandó Király felkelt, azt a' segéd Püspököknek, Udvarnoknak, és Komornyik-mesternek segítségével felköti illy szókat mondván: „Accingere Gladio.” — A' mi meglévén a' koron. Király a' néphez fordul, és szokás szerént előlre, jobbra, és balra keresztbe vág vele, 's aztán hüvelybe teszi. Ekkor a' katonaság ellövi az első köszöntést. — Eltéven a' kardot, az oltár' legfelső garáditsára térdel, hol a' Főherczeg Nádor, és a' Primás által a' Korona fejére tétetik.

— A' Primás, a' többi Érsekekkel, és Püssökkel, kezét a' Korona felibe tartja, é-aldást ad. Ezután a' királyi-pálczát jobb-
 ba, az Almát pedig baljába nyujtja, és mondja: „Accipe virgam virtutis”; és kard-
 ját leoldván, a' Pohárnok-mesternek adja.

— Erre a' katonaság másodszer teszen kö-
 szöntő lövést, és a' megkoronázott Király
 a' Primás, és Kalotsai (most az Egri) Ér-
 sek által, kiket a' többi Püspökök mind-
 nyájan követnek, elől vitetvén a' 10 Zász-
 ló, más országos Tisztek elől 's utól men-
 vén, a' királyi székre vezetetik, és ott
 nyilván béiktattatik. — A' Primás' jeladá-
 sára, és a' Nádornak háromszori Eljen
 kiáltására, a' nép ugyan azt ismételi, és
 a' katonaság harmadszer teszen köszöntő
 lövést, az ágyuk durrognak, a' harangok
 mindenütt megszóllalnak. A' Primás elkez-
 di a' Te Deumot, mellyet a' muzsika
 kar trombita-harsogással és dob veréssel el-
 énekel. Míg ez tart, a' Primás a' többi Fő-
 papokkal a' Király mellett áll, és annak
 vége lévén, a' szokott koronázási könyör-
 géseket elmondja, a' Király folyvást a'
 thrónuson ülve maradván. — Az Evangyé-
 liom' éneklése alatt a' Király a' kir. pál-
 czát, és almát kezeiben felemelve tartván,
 feláll; ez alatt a' fels. Tsászár és Király is
 kir. pálczát, és almát tart kezeiben feláll-
 va, Az Evangyéliomnak vége lévén, Ő Fel-
 ségök ezen díszjeleket leteszik; és az Evan-
 gyéliomos könyvet egyik Püspök Ő Ts. K.

Felségöknek, és a' Felséges Királynak viszi a' tsókolásra, azután pedig tömjénfüsttel megtiszteltetnek. — Az Offertorium alatt a' Primás az Oltár' 2dik garádsára lépik, a' koronázott Király pedig oda vezetettvén, az alsó garádsra térdel, és a' Primás egy megaranyozott ezüst tsészében neki 30 aranyat nyomó arany-pénzt nyujt oda. Felkelvén Ő Felsége, a' thrónusra vezetetik. Midőn a' Mise a' Canonig ért, az Egri Érsek leveszi az új Király' fejéről a' Koronát, és azt a' Nádor' kezén álló vánkosra teszi; Ő Ts. K. Felségök' koronájival is azt tselekszik az illető Főtisztek. — Az öt Herold is leveszi süvegét. Az áldozás alatt az új Király is áldozik; 's azután a' Korona a' Nádor által ismét fejére tétetik, valamint Ő Ts. K. Felségöknek is. — A' Misének vége lévén, Ő Ts. K. Felségök a' Segrestyében Tsászári ékességeköt leteszik, 's a' templomból ki, 's onnét szállásokra mennek fényes kísérettel, a' tsászári hintó mellett kétfelől 12 Magyar testörző menvén. (Béfejezése következik).

Hazai Művészség.

Felséges V. Ferdinand' koronázásának ditsőítésére a' magyar láng-elmék többféle emlékeket készítettek versezetekben, folyó beszédekben, világosításokban, rajzolatokban, és egyéb remek-művekben. Ezek közt ditséretes említést érdemel Patacsich József Urnak, Sz. K: Pest városa Cancelláriája Ex-

peditorának igen jeles találmányú rajzolatja tisztán kőírással velin papirosra nyomva. Magyar ország' czímere felett, melly oltáron áll, egy márványon vagy on a' Felséges ifju Király melyképe magyar díszben; feje felett a' levegőben két Angyal tartja a' Koronát, kiknek lábairól két pántlika lebeg lefelé, 's azokon illy két idő-vers:

reX feLIX CarVs bona qVeM sVa sIDera CIngant.
VIVe DIV faVstVs! CeLso CVra oMnla nVtV!

A' korona felett félkarikában vagy on nagy betűkkel: Ferdinandus, melly szónak minden betűjiből sugárok mennek ki irásokkal, a' Királynak erköltseit jelentvén. Az oltár' talpán ezen ajánló írás vagy on: ferDInanDo. qVInto. reCens. Coronato. regI. hVngarIae. InVICto. prInCIpl. benIigno. aLterI. patrIae. patrI. feLIC. aC perCaro.

Orvosi Nevezetességek.

Dr. Girard a' Párisi kir. Orvos-Akademia' tagja jelenti, hogy két ebet egy másik dühös eb megmarván, az egyik 60, a' másik 62 nap mulva dühödött meg. — Dr. Lecourt de Cantille Úrnak gondviselése alatt egy vízkórságos volt, kit 6 esztendő alatt 135-ször tsapoltak meg a' hasán, és ez által 2700 font nedvet eresztettek ki belőle. — Louyer Villermay ismért egy vízkórságost, kinek hasát 500szor tsapolták meg; végre maga a' beteg is végbe tudta vinni ezen orvosi metszést. — Girard

két juhot vett figyelmére, mellyeket egy veszett kutya megmart volt; 28 nap mulva elérte ezeket a' düh; de a' víztől nem irtóztak, gyakran ittak, tsak akkor volt ösztönök a' marásra, ha meg voltak kötve; a' szalmát rágták, de semmit el nem nyeltek; kérődzésök nem volt; semmi nehezedés a' lélekzésben, a' szemfénynek semmi kitágulása nem látszott. (Azt mások is észrevették, hogy a' víztől való irtózás nem ismértető jele a' megveszésnek). — Ronenben vagyon egy ember, Lambert a' neve, ki régen az odavaló kórházban tartatik, 's az Auszterliczi ütközet után, hol a' fején nagy sérelmet kapott, azt hiszi, hogy ő meg van halva, és a' teste nem egyéb, mint tsak egy hasonlóra tsinált alak. Sokszor óránként mozdulatlan marad, néha enni sem akar. A' szúrásokat, a' mustár flastromot nem is érzi; bőre egészen érzéketlennek látszik. — Dr. Delormel a' köszvényt, és havi tsúzt (period. Rheum.) kámfor füstöléssel gyógyítja, mellyet ő a' kénkö füstöléshez hasonló módon készített, 's használtat. — Métiivié egy olly viselős aszszonyt ír-le, kiben magzatja, és így annak fogontatása a' méhen kívül volt. — Dr. Auban a' himlő-oltást úgy gyakorolja, hogy a' gyermeknek mind a' két karját béoltja két különböző személyről vett himlővel, és azt állítja, hogy így munkája soha sem volt foganat nélkül; figyelmet érdemelnek a' Konstantinápolyi himlő-oltásról írt tudé-

sításai; ő ott 60,000 emberbe oltotta bé a himlőt.

A p r ó s á g o k.

Éjszaki Amerikában már a' gőzkocsik az utazók' számára, teljes folyamatban vannak; és közönségesen egy óra alatt 9—10 (Angol) mértföldet haladnak.

Sept. 9kén Altdorfon Nürnberg mellett meghalt Isenburg-Bierstein Herczegné, hajdan Cannabich, született Worlek név alatt híres énekesné, és színjászóné, életének 57 esztendejében.

Vincennes nevű éjsz. Amerikai hajónak egy Tiszte azt állítja, hogy midőn utójára Sandvich szigeteket meglátogatta, hajóján egyszerre 30 szigetbeli főfő ember volt, kik közül a' legnagyobb 365, a' legkisebb 250 fontot nyomott. Az alsó rendbeliek nem olly kövérek, mert ott a' nagy testűség a' királyi tulajdonságokhoz tartozik.

Egy idő óta Rómában igen megszapordtak a' gyilkosságok, és különösen olyanok, hogy az asszonyok férjeiket, vagy szeretőjüket megölik. A' napokban egy 20 esztendős fiatal ember, ki 9 hónap óta volt házas, reggel az ágyban vérében halva találtatott, míg felesége, alig 18 esztendős, ürügy képpen a' piacra vásárolni kiment volt. Az asszony azt erősíti, hogy férje maga magát ölte meg; és valóban torkán a' vágás olyan, hogy meg nem ismérhetni, idegen kéz-e, vagy maga keze tselekedte.

Az asszonyi nemnek ezen elvetemedését annak tulajdonítják, hogy Rómában az asszonyt nem szabad halállal büntetni, hanem csak halálíg tartó tömlöcsezéssel. Több nevezetes férjfiak esedező levelet adtak-bé a' Pápának, mellyben lefestik ezen törvénynek szomorú következéseit, 's annak eltörléséért esedeznek. A' Pápa megígérte, hogy a' dolgot fontolóra veszi. Már most az a' híre, hogy két asszonyt rövid időn kivégeznek, kik férjeiket megölték. (Igen, de ez ellenkeznék azon alap-törvénnyel: hogy a' most hozott törvényt az elmúlt tselekedetekre ki nem lehet terjeszteni).

■ Párisban a' köz-tanítás' Tanátsa azt végezte: hogy a' Philosophiáról való leczkék (oktatások), valamint a' vitatások a' Philosophia' ágairól, és a' Philosophia' részeiből való szoros vizsgálatok a' Baccalaureatusságra, többé ne deák nyelven, mint eddig, hanem Franczia nyelven tartassanak. A' jutalom-kérdésekre irandó philosophiai Értekezések is ezentúl franczia nyelven készíttessenek. Egyéb tudományos dolgok eddig is Franczia nyelven folytak. (Qui habet aures, audiat).

Rejtett szó:

Rettentő hely egész; első

Három húzva hálókat

Köt; kettőmbe hosszan tyúkot

Rekesztnek, vagy disznókat.

Bárczay Hároly.

Jegyzet: A' 28dik számbeli Rejtett szó: Fúró.

N^{ro} 30.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

A' Koronázás' rende.

(Béfejezés.)

Ó Felsége az ifjabb Király a' templomból gyalog egész királyi ékességben koronás fővel, palástosan, a' kir. pálczával, és almával a' Franciscánusok templomába megyen fa-hídlaton, melly veres, zöld, és fejér posztóval van béterítve. A' sorban előtte mennek a' Ts. kir. Lovász; a' Ts. k. Udvari Furírok; az Ország' Rendeinek szolgálói páronként; a' Ts. K. tselédek; a' Nemes Ifjak; a' Karok és Rendek, Főrendek, és Kamarások elegyesen; belső titkos Tanácsosok; a' Vas Korona - Rendnek, Leopold Császár' Rendének, M. Theresia, és Sz. István' Rendeinek, továbbá az Arany Gyapjas Rendnek Vitézei; az országok 10 zászlója, a' Magyar K. Herold (Báró Schönstein), a' díszjelek' vivőji; Fő Lovász-mester; Püspök a' keresztet vivén (Mélt. Hau-lik); Ó Felsége a' Király, jobbára a' Primás, baljára az Egri Érsek menvén; két oldalról: a' kir. Udvari-mester, Komornyik-mester, és a' Magyar testőrző sereg' Kapi-

tánya; jobbról 's balról a' Ns. Magyar testőrök; utánna a' jelenlévő Püspökök egyéb Papsággal; egy katona tsapat; és végre a' Kamara' Előlülője lóháton, a' koronázásra vert nagyobb 's kisebb emlék - pénzeket szórván a' nép közé. — A' Franciscánusok' templomában a' Király a' nagy oltár jobb felére menyezet alá ülvén, a' Sz. István pallosát felkötvén, 's azt kihúzván hüvelyéből, az Arany - sarkantus Vitézeket a' pallos' illetve által felavatja, kiknek lajstroma Ő Felségének helyben hagyásával előbb elkészittetik. — Az Arany-sarkantus Vitézeket Ő Főherczegsége a' Nádor szállítja fel, azonban szabad tetszésétől függ ezt a' Magyar Cancelláriusra, és Ország' Birájára felváltva bízni. — Ezután kimegyen a' Király a' templomból, és a' többi kísérellel lóra ülvén, a' Sz. Mihály kapuján kilovagol, hol magas állás van készítve, 's 3 színnű posztóval bévonva. Erre Ő Felsége a' két Érsekkal, előtte a' kereszt vitetvén, utánna pedig a' Főherczeg Nádor 's egyéb országos Tisztek menvén, felhág; a' Király ennek közepén arany szövettel fedezett magasabb helyre lép, 3 újját felemeli, és baljában a' Feszületet tartván, megesküszik, az Esztergomi Érsek' előolvasása után, az Ország' szabadságainak megtartására. A' hit letétele után a' Nádor háromszor kiáltja: Vivat Rex! a' mit a' nép ismételi; a' katonaság újra köszöntő lövést teszen, 's az ágyúk elsüttetnek, — Ő Felsége az ál-

lásról leszállván, lóra ül, és az előbbi rend szerént (a' papságon kívül, tsak a' keresztet vivő Püspök lóháton marad előtte) a' Dunafelé lovagol a' Király-hegyre, mellynek korlátai posztóval vannak béterítve; a' hegy tövinél a' Rendek megállnak; Ő Felsége sebes vágatva felugrat egyedül a' hegyre, kivonja a' Sz. István' kardját; és azzal kereszt formába a' világ négy része felé vág. A' katonaság újra köszöntő lövést tesz, az ágyuk elsüttetnek. — Ezeknek vége lévén Ő Felsége az előbbi rendben a' Primási palotába vissza tér. A' zászló-vivők azokat a' palota' kapujáig viszik, 's azután mint sajátokat haza hordják. — Az alatt az Udvari-mester rendelést tesz, hogy az ételek az asztalra vitessenek. Az ételeket a' Főrendek, és Nemesek viszik, előttök menvén a' nagyobb pálczával a' Fő Tálnok-mester. Az ételek az asztalra rakatván, az Udvari-mester béjelentése után Ő Felségök az ebédlőbe mennek, és pedig a' Király koronás fővel, és Sz. István' palástjával, kísérvén a' Főherczeg Nádor, a' Primás, Kalotsai Érsek (ki most jelen nem volt), és Apostoli Nuncius, kik is a' királyi asztalhoz ülnek, minekutánna a' Fels. Tsászászár Tsászászárné, és az ifjabb Király kezeiket megmosták, és az udvari Főtisztek által tartott kendővel megtörölték; hol különösen a' Fels. új Királynak mosdó vizet a' Nádor, kendőt pedig az Esztergami Érsek nyujt. Bort tölt a' Fő Pohárnok-mester. Az

asztali áldást a' Primás mondja el. A' Fő-udvarnok leveszi a' koronát Ő Felsége' fejéről, és az e' végre rendelt asztalra leteszi; mellette a' korona-őrök addig állnak, míg ebéd után ismét a' Király' fejére tétetik. Az ebéd alatt a' muzsika zeng. — A' nép' számára sültök egy darabot a' Fő Tálnok-mester felviszen a' kir. asztalra. — A' Fels. Királynak első ivására felkél a' négy vendég, és az ágyuk negyedszer elsüttenek. Valahányszor Ő Tsás. Kir. Felségök isznak, a' vendégek mind addig felállva maradnak, míg a' pohár vissza nem adatik. — A' tsemegéket is a' Főrendek, és Nemesek teszik fel, és midőn Ő Ts. K. Felsége az ebéd' vége eránt jelt ad, 's a' tsemegéket elkezdik hordani, a' négy vendég' felkel, és mind addig állva marad, míg a' tsemegék mind elhordatván, Ő Felségök is felkelnek. — A' Korona a' Fő Udvarnok által feltétetik a' Király' fejébe, ki még ül, Ő Felségök felállnak, és a' Primás hálát ad. — Ezután Ő Felségök a' négy vendégnek, Ministereknek, Udvariaknak, és Főrendeknek kíséretében visszatérnek szobájikba, hol a' Fels. Királyról a' kir. ékességek levétetnek. — Az Udvari Dámák, Ministerek, Ország' Zászlósai, Püspökök, Főrendek, és Státusok a' nekik rendelt asztaloknál ebédelnek. — A' dísz-jelek számba-vétetnek, és tartalékjaikba bépetséltetnek.

Hazai Litteratúra.

Ezen leveleknek előbbi számjában megírtuk, hogy milly sok író, művészt gerjesztett légyen-fel a' minap ditsőségesen végbevitetett Koronázás. Ugyan ezen örvendetes tétel hozta világra a' következő Értekezést is: „Magyar ország' Dísz-Jeleinek, nevezetessen a' Szent Koronának leírása (rajzolatjával együtt.) — Kiadta Weber József, Biene nevü folyó irásnak Redaktora. Öszveszerkeztette Grászly Sándor. Pesten 1836. Trattner és Károlyi Typographiájában.” (8-ad rét, 23 lap.) — Igen éles elmével, és inkább tudományos kritikával irta-le itt a' Szerző az ország' Dísz-Jeleit, kivált pedig a' Sz. Koronát, ennek eredetéről, és történeteiről a' Tudósok' különböző értelmét egybe vetvén, új véleményt látszik tartani. Egyébaránt e' kis munka igen méltó a' figyelemre. A' Sz. Koronának tökéletesebb rajzolatja még eddig sehol meg nem jelent, mint ezen Értekezés mellett.

A' Szántóvetőknek.

Egy érdemes, és nagy szorgalmu hazánkfia, T. Csernyánszky Úr, a' következő hasznos gazdasági javallatot közli a' buzának, vagy egyéb gabonának szaporitása eránt: Összel midőn a' föld jól el vagyon készítve, az elvetendő magot, p. o. búzát, négy részre kell felosztani, a' három részt különös edénybe, p. o. kádba kell tölteni, a' negyedik részt pedig megfőzni; úgymint:

ha az elvetendő mag teszen 4 vékát, hármat béöntök a' kádba, a' negyedik vékát megfőzöm üstben, vagy más edényben, de úgy, hogy a' víz bőven legyen rajta; mikor megfőtt, akkor a' vizet melegében leszűröm ama három vékára, melly a' kádba vagyon téve, — ekkor a' kádat jól betakarom, hogy a' gőze is belé záródjék, 's a' gabonát általjárja; három, vagy négy nap mulva, midőn a' mag már jól béitta a' vizet, ki kell a' szántóföldre vitetni, és igen-igen ritkán elvettetni. Így négy annyit arathatni, mint rendszerént. — Minden esetre nem árt a' földnek egy kis darabján megpróbálni e' módot, mert minden ember magának legjobban hihet, főkép' most!

A' Fetskékről.

Hát ismét olly kemény télre lennénk kárhoytatva, mint a' mult esztendőben? A' nálunk nem teeló madarak' koránti elköl-tőzéséből ezt lehetne jövendöltni, és valóban már egész October hónapja úgy viseli magát, mintha November', vagy December' helyét ő foglalta volna el. — Egy Berliui Újság ezt írja: Még az utolsó 10 esztendőben soha sem hagyták el olly korán vidékünket a' fetskék, mint az idén. Tavaly Sept. 23dika, és 24dike között mentek el, előbbi esztendőben Sz. Mihálykor; de én már azt is tudom, mikor tsak October első napjaiban tüntek el. Hanem az idén sokkal korábban. Már Sept. 17dikén vevém észre,

miként gyülekeznek szokatlan számmal a' templom fedelére, 's a' toronyra, onnét egy kevéssé két ízben is elrepültek, 's ismét vissza tértek nyugtalankodva. Ez nap 10 óra tájban mind felrepültek a' levegőbe, de sokkal sebesebben, mint szoktak, és békételenül repdestek ide 's tova. Este 6 órakor egyet sem láttam. De annál nagyobb tsoportokat láttam más nap, Sept. 18dikán reggel sok házak' tetején, és a' templomon. Többekkel figyelmeztünk reájok, és láttuk, hogy ez nap nem csak a' magas házakat, hanem a' fákat is meglepték a' kertekben, 's a' levegőben pezsgettek. Így repdestek délutánni 3 óráig; midőn felkerekedvén, setét felleg gyanánt nagy seregekben elvonnultak, és ez setét estig tartott, úgy hogy illy késő este máskor soha sem lehetett a' levegőben őket látni. 19dikben reggel egyet sem láttunk, 9 óra tájban néhány repdesett a' levegőben; de már délután 4 órakor ezeket sem lehetett látni. Ekkor már mind elköltöztek, mert 20dikától fogva még a' környékben sem láthattam egyet is. Ennél fogva a' fetskék' elköltözését itt az idén bizonyosan Sept. 18dikára tehetni. Költ Trebinben Berlin mellett, Sept. 24. 1830.

A p r ó s á g o k.

Az Algiri Ex-Dei' háznépe Nápolyban megkevesedett. Sept. 6dikán 30 személy, és ezek között 12 asszony az Ex-Dei' em-

berei közül, Sz. Mária nevű Nápolyi gályára ugyan ilyen zászló alatt felült, és Tunisba vitorlázott.

Az ebédlés' ideje Londonban külömbféle: a' kézi-műves 1 órakor eszik; a' közép rend 3 vagy 4 órakor; a' nemesség, 's általjában a' nagy világ 5 órakor. A' nagy vendégségek 6, sőt néha 7 órakor is kezdődnek. Az asztalnál is megkülömböztetik magokat az Angolok a' Francziáktól. Ezen utolsók sok kenyeret, és kevés húst esznek; az Angolok ellenben sok húst, és kevés kenyeret. A' Franczia a' puhára főtt húst szereti; az Angol a' félnyers húst nagyobbra betsüli. A' Franczia azt szereti, ha sok tál áll az asztalon előtte; az Angol megelégszik egy pár tál étellel, tsak sok hús legyen benne. A' Franczia örömet üli sokáig, 's tseveg az asztalnál; az Angol nem soká marad ott, hanem a' pohárszékhez siet, mert az evés után szeret sokat inni.

M e s e.

Ha valamit hozzá teszel

Kevesebb lesz; ha elveszel

Nagyobbodik. Ha van ész,

Megfejtteni nem nehéz.

Jegyzet: A' 29dik számbeli Rejtett szó: Pokol.

N^{ro} 31.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

---

*Méltóságos, és Fő Tisztelendő Horváth
János Urnak, a' Székes-Fejérvári
Püspöki székre lett kineveztetésére.*

Szaggasd egedről gyászba borult Megye!
Az éltető fényt eltakaró lepett;
Szűnj meg kesergő bús szemidből
Könnyeket ontani. — Szűnj zokogni.

Fájdalmidat hisz bő kegyü nemzetek'
Uralkodó véd-angyala, jó Ferencz
Hervadt szívedről csak hamar le-
Vonta, midőn Szutsitsod helyett Ő

Ismét fejet nyújt, 's Főpapi székedet
Fénylő sugárral hinti körül; midőn
A' véstől ingódzó hajódat
Más Atya' pártja alá ajánlja. —

Honnunk babéros bölcse ez, — a' hires
Horváth, — kinek már ritka tulajdonit
Esméri minden; nagy nevét is
Hirlelik a' Magyarok, 's csodálják.

Bámulta őt a' Pesti nagy Eggyetem,
 Midőn az Isten', 's Hit-tudományi Kart
 Bölcsen vezérlé; és hevíté
 Láng-esze által az ifju polgárt.

Büszkén dicsekszik tetteivel Buda. —
 Béts is dicséré a' koszorús Tudós'
 Gyorsan repülő szép hírét, mert
 Udvara' fényire hívja. — Szóval:

Mint diszlik a' dél-szinbe felöltözött
 Pompás nap ékes fénybe merült arany
 Sugárral; mint szórja bájló
 Kellemeit kiderült egünkön:

Úgy tündökölnék tettei a' dicső
 Nemzet között; úgy nyerte el érdemi'
 Méltó jutalmát, melly egész a'
 Püspöki székiig emelte őtet. —

Örvendj tehát már többszöri árvaság
 Burkolta térség! mert van Atyád után
 Atyád! ki ismét megvidámít,
 'S bő kegyeit neked osztogatja.

Örvendj Fejérvár! mert te valál ama
 Szerencse-fajzat, melly kebeledbe fel-
 Válahatád azt, kit szeretni
 Számtalan égve siet, 's törekszik. —

Te meg kegyes Fő! leszperi szárnyakon
 Repülj le hozzánk. — Védd fiaid' 's megvéd;
 Oh! győzhetetlen vas-karoddal
 Védd az igaz Magyarok' reményit. —

Élj Bölcs! ki a' jót tiszteled, és nemest,
Viruljon izzadt fürteiden babér!

Áldást, malasztot nyerj az Úrtól,
Melly az irigy zivatart elűzze!

Ambrus Sándor,
Pesti nev. Pap Sz. Fejérv. Megye' részéről.

A' Cultura' menetele.

A' „Toldalékok a' természeti Orvostudományhoz” (Beyträgen zur Naturheilkunde; — 2. Köt. 59—72 lap) nevű havi írásban Friedrich Professor az életnek keletről nyugotra való meneteléről szépen okoskodik, és azt egész Nemzetek', egész föld-területek' mivelődésének, és a' terjedő ragadós nyavalyáknak meneteléből bizonyítja. Az emberi nem' mivelődése kétségkívül keletről nyugotra ment: ennek bölsője kelet volt, valamint minden tudományoknak, és mesterségeknek, u. m. a' Költésnek, Számvetésnek, Tsillag-vizsgálás Építés, Orvoslás tudományának, minden uralkodó Isteni vallásoknak az egész világon, számos nyelveknek, számoknak, írásnak, kereskedésnek, és hajózásnak. A' mi nyugoton valami nagy, vagy pompás találatik, mind keleten tsirázott ki, melly a' természet', és cultura' örökké változó kifejlődésének törvénye szerint most erőtlen aggságra jutott, és nyugszik, míg a' nyugoti földrész ifju erővel virágzik. — De nyugotnak is valahára elérkezik gyámoltalan vénsége, 's erőtlensége, és akkor ta-

lán egy új vízözön, vagy más földi zavarodás, föld-revolutio az életnek új meneltel rendel keleten: és föld-golyóbisunk tökéletesedvén, talán akkor tökéletesebb emberek is kerülnek életre. — Ezen közönséges élet-folyamatban jelesen részt vesznek a' dögleletes nyavalyák is; mivel ezek is amaz utat követik keletről nyugotra, mint az említett havi írásban többféle példakkal megmutattatik. Mind ezen tüneményeknek oka abban áll, hogy a' nap' uralkodása a' földnek keréngő mozgását keletről nyugot felé tsavarja, vagy más szavakkal: mind ezen tüneményeknek oka áll a' földnek a' nap körül való forgásában.

Kenyér, szalmából.

Lyonból egy levelező így ír: „Dijonban (Franczia országban) egy új találmányra tettek szert, melly ha megvalósodik, nagy szerentséje lenne a' szegényeknek. Egy molnár megigazgatta (megvágta) malomköveit. Illy esetben a' kövek közé korpát szoktak hinteni, 's egy ideig úgy hagyják forogni egymáson, hogy a' kópor elseprődjék. Most is így kell vala tenni; de úgy történt, hogy semmi korpa sem volt a' malomban; azért a' molnár szetskát (összevagdalt szalmát) hintetett a' kövek közé, 's úgy hagyta egy ideig forogni. Mennyire elálmélkodott, midőn a' liszt-lyukon szürkés lisztet látott kifolyni, mellynek éppen olly íze volt, mint a' rozs-lisztnek. Ezt el-

söbben lónak adták, melly jóízűn megette; azután habartsot tsináltak belőle, mellyet a' sertések felfaldostak; végre kenyeret is sütöttek belőle, és ezt is kiki undorodás nélkül megette. Könnyű lesz ezt az újonnan feltalált szalma-lisztet még megjobbítani, és az által az embernek, és baromnak oltsó, egészséges eledelt szerezni. (Már most a' Chemicusoknak kellene megvizsgálni: van-e ezen lisztben tápláló szer? és ha van, — a' mint bizonyosnak látszik, — mennyi?)

Szerentsétlen próbatétel.

Sok új találmányok okoztak már veszedelmet szerzőjöknek, vagy másoknak az első próbatételeken. Blanchard levegő-golyóhisával majd pórul járt. A' puskapor' feltalálójának vesztére volt, a' mint mondják, elegyített lobbanó pora. Ha a' Philadelphiai Tudós, — amaz eripuit fulmen coelo, — okosabban tudott is bánni az elektromi folyamszívójával, de a' Moszkvai Professort próbatétele megölte. A' minap Huskisson Urat össze sodrá a' gőz-műszeres kotsi Liverpool és Manchester között. De hijában! így halad a' cultura; így lesz szemesebb az ember, így orvosoltatják a' hiba. — Párisban a' királyi érczöntő műhelyben (rue des Trois Bornes) Sept. 30dikán Szaniszló Király' 18 lábnyi magas álló képének öntésekor újonnan feltalált módon akarák megpróbálni az öntést, mellyen igen számos nézők valának jelen; de az anyag (modella) el-

szakada, a' mi rettenetes pattanást okozott; fizes homok, és olvasztott ércz ömlött szét mindenfelé, a' házfedélnek egy részét elsodrotta, és több munkások, 's nézők nagyon megsebesítettek. Gróf Apponyi az Austriai Követ, és Craddock Angol Obester, kik hasonlókép jelen voltak ezen próbatételen, minden szerelem nélkül maradtak. Orleáni Herczeg is meg akart jelenni, de szerenstére foglalatosságai nem engedték.

A p r ó s á g o k.

Vilnában a' mult télen egy tréfás, de egyszer'smind hasznos találmányt mutattak, mellynek jó voltát a' Kormányzék is helyben hagyta. Isolovits Pál nevű Szűts mester t. i. mesterséges farkasokat készített, mellyeket olly erdőkbe, hol a' farkasok tanyázni szoktak, vagy az országútak mellé, mellyeket ezek él szoktak állani, kitesznek. Ezen farkas-forma képeket meglátván a' farkasok, körülötte egybe gyűlnek; egy, előtök ismértes, és őket tsalogató szag közelebb vonja a' bábhoz; de alig kezdenek szaglálódni körülötte, elsűlnek a' titkos műszerek, és száz meg száz golyóbist, vagy öszve vagdalt ónt szórnak a' vad állatokra. Hat illyen bábbal egyetlen egy éjjel — másodszeri megtöltés nélkül — két száz farkasnál több megöletett.

Tomboni mesterséges lovagló Párisban a' híres Franconi Circusában olly ügyességgel bir az ellen-súly megtartásában, hogy

midőn lovát legsebesebb vágatásnak eresztí, ő rajta fennállva, egy kis zsebbeli ütő órát egészen szétbont, azt ismét össze-rakja, és jól megigazitván, az órát, és negyedét elütteti.

Az utolsó táboreszás alatt az Algiriaktól elfoglalt, és az Algiri batteriákon találtatott ágyúk száma 1542-re tétetik; ezek közt 677 bronzból, a' többi 827 vasból való. A' parti batteriákon Babazun erősségtől kezdve Matifoux fokig mennyi lehet, még nem volt számba véve addig az ideig, midőn Lahitte Grlis a' feljebb kitett tudósítást Párisba küldötte. — A' General-stab feje által tett előterjesztés szerint ezen Algiri táboreszásban a' francziák az ellenség' keze által nem vesztettek többet 248 holtnál, és 1856 sebesnél.

A' Fr. Courrier így ír: olly találmányról beszélnek, melly a' kereskedőséget nagyon érdekli. Ferrier nevű ifjú ember többszöri próbatételei után a' telegrafi készüléteket annyira tökéletesítette, hogy abból kiki tulajdon használására magános intézetet tsinálhat, és a' mellett olly tsekély költséggel jár, hogy akárki haszonvételre fordíthatja. Egy társaság illy telegrafi lineákat fog állítani Franczia ország' fővárosai között; legelőször is Páris és Rouen között kezdik el.

Néhány Francziák, kik Nápolyban tartózkodtak, 1816diki télen, minekelőtte elútnának különös módon akartak bútsút

venni az akkor kiásott Pompeji városától. Ők t. i. farsáng idején Nápolyban fizetésért több Római 's Görög öltözeteket költsönöztek, 's azokba öltözködvén, kimentek Pompejiba, és ott az üres régi házakban 24 óraig játszották a' régi Római lakosok' személyét. Harmincznál többen voltak, 's asszonyok is köztök. Mindenféle régi nevű Tiszteket tettek magok között. Baldus Consul, kiküldötte rabszolgáját, és Római nyelven vendégségre meghívatta a' többieket. A' mennyire lehetett, mind a' nyelvben, mind a' szokásokban a' Romaiakat követték. Consuli gyűlést is tartottak, 's így bolondjokat késő éjtszakáig úzték; midőn hirtelen az a' hír érkezék, hogy egy Angol utazó közel jár; ezen helyet Portici városának véli, és vendég-fogadót keres. Tüstént a' Consulhoz vezetik, itt a' Mylordnak úgy tetszett, mintha a' tündérek' világában volna; megdörzsölte szemeit, azt gondolta, hogy álmodik, és nem győzött eléggé bámulni, míg a' dolgot meg nem magyarázták neki.

Rejtett szó.

Kár, hogy egész, Papnak neve; öt betű.

Hárma előlről

Ellene áll jobbnak. Hosszan véghárma akasztott.

Csernyánszky.

Jegyzet: A' 30dik számbeli Mese:
Rés.

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.
1 8 3 0.

*Azon nagy Gyémántnak története, melly
az Orosz Tsászári pálczát ékesíti.*

Ezen gyémánt hajdan Nadir Sahé volt, és egyik volt azon két nagy gyémánt közül, mellyek valaha ennek a' híres hódítónak thronusát fényesítették. Midőn Nadir Sah meggyilkoltatott, drágaságainak nagy részét a' katonák elrabolták. — Safrasz, egy Örmény kereskedő, ki milliommokkal bírt, és egész Asztrakánig híres volt neve, akkor két testvérel Balzora városában lakott. Egy nap hozzá mene egy Főtiszt, Asgan nevű, 's egy nagy gyémánttal (hihetőleg ama kettő közül egyik volt) megkinálá őtet, hogy venné meg; mutata még egy igen szép smaragdot, egy különös nagyságu rubint, 's egyéb drága köveket, igen jutalmas áron. — Safrasz elálmélkodék ezen kínáláson, és azon szín alatt, hogy most kész pénzben nála nem lenne annyi, megkéré a' Tisztet, hogy menne hozzá máskor, majd addig beszéll testvéreivel; de a' drágaságok' birtokosa többé nem mene az Örményhez. — Safrasz tsak történetből talál-

kozék későbben Bagdad városában ama Tisztel. Tüstént beszédbe ereszkedék vele; a' drágaságokra alkudozni kezdé, ki 50,000 kemény tallért kívánt érte. Safrasz jól tudván, hogy többet ér, tsak hamar megvevé, és senkinek sem szólván, Balzorába visszasa tére. 12 esztendő mulva Safrasznak bátyja eltökélé, hogy a' közösön birt gyémánttal messze földre utazik, 's ott eladja. E' végre elsőben Konstantinápolyba ment, onnét Német országba utazott, 's azután Hollandiába, hol Amsterdamban megtelepedett. Itt megmutatá drágaságát elsőben nyilvános helyeken, azután külömbféle Európai udvaroknak ajánlotta. Mihelyt ezen betses jószágnak értéke tudva lett, több országlószekek ajánlásokat tettek neki. Az Angol Király a' többek közt legtöbbit ígért, azonban még sem annyit, a' mennyin Safrasz tartotta. Az alatt Pétervárra is meghívatott az alku végett, hol azon esetre, ha meg nem tudnának egyezni, úti költségének megtérítését ígérték. — Safrasz tehát elment Pétervárra, és ott az Udvari Juvelierhez volt útasítva, ki Gróf Panin' nevében illy ajánlást tett neki: kap a' gyémántért nemességet, és 60,000 rubel jövedelmű jószágot, és 500,000 rubel kész pénzt, mellynek egy ötöde azonnal kifizettetik, a' hátra lévő része pedig 10 esztendőnként. — Safrasz megegyezett az ár eránt, de testvéreire nézve azt kívánta, hogy ők is meg-nemesíttessenek, 's még egyéb kedvezése-

ket, 's privilegiumokat kért. Ő ennél úgy megkötötte magát, hogy az Orosz Minister megboszonkodván, elszakasztotta a' Kontraktust, és a' gyémántot vissza adatta, melly már által volt adva. Minthogy pedig ezen alkudozás sokáig húzódott, Safrasz Pétervárrott nagy költségekbe verte magát, és így nagy kintsei mellett, mellyeknek bizonyos eladására számot tartott, sok adóságai miatt némelly szükségét is szenvedett; a' mellett mások, kik tünődését észre vették, belőle magok' hasznát keresték. Ezen kétes állapotban Safrasz kénytelen volt Pétervárról egy időre eltávozni. Vigyázva intézte-el ezen dolgát, Asztrakánba vonúlt, és egy ideig ott élt elrejtve. Mégis feltalálta lakását Gróf Orloff, megjelentette az Országló-széknek, és rendelést vett, hogy a' gyémánt megvétele eránt a' Korona' számára újitaná meg az alkudozást. Ez megtörtént, és az alku valóban megkötöttet az Örménnyel olly feltétel alatt: hogy Safrasz Orosz nemességet kapott, és neki egyszerre 450,000 rubel készpénzben kifizettetett (hanem, a' mint mondják, kihúzták ebből az alkudozás' költségeit, az interest, 's több e'félét, minél fogva 170,000 rubellel kevesebbet kapott). Minekutánna így az Örmény elvégezte a' vásárt, állandó lakását Asztrakánba vette, és ezen városban új gazdagságot szerzett, melly örökségül leányaira szállott; de vejei temérdek sok kintseinek nagy részét eltékoztatták.

A' Chinai Alakosok.

Schol a' világon nintsenek o'ly ügyes súly-arányzók (aequilibristák), mint Chinában. Walsh Obester kiadott útazásaiban egy példát közöl, mellyet több jeles Európai szemmel-látott tanúk által aláíratott, hogy eránta minden kétséget elháríttson, és a' melly álmétkodásra ragadja az embert. Négy férjfinak vállaira felállott két ember; egy harma dik meg ennek a' kettőnek vállaira helyeztette magát. Ezen harmadiknak vállára lajtorja' segítségével felhágott egy negyedik, a' ki egy ötödiket övénel fogva egy kezével viz-szint (horizontaliter) a' levegőben súly-arányban szabadon tartott, a' mellett tsak fél lábon állott, és végre az övnél fogva tartott embert egy lóditással levetette úgy, hogy az alatt álló többi Alakosok a' fejük felett kifogták. Ennél nagyobb non plus ultra sehol sints.

Különös észrevétel az ember' testéről.

Különös tünemény az emberi testen az, hogy mikor áll az ember, rövidebb, mint mikor fekszik; és hosszabb reggel, mikor felkél, mint este, mikor lefekszik. Ezen észrevételt először Angliában tették, és későbben Párisban *Morand*, a' Tudományok' kir. Akademiájának tagja, valamint *Fontina Apátúr* is megvalósította. Ezen utolsó egész esztendőt által próbákat tett ez eránt, és meggyőződött, hogy éjtsza-

kának idején közönségesen 5—6 lineával nagyobb lett; napestig pedig ugyan annyit testének hosszaságából elvesztett. Ennek az olly régi, olly közönséges, és még is olly későn észrevétetett tüneteménynek oka áll a' hátgerinczben lévő gyűrű-forma forgó - porczogóban. Ezen porczogók, mellyek a' hátgerincz' forgóji között vannak, meglehetős pattanosok (elasticus), és így a' feljülről lefelé való nyomásnak engednek. Leginkább észrevehetni ezt, midőn a' test' felső része valamivel meg van terhelve, az az: ha hátán vagy vállán valamelly terhet viszen az ember. Nappal tehát, midőn az ember áll vagy ül, a' felső test' nehézsége megnyomja a' porczogókat; ezek engednek, a' többi részek is egymásután; és innét vagy on, hogy valaki este kissebb, mint reggel; mivel éjtszaka a' fekvésben a' felső részek nem nehezednek az alsó test-részre, a' porczogók ismét kiterjeszkednek, a' forgók ez által egymástól tovább mennek, és így természetesen a' testnek hosszabbnak kell lenni, talán egy fél hüvelyknyivel. Ez a' legtermészetesebb, 's legeggyűbb megfejtése annak, hogyan lehet ugyan azon egy személynek teste külömbféle időkben külömböző hosszasága.

Természet-historiai jegyzés.

Rottier Obester azt beszéli utazásában (Tiflisből Konstantinápolyba), hogy Marnai mellett, Mingrelia' határánál, mi-

dón a' Török' birodalom' fővárosa felé útban volna, egy sas jó darab ideig mozdulatlan lebegett a' társaság' feje felett, és éles szemekkel merően nézett lefelé egy helyre. „Ezen pillanatban — így szól tovább Rottiers — hozzánk jöve egy falusi ember, 's azt kérde tőlünk, nem vennék-e nyulat? Én, minthogy semmit sem láték kezeiben, nevettem, 's mondtam neki: talán még ezután akarja megfogni a' vadat. A' paraszt ember a' sasra mutat, és azután egy kis dombra függeszté szemeit, hol tudniillik a' zsákmánynak kellene lenni. Erre az alku meglett; az eladó tovább ment, bényula egy lyukba a' dombotska tövében, és kihúzá a' nyulat, mellynek életét már előbb néhány kopeken eladta.” Az Obester későbbben érté: hogy a' Kaukazustól éjszakra és délre eső völgyekben a' nyulaknak az a' természete vagyon, hogy két három lábnyi mély lyukat ásanak, 's abba futnak, ha közlelről valami sast észrevesznek, melly életök után leselkedik.

Babonás eset.

Dieppe mellett az Arques-i pamukfonó fabrikában a' dolgozó asszonyok nem rég rosszul levének, fejük szédelgett, körülötök minden forogni tetszett, és tsikarásokat érzettek; 's ezek által az asszonyoknak képzelődő ereje annyira felingerlődött, hogy szüntelen lelkekről ábrándoztak, mint ha azok által üldöztetnének, 's fenyeget-

tetnének. Az Orvos-tudomány' segedelme nem hamar hárithatta el ezen nyavalyát, és azért a' tudatlan nép a' városban, és falu-helyeken, szokása szerént, késértetekről beszélt, 's azt állította, hogy a' fonó-fabrika meg van boszorkányozva. Külömbféle nevetséges próbákat tettek a' „boszorkányságnak” az az, a' benne való hitelnek megfejtésére; de mind ez nem használt. Végre a' fabrika' tulajdonosa, vagy az Elöljáróság fenyegetésekkel állott elő; a' dolgozó asszonyok attól félvén, hogy munkájokat, és kenyeröket elvesztik, még a' legnyavalyásabbak is észre tértek! — A' Dieppei Patikárius Nicole Úr, az ezen városban levő orvos-társaságnak (Société de médecine) teljes, és emlékezetes történeti leírását adta bé ezen nyavalyának. Ő ezt a' szén-savany-gáznak (gas oxidum carbonicum) tulajdonítja, melly az olajnak egy öntött vas-kályha' melegétől lett szétbontása okozott; mert ezen kályhára több olajos edényeket szoktak tenni. Ezen gáz, a' mint tudva van, könnyebb a' levegőnél, és abból magyarázta meg Nicole Úr azon környülállást, hogy a' háznak felső részeiben támadt először ezen nyavalyás ábrándozás, holott a' földszinti lakásban ez nem tapasztaltatott.

A p r ó s á g o k.

A' Novotserkaski Gymnasium több ritkaságokat bir. Egyéb figyelemre méltó tár-

gyak között láthatni ott egy majd kövé vált elefánt-álltsontot, egy igen nagy agyarával együtt, mellyet a' Don vizének az Azov-tengerbe omló torkolatjánál találtak. Nem kevésbé nevezetes egy gránitkő egy keresztel, és felírással, mellyet még eddig senki el nem tudott olvasni, és megfejteni. Ezen követ a' Michailovi Stanitzától nem messze találták a' Szaratovi Kormánysház' határinál.

A' napokban Yarmouth mellett (Angliában) 8 lábnyi hosszú czethalat fogtak.

Algirban Sept. 1ső napján az Ex. Dei' vadas-kertjéből 14 Oroszlányt vittek hadihajókra, hogy azokat Franczia országba szállítsák. Ezek a' Párisi fűvész-kert' számára vannak rendelve, mellybe egyszerre még soha sem mentek bé illy nagy számú Afrikai vendégek.

Huskisson Úr' tiszteletére kegyes adakozásokból emlék-jelt akarnak állítani, és e' végre már 2000 font sterling egybe gyűlt.

Rejtett szó.

Férjfi ruházat az egész;
Tó-motsárban nő elsőm
Hosszan; kinek jó foga van,
Tselekedheti végsőm.

B. K.

Jegyzet: A' 31dik számbeli Rejtett szó: Balog.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

*Felséges V. Ferdinánd ditsó koronázásá-
nak öröm-ünnepére.*

Ferencz! Hazánknak bölts Feje! Általad
Újult Világunk' Oszlopa, Tsillaga,
Népid' kegyekkel boldogító
Nagy Fejedel'm, szeretett Királyunk!

Ha ismer áldott lelked övéinek
Fényét szükítő kurta határokat?
Nem ég-e, hozzád hiv Magyarnak
Nyújtni tovább örömit, reményit?

Levittad e'kor' marczona dölyfjeit,
A' vér tsatáknak vége szakadt; Neved,
Földünk színén fellyül, ditsóság
Érczfalain kiderülve fénylik.

Hódolva tisztel napkelet, és tünet;
Bámúlja duzzadt árbocid' Óceán;
Tömjénez áradt érdemidnek
A' ki nagyot, 's jeleset tsudálhat.

Hát a' Magyarnak lelke miként feszül?
Mint éled? Attyát hogyha ölelheti,
És látja, tartandó javára
Mint siet Ó, 's örömére élni.

Te felderítéd a' tudomány' egét ;
 A' szent Hit edzett pajzsod alatt örül ,
 Érezve , milly hős , milly hatalmas
 Védre talált , 's követőre benned.

A' szűz igazság hinti malasztjait ;
 A' virtus illő fényig előre tört ;
 Számlálja a' szép tett jutalmát ;
 Bánja gonosz büne vad dagályit.

Kényére szánt , vet téres ugarjain
 A' földmives ; vagy nyirdeli nyájait ,
 Vagy szív vidító halmok' allyán
 Folyja körül venyegék pirosuló
 Tajtékja , 's kedvel hajtva fel , így kiált :
 Élj , élj Ferenczem ! tartsa sasod terület
 Szárnyát felettem , boldogulás
 Így karol át , 's ragad édenébe.

A' nagyra termett lelkiinek életünk
 Kis kör ; tovább néz Ő , 's unokákra száll
 Hasznót tenyésztő gondolatja
 Általa kész örömekre virradsz.

Kétes jövődő. — Íme ! Atyánk Ferencz ,
 Ditső Királyunk példa gyanánt ragyog :
 Ő Nemzetünk' ekkép törekszik
 Századokat haladó időknek

Túl vinni létet dúló viharjain.
 Él ; Ferdinánd Jó - 's Nagyra feselt Fiát
 Még is fejünké felkenetve
 Angyali jó szive látni buzzog.

A' jóltevő nap képe tanátsinak ,
 Földünkre ő fényt , 's életet osztogat
 Nyáron , hol eltávozta kárán
 A' sanyar éh diadalt ne fujjon.

Melly Múza képes zengni ezen napot?
Melly láng etset, 's kéz festheti a' Magyarot?

Midőn Királyát széke fényén
Látja magas ragyogással ülni.

Midőn az Oltár zsámolya esküét
Fogadja, 's túl a' fellegek árjain
Mindenhatónak szent 's öröklő
Thronja elejbe repítve küldi.

Midőn ditsőn ül szent Koronánk fején,
Mellyet korunkig Nagy Fejedelmeink,
Örvendve népek boldogultán,
Rendre hideg porokig viseltek.

Midőn Királyink' halma fölé lován
Felvillan : éjszak, dél, kelet, és nyugot
Retteg fenytő fegyverétül,
Itt mikoron neki méri súlyát.

Illy helyhezetben tünteti Ferdinánd
Reményt lövellő ősi sugárjait :
Mint hab'znak ím'! a' szent ereklyék
Vállairúl telekinkre áldást!

Milly drága fényű! milly gyönyörű Nap ez!
Ez felriasztá Hunnia tapsait,
Kárpáth remeg víg tsattanásin,
'S vissza üvölt ezer oldalakról.

Szókés Dunánknak habjai e' napunk'
Hirét öröm közt Pontusig elviszik,
'S a' külvilágnak bizva zúgják
A' Magyarok' viruló reményét.

Arany reményünk' tárgya Te, Ferdinánd
Néped leendő Attya, jeles Feje!
Nézd hófejér érzelmeinknek,
'S rád dagadó öröminknek árját.

A' Ferdinándok, 's Károlyok őseid'
Hős lelki, látjuk, lengenek oldalad
Mellett, Atyád', kedves Ferencziünk'

Karja vezet kebelünkbe: vallyon
Derék korodtul, 's fékre tanúlt ügyes
Kezedtől éltünk, 's mostani századunk
Nem várhat, állván tett hitében,
Fínom aranyba vonúlt időket?

Azonban a' mig terhek alá egész
Vállad szorúland, népeidet szeresd,
'S szoktasd ezer munkákra széllyel
Terjedező betses élted', elméd'.

Mint pálma újabb terhtől erősödik:
Úgy lelked, ébredt gondok aczéljain
Edződve, fellyebb szárnyal; áraszt
Úgy felesebb kegyeket hazánkra,
Hol, nyert szabadság' - 's ősz igazit karod
Megvédve, készlt lelsz ontani büszke vért,
'S megvívni, mint ádáz Oroszlány,
Ellenivel szeretett Atyának.

Jallosits András,
Kegyess Oskolák Rendén lévő Tanító.

Ének - Intézet.

Egy idő óta fenn áll Pesten Bartay
András Urnak Sz. K. Pest városa' Tárnoki
hivatala' Segédének előmozdítása, és fel-
ügyelése alatt egy nevendék Ének-Intézet,
melly ezen város' külömbféle rendű, nemes
szivű lakosinak adakozásából állittatott fel
a' Prágai vagy Bétsi Conservatorium' pél-
dájára. Gyenge ugyan még ennek kezdete,

— mert minden kezdet eleinte vékony — de idővel nagyobb erőre 's állandóságra kapván, jótévő hasznait messze kiterjesztheti, ha tsirájában gyámolítókra talál. Ezen kis Intézetben most 16 nevendék vagyon, melly előmenetelének nyilvános helyen első próbáját adta Oct. 19dikén, midőn V. Ferdinánd' Király' ditső koronázásáért a' Pesti fő Plébánia templomban a' háladó Isteni tisztelet tartatnék, hol egy tsinos szerkesztetésű Misét olly helyes énekléssel végezett, hogy a' hallgató közönség' várakozását teljesen kielégítené. — A' jobb érzésűek könnyen általlátják, mi nagy befolyással legyen az illyen Intézet nemzeti pallérozódásunkra, mellyről bővebben szólni máskor lesz hely. Itt most tsak azt ohajtjuk, hogy Bartai Urnak hazafiui buzgó igyekezete nemzeti tsinosodásunk tekintetéből számos pártfogókra találjon.

Jutalom - kérdés.

Az Orosz országlószék következő jutalom-kérdést hirdettetett ki: „Ama ragadós pusztító nyavalya, melly cholera morbus név alatt isméretes, az újabb időkben Asiának nagy részében öldöklő nyomait hagyta. Tavaly, és az idén egész erejével kiütött Orosz birodalomnak némely vidékein is. Minden irományok, mellyek még eddig ezen nyavalyáról kiadattak, nem valának kielégítők. Ennek lassanként való terjedése egész Európát rettentő ve-

szedelemmel fenyegeti. Az Orosz Igazgatószék a' közönséges jónak tekintetéből, szükségesnek tartja minden orvosokat Orosz, Német, Magyar, Angol, Svéd, Dán, és Olasz országokban felszóllítani, hogy ezen ragadós nyavalyát megvizsgálják, és leírják. Ezen leírásban meglegyen: 1) világos, és szoros megfejtése ezen nyavalya' természetének. 2) Mitsoda okokból származik az? 3) Mi módon terjed el? 4) szoros és hív vizsgálódások által annak megbizonyítása, vallyon ez is úgy ragad-e el, mint az ismeretes ragadós nyavalyák? 5) Minő óvási eszközöket kell e' szerént ellene fordítani? 6) Minő szereket kell gyógyítására fordítani. — Ezen írásokat lehet orosz, deák, német, angol, és olasz nyelveken készíteni, és legalább 1831. Sept. 1. (13) napjáig a' Pétervári orvosi Tanátshoz béküldeni. A' Szerzőnek neve különös levelkében bépetséttelve legyen. — A' legjobb, és kielégítő értekezésért jutalomul az Orosz Igazgatószék 25,000 rubelt rendel Banko Assignatában.

A p r ó s á g o k.

Az Algirből Franczia országba vitetett ágyúk között egy olyan találtatik, mellynek 9 toroka vagyon, 's ezek mind egyszerre lőnek. A' középső torokba ágyugolyóbist töltnék, a' többibe kartátsokat.

Nem lesz felesleg a' mostani környülállásokhoz képest Belgium' nevezetesebb

városainak lakosait számszerént megírni. Brüsszelben vagy 105,000 lakos, Gentben 65,000; Antverpiában 65,000; Lüttichben 50,000; Brüggeben 36,000; Löwenben 35,000; Tournayban 24,000; Mons-ban 20,000; Maestrichtban 19,000; Namurban 17,000. Ostende, Ypern, Charleroi, Oudenarde, és Verviers városokban nints több 12,000nál.

Nem rég Londonban elveszen egy 40 esztendőös férjfiú egy fiatal leányt. A' lakadalmi ebéd felett az asztalnál már veszednek együtt; a' vőlegény fogja a' kalapját, el fut, 's a' Temse vizébe ugrik olly szándékkal, hogy magát bele ölje. Hanem jó barátai utánna iramlanak, 's a' haláltól megmentik. Minekutánna a' hideg ferdő valamennyire leszáradt róla, ismét visszatér menyasszonyához, 's a' lakadalmi vendégséget folytatván, — az egész délutánt megelégedve, 's gyönyörködve tölti vele. — Angol fogás!

A' Tribune des Depatements nevű Ujság szerént Jul. 27, 28, és 29 napjaiban a' Párisi útszákon 4055 rekesz volt tsinálva, nem számlálván ide a' Bulevardon temérdek nagy fákból, házi eszközökből 's a' t. készített rekeszeket. Ugyan ez szerént egész Páris' kőterületének tized része fel volt szaggatva, mellyből mintegy 3,120,000 darab kő kerül ki. Az útszák' mostani új kirakása 250,000 frankba került.

Londonból jelentik: Beagle hajónk a' tűzföldi partot (déli Amerika' tsutsánál),

a' Magelláni szoros' nyugoti bemenetelétől kezdve a' Horn fokig megmérte. Nem lehet azon nehézségeket leírni, mellyek ezen tudományos tétellel egybe voltak kötve; 220 napig egyetlen egy hajót sem láttak; ha valami meleg ételt akartak enni, puskát kellett ragadni; vannak t. i. a' Terra del Fuego déli részeiben tengeri lúd forma madarak, mellyek Guanacos néven ismértések; külömben ezen tartományban kutyán kívül semmiféle négylábu állatot sem láttak.

Néhány nap előtt, a' minap említett újonnan feltalált telegrafokkal próbát tettek Párisban. A' felvetés szerint néhány minutum alatt 100 órányi messzeségre több sorból álló jelentést lehet közleni 20—30 franknyi tsekély summáért.

Rejtett szó.

Gyakran köd, setét homályok
 Leplekben elrejtenek,
 Veszedelmes akadályok
 Rám jutni rettentenek;
 Gyakran áldva van kebelem
 Fejevesztet részemmel,
 Tüzzel vassal bánnak velem
 'S mint kintset tartnak szemmel;
 Három elsőm munkás veszi,
 Három lábost marhád eszi
 Hárma lehet, Táj, Vidék
 Hármából lesz üst, fazék.

N. A.

Jegyzet: A' 32dik számbeli Rejtett szó: Nadrág.

N° 34.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

---

*Méltóságos és Fő Tisztelendő Jordánszky
Elek Úrhoz, Szászvári Boldogasz-
szony Apáturához, Esztergami Cán-
tor és Kanonokhoz, midőn Tinniai
választott Püspökké kineveztetnék.*

Üdvezlet, Jordánszky, Neked, nagy tagja Hazánknak,
Istennek kijelelt Embere, kedves Atyánk!

A' Tudomány' 's Egyház' mezején nagyok érdemid;
és ezt

Hallá érdemnek megbetsülője, F e r e n c z:
'S Püspöki méltóság leve fáradsági jutalmad;
'S méltán; mert jönak kútfeje nálad ered,
Nálad az árváknak zokogási Atyára találnak,
A' kifatsart könnyet váltja fel édes öröm.
Tapsolj, Nagy-Szombat! kit régen ölelni szerentsés
Voltál; mostan mint Püspököt újra ölelsz.
Élj holdog napokat, Főpap, 's kegyeidbe fogadj bé
Minket, kik sietünk tiszteletedre Neked.

Balás Sándor,

N. Szomb. az Eszterg. Megye Nev. Papja.

A' Cholera.

Az Orosz birodalmi fő orvosi Tiztség több irományokból és észrevételekből álló gyűjteményt adott ki a' Choleráról, melly 1829dik vége felé, és 1830dik' elején az Orenburgi Kormány- székbén uralkodott. Ezen nyavalya legelőször 1829. August 26-dikán (ó Kal.) jelent meg Orenburgban, és utoljára mutatta magát Mazina faluban 1830 Febr. 6dikán. Megbetegedtek 3590en; ezek közül meggyógyultak 2725; meghaltak 865. A' beadott szemlélődésekből az orvosi Tanáts ezen következtetéseket huzza ki: Azon fontos kérdés, vallyon a' cholera magábad Orenburgban támadt-e, vagy a' Kirgis-Kozákok' földéről vitetett által, a' helybeli Előljáróknak minden szorgos nyomozása mellett is megfejtetlen maradt. A' nyavalya' terjedéséről mind a' helybeli Előljárók, mind az Őrvosok tökéletesen meggyőződtek, hogy ez egyik emberről a' másikra elragadhat, és hogy illy módon egy helyről a' másikra vitetik. Minden szemlélődésekből kitetszik, hogy a' Cholerának elragadósága, noha némelly esetekben tagadhatatlan, még sem olly világos és észrevehető, mint a' pestisben, vagy sárga-hidegben. Nem mindenekre egyformán ragad-el, kik a' beteggel szövetkezésben vannak; ez a' nyavalyának kivált kezdetén világos. A' betegség' kezdetétől fogva néha 12—18 óra alatt meghalt a' nyavalyás. A' Cholera, va-

lamint a' pestis, ugyan azon egy személyre több ízben is elragadhat. A' levegő vagy idő változása semmi észrevehető befolyással sem volt a' nyavalya' folyamatjába. Noha eddig azt tartották, hogy a' ragadós nyavalyákat enyhíteni szokta a' hideg; de a' Cholerát nem. Decemberben, és Januariusban ezen nyavalya még veszedelmesebb lett, és néhol 27—30 grádusnyi hidegben is (Reaum. szerint) elterjedett. Az Orenburgi Orvosok semmi más politiai, vagy óvási eszközöket nem javasolnak, mint azokat, mellyek az orvosi Tanáts' rendszabásaiban ki vannak téve. (Ezek tsak abból állnak; hogy a' betegek az egészségesektől teljesen elrekesztessenek, és a' mennyre lehet a' nyavalyának kedvező külső befolyások el- távoztassanak). A' mint látszik, a' Chlor- mésznek oltalmazó hasznát itt nem tapasztalták. Ezen nyavalyának orvoslása leg fő- képpen abban áll, hogy mindjárt eleinte a' beteget nem kell orvosi segedelem nélkül hagyni; mert ha néhány óra e' nélkül elte- lik, igen veszedelmessé, gyakran halálossá válik. A' gyógyító szerek leginkább: vér- ürités, kaloméla, opium, meleg boroga- tás, és dörzsölés. Azonban a' halandóság nem olly iszonyu, mint az Asiának déli részeiben uralkodó Cholerát leírják. — Szokolov hadi Orvos, ki Orenburgban tavaly ezen nyavalyát szemlélgette, a' feljebb em- lített irományok' gyűjteményében a' követ- kező óvási eszközöket ajánlja ellene: a'

testet igen tisztán kell tartani, a' has és gyomor melegen, valami finel ruhában tartassék; jó és meleg lábbeli legyen; könnyű emésztésű eledel, friss hús-ételek, kevéssé fűszerszámozva; ebéd előtt egy pohárka keserű pálinka, vagy keserű bor; asztal felett egy vagy két pohár bor, egy tsésze thea, vagy kettő is néhány tsep rummal, és czitrom-lével; mérséklett mozgás, kifáradás nélkül; mindenek felett a' vidámságnak megtartása használnak, 's a' t.

A' Hangyák ellen.

A' Frauendorfi Kertész - Újság ezt írja: A' természet - vizsgálók kitapogatták, hogy a' hangyák erős savany - szerrel bírnak, melly egyszer'smind nekik vér gyanánt szolgál, és lételökre szükséges. Éppen ezen savany okozza a' megmart helynek felgyúladását, és kiállhatatlan viszketettségét. Ha tehát azt végbe vihetjük, hogy a' hangyák' testében ezen savany felbontassék, azonnal megdugul a' test' nedvének folyása, a' mi halált okoz. Az pedig tapasztalásból bizonyos, hogy a' hamuzsirnak ilyen hathatósága vagyon, és azért mint tsalhatatlan szert ajánlhatni a' hangyák' elpusztítására. — E' végre egy kis mézet, vagy nádmézet hamuzsirrall elegyítve kis tsuporba, vagy tsészébe kell tenni, és oda helyezettetni, hol a' hangyák alkalmatlankodnak; így hamar látni fogja az ember, hogy ezen keverék halált hoz ama kis bogarakra. A' szabad

ég alatt ezen edényt, mellyben a° szer va-
gyon, úgy kell az esső ellen bétakarni,
hogy még is a° hangyák, beférhessenek.
Nem szükséges, hogy mindnyájan megkós-
tolják az edénybe tett halálos szert; egy-
gyetlen egy megétegetett hangyától több má-
sok megdögölnek, minthogy mohon felfal-
ják azon nedvet, mellyet a° haldokló ki-
hány. Semmi más állatnak nem árt ezen
keverék, kivéven a° méhet, mellynek ha-
sonlóan halált okoz. Ennél fogva a° méh-
szúrástól származott fájdalmat könnyen
meggyógyíthatni, ha az ember a° sebet olly
vizzel dörzsöli és mossa, melly hamuzsir-
ral van feleresztve az elégségig.

Australia' különösségei.

Ha Anstraliát öszve hasonlítjuk a° többi
száraz-földdel, szinte ellenkezésben talál-
juk vele; vannak ott szárnyatlan, tollatlan,
nyelvetlen madarak, és mellyeknek teste
szőrrel van borítva; vannak négylábú álla-
tok madár-orrokkal; olly madarak, mel-
lyeknek szájában nyelv helyett etset-forma
vagyon; fekete hattyuk, és fejeér sasok;
olly halak, mellyek a° szárazon, mint a°
békák, ugrás által mozognak, 's járnak;
olly kórók, fűvek, mellyek fa-magasság-
nyira felnőnek; körtvélyek, mellyeknek
szára a° szélesebb végén vagyon; vannak
itt olly folyó-vizek, mellyek a° helyett,
hogy a° tengerbe folynának, attól eltávoz-
nak, és mintegy visszafelé folyván, a° mo-

tsárokban elvésznek; vannak megmérhetetlen síkságok, mellyeken ugyan azon föld, egyféle víz, fa, madár, hal 's egyéb állatok vannak 100 mértföldnyi távolságra is, mint 6 mértföldnyire; olly ország ez, hol az esztendő részei is a' mieinkkel ellenkezésben vannak, hol akkor kezdődik a' nyár, mikor nálunk a' tél béáll; olly tartomány ez, hol a' levegő-mérő (barometrum) a' szép idő előtt leszáll, és a' fergeteg³ közelítésére felhág; hol végre az éjszaki szél meleg, a' déli szél pedig hideg.

A' földi bolha ellen.

Minden káposzta, répa, 's egyéb plántáknak magvait elvetés előtt sós-vízzel meg kell nedvesíteni, ezt a' sós-vizet leszűrni róla, 's azonnal a' magot meghinteni porrá tört oltatlan mésszel, de még is úgy, hogy a' mész rajta meg ne oltódjék. Ekkor elveti az ember az illy magot, a' kikelt plánta-leveleket az elültetés előtt gyakran meghinti a' magról leszűrt sós vízzel; az elültetés előtt pedig a' plántát még egyszer bé kell sós vízbe mártani.

A p r ó s á g o k.

¶ Az előbbi Országlószék alatt Franciaországban meg volt tiltva Napoleont a' játékszinre vinni. Most már hat hét óta témérdek sokaság³ jelenlétében az Olympiai circusban mutatják Bonapárténak a' Sz. Bernard hegyén való által menetelét, melly

elsőbben 1810dikben adatott; itt Bonapárté mint első Consul jelenik meg. A' Boulevardi theátrum más darabban Napoleont mint Tsászárt adja, és a' Noveautés játékszinben a' kis Bonapártét, mint Brienne-i nevendéket mutatják. Ezen utolsóban Napoleon' képét egy fiatal játszó leány viseli.

A' Londoni Polgároknak tizenkettőd része Francziák ivadéka, kik XIV. Lajos alatt kivándorlottak. Ottan a' Spitalfieldsi lakosok, kik most 120,000-ren vannak, Franczia selyem - készítőktől származnak, és mai napig is megtartották Franczia imádságokat. Ezek most annyi selymet dolgoznak fel, mint a' Lyoni híres fabrikák.

Az Olasz országban utazóknak hét nyolczad része Angolokból áll, és némelly Olasz helységekben az Útazó, vagy Angol mindegyet tesz. Ezek mint a' vándorló madarak bizonyos időt tartnak, mind egyszerre indulnak akár jó, akár rossz idő legyen. Ezen utazóknak egy része azért megyen Olasz országba, hogy ott oltsóbban élhessen, mint otthon; más része, mivel oda utazni — a' módihoz tartozik. Az Oxfordi és Cambridgei ifju emberek azt tartják, hogy Olasz országba elfordulni olly szükséges legyen, mint egy oskolát elvégezni. Néha fényűzés, és hiúság is az oka. A' mult esztendőben egy Angol 6 kotsival utazott Olasz országba, és ingyen annyi úti társakat vett fel, a' hányan magokat nála jelentették.

Legnagyobb ebéd, mellyet valaha Angliában adtak, az volt, mellyet Lord Rom-

ney a' Kent megyei önként válalkozott katonáknak adott a' maga mezei lakásán Maidstone mellett, midőn IV. György ezen katonákat megmustrálná. Az asztalnak hossza volt 13,333 Yard (39,999 lábnyi), vagy is $7\frac{1}{2}$ angol mértföld; és tsak a' deszkák erre 1500 font sterlingbe (15,000 for. ezüstb.) kerültek.

Moineau erömív-készítő Kadixban olly műszert talált fel, melly ha az ajtó, vagy ablak eleibe tétetik, a' pistoly-lövéshez hasonló háromszori nagy tsattanás által a' tolvajok' bérontását meggátolja.

Angliának mostanában is vagyon 131 linea-hajója, 149 fregátája, 336 korvetje, briggje, 's a' t. mindegyütt 615 hadi hajója; legalább is tehát fél annyival több, mint a' mennyit Franczia, Orosz, Német-Alföld, Spanyol, Portugál országok mindegyütt ellene kiállithatnának. Azt mondják, hogy Angliának 1814ikben 1026 hajója volt hadi szolgálat alatt, mellyeken 100,000 matróz, és 36,000 tengeri katona volt. 1829ben az Angol hajókon tsak 20 matróz szolgált.

Rejtett szó.

Négy betümmel édes vagyok,
 Más gyümöltsnél jobb ízt adok;
 Ha vég betüm' elveted,
 Nagy mértékben árt neked.

G. M.

Jegyzet: A' 33dik számbeli Rejtett szó: Bértz.

Lafayette Generális.

Lafayette nemzetsége már a' régi időkben is híres volt Francia ország' történeteiben. 1422dik eszt.ben Lafayette Marsal meggyőzte a' Clarencei Herczeget Braugé mellett, 's az által hazáját megoltalmazta VIII. Henrik Angol Király' uralkodásától. A' mostani Generális' atya 1759ben esett el a' Mündeni ütközetben, fija születése után két esztendővel. A' Generális született Auvergue-ben 1757. Sept. 6dikán. Minekutánna a' Párisi Duplessis Collegiumban jelesen tanúlt volna, már 16 esztendőskorában Tiszt lett. Kevés idővel ezután elvévén Ayen Hg. leányát, ki d'Aguesseau Cancelláriustól egyenes lineában származik. E' pillantattól fogva úgy látszott, hogy mind születése, mind házassága által nagy vagyónra tévén szert, az Ország' legnagyobb nemzetségeinek pártfogására számot tarthat, 's így fényes jövődöt várhat. De mind ezen kedvezéseket ő csak az esetnek, és nem a' maga érdemeinek tulajdonitván, a'

nagyra termett ifju' szivét ki nem elégíthették.

Ez időben történt, hogy az Amerikaiaknak zivataros háboruja a' függetlenség' megnyerése végett elkezdődött. Ezen nagy történet csak hamar elfoglalta Lafayette-nek minden gondolatit. Nehány hétig Angliáán utazván, titkon hajóra ült, 's az új világban termett, hol 1777. Apr. 25ikén Charlestowne-nál kiszállott. Megjelenése örömet gerjesztett az országban, melly többszöri szerentsétlenségek után elkezdete volt veszteni bátorságát. Egy osztály-se-reget akartak vezérlésére bízni, de ő azt el nem fogadta; hogy pedig megmutassa, mennyire saját haszna' keresése nélkül való segedelem legyen az, mellyet ő az Amerikaiaknak adni kíván, tulajdon költségén egész egy osztály katonaságot felruházott, és mindennel felkészített. — Jul. 31dikén a Congressusnak végzése által General-Majorrá tétetett, és minekutánna illy tisztségben, és mint egy külön vált osztálynak fő vezére 18 hónapig viaskodott, vissza tére Francia országba, meglévén győződve, hogy ott jobb szolgálatot tehet azon úgynék, mellynek magát felszentelte, mint Amerikában. — A' Verszályi udvarnál ugyan eleinte rosszul fogadtatott, még is végre Maurepas Urtól azt az ígéretet nyerte, hogy Francia ország hatalmas segedelmet küld hajókban, seregekben, és pénzben. Ekkor másodszor által-kele az Oczeánon, és alig

szállván ki, tsuda-vitézséget vive végbe. York-Townnak ostromlása, földvárainak megvétele, és a' város általadatása mind annyi bizonyágai valának hadi talentomai-
nak.

A' Congressusnak több végzései megismérték Lafayette' érdemeit, ki másod ízben tére vissza Francia országba, hogy Országlószékétől új segedelmet nyerjen. Kívánsága elsült, és már 40 hajó, 20,000 emberrel a' Kádixi tengeren vala, midőn a' megkötött békeségnek híre a' sereget vissza téríté. — Lafayette mindazáltal harmadszor is elhajózott az egyesült Státusokba, hol felette nagy örvendezéssel fogadtatott. Midőn 1785ben Francia országba vissza jött, a' politikai igazakra nézve támadt kérdések által a' fejeket feltüzesítve találta. Ezután tsak hamar a' Jelesebbek gyűléseket kezdetek tartani, mellyekben ő is részt vett, és itt ő legelőször tett felszóllítást a' nemzeti képviselőség' egybe-hívására. — 1789ben, mint az úgy nevezett nemzeti gyűlésnek tagja, „az embernek igazai” név alatt egy nyilatkoztatást tett fel, melly a' Francia országba egymásután következett minden constitutióknak, még a' XVIII. Lajos' Chartájának is, alapúl szolgált. Ezután néhány nappal a' Párisi nemzeti gárdának fővezérévé neveztetett, melly tisztségre 41 esztendő multával olly ditső körülállások között most ismét vissza került. Ezen tisztségében ő tette fel legelő-

ször a' három színű kokárdát, mint a' felszabadulás' (emancipatio) jelét, melyet későbbben Spanyol, Nápoly országokban, Amerikában, és Görög országban felkaptak. (Folytatása következik).

Még is a' Choleráról.

Maga az Orosz Tsászár Sept. 14dikén Czarskoje-Zeloban saját kezével a' következő parantsolatot írta: „Én már előbb ki nyilatkoztattam, hogy meg nem egyezhetem azokkal, kik azt tartják, hogy semmi contumáciai rendszabás nem lenne szükséges: ugyanis az kétségen kívül való dolog, hogy ezen nyavalya a' megmérgeztett levegő által terjed, 's ragad el; azért az olly embereket, kik vagy már betegek, vagy a' nyavalya-szert magokban hordozzák, a' nélkül, hogy az még kifejlett volna, szabadon által botsátani veszedelmes lehetne, ha nem is a' közvetlen érdeklés miatt, még is a' lélekzet miatt a' beszélgetés közben. Erre új bizonyosságul szolgál a' tegnapi érkezett tudósítás. Ennél fogva okvetetlen szükséges a' nyavalyás helységeket körül keríteni, és a' közösülést vele félbe szakasztani, de még is minden füstölés, 's egyéb hasonló szer nélkül.”

Ezen nyavalyának gátolására, orvoslására, megvizsgálására az Országglószék mindenfelé, a' hol szükség van, Orvosokat, 's Tiszteket küldött, kik a' nyavalya' fordulásairól 's a' t. szorgalmatosan béküldik tu-

dósításait. Gróf Sakrevsky Moszkvába érkezvén, tüstént Sept. 16dikán hirdetést botsátott a' lakosokhoz, mellyben érdeklí ezen nyavalyának okait, 's eltávoztatása módját. Okai ennek, a' mint mondja: a' nedves és hideg éjjeli levegő a' meleg napok után; a' jól meg nem emésztett ital, és étel, melly hamar rothadásba megyen; mértékletlenség az ételben; a' motsáros vidékek; szoros, tisztátalan lakás; testnek tisztátalansága; részegeskedés, és általjában zabolátlan élet; testi elbádgyadás; komor kedvűség; békételen indulat; harag, és félelem.

A' mostani környűlállásokhoz képest nem lesz felesleg való az Orvos Uraknak azt tudni, hogy Hufelandnak a' gyakorkló Orvos-Tudomány' Journáljában folyó esztendei Augustusi kötetben, találtatik ezen nyavalyának pontos leírása, és legsikeresebb gyógyítás-módja Rang Orosz Státus-Tanátsostól, Tambowban.

A' Kanadai Halászhók.

Télben a' Kanadai Halászhók kalyibákat építnek a' tengereken és folyókon a' jég' hátán; egy nyilást vágnak a' jégbe, azt szalmával körül rakják, hogy a' felette hideg szél ellen magokat oltalmazzák. Itt űnek ók a' szalmában, és horgaikat béeresztik a' kivágott nyílásba. A' többi halak között sok harcsát fognak. Mihelyt kihúzzák a' vízből, a' jégre vetik, hol tüstént kemény-

re megfagynak. A' halászatnak vége lévén, elviszik haza, és a' tűz mellé vízbe teszik; rövid idő múlva ezen megfagyott halak vissza térnek az életre, kezdenek mozogni, eleinte ugyan lassan, azután pedig sebesebben uszkálnak ide 's tova, sőt egy mással játszadoznak.

A' megéghetetlenek.

A' mi eléghetetlen tűz-mestereink, mint Chabert, 's mások, Indiában párjokra találunk. Ott *Mariamah* Istenasszony' tiszteletére pompás tűzi processiókat járnak, úgy hogy még annak elbeszélése is megmelegszik az ember. *Walsh* Angol Obester látott ottan egy 18 lábnyi mély, és 12 lábnyi széles vermet eleven szénnel megtöltve, úgy hogy még annak szélénél sem lehetett a' nagy meleget kiállani. Azonban az Indusok bémázalták magokat valami sárgás folyadékkal, 's így öregek, ifjak keresztülkaszul jártak az égő szénen, 's rajta tánczoltak. Hogy itt valami tsalárdság lett volna, azt gondolni sem lehet, nem úgy, mint a' mi megéghetetlen bajnokainknál, kik előadásaikban a' forróságnak egy részét bizonyos keveréssel eltudják úzni; és a' lenyelt fővő olaj, a' megolvadt ón, mellyben kezeit mossa, a' forró kemencze, mellybe bémegy, 's kezében a' hús megsül, 's több e'félék, koránt sem olly melegek, mint az ember gondolná. — Chabert tűz-királynak is titkait már nagy részben felfedezték.

A' vizellet' megrekedése ellen.

Ha a' ló nem tud vizelleni, Bädenben így bánnak vele: a' lovat a' juh-akolyba (ott istállóba) viszik a' ganéjra; annak felső rétegjét felvájják, és a' lovat arra a' feltakart régibb juh-ganéjra állítják; erre a' megrekedt vizellet rövid időn megered. — Hány öreg ember meg nem hal meghülés után a' vizellet' megdugulása miatt! miért nem tesznek próbát, vallyon nem használna-e az embernek is illy betegségben a' felpárolgó ámonyák? (ammoniacum).

A p r ó s á g o k.

A' Spectator nevű Londoni Újság mint a' történetnek emlékezetre méltó játékát hozza elő: hogy a' Kalkuttában megjelenő India-Gazette f. e. Martius 3dikán hirgyanánt jelenti, hogy az Angol Király meghalt, és Francia országban kiütött a' Revolutio. (Tudva van, hogy mind a' kettő későbbben megtörtént).

Varsóból jelentik: hogy bizonyos Widawsky nevű ember, ki egy odavaló könyvnyomtató intézetben dolgozik, egy olly műszernek kis-mássát (modelláját) elkészítette, mellynél fogva az ember madár módjára a' levegőbe könnyen felemelkedhet, 's repülhet. Majd tehát tsak azt fogják mondani, hogy ez 's ez Lembergől Bétsbe, vagy Pestre repült, a' helyett hogy utazott. Tsak az jó, hogy tengeren nem kell átrep

púlni, mert különben könnyen Icarus lehetne belőle.

Nem rég Tentsnik faluban Neszter vizétől nem messze egy mammut-fogat találtak, mellynek vastagsága 6 hüvelyknyi által-mérőjében, hossza pedig 5 láb; ez most Gróf Skarbek Ignác^z ásványi gyűjteményében tartatik. Minden Galicziai folyókban számos maradvány-tetemei taláthatnak ennek a földünkről kiveszett óriási állatnak; legtöbbre akadnak még is San, Visztula, és Visloka folyókban, mellyek nem a közép-Kárpát hegyekből, hanem azoknak hegyfokaiból erednek.

Grzegorovice faluban (Lengyel országban) egy házi-kutya igen különös módon mentette meg gazdájának gyermekét. Midőn tudniillik az udvaron játszódozó gyermekre egy veszett-kutyát látna jőni a házi eb, szeliden felkapá a gyermeket, és vele együtt egy közel lévő víztartó helyre szökött, hová természetesen nem követte a víztől irtózó dühös eb, és így a gyermeket az elkerülhetetlen haláltól megmenté.

M e s e.

A' föld' színén halva leszek;
Temess-el, és éltet veszek.

Jegyzet: A' 34dik számbeli Rejtett szó: Eper.

N^{ro} 36.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

Esztergom' kivilágosítása.

Említettük 33dik számú Újság-leve-
lünkben, milly fényesen ki volt világositva
Sz. Kir. Esztergom városa, és a' vár Oct.
18kán este, midőn ott is Ferdinánd Ts. K.
Főherczegnek Magyar Ország' Királyává
lett koronáztatását üllötték. Az által-tün-
döklött felírások között a' következők vol-
tak jelesebbek: a' Vármegye házán:

Szeretett Koronás Fejedelmei iránt

Jobbágyi Hódolása

Esztergom Vármegye Rendjeinek.

A' város' házán ezen idő-írás:

FRANCIACO ET FERDINANDO

GLORIOSIS HIS REGIBVS

VRBS STRIGONIENSIS

OVANS APPRELAVDIT.

A' Királyi Gymnasiumon:

Orba Studente Sedent Modo Palladis Atria Pube,

Musa Tamen Regi Dicere Gaudet: Ave!

A' Benedictinusok' Residentiáján:

Cum Fernande Tuo Sis Par Virtute Parenti,

Exornat Frontem Jure Corona Tuam.

ismét:

Urimus Augustis Festivos Regibus Ignes,
 Qui Benedictini Pars Sumus Una Chori.
 Hostes Vicisti, Populos Francisce Beasti;
 Pace Nihil Majus Te Modo Mundus habet.

A' várban igen szépen ki volt világosítva az Ő Eminentiaja által Római izlésre építettett, 's az idén elvégzett új templom' kupulája, valamint az építés alatt lévő ropant székes templom több helyeken, következő írásokkal:

Quo plus nos redamant Regum coelestia corda,
 Ignibus his ardent pectora nostra magis.
 Flamma notat Regum, populi notat ignis amorem.

Továbbá:

Vivat Fernandus magno cum Caesare Patre,
 Vivat amore Domi, vivat honore foris.
 És: Nostra. Corda. Jam. Diu. Possides.
 Ferdinande. Rex. Junior. Hungariae.
 Nil. Aliud. Te. Dignum. Est.
 Quod. Offeramus.

A' Presbyterium' épületén egy Korona alatt:

Corde trium Regum muniris Patria, plaude!
 Sub tribus his felix nulla pericla time.
 Solus Franciscus potuit tot regna tueri,
 Quid si Fernandus, si Carolina juvent?

T. Kamenszky Physicus Ur' lakásán:

Regibus Augustis dicit Hygaea salutem!

A' Nagy-Kőrösi veres víz.

Egyik tudós Hazánkfia, T. Obernyik László Úr, a' következő ismértetést közölte velünk: Gyűljenek egybe az ég alatt való

vizek egy helyre, hogy tessék meg a' száraz. 1. Mos. 1. 9. Mióta a' Teremtő ezt a' parantsolatot gondolta, úgy lőn; és azóta tsatornái vagynak a' föld színén a' folyó vizeknek, partjai, 's korlátjai a' tengereknek, ágyai a' tavaknak, erei 's útjai a' földben szivárgó 's folyó vizeknek, vezetői az onnan kibuzgó forrásoknak. — És ezen víz-vezetőknek különösen választotta a' Teremtő a' föld' belső területjei közül a' fővény vagy apró követses (porond) területet; mellyet a' föld alatt lévő külömbféle területek közé úgy helyeztetett, hogy a' föld alatt északról délre, keletről nyugotra vigyék, 's ihatóvá tisztítsák a' másféle nemű földterületeken keresztül, 's által szivárgott, 's azokból magokhoz olvasztott ártalmas szerökkel megrakodott vizeket. — Ugyan is az a' sós szesz, melly ide fent a' plántáknak nedveit, a' levegő égnek rőszeit eltölti, el van oszolva a' föld' kebelében lévő sokféle területeknek minden részeiben is.

És ha ezekre az itt született 's termő sókra a' föld' belső részeiben szerte széljel járó viz-erek reájok akadnak, azokat magokba vévén, külömbféle izú, hasznú, sós és egyéb ásványos, kevesbé vagy inkább savanyú források válnak belőlök, hogy ha fővény vagy követs területen által nem jöhetnek - ki a' föld' színére.

De minthogy a' homok is, kivált a' követs nem mindenütt tiszta; sok helyen,

mint nálunk Sukoron is, a' Fejérvári ország-útra dülő igen nagy viz-mosásban láthatni, veres festő agyaggal elegyedett. Illyenen jöven már keresztül a' forrás, léteszi ugyan a' más területeken felszedett sós spiritusokat, de a' homok, vagy követs területben magához mosott veres agyag színét, kivált ha a' kiforrásához nem messze szedte fel, magával ki kell hoznia.

Illyen veres agyaggal kevert követsen keresztül jött 's veresre festődött víznek vélem én lenni tsak a' mult hetekben felfakadott, 's valamelly pásztor által felfedezettett, 's már körül belől el is hiresedett veres forrásokat; mellyek Nagy-Kőrösön, az úgy nevezett Táz Erdelyi homokos szőlők mellett lévő róna földön, az együgyü népnek talán tsudaképpen, az értelmeseknek pedig újság-kapásul mutogatják magokat.

October végén ugyan is gyermekeim' tanittatása okáért elútaazék N. Kőrösre, hol tisztelve szemléltem az újonnan, 's jó ízléssel tavasz óta emeletre épült nagy Gynasiumban az érdemes előljáróknak buzgó szorgalmatosságát, nem külömben azoknak hozzám való barátságos indulatját. — De megzavarta ezen édes érzésemet a' házi gazdámnak ezen kétes szava: tudom-e, úgymond, N. Kőrösön melly nagy tsuda támadt? itt fakadt fel egymás mellett a' földből vér, és víz. — Kivántsian megvizgáltam: egymás mellett van három potsétás forrás, zavaros fehér bor, ser, és ve-

res bor-szinű vizekkel; az ize mindeniknek megegyez, semmi sós szesz, vagy más nem érzik benne.

A' szagok olyan, mint a' heves nyári napokban félig kiszáradott, 's megbüszhődött béka-lentsés, megzöldült potsétáé; úgy hogy mellettem a' szűk szájú üvegekben is alig szenvedhettem.

Istentelenség, 's annak büntetése.

A' Quotidienne egyik levelében azt írja: „Minden jó indulatú ember, nem tsak a' Katholikusok, és a' Monarchia' baráti között, hanem akármi felekezetű becsületes emberek között is felháborodott azon istentelenségen, és gyalázatos tselekedeten, mellyet Rheimsban (Aug. 16dikán) elkövettek egy feszületen, midőn a' Kalvária-hegyen álló kereszttről az Üdvezítő' képét leszaggatták, és a' sárban a' városon keresztül hurczolták. (lásd 20 számú Hazai 's K. Tud.) Egy ezen gonoszok közül, ki akkor dühössége által leginkább kijelelte magát, nem rég irtóztató fájdalmak közt meghalt a' Rhemsi kórházban vese-kólikában; egy másik az ablakból kiugrott, 's azután egy órával kiadta lelkét; egy harmadik, ki a' Krisztus képeinek fejét elhasította, halálos betegségben fekszik a' kórházban, de bánja, és törődik gonosz tetén. Végre ezen istentelenségnek inditóját, kiről tudva van, hogy az aljas népet ő ingerlette fel, sőt pénzzel megfogadta, egy

veszett kutya megmarta, és dühödésben halt meg.”

Tengeri kigyó.

Az úgy nevezett tengeri kigyót, melyről ezen levelekben több ízben tettünk említést, 's melly irtóztató nagy volta miatt úgy látszott a' tengerben úszkálni, mint egy nagy szálfá, Anglia' partjainál a' Middleton-Pointi öbölben megfogták. Ezen szörnyetegnek hossza 30 lábnyi, és vastagságának köre 18 lábnyi. Már néhány nap óta látták ide 's tova úszkálni, mint egy irtóztató nagy gerenda-fát. Némellyek puska-golyóbisokat lőttek reá, de minden foganat nélkül. A' leapadt víz miatt nem juthatott a' sík tengerre hamarjában, 's így szigonyokkal elejtették, a' szárazra hurczolták, és felbontották. Egyedül a' májából 3 hordótska zsír került ki. A' bőrét hat ember két óra alatt alig tudta valami 200 lépésnyire vinni, mellyet ki fognak tömni. Az öreg czethal-fogók, és tengeri emberek közül, kik megnézték, senki sem ismérte ezen állatot. Semmi gyomra, és semmi szíve nem volt. A' szájában hat sor apró éles fogak voltak, és a' toroka olly tág, hogy egy nagy embert könnyen elnyelhetett. A' bőre sárgás volt, és a' kést mint a' köszörű-kövön, úgy lehetett rajta megfenni.

A p r ó s á g o k.

D a c c á b a n, Alsó - Indiában, melly városban most is 300,000 ember lakik, és

melly hajdan egy Fejedelem' lakóhelye volt, a' Kelet-Indiai kereskedő társaság egy Elefánt-akolyt tart. A' szomszéd erdőkből esztendőnként 2—300 elefántot befognak, és megszelidítvén, azokat szolgálatra alkalmaztatják. Míg ezek Felső-Indiába érnek, hová őket hajtatni szokták az Angolok, az úton közben-közben több idei nyugvást kell nekik engedni, hogy lassanként az éjszaki éghez hozzá szokjanak.

A' gesztenye-evés akármi módon különösen használ a' mejbeli betegeknek. Azon vidékeken, hol a' gesztenye az embereknek fő eledelül szolgál, majd ismétlenek a' tüdő, és mejbeli betegségek.

Londonban most Mexikóról igen pompás nyomtatásu munka jelent meg Lord Kingsborough' költségén. Ez öt nagy folio kötetből áll, és egy nyomtatványnak az ára mintegy 500 font sterling (5000 for. ezüstben). — A' napokban egyet ezen munkából a' Londoni tudományos Akadémiának nyújtottak bé.

Minap Londonban a' St. James palotára dülő hasonló nevű útszát kővel új formára kirakni elkezdették, 's jövőendőben az egész város illy módon lesz kirakva. A' kövek t. i. hosszukás, egyforma nagyságu gránitból valók, mellyek olly nagy gonddal vannak kimetszve, hogy mészkeverékkel egybe raggatva, tökéletes sima területet formálnak.

Hauser Gáspár beteg. Ezen híressé lett ifju embert most homöopathiai módon gyógyítják. Majd meglátjuk, így szól egy külföldi Újság, vallyon lesz-e ennek sikere, mivel számot tartunk reá, hogy minden esetre jelentést tesznek róla. A' Homöopathia, és Allopathia még czivakodnak egymás közt; és amaz még nagyobb titkos sejtéségben vagon, mint emez; de mindezekelőtt azt kell bizonyosan tudni, hogy Hauser Gáspár valóban beteg-e?

Stokholmban Fagerberg nevű nyerges a' minap meghalván, testamentomában az ismerőseinek hagyott egyéb nagy summákon kívül, kegyes czélokra (ad pios usus) 150,000 banko tallért hagyott.

Némelly Újságok már előbb hirdették, hogy Guatemala városát, és környékét egy irtóztató földindulás egészen elpusztította; de az Angol Újságok ennek valóságán kételkednek.

A' Juliusi történetek Franciaországban azt okozták, hogy Augustus hónapban az idén fél annyi tudományos munkák sem jelentek meg, mint tavaly Augustusban. Inter arma silent leges et — litterae! Leginkább a' politikai dolgokat olvassák most az emberek.

Rejtett szó.

Két tagom díszellik szépen a' hazában;
Elsőm a' kit kínoz, kesereg magában.

Jegyzet: A' 35dik számbeli Mese:
Mag.

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.
1 8 3 0.

Hazai Művészség.

Már említettük volt, hogy Schmid János Úr, Pesten egy Ts. Kir. priv. Kőirási Intézetnek tulajdonosa (a' Mária Dorottya útszáb. Nro 11.) a' Magyar országi emlékezetes régi váraknak és omladékoknak rajzolatait kiadni szándékozik. Ő az elkezdett pályán ditséretesen halad, és most a' 2dik fogás jelent meg, mellyben hasonlóképpen 4 kép foglaltatik, valamint az elsőben; az első (Nro 5) Betkó vár Trentsín Vármegyében; a' második (Nro 6) ugyan az más oldalról; a' harmadik (Nro 7) Csejte vár Nyitra Vármegyében, — hol az aláirt Vgye' neve hibásan vagyon; a' negyedik (Nro 8) Hricsov vár Trentsín Vgyében. A' jó szándék, kivált ha az a' Hazának ditsőségére is válik, mindenkor pártfogást érdemel. A' külföldiek minden szarka-fészket, melly nálok találtatik ékes, és drága rézmetszésekben kiadnak, 's mindenütt elterjesztik; miért ne érdemelnének Magyar országnak tiszteletre méltó annyi sok régi várai, mellyek nagyobb részint már dűledék-

ben vannak, állandó fenmaradást, legalább a' papíroson? hiszen azokkal sok emlékezetes hazai történetek vannak egybekötve. — Egy-egy fogásnak (4 képpel) előfizetési ára 2 for. ezüstben.

Brazilia' ege, és természeti szépsége.

Dr. Ritter Berlinben, ki hosszabb ideig volt Braziliában, így ír: „Németországban közönségesen azt hiszik, hogy Braziliának tele legyen az essőzés' ideje; ez nem igaz; ezen ország sokkal nagyobb, hogy sem a' nyár, vagy tél mindenütt ugyan azon egy időben kezdődhetnék (mert ott csak ezen két év-szakaszt lehet felvenni). Rio-Janeiro, és Bahia között, hol St. Salvador des Campos fekszik, a' nyár Octoberben kezdődik; Oct. közepe táján egy kevéssé esni kezd, 's akkor mindjárt vetnek 's ültetnek. Ez tart mintegy Oct. 23-dikáig. Ekkor elkezdődik a' valóságos essőzés, és 6—8 napig szakadatlan esik; erre 4—8 napig ismét kipihen magát a' természet, azután pedig ismét felváltva sokat esik, a' mi mintegy Karátsonyig tart. Ez által a' föld egészen általázva elkészittetik a' következő nagy hévségnek kiállítására; mert minthogy Karátsontól fogva Februariusig rendszerént nem esik, felette nagy szokott lenni ez időben a' forróság. Karátsonra közönségesen megéri a' szőlő, két-féle dinya, ananász, füge, és több más gyümölcs; a' hűvés évszakaszban pedig a'

narants, édes és keserű czitrom 's a' t. A' szép, és tápláló banan is ekkor érik meg. Az Europai gyümöltsök közül tsak kevés alma vagyon, a' hegyeken baraczk is; ellenben vagyon Braziliában valóságos borsófa, hol tehát a' borsó fán terem. Ezen fa akkora szokott lenni, mint nálunk egy kis tseresnye-fa, és tele van letsüggő hüvelyekkel; ez valamivel fojtósabb a' miénknél; ilyen fát keveset tenyésztnek a' kertekben, 's azért drága. Februariusban a' babot, és török-búzát (kukuriczát) 's a' t. szedik. Ekkor esik valami keveset, melly által a' levegő meghűvesedik, és mivel ez Aprilisben is történik, mikor t. i. a' tél kezdődik, ekkor másodszor vetnek, 's ültetnek; azonban a' méz-nádat, és maniokgyökeret, mellyből az odavalók kenyeret sütnek, esztendőt által tsak egyszer szokták ültetni. Aprilisben kezdődik a' legszebb évszakasz; ezen hónaptól fogva September' végéig szakadatlan Europai Majus vagyon. Közönségesen három hónapig (több vagy kevesebb ideig) semmit sem esik; az ég mindég tiszta, világos kék, valamint általjában egész esztendőt által tsak 6 - 8 ködös nap szokott lenni. A' nap, hold, és tsillagok ottan egészen más fénnel tündöklenek, szikráznak, mint nálunk. A' nagy forróságot mindég enyhíti az éjszak-keleti hűves szellő, melly naponként reggeli 10 óraker elkezde lengeni. Mi külföldiekül ugy megszokjuk a' forróságot, hogy fázunk, ha a'

húves éjszakai szél az essőzéssel béáll. Tsak midőn égiháboru van a' levegőben, vagy a' szél megfordulván egészen letsendesedik, akkor vagyon rekkenő meleg; de ez Európában is megesik, és én itt nem tsak irtóztató kemény hideg telet, hanem olly rekkenő meleg napokat is értem, mint Braziliában. A' meleg, és hideg ottan (Braz.) nem váltja fel egymást olly hirtelen, mint itten; egy szóval Brazilia' ege, és természeti szépségei leírhatatlanok. A' levegő mindég olly tiszta, hogy ragadós nyavalyák soha sintsenek; és a' két évszakasról elmondhatom: hogy a' nyár forró és nedves, a' tél meleg és száraz, azért ott nints is soha hó; ott létem alatt tsak kétszer láttam egy kevés jégessőt. Fergetegek tsak a' hegyeknél szoktak lenni.

Pulo Niasz szigete.

Sir Raffles következő, majd hihetetlen leírást közöl Pulo Niasz szigetről (Szumatrával általellenben): „Itt valami 1500 angol □ mértföldnyi területen 230,000 lakos vagyon; és földe felette mivelt, úgy, hogy egy talpnyi föld sints haszonvehetetlen; e' mellett igen-igen termékeny, és ezen szigetekbelik minden kivétel nélkül a' legszebb nép mind azok között, mellyeket napkeleten láttam; nagyok, erősek, valóságos bajnokok, munkások, találmányosok, értelmesekek, 's így az általellenben fekvő Szumátra' partjainak lakosítól annyira különböznek,

mint az ég a' földtől. De a' mi engem' leginkább bámulásra gerjesztett, vala — a' többi napkeleti tartományokhoz képest — a' tsinosodásnak magas polcza, mellyre juttottak a' nélkül, hogy az egyéb világgal érdeklésben volnának. Semmi nyomra, semmi gyanításra nem akadhatni, mikor, mi módon, honnan népesedett meg ezen sziget? ők azt mesélik: hogy egy férjfi, és egy asszony eleinte az égből jöttek, 's ezektől szármoznak ők mindnyájan. Nyelvök, szokásaik, karaktereik, intézeteik egy általjában minden eddig ismértéktől különböznek. A' Hinduismus soha sem juthatott bé ezen sziget' partjaira; és noha néhány de keyés Mahomedánus kereskedők a' parti zátonokon laknak, de hitvallások soha sem terjedhetett tovább. A' szigetbeliek szép, alkalmas házakban laknak, mellyeknek belseje felette tsinos, tiszta, sőt ékesen fel van készítve. Az útszák egyenesek; kővel kirakva, fa-sorokkal béültetve, és kő-garaditsok vezetnek külömbféle dombok' tetejére, mellyeken közönségesen falujik fekszenek, a' gondolható legszebb, legtermékenyebb mindenféle fák' zöldje között. A' halmok' oldalain, és völgyekben szakadatlanul egymást érik a' gazdag termésű mivelt földek; és az egész szigeten egyetlen egy erdei fa sints többé, mind ezek helyt adtak a' föld-mivelésnek, és kézi iparkodásnak. Minden falunak vagyon kőferdője, és minden nemzetségnek egy kü-

lön, a' mi a' Rómaiak' fényűzésére emlé-
keztet. Az idevalók felette sok aranyból
való, és egyéb ékességeket hordnak mago-
kon". — Fájdalom! ezen szerentsés sziget-
belieket az Európaiak még most is folyvást
elhurczolják rabszolgáknak,

Selyem - tenyésztés.

Olasz ország hazája a' selyem-tenyész-
tésnek a' mi Európánkban, és innét más
országokba, kivált Francia országba esz-
tendőnként több milliom árú selymet visz-
nek ki részint nyersen, részint feldolgozva.
Valóban a' selyem-tenyésztés felette nagy
hasznót hajtó ága a' gazdálkodásnak. A' mit
általlátván az éles eszű József Császár, alsó
Magyar országon több helyekre béhozta
vala, és szép sikerrel, a' selyem-tenyész-
tést. De halála után majd mindenütt abba
hagyatott, az eperfás kertek elpusztultak,
kivéven Tolna Vármegyét, hol (lásd Tud.
Gy. 1830. VII. K.) megtsökkenése után ismét
kezd éledni ezen gazdaság. És miért ne lehetne
a' mi kellemetes, szelíd egű országunk szinte
úgy hazája a' selyem-tenyésztésnek, mint
Olasz ország? és a' melly portékáért most
ezereket kiadunk, miért ne kívánnánk tse-
kély fáradságunk után ugyan azért több
milliomokat a' külföldiektől bévenni? De
a' mit apjától nem tanul, ahoz nehezen
fog a' Magyar. Utmutató kell tehát, esz-
közök kellene a' selyem-tenyésztésre, és
szembe-ötlő meggyőződés a' belőle kikerülő

valóságos haszonról. Igen de a' tudatlan nép ezt nehezen hiszi el; módja sints, akaratja sints a' hozzá kezdéshez. Ezen tekintetből a' Ns. Vármegyéknek, Városoknak, Községeknek, vagy tehetősebb földes Uraságoknak kellene a' hasznos keresményt elkezdni, 's alapos útmutatásnál fogva üzni. — Vagyon Pesten egy hazánkfia, kiről Újságunk mellett már volt szó, Szalay Ferencz neve, egy igen pallérozott, értelmes, tanult fiatal ember, ki Olasz országban több esztendeig lakván, a' selyem-tenyészést nem csak practice, hanem tudományos értelemben is gyökeresen érti, annak minden ágaiban, titkaiban, és megkivántató eszközeinek készítése módjában nem csak tökéletesen jártas, hanem e' részben még az Olaszoknak némelly hibájit is megjobbitja. Mind ezen alapos ismeretek', és tapasztalások' megszerzésére nagy költségeket tett, a' minthogy néki meg is vannak a' megkivántató készüléteknek és eszközöknek kis másai (modelláji). Már az ilyen szép készületű, 's alapos tudományu ember nagy segítségül lehetne az útmutatásban, és könnyű oktatásban, mellynek titkaiba igen rövid idő alatt akárkit beavathatna. Sz. K. Pest városa részéről már egy arra nevezett értelmes Biztosság által megvizsgáltatott, és készüléte, 's ahoz való tudománya igen kielégítőnek találtatott.

A p r ó s á g.

A' Muzulmánok sokat tartnak a' pe-
tsét-nyomó gyűrűkre, mellyekben vala-
melly drága-kő vagyon. Azért vannak ezek
kivált nagy betsben nálok, mivel orvosi
erőt hisznek bennök lenni. A' rubin p. o.
szív-erősítő, azonkívül a' pestis és menykő
útés ellen oltalmaz; a' smaragd a' kigyó-
marás ellen való; a' gyémánt meggyógyítja
a' kolikát, 's a' t.

Rejtett szó.

Öt betűm betegnek használ,
Ki nem az, még is óhajt;
Első ebből ha hátra áll,
Végem okozhat nagy bajt;
Fejem nélkül szerezhetek
Hasznot, gyönyörűséget;
Szív elvesztve fedezhetek
Likat és ürességet.
Bennem találhatsz erőre
Köz bátorság ügyelőre;
Olly eszközre, mellyel mérhatsz;
Két szélsőm nélkül nem élhatsz.

N. A.

Jegyzet: A' 36dik számbeli Rejtett
szó: Búza.

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.
1 8 3 0.

---

*Honoribus Magnifici ac Clarissimi Domini
Domini Ludovici de Schedius,
dum is a Sua Sacratissima Majestate
in S. C. et R. A. M. Consiliarium cle-
menter denominaretur.*

Mopsus, Lycidas.

MO. Najadum capiti pulcherrimaserta MENALCAE.
Imposuit merito, quem MAGNIFICUMque vocavit,
In nostris animis pompa ut majore triumphet;
Gaudet enim virtus pretium sibi iungere testem.
Illi dulce sonat Meliboeus, iam dat Amynthas
Cantando nuper meruit quam carmine buxum.
Pastorum laeti plausus, mistaeque choraeis
Auditae per rura lyrae; simul adstrepit illis
Silva tremens, rupes resonans et concavus amnis.
Parent Numinibus montes, ut legibus Urbes!
Non imitabimur hos? — curabit Tytirus haedos.

LY. Desine plura senex! vestis nova tonsaque barba
Hacce die mihi sit, quae longo longior anno est.
Munditiae vacui vultus incultaque vestis
Festivos minuant plausus? Non frugibus imbres,
Non sic virginibus flores, non litora fessis
Nautis, ut gratus mihi noster crede MENALCAS.

MO. Cujus ego in viridi nuper iam cortice fagi
Nomen caelavi. *LY.* Saxosas ordine lustres
Tu licet has valles, altos percurrito montes,
Pascua qui praebent; pecoris praestantior illo
Quis custos? Animus constans, mens limpida, molle
Cor, prece quod flectit tamen Irus. Veraque casto

Pectore Religio : sunt ornamenta **MENALCAE**.
 Morborum quoque ni causas et signa **MENALCAS**
 Monstrasset, pecorum cuncta dum ex parte vagantur
 Tartareae partēs rupto ex Acheronte profectae,
 Spemque gregemque simul cunctamque ab origine
 gentem

Delessent nobis *MO*. Tantarum gratia rerum
 Stabit apud memores. Sic est; nam sedulus ex quo
 Vulgando erudiit nos per praecepta **MENALCAS** :
 Saltibus in vacuis ubi fons? et pura secundum
 Flumina muscus ubi? et viridissima gramine ripa;
 Aut ubi speluncae, quaeis saxea procubet umbra?
 Herba nocet quando pecori, vel prosit eadem?
 Quae veniente die pecoris sit cura gerenda?
 Litora dum alcyonem resonant et acantida dum?
 Quid dum bruma venit, spirant dum frigora cauri?
 Nocte super media quid dum insidiatus ovili
 Aut lupus aut fures? oculus ne fascinet agnos?
 Fulgida pellis ovis, soboles hinc, copia lactis
 Hinc, gravis aere mihi pariter quoque dextra redibat,
 Pesianae pinguis fieret dum caseus urbi.

LY. Optime ductorum **TU** fortunate **MENALCA** !
 I decus, i silvae collatis utere sceptris!

Pastores vincis, quantum nutantia celso
 Vertice silvestres superant querceta myricas.

MO. Mille Tibi Aoniae linguas dent mille sorores
 Ora licet, totidemque ruat per pectora Phoebus,
 Phoebeus **ILLE** Tuis tantum praeclarior ausis.

Quantum lux tenebris, manifestaue praelia furtis.

LY. Singula vera quidem dicis Lycida fatendum;
 Ipsa tamen virtus atris submersa tenebris,
 Est lyra non resonans, est, qui non tenditur arcus. —

Vir caper ipse gregis pingui bene pastus iu herba
 Est mihi, quem teneri doni instar habeto **MENALCA**.

MO. De grege non ausim quicquam donare **ME**
NALCA,

Est mihi silvestris sed fistula, quam **TIBI** dono.

Joannes Majorszky,

in Reg. Archi-Gymn. Budensi provisorius.

Professor. AA. LL. et Ph. Dr.

Lafayette Generalis.

(Folytatás, a' 35. számhoz.)

Az alatt mindég inkább közelítettek a' a' revolútióhoz. A' fővárosban éhség támadt, inkább a' békételenség miatt, mint az ele-ség' fogyatkozása miatt. A' külső városok lakosai felfegyverkeztek, és Versalia felé nyomultak. A' nemzeti gárda hangos kiál-tással kívánta, hogy a' nép után eresszék. Minekutanna Lafayette Úr több óráig ellent-állott, végre ő maga vezette ki, az illető Tisztségtől erre parantsolatot nyervén. Ver-sáliába érvén, azt kívánta, hogy a' kastély' belső kapujinak őrzését neki engedjék-ál-tal, hogy annak bátorságos voltaért kezes-kedhessék. De éjjel egy kevéssé-isméretes bójáráson a' nép bényomult a' kastélyba, és oda lett volna a' Királyné, hatsak a' Ge-neralis hirtelen maga feltalálása által a' zúgó sokaságot meg nem tudta volna kérlelni. — A' szövetekezéskor Jul. 14ikén minden nem-zeti gárdák' vezérlése reá bízott. Körül-vétetvén a' mindenféle fegyveres emberek' hódolásától, akkor Lafayette majd tsak ura volt az országnak.

A' következett esztendőben Junius hó-napban a' Király ki akara szökni Francia országból. Az első felzúdulásban, mellyet ezen ujság okozott, Lafayette azzal vádol-tatott, hogy ezen elillantást segítette; de azon rendelések, mellyeket ő a' Király' el-fogatására tett Varennes-ban, tsak hamar felmentették őtet ezen gyanú alól.

Lafayette Úr mind ezen környűlállások-ban esküvéséhez változatlanul hív maradt,

midőn egyforma állhatatossággal védelmezte a' Nép' igazait, és azokat, mellyeket a' Constitutio engedett a' Királynak. Akkor, valamint egész életében, ellentállott a' felekezetek' leghevesebb kitsapásainak, egyedül tsak a' Törvényt tartván szemei előtt. Kéntelen volt tehát egyszer'smind a' Royalisták', és Jakobinusok' gyűlölségének ellentállani.

Midőn 1792ben az Austria ellen rendelt hadak' egyik vezérévé neveztetett a' három Generális közül, távolléte alatt a' fővárosban leghevesebb vádolásoknak tárgyává tettek a' nemzeti gyűlésnek feltsigázott gondolkozásu tagjai. A' czimborálások', és rendtelenség' lelke tsak hamar megszállotta a' katonákat is; és Lafayette Úr megértvén, hogy fejére halált koholnak, elhagyá Francia országot L a m e t h Sándorral, 's több más Generálisokkal. Minekutánna őt esztendeig fogolyképpen Austriában volt, Brümairé (October) 18ikán visszatért Francia országba.

N a p o l e o n hijában iparkodott őtet a' maga részére venni, midőn őtet Senatorsággal, és temérdek sok jövedelmekkel megkínálta. A' szabadság' régi barátja semmit sem akart egy olly embertől elfogadni, kit ő méltán legveszedelmesebb ellenségének tartott. Magát meghúzva élt tehát L a g r a n g e nevű jószágán, hol egyedül a' földmiveléssel foglalatoskodott.

A' B o u r b o n o k' visszatérése 1814ben semmi változást sem okozott az ő életmódjában. Azon Ministerek' nevei, kikre XVIII. La-

jos a' Charta' végrehajtását bízta, 's azon személyek' vélekedései, kik a' Királyt környékezték, éppen nem voltak egy illy tapasztalt polgárnak inye szerént.

Napoleon visszatére Elba szigetéről, minden igyekezettel ismét azon volt, hogy Lafayettet magához húzza. Mind hijában. Az alatt az Europai Hatalmasságok öszveszövetkeztek Franciaország ellen. A' Képviselők' Háza egybehivatott. A' Generálist is (Lafayettet) polgár-táisainak közönséges kívánsága oda szóllítá. Ott ült tehát a' gyűlés-házban, de nem szollott azon pillantatig, míg az ellenség Franciaország' belső részeibe bé nem nyomult. Külömbféle javallatokat tett ekkor az ország' függetlenségének megtartására. Mind hijában. A' külföldiek másod ízben elfoglalák Párist, és a' Bourbonok másod ízben térének-vissza.

Lafayette ismét Langrange jószágába vonult, hol újonnan a' földmivelésre adta magát, míg a' közönség által országos Követnek nem választatott. Itten egész életének characteréhez képest mérséklett, de egyszer'smind kemény oppositiót mutatott. Hatalmas, és tisztí társaira béható szava nagy aggodalmat szerzett a' Ministereknek. Az alatt ezt az Amerikai Nemzet' védelmezőjét 38 esztendei távolléte után, az egész nép, mellynek felszabadításában segítségül volt, meghívta azon vidékeknek látogatására, mellyek nagy tetteinek hajdan tanúji valának. Itt felette nagy lelkesedéssel fogadták; és mostani munkássága a' revolutioi törté-

netek által egész Franczia országban eléggé isméretes. (Egy Franczia Journalból.)

Ditséretes példa a' követésre.

Nem lehet megemlítés nélkül elfojtani azon örömet, melyet akkoron érezünk, midőn a' szép Tudományokat, nevezetesen pedig a' Magyar Literatúrát, akárminemű helyes módok által előmozdítatni tapasztaljuk. — Ugyan is, nálunk alig vagyon közönségesebb panasz annál: hogy mostani időben igen kevés könyvek kelnek el, melly miatt az Irókban minden iparkodás eltsügged, és az ösztön elalszik, minthogy fáradságokon feljúl, a' vevők kevés volta miatt kárt is kénytelenítettnek szenvedni; — úgy vagyon; de kiki tudhatja ezen szomorú környülállásnak mostani időben igen közönséges okát is, melly a' könyveknek olly szerfelett való drágaságában áll, hogy azokat a' kevesebb tehetséggel bírók magoknak meg sem is szerezhetik; ahajtani lehet tehát, hogy a' tehetősebbek közül vagy számos vevők és előfizetők mérsékelnék a' könyvek' nagy árát, vagy ha egyenként nem, legalább a' teher könnyítése miatt többen társaságokba állván magoknak a' jobb és szebb könyveket megvennék, 's így az Irók fáradságait jutalmaznák, önnön hasznokat pedig, melly a' könyvek olvasásából származik, előmozdítanák. Ezen utolsó módra ditséretes példát nyujtott a' Nagy Méltóságú Magyar Királyi Hely-tartó Tanács Contributionalis Számvevő Hivatala, hol többen, részszerént a' Tudományok' elősegítése, részszerint magok tökéletesítése' ösztönétől

indíttatván egy Társaságba állottak, 's egy közös pénztárt alapítottak meg, mellybe kiki az Egyesület tagjai közül időről időre kivetendő mérsékelt summát befizetni tartozik; ebből, mind a' folyó Irásokat tartván, mind pedig a' jobb könyveket megvévén, egy Könyv-tárt fel-állítani szándékoznak, olly szorosán megtartandó egyes akarattal elválalt Törvények alatt, mellyek ezen Könyv-tárnak gyarapodást és állandóságot, a' tagoknak pedig szép hasznót, és ditséretet ígérnek.

X. Károly Edinburgban.

Az Edinburgi Ujság ezeket jegyzi meg X. Károlynak, és a' Bordeauxi Herczegnek megérkezéséről: X. Károly Oct. 20ikán délután 3 $\frac{1}{2}$ órakor érkezett meg egy gőzhajón a' Bordeauxi Hggel Pole-ból; és Leith-től mintegy félmérföldnyire szállott-ki a' szárazra. Kiszállása tsendesesen ment végbe; és mivel érkezése váratlan történt, kevés néző volt. Tisztelettel fogadták, kalapot is emeltek (süveget vettek) neki, és ő barátságosan köszönt vissza. Midőn X. Károly a' töltés hosszában kotsijához menne, illy történet esett: Egy öreg halász asszony az emberek közt általronta, és éppen midőn a' Király fel akara lépni a' kotsira, megragadá a' kezét, jó keményen megrázá, 's így szólla: „Oh! mint örülök, Sire, hogy ismét betsületes emberek között láthatom.“ A' Király ezen parasztos, de jó szivű köszöntést barátságosan fogadá, és kérdé az asszony nevét. „Az én nevem Ramsay Jenny, Sire, és harmincz esztendő előtt sok jó ízű halat ad-

tam-el Felségednek, és sok jó sillinget kap-
tam érte.“ A' fő utazók 4½ óra tájban ér-
tek a' Holyrood palotához (Edinburgba). A'
Király a' Bordeauxi Hg.gel, 's még más
két Urral ült egy kotsiban. Szobájában több
Urak várták, kiknek kezeit megszorongatta.
Igen jó színben volt, és jó kedvűnek látszott.
Megérkezésekor a' palotánál őrt álló kato-
naság fegyverbe ki nem állott, és nem tett
neki katonai tiszteletet. — A' Caledonian
Mercury még illy anekdotát beszél: „Va-
laki kérdé egy matróztól: nem volna-e a'
hajdani Franczia Király a' hajón? a' matróz
így felelt: „Nem dolgom nekem a' titkokkal
bajlódnom; az igaz, hogy egy öreg Úr vagyok
a' hajón, ki magát Királynak nevezi.“ —
Még egy más: Midőn a' Király D a m a s Her-
czeggel együtt a' szárazra kiszállana, némel-
lyek a' Herczeget gondolták a' Királynak len-
ni, 's reá mutattak. Egy másik, a' ki ismér-
te, megigazítá a' tévelyedést, és X. Károlyra
mutata, mondván: „Ez a' Király!“ erre a'
Fejedelem megfordúla, és mondá: „Igenis;
és én igen meg vagyok elégedve elfogadtatá-
sommal.“ — Némellyek annyira is mentek,
hogy neki valami örömet szerezzenek, fejer
kokárdát tűztek bal mejjökre. — Berry Her-
czegné Londonban most egy palotára alkudo-
zik, hogy fijával a' Bordeauxi Herczeggel té-
len által ott lakhassék.

M e s e.

Nem árvíz ez, még is kiönt,
És nagy károkat okoz;
Tűz nélkül is hamar felforr,
Sokakra halált is hoz.

Jegyzet: a' 37dik szambéli Rejtett szó: Ferdő.

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.
1 8 3 0.

Grönlandia' keleti partjai.

Graah Kapitány' útjáról a' következő tudósítást hirdette ki azon Biztosság, melly Grönlandia' keleti partjainak megvizsgálására van kirendelve: „Már századok óta nemzeti ohajtás volt Dániában, Grönlandia' keleti partjait megismérni, és kitanulni, vallyon van-e még valami nyoma ott a' hajdani Izlandiai gyarmatnak. Tettek is próbát e' végre II. Fridrik, IV. Krisztián, III. Fridrik, V. Fridrik, és VI. Krisztián Királyok' idejében, de hasztalan. Az újabb időkben azon előmenetelek, mellyeket az Angol, és Orosz hajózók az éjszak-sarki földek' felfedezésében tettek, és azon cél-arányos eszközök, mellyeket a' mostani idő a' régihez képest a' természet' akadályainak meggyőzésére tud szerezni, arra a' gondolatra vitték az embert, hogy talán az most lehetséges, a' minek elérése ez előtt $2\frac{3}{8}$ századdal lehetetlennek látszott. Ennél fogva Ő Felsége 1827. Sept. 24. egy Biztosságot rendelt, melly ezen szándék' végrehajtásáról gondolkodnék. Ehezképest 1828ban ta-

vasszal Graah Kapitány, és Vahl természetvizsgáló elküldettek Grönlandiába négy hajóskával; eljutván ide, Mathiesen gyarmati Tiszt Urral, mint nyelvtudóval, magokat egyesítették, 's minden szükséges dolgokat az expedícióra felkészítettek. Nennortalikban telelvén, innét 1829. Mart. 20-dikán útra indultak; de minekutánna Punsortoknál a' nagy jég-zajlás az expedíciót feltartóztatná, úgy hogy ha tovább is együtt maradnának, az eleségben fogyatkozást kellene szenvedniök, köztanátsból hárma a' hajóknak vissza tért az éjsz. szél. $61^{\circ} 46' 40''$ alól. Maga Graah Kapitány folytatta az útat egy Ernenek nevű keleti Grönlandiából való emberrel, egy más Grönlandussal, és két asszonnyal, kik eveztek. Így jutott el egy szigethez az éjsz. szél. $65^{\circ} 18'$, és a' nyug. hossz. $38^{\circ} 28'$ alatt (Greenichtől számlálva), hol a' Dániai zászlót felütötte; itt a' nagy jég-hegyek miatt sokáig késett, és a' közelgető tél miatt kéntelen volt vissza fordulni Rugarbikba telelni, hova Oct. 1ső napján megérkezett. Innét küldött tudósítást haza 1830. Apr. 30-dikán, mellyben jelenti, hogy Apr. 3dikán újra megindúl hasonló útra éjszak felé, olly reménységgel, hogy legalább az éjsz. szél. 66 grádusát eléri, minekelötte a' gyarmatokba visszatérne, honnét t. i. kiindult, és hová, a' mint reménylhetni, eddig meg is érkezett. Ez útjában Graah Úr Grönlandiának keleti partján semmi omladékra, és

a' hajdani miveltségnek semmi nyomára sem akadt; és az általa lerajzolt partoknak formája nem is hasonlít azon leíráshoz, melly az Osterbygdeni Grönlandiai régi Püspökségről fenvagyon. Innét Graah azt gyanítja, hogy ama régi gyarmat nem keletre a' Farvelli foktól, hanem a' Julianehaabi kerületben feküdt. Az emberek, kik e' partokon laknak, inkább különböznek az Eszkimóktól, mint a' Julianehaabiak; fejök' formája, és testök kartsu alkotása közelit az éjszaki Europaiakéhoz; bőrök' színe világosabb, találtak fekete hajúak is. A' férjfiak többnyire meghagyják szakállukat, és bajuszokat nőni; az asszonyok bélyegezett testűek (tätovirozottak), némelly férjfiak is. Valami 100 mértföldnyi hosszúságon Graah Kapitány a' népeiséget csak 5 – 6 százra teszi, kik a' kietlen országnak kevés lakható földhalmain bajosan élnek vadászatból, és halászatból. De a' mellett jámbor nép ez, a' vétkekkel ismételten, nagyon szemérmes erköltsű, békeszerető, szolgálatra kész, szavához hív, és ígéréteinek teljesítésében pontos, a' mit Graah Úr eránt minden alkalmatossággal megbizonyítottak."

Javallat.

Ismételten kéztől a' következő hasznos észrevételt kaptuk: „Azon szomorú hírek, mellyek Orosz országból jönnek, több figyelmet látszanak érdemlenni, sem mint

talán az, mellyel iránta eddig viseltettünk. Még minap tsak Asiába dühösködött a' napkeleti veszedelmes Cholera, 's ime már Moskvába is eljutott, hullanak Európában is számosabb áldozati. Szép az Orosz kormánynak ezen nyavalyára nézve közönséggé tett hirdetménye, de ha volnának is Parisetjeink, vallyon nem későn jönének-e a' most élőkre nézve vizsgálódásaiknak felfedezései, minthogy ez a' nyavalya olly nagy hirtelenséggel terjed? eddig jó formán elfogadtatott az Orosz Orvosok által, hogy ez a' nyavalya leginkább a' levegő által terjed, 's a' Cordonok, Quarartének nem elégségesek ennek tökéletes gátat vetni. E' szerint a' Miasmának előlésére más megelőző módokról is gondoskodni nem ártana, 's én arra a' gondolatra jöttem, hogy azon országokra nézve, mellyeket még meg nem lepett, tehát legfoganatosabb a' tűz lehetne. Ennek a' tűznek a' határokon nagy lánggal közel egymáshoz alacsonyabb, magasabb helyeken egyaránt folyvást kellene mind addig égnie, miglen a' hátamegett tapasztaltatott Miasmának dühössége meg nem szűnend, és így az egy második Cordon lenne, melly a' közönséges Cordonnak télen segedelmére is szolgálna, mert melegségénél könnyebben megfelellhetne kötelességének. Igaz ugyan, hogy a' meleg el nem öli a' Miasmát, de, ha bizonyos az, hogy a' tűz tisztítja a' levegőt, reményleni lehet, hogy az előadatott mód szerint

égésben tartandó tüzek, megtisztítván elegendő magasságra azt a levegőt, mellyet az emberek beszívnak, ha mellette a községes Cordon sem ereszt bé azon tájokról senkit, mellyekben a Cholera dühösködik, megőrizik a Cholera közelében lévő vidékkel az egész Országot is ezen pusztító nyavalyától. Meglehet, hogy tsalatkozom véleményemben, de hányszor már nem tsalatkoztak a leghiresebb Orvosok is övéikben, 's egy vén-asszony meggyógyított olly betegségeket, mellyekből minden Orvosok kifáradtak? Nem árt tehát az együgyűségnek szava is; legalább, ha nem használhat másképpen, gerjeszthet jobb gondolatokat, 's adhat alkalmat ollyas valaminek felfedezésére, a' mi hasznára szolgálhat az emberi nemzetnek."

Római régiségek.

Az idén Sept. hónap közepe táján felső Austriában Schweinzegg faluban Traunkerületben, midőn egy parlagot felszántának, egy olvashatatlan írásu réz-pénzt találtak, és 12 darab ezüst-pénzt Marcus Aureliustól, mellyek közül egyiken áll: MATIDIA. Továbbá találtak több kékes, igen vastag tserép-edényeket; ezek, és az emlék-pénzek hihetőleg valami Római polgárnak temetőjére mutatnak. Ezen találmány annál emlékezetesebb, mivel eddig elé ezen vad hegyes vidéken nem is gyantottak lenni valami Római maradványt. A'

Plébánus Fűrlinger Iános Mihály' birtokában vannak ezen talált portékák. Ezen Plébánus volt első feltalálója és felvetője a' a' Telturiumnak egy szüntelen mozgó órával.

A' Cholera.

Ezen rettenetes nyavalyának következők a' symptomái : szédülés , nyomás és égés a' szív alatt, 's a' gyomor tájékán, aggodalom , szorongattatás , elolthatatlan szomjúság , hányás , has-tsikarás , irtóztató gyomor-görtsök , nagy főfájás , minden erőnek hirtelen való elvesztése , mind a' két uton elfolyó véres-víz ; lábnak , kéznek , 's az egész test felső színének meghidegülése ; lassu , és majd észrevehetetlen érverés. — Ha a' nyavalya észrevétetvén , tüstént orvosi segedelem járul hozzá , igen rövid idő alatt is meggyógyul a' beteg. A' testes embereknél érvágás , és a' gyomor táján nádaly rendeltetik , és minden betegnek chlor-mésszel elegyített orvosság adatik.

Midőn a' Cholera morbus Európában annyira reá ijesztett az emberekre , és az Orosz országlószék az Orvosokat felszólítja a' Cholera' kétséges természetének kitanulására , az alatt Indiában folytatja pusztításait. Bombayból érkezett levelek szerén ezen esztendő' kezdetén Puna-ban , és Dsalna-ban ütött ki , 's a' katona-seregek közül sokat megölt. Hasonlóképpen heves vetekeések folynak az Ángol Orvosok közt ezen nyavalyának el-vagy nem ragadósságá-

161. Tavaly Aug. 1ső napján a' Kalkuttai Orvos-Társaság ülésében Spilsburg Úr kikelt Dr. Kennedy ellen (ki Bombayból való), 's azt állította, hogy Indiának azon részében közönségesen hiszik az el nem ragadást. Bizonyításul azt a' környülállást hozá elő, hogy midőn 1817ben a' nagy ármádában az Indus vize' partjain uralkodnék a' Cholera, 5—6000 ember elszakadt a' nélkül, hogy magával elvitte volna a' dögleletességet; azon kívül a' tábor közösülésben volt Caunpurral, 's ezen helyre még sem jutott el 1818. Aprilis előtt. 1826ikban Revah-ban ütött ki a' Cholera, de majd soha sem ment által Nerbuddán, még ott sem, hol ezen folyó igen keskeny, valamint Gurrah-nál. Ugyan egy időben külömbféle helyeken kiütött, mellyek semmi öszveköttetésben nem voltak egymással, valamint Behar, és Dacca tartományokban. Spilsburg Úr némelly különös symptomákat vett észre orvoslásában, mellyeket a' china-héjjal való élés szült, u. m. főfájást, szédülést, és világosságtól való irtózást. Ha olly okok járultak a' nyavalyához, mellyekből az vette eredetét, hathatósága az által nem nevedett, hanem mindég bizonyos rendszerént ment a' folyamatja, mellynél fogva felső léptsőjére hágott, meg ért, fogyni kezdett, és kialudt.

A p r ó s á g o k.

Amaz igen szelid elefánt, Misz Djek, melly nem rég Franczia országból London-

ba vitetett, 's ott a' theatromon is játszott, a' uinap egyik gondviselőjét annyira megsértegette orrával, hogy az meg is halt. De bírói nyomozásból azután kisélt, hogy ezen ember két esztendő előtt egy vasvillával az elefánt orrát megszurta, a' mit ezen szelid állat mind addig eltürt, de el nem felejtett. A' birtokos 5 silling birságra íteltetett.

Boussingault Ur, a' Kolumbiai Genie sereg' Főtiszte, és Goudot Ur, természet-vizsgáló, felhágta az Andes hegyekre Quindionál egész a' hó-lineáig. Vizsgálódásaikból megtetszik, hogy Pic-Toulona bércz nagy forrásban lévő vulkán legyen.

Bowditch Ur szerint az Ashantik' Királya (Afrikában) a' törvény szerint tartozik 3333 feleséget venni, mivel ezen titkos számtól függ, véleményök szerint, az ország' boldogsága.

Rejtett szó.

Egy tag, mellynek lehet legtöbb hasznát venni,
 Ha tsinos szép házat akarsz építeni;
 Vedd fejét, 's a' kinek ez nintsen meg, az már
 Lesz az okosoktól elválasztott számár;
 Ha pedig az egészt megfordítva veszed,
 És a' hosszut benne ha röviddé teszed,
 Olly kis tagotskád ez, melly nélkül az ember
 Hiáni, vagy próbálni, és megtenni nem mer.

P.

Jegyzet: A' 38dik számbeli Mese:
 Epe.

N° 40.

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.
1 8 3 0.

---

*A' Pápai Ref. Collégiumbeli Tanuló Ifjuság, e' következő verseket énekelte Harmoniával, midőn Felsőges V. Ferdinánd Királyunk koronáztatása Inne-
pét ülte a' Pápai Reformáta Egyház.*

Isten! tartsd meg Ferencz Királyt,
'S Ferdinándot életben
Éltesd soká e' két Királyt
Ditsóságok' fényében.

Nőjjön mindegyiknek nyomán
A' Fejekre borostyán.

Isten! tartsd meg Ferencz Királyt,
'S Ferdinándot életben.

Tartsd meg, Isten! mind a' kettőt
Ferenczet, 's Ferdinándot.

Áld meg e' két koronás Főt,
És vélök az Országot.

Két Fő, mint a' czimer - Sason —
Tsak egységre mutasson.

Áld meg tehát mind a' kettőt,
Ferenczet, 's Ferdinándot.

Mind egyiknek tanátslóját
 Igaz lélek vezesse.
 Békesség szerző zászlóját
 Győzelem kövesse.
 'S óltalmazván Törvényünket.
 Nemzetünket, Nyelvünket.
 A' Királyi Familiát
 A' jó Isten éltesse!

Isten, Mindeneknek Ura!
 Kérjük Szent Felségedet,
 Áld meg Érdem - Koszorúra
 Méltó két Felkentedet
 Ferencz, Országunknak Atya,
 Ferdinánd az ő Magzatja.
 Az Attyára a' Fiúra
 Áraszd-ki kegyelmedet.

Franzia ország' utóbbi történeteinek rövid rajzolatja.

Ezen cím alatt: „Histoire de France“ a' Fr. Gazette lelkes rajzolatot ad Oct. 31kén az utolsó negyven esztendőről, mellynek historiai igaz volta ellen nem sok kifogás lehet: — „Negyven esztendő alatt a' Francziák tiz constitutiót próbáltak meg, míg arra juthattak, melly őket most boldoggá teszi. Milly termékenység a' törvényhozás' világában; de egyszer'smind milly állhatatlanság az indulatokban! Mert egyetlen egy sem vólt ezen constitutiók között, mellyet nem imádtak, 's későbben meg nem utáltak volna.

„1789-ben uralkodtak a' régi Francia törvények; nem volt olly törvényhozó Kamara, melly az esztendei országos költségeket voksolás által megrendelte volna; de volt egy olly Parlament, melly az adók kiírását megtagadta. A' Király egy volt azon Tyrannusok közül, a' millyenek Európában most is vannak, kik semmi áldozatot nem sajnálnak, ha az jobbágyaik' boldogságáért történik; 400 milliom elegendő volt a' Státus költségekre; az országos adósság a' mostanihoz képest tsekély volt. A' dolgoknak ezen állapotját a' Francziák nem tűrhették; hanem a' revolutiónak sík tengerére ereszkedtek. Ezen első útjokban nem láttak szükségét az ügyes révészekben; még a' nagy érdemű férjfiak is megsalták magokat, és megsalták a' nemzetet; képzelt tájokon hajóztak; a' hajózás hosszas volt, és szélvész; végre azt gondolták, hogy a' révet szerentsésen elérték.

„1791-ben XVI Lajos egy constitutiót ada; ez ollyan forma volt, mint a' mellyet XVIII Lajos huszonhárom esztendővel későbbben adott. Tehát Francia ország még akkor élhetett volna azon szerentsével, és békességgel, mellyben 1815-től fogva 1830-ig részesült. De a' nép már megkóstolta volt a' revolutiós mozgások' édességét; a' Felső hatalomra (souverainitát) jött kedve.

„1793ban Francia ország respublika lett. Meggyilkolák a' Királyt, mert nem volt reá szükség; meggyilkolák a' Nemes-

séget, hogy egyenlőséget állítsanak; meggyilkolák a' gazdagokat, mint gyanusokat, és a' Papokat, mint a' nép' rontójit; és a' Francia ifjuságnak nagy részét a' mészárszékre vivék, hogy az idegen országokat is Respublikákká tegyék. Minekutána mind ezt végbevitték, úgy találák—hogy a' Respublika meg nem állhat, ismét vissza helyezteték tehát az Istent; öt Királyt tételnek egynek helyébe, két Kamarát egy helyébe; a' rangbeli különbséget igyekezének visszaállítani, a' gazdagokat tisztességre emelni törekedének.

„1796-ban a' Luxemburgi palotát kitisztíták; öt Jakobinust felruháznak Direktoroknak, és törvényhozókat százanként választának. Ez a' revolútiós Saturnaliáknak időszakasza volt; kiki kesztyűt húzott, hogy vérrel fetskendezett kezeit eltakarhassa; egy új nyelvvel ékesgették magokat, annak eltitkolására, hogy már nem tudtak Francziául; Liferánsok foglalák-el a' régi palotákat; a' betsületes emberek szusszanni sem mertek, és a' nép tánczolt. De az öröm nem sokáig tartott; felekezetek támadtak; a' természet vissza-kivánta a' maga igazait. Az öt Király egymással egybeveszett; a' győzedelmesek két tiszti társokat, számos Journalistákat, és egy hajót Deputatusokkal megrakva a' Sinamari pusztákra küldének. Erre egy ember előállá rejtekéből, kinek ezen rendtelenségek nem valának kedve ellen. Hogy a' békeséget helyre állítsa, eltsábítá a' ka-

tonákat, kiűzé a' Direktorokat, és a' törvényhozókat a' templomból, és a' hajlékát a' Királyok' palotájába tevé.

„1799-ben Franczia országból új Rómát tsinálának, Polgármestereket tevének, Faseseket, bárdot készitének, és egy Generalist, egy Papot, 's egy ügyészt tógával felruházának. A' nép azt véle, hogy eljuttott boldogságára egy olly országlás-forma alatt, mellyet az énekes játékszinben annyiszor tsudálva látott. De mégis új Regensei közül az egyikben polgármesteri ruhája alatt Diktator lappangott; ez elbotsátá a' Papot, az Ügyészt maga Cancellariusává bélyegezé; és ezután tsak hamar álmélkodással vevé-észre Franczia ország, hogy vagyon egy Tsászárja, ki uralkodni, egy Senatusa, melly az adót kivetni, és hadi serege, melly azt oltalmazni fogná.“ (Befejezése követk.)

A' Cholera.

Hivatalos tudósítás szerént Moszkvában egész Oct. 24-ikéig 2004 személy betegedett meg; 976 halt-meg. Jaroslaff városában Sept. 22-dikétől fogva Oct. 12-ikéig 69 személy, kik közül 30 meggyógyúlt, és 24 meghalt. Rybinszk városában Sept. 23dikától fogva Oct. 11-dikéig 188 személy, kik közül 65 meggyógyúlt, és 59 meghalt. Új-Tserkaski tudósítás szerént ottan Oct. 11dikéig a' Doni Kozákok' földén 1334 személy haltmeg, 438 meggyógyúlt, és 20 betegen maradt. Ezen kerületben általjában megszűnt a' cholera.

Nisnei-Novgorod városában Sept. 12-kétől fogva Oct. 13-káig 549 személy halt-meg; itt is a' betegség már fogytán vagyon. Tiflis városában Aug. 8-kától fogva 2222 személy betegedett-meg, kik közül 1575 meghalt, és 647 meggyógyúlt; itt is reménylik minél hamarább megszűnését.

Az ideigvaló Orvosi Tanátsnak megvizsgálás végett bizonyos Smolenszki polgár, Varfolomejev Chlebnikov Iván nevű, egy gyógyítás-módot adott-bé, melly a' következőből áll: Mihelyt a' nyavalya eléri az embert, egy evőkanál magnesiát kell adni a' betegnek azon okból; mivel a' vízben feloldozott magnesia eloltja a' hányást. Azután ágyba kell fektetni a' beteget, lepedővel mejjig betakarni, és lábtól fogva mejjig széna-murvával (széna-polyvával, töredékkal) béhinteni, mellyet imígy kell előbb elkészíteni: Egy nagy fazékba kell önteni a' száraz széna-töredéket, 's azt forró vízzel megönteni, de tsak a' mennyire szükséges, tudniillik, hogy a' töredék ne ússzon a' vízben; meg kell egy fa lapoczkával keverni; 's azonnal bédetni, hogy ki ne gőzöljön. Minekutánna jól megpárolt, a' beteget azzal kell béhinteni, a' mint megvan mondva. A' beteg azonnal izzadásba jó, úgy, hogy homloka vizes lesz. Minekutánna az egy darabka ideig tartott; meg kell fehér ruháját változtatni, testét jól megszáraztani az ágyban, de vigyázva, ne hogy

testének valamely része megfázzék: Tiszta ruhát vévén, a' beteget ismét le kell fektetni, lepedővel bétakarni, mellyet mint előbb, széna-murvával bé kell hinteni. Ezt néhány izben így egymásután meg kell tenni. Erre a' beteg könnyebbülést érez, a' hányás, és hasmenés kezd szűnni, és elalszik a' beteg, az alatt pedig egészen meggyógyúl. Ezután a' beteget Hoffmann tsepjeivel kellerősíteni, mellyeket neki napjában kétszer, este, és reggel 10 tseppenként kell adni, nem különben tápláló étellel tartani, nevezetesen friss marha hús-lével, egészen elfőtt árpa-vagy más kásával. Ezen eledelekkel a' beteg jó búza-kenyeret egyék, csak az ne legyen savanyú, általjában semmi savanyút, sem sóst. Óvási szer (praeservativum) gyanánt ajánlja: venni kell a' patikából egy $\frac{1}{4}$ font (egy unczia elég) Guayakfa-tsipát (Guayakharz), azt egy üveg rumba önteni, jól meg rázván leszűrni, és abból minden reggel, 's este egy kávéskanállal vízben bévenni.— A' külső képpen alkalmaztatandó szerre nézve az orvosi Tanács azt helyben hagyta, mind azért, mivel a' testnek melegen tartása fő-tárgya ezen betegség' orvoslásának, mind azért mivel széna-morvát mindenütt könnyen találhatni. A' mi a' belső szert illeti, annak megvizsgálására az rendeltetett, hogy az említett Chlebnikovra bizattassék néhány betegnek illy módon gyógyítása, két Orvosnak felvigyázása alatt.

Hazai Literatura.

„A' jó praktikus Orvos. Mellyről az orvos Doktori rang' megnyerésekor értekezett Balogh József. Pesten, 1830. Fűsk. Landerer betűivel. (8-ad rétb. 81 lap.)

Igen nagy kiterjedésű szempontból fogta fel a' Szerző itt Értekezésének tárgyát, és azt igen bő olvasottsággal, helyes ítélettel, világos előadással, és néhol elmés határozottsággal úgy igyekezett végrehajtani, hogy a' nem-orvosokban az orvosi tudományok, és orvosi személyek felől való igen sok előítéleteket felvilágosít; és így a' könyv inkább a' nem-orvosok' számára vagyon írva. Különösen a' külömbféle orvosi rendszerek' megítéléséből sok ismérteket, és megelégedést szerezhet az Olvasó. Így ez több valami, mint csak illy alkalmatosságra készített munkátska. Találtatik Pesten Eggenberger, Müller, és Wigand könyvárósoknál. Ára kötve 36 kr. Ezüstben.

Rejtett szó.

Férjfira illő név; elejét húzd, hasznos edény lesz;

Igy első fele kor, de tsekély örömökre virágzó;

Olvasd visszafelé, alkotmány nélküle nintsen;
És feje vágva idő. A' másik tagja is ennek
Húzva derék, mert lám az ehest asztalhoz idézi.

Papp Ignác.

Jegyzet: a' 39 számbeli Rejtett szó; Mész.

N° 41.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

---

*Franciaország' utóbbi történeteinek
rövid rajzolatja.*

(Befejezés.)

„1804-ben Bonapárté, minekutánna ötet a' maga Senátusa, és a' nép' választása elsőbben élte fogytáig, azután örökös (maradékira szálló) Polgármesterségre emelte, maga magát Tsászárrá, és Franciaország-
nak határtalan uralkodójává tette. Maga ne-
vét, és Patrónusa nevét francia színbe
öltöztette; thrónust tsináltatott, és nem-
zetségét Printzekké faragtatta; a' nadrágot-
lanok *) himmel kivarrott ruhát öltének-fel;
Nemesség, vitézi Rendek levének alkotva;
és Francia ország, melly egy jó Kiályt
azért ölt vala meg, hogy szabad lehessen,
most az egész földön legkeményebb Despo-

---

*) Sans-culotte, nadrágotlan, ki olly szegény, hogy még nadrágot, ruházatot sem tud magának szerezni. Ezen név eleinte tsúf-neve volt az antiroyalista felekezetnek, későbbben tisztos neve lett minden polgárnak, és haza' oltalmazójának.

tának járma alá adá magát. Most hadi dicsőségre vágyakodtak; az előbbi esztendőbelit nehezen haladhatták meg, de most jobb renddel, 's okosabban fogtak a' dologhoz; a' helyett, hogy egyszerre egész Európát megtámadják, tsak darabonként igyekeztek meghódítani; és ezen úton előrehaladtak, egész azon napig, midőn Európának felnyilt a' szeme, és hasznait általlátván, magát egyesíté; ekkor az épület öszve omlott. Midőn ezen Drámának vége lett tapsolt a' nép, azon néző-játékosnak elmenetelén tetszését mutatván, kinek fellépésén örvendezését mutatta; a' familiák eltörlik könnyeiket; kiki számlálgatta, a' mit neki a' nagy ember meghagyott volt; és a' hadi sereg, melly 14 esztendeig tárgya volt a' közlekedésnek, kipszegtetve, de tele ládákkal lépett-le a játék-szinről.

„Huszonöt esztendő telt vala el, mióta Francia ország' gonosz Geniusa a' Királyi familiát elüzte volt. A' meghódított, oszlatással fenyegetett, a' legnagyobb viszontagságokon általment Nemzet megtanulá ismérni a' törvényes uralkodás erejét. Az nap-ságtól fogva, mellyen XVIII Lajos atyáinak királyi székére űlt, a' földnek legboldogtanabb országából a' legboldogabb leve. Azon polgári alkotmányt adá neki, mellyel testvérbátya 25 esztendő előtt megkínálta, de akkor oktalanságból megvetette, most pedig, tapasztalás által megtanítatván, jótétemény gyanánt elfogadta. De XVIII.

Lajos kegyes volt azon időben, mikor keménynek kellett volna lennie. Ő jót akart; azt gondolta, hogy majd neki segítségül lesznek annak elérésére; de megsalák őtet, és a' thrónus másod ízben megszeplősítettetett.

„1815. Martiusban feltöré korlátait a' nagy ember; a' hitszegés visszahozá őtet Párisba; hogy itt dramatikai előadásának utó-jáékát is bévégezze. A' felséges már el volt kopva azért a' vigjátékhoz folyamodának. A' Tsászári Koronát szabadság - sapkává változtaták; a' törvényeket jakobinizálták (Jakobinusok kaptájára húzták); a' szövetségesek fegyverre kelének; a' Senátorok adót vetének - ki, a' közönséges Tisztviselők beszédeket tartának; a' Státus-Tisztek megesküvének; mind ezek száz napig tartának, mire a' meggyőzhetetlen még egyszer meggyőzeték, és az Elba szigeti nyugodalmas Tsászárból szerencsétlen Státus-fogoly lón Sz. Ilonán.

„1815. Juliusban az Idegeneknek még egyszer kezében esett Francia ország' sorsa; elpusztíthatták, hatalmok alá vethették, eldarabolhatták volna; de ismét vigyázott a' törvényes uralkodás' őrangyala. Megjelenék XVIII Lajos; Francia ország az én jószágom, így szólla királyi rokouaihoz, ti nem parantsolhattok vele, ha azon állítást meg nem akarjátok igazolni, hogy a' hatalomnak jusa legyen titeket a' magatokétól megfosztani. Egyedül ezen okoskodás menté meg Francia országot; a' Király ismét

belépék igazába, és másodszoa' Francziákon állá, hogy szerentsések legyenek. De a' Monarchia' belsejiben egy revolutiós kovász volt, melly a' masszát a' Királyság ellen mindég mozgásba, kelésbe hozni igyekezett; XVIII Lajos megtudta azt dagasztatni; X Károly azt gondolta, hogy el lehet ezen fáradság nélkül; félre tett minden bizodalmatlanságot, és magát fegyveréből kivetkeztetni engedte.

„A' Censura nem tetszék alattvalójinak; lemonda azon jusáról, hogy szükség' idejében vele oltalomúl élhessen. A' követ-választásokba való befolyása elnyomásnak, és tsalásnak kiáltatott; másokra bizá tehát. Azonnal megásták fenekét a' monarchiai principiumnak a' nyomtatással való visszaélés által, a' választási jussal való visszaélés által; a' Királyt szembe állíták ellenségeivel, és igazgatását végre túl nyomák a' constitutio' határain, egy üres térre, hol többé semmi támaszt, semmi erőt nem találhatott.

„1830. Illy módon eljutának végre a' Francziák a' ditsért földre; a' Böltsek' követ megtalálák; a' Monarchiából Respublika lett, mellynek a' neve mégis tsak Monarchia; a' Király polgár lett, és minden polgár Király. Soha sem lehetett illy egymással ellenkező részeket egybekaptsolva látni; tűz és víz, ég és föld összekeveredtek, és így készült-meg minden ország-lás-formák

közt a' legtökéletesebb. Itt végződik a'
Francia revolutio."

Az elszökött Ex-ministerek.

A' Párisi Gazette des Tribunaux! azt mondja, hogy nem lesz szükség azon szobára, mellyet Luxenburghban azon esetre készítettek, ha még egy ötödik Exministert is el tudnának fogni. Haussez úr már régen Londonban vagyon; Montbel az Austriai Státusokba!szökött; és most jelentik, hogy Báró Capelle is elszökött, ki 14 napot töltött egy magános ember' házában, kivel az előtt semmi öszveköttetésben nem volt, és a' ki nevérol is alig ismérte a' Ministert. Sept. első napjaiban Párisba ment, 's magát a' törvényszék előtt jelenteni akarta; azt gondolván, hogy itt tsak a' vélemények' külömbözéséről van szó, 's ismét szabadon bocsátják; de barátjai ezen oktalan lépésről leverték, és későbbben elszöktették. Egy barátja t. i. Metzbe ment póstán. Oct. 11ikén este ezen hajdani Minister még két személlyel a' postára mene; nagy fülhaja le volt beretválva, és fekete haja egy szőke paróka alatt elrejtve; szóval meg nem lehetett ismérni. Szabad úti levele nem volt; de az az úri ember, ki őtet meg akarta szabadítani, a' maga levelébe két inast jegyeztett-fel, és így Capelle Úr liberiában elhagyá a' francia földet. Ő haladék nélkül Edinburgba megyen.

Minden dolgok vége.

Midőn Hogart, ama híres képíró, végéhez közel lenni érezné magát, egy képet feste, melly minden dolgoknak végét ábrázolá; egy mismást (Quodlibet), millyen sok van, de ezt az ő lelke gondolta, és vitte végbe. Festett t.i. egy törött üveget; a' száráig elkopott festő etsetet; egy régi puska-ágyat; egy elhasadt harangot, tornyokat, és om-ladékokat; a' világ végéhez neveztetett korts-ma-czimert; fogytán lévő holdat; egy ledő-lő akasztófát elrothadt holt testtel, melly-nek lánczai eltöredezve imitt-amott hever-nek, egy leroskadt házat, és még sok egye-bet tarkán alkotott egybe. Egy felvont theát-romi kárpitnak végső szélén ez volt írva: Mindenek elmulnak; és Hogarth képíró is elmult. Még egy eltört 'árboczfát vetett a' képre, és azután így, kiálta: F i n i s! Én már készen vagyok! Minden oda van! Egy hónap mulva koporsóban volt.

Figyelem - gerjesztés.

Tudván, hogy a' Haza' ügyét lelkén hordozó Magyar előtt nints kedvesebb tárgy, mint Hazájának pallérozódásáról szólni, imé egyikét szó Csántról Heves Vármegyeiből:

A' Szép - mesterségnek remek művét láthatni azon tíz változásu (mutatio) új or-gonában, mellyet a' buzgó Csányi Méltósá-gos Uraság, mint Patronus a' helybeli Sz. Egyházban legközelebb állittatott fel.—Ezen

Orgonának alkotója Sz. Kir. Szeged városában lakó Kováts István, orgona és klavir-művész, kinek a maga mesterségében ritka példájú tudománya már 1827dik esztend. mind a Magyar, mind a Német ujságbanközöletett, minekutánna Hold-Mező-Vásárhelyen a Mélt. Uraságnak mint Patronusnak és a községnek megelégedésére egy 16 változású új diszes orgonát készített. — Ugyan ezen Kováts István ujjolag architecturái, és mechanikai ösméreteit, mély belátását, szép ízlését, s ritka ügyességét bizonyította meg az említett Csányi Orgonában, mellyet is Seeman József Úr Budai nyilvános Muzsika-Tanító a tett szoros vizsgálat után tökéletes művnek ismért, és helyben-hagyott. Hozzá járult a M. és T. Uraság' és község' megelégedése. — Tudva van, hogy a magyar ész minden mesterségnek, és rejtekes tudománynak megfogására alkalmas; ellenben az is tudva van, hogy az illy művészeti képző Intézetek' fogyatkozásával vagyunk. Ha tehát valamellyik hazánkfia különös maga elszánásából, s ritka szorgalommal akár a hazában, akár a külföldön illy hasznos mesterségben magának nem tsak elegendő ismérteket szerez, hanem azt a külföldi művészekkel vetélkedve űzni is képes; mennyire méltó az illy hazafi a közpártfogásra, tsak azon tekintetből is, hogy nem vagyunk kéntelenek e' részben a külföldre szorulni! Az itt szóban forgó orgona-mester pedig annál méltóbb a pártfogásra, mivel szép tudományával szép erköltsöket is tud párosítani.

Régiségek.

Odessából ezt jelentik: Kertstől 6 verstnyire némelly munkások f. e. Oct. 4ikén egy régi sírt találtak, mellynek belső részében számos edények voltak bronzból, ezüsthől, és aranyból, és igen sok más tárgyak érczből, mellyek a' Régiség-Tudományára nézve igen nagy fontosságúak. Most tsak annyit mondhatunk: hogy az ezen gazdag kints között talált, aranyból készített tárgyak tsak magok 8 fontot nyomnak. A' jelesebb tárgyakhoz tartoznak: 3 nagy tál, 4 nagy kehely, mind aranyból, és egy bronzból való pánczél' töredékei; lántsák', dsidák', kárdok', kések', 's a' t. töredékei; 2 ezüst szarv, egy kos-kép egyyiken; 4 ezüstedény (vasa), mellyek közül 3 megvan aranyozva; 3 ezüst tál; egy arany billikom, mellyen több Szittyák vannak kimetszve; 2 korona figurákkal ékesítve; 2 nyakláncz, temérdek aranyból; több, részint arany, részint megaranyozott kar-pereczek; egy tegez (nyiltok) ezen görög felírással: ΠΟΡ-ΝΑΧΟ; két nagy emlék-pénz, Minervának képével; több más emlék-pénzek; egy nagy gyűrű; egy ércz-tükör; egy köszörükő, és felette sok apróságok.

M e s e.

Ravasznak, mérgesnek, álnoknak tartanak,
Még is sokszor ülben szépen simogatnak;
Sem nyilam sem puskám, még is vadász vagyok;
Írügyeim, kikkel szembeszállok, nagyok.

Jegyzet: a' 10-dik számbeli Rejtett szó: Vendel.

A' Magyar Király' koronáztatásáról.

Nem árt a' külföld' szavát is hallanunk ezen nagy nemzeti tételről. A' Francia Gazette így elmélkedik; Mire várakozik ez az öszve sereglett sokaság? mire való ezen tsoportozás, ezen örvendezés, ezen pompa? — Mivel a' népnek Király adatik. Atyáskodó gondosságból fíjainak, a' Magyaroknak, Királyul adja első szülött fíját a' Haza' Attya. Mi boldogság, mi jövendő származik egy illy ünnepi tételből! millyen szívreható egy hű, egy háladatos népnek ezen lelkesedése; mennyire különbözö az illy tünemény azon gyanakodó népekétől, mellyek a' magok Királyokban mindég tsak egy ellenséget szemlélnek! De a' Magyar, egy hűséges, büszke, vitéz nép, mellyet senki meg nem tudott hódítani, elnyomni, a' mellett okos, és előrelátó nép, mellyet századok megtanítottak arra, hogy semmi ditsóság, semmi állandó boldogság nem lehet másutt, mint a' törvényesség' (legitimitas) oltalma alatt. A' tisztelt Monarcha, ki (majd) negyven esztendeig uralkodik rajtok, és a' termé-

szet^o folyamatja szerént még sokáig ural-
kodhatik , midőn fíjút megkoronázza , el-
oldhatatlan kötelet fon , melly a' Habsburg-
Lotharingiai Házat Magyar országgal egye-
síti. Ez nem újság ; mivel a' történetírás a'
hasonló példákat feljegyzette táblájira ; ez
nem volt szükségből téve , mivel arra semmi
sem adott okot , tsak a' 'Tsászár' kimerithe-
tetlen gondoskodásának új bizonyága , hogy
fíjút , és alattvalóit boldogítsa. Halljátok
ezen népnek örvendezését , és legyetek ta-
núji , mennyire bé vannak teljesedve kíván-
ságai !

Mennyire ellenkezik azon költsönös
hajlandóság , melly egy népet Fejedelmével
egyesíti , azon gyűlöletes gondolkodással ,
melly más országokban megzendül ! itt a'
Király arra fordítja hatalmát , hogy népei-
nek boldogságát gyarapítsa ; amott alig
van arra való tehetsége , hogy hatalmát a'
megtámadás ellen megóvja ; Magyar ország-
nak nem sok két Király ; másutt egyet is
alig szenvednek ; itt egybegyűl a' nép , hogy
Királyát megkoronázza ; amott egybe-sereg-
lenek , hogy azt elűzzék. Bezzeg a' mellett
Magyar ország gazdag , békeséges , boldog ,
midőn a' vérrel öntözött Belgium még nem
is tudja , mit ad neki a' jövőendő.

A^o népeknél , valamint az egyes szemé-
lyeknél , semmi sem használható , mint a'
mi az okossággal , semmi sem állandó , mint
a' mi az igazsággal megegyez. Izetlen állí-
tás az , hogy a' polgári alkotmányt úgy le-

het változtatni az országban, mint a' módit; hogy az igazgató az igazgatottak' kénye alá tartozik magát vetni; hogy a' törvény-tsavarók' tsevegése, az izgága-emberek' intselkedése, a' gazdagok' felduzzadt kevélysége a' nemzet' akaratját fejezi ki. Ha a' rend és állhatatosság elkerülhetetlenül szükséges még a' legkissebb háznépnek is fentartására, a' legtsekélyebb munkának is végbevételére, hogyan lehetne el a' nélkül egy országnak Igazgató-széke, melly ha meggyengül, kétszeresen gyengül meg, egyszer önmagára nézve, aztán az idegen Hatalmasságokra nézve. A' népeknek nem tsak azért van szükségök a' magok Királyokra, hogy a' belső tsendesség fentartassék, hanem a' külső békeség megőrizésére is; mert a' Fejedelmek közt uralkodó egyességtől függ a' világ' békesége. Hol lehetne másutt hasonló kezességet találni? hol állapodhatnék meg jobban a' bizodalom, mint azoknak kezeiben, kik öszve vannak egymással szövetkezve, és a' melly szövetkezés nekik kiszabja a' hódítás' határait, valamint az országlás' módját is; kik a' magok költsönös fentartások' kedvéért kentelenek egyességben maradni? Azon nép, melly Királyától elválík, először is magát megkülönbözi, azután eltévelyedik, és elvész, ha tévelygésében megmarad. (Béfejezése következik.)

Peyronnet Úr' zsebkendője.

Folyó eszt. Aug. 2dikán egy idegen az Eure és Loire megye' Praefecturájának felvigyázójához, vagy ház-mesteréhez mene, és igen hevesen, 's hangos szóval beszéle vele, kezével szakadatlanúl hadarászván, és mintegy hatalommal sürgetvén őtet valamire. Ezt látta egy Tisztviselő az ablakból, felszóllittatá magához az idegent, és igen tisztességesen fogadá. Az idegen fájdalomosan panaszolkodék, hogy a' Főispány nints itthon, 's tovább így szólla: én pro-scribálva vagyok, és tőle menedék helyet akarék kérni; az ő távolléte most megza-varja planumomot, mellynek ő pártfogója lett volna, mert vele barátságban vagyok. — Uram! felele a' Tisztviselő, a' Főispány Úr' helyett most én vagyok itt, a' szobák' kultsai nálam vannak, és nekem meg van hagyva, hogy mind azokat elfogadjam, kiket ő szívesen látna. — „Egy Ministert is bujdosásában?” — A' vendégi barátság, Uram, nem tesz kivételt a' személyekben. — „Jó hát! bízok az Urban! Mind a' két kezembe egy egy pistolyt vévén, úgy hagy-tam el a' Tuillériák palotáját, 's azok kö-zött, kik a' kir. gárdákat üldözték, St. Cloudba a' Királyhoz mentem, onnét őtet Rambouilletba kísértem, és a' mult éjjel tőle gyalog jöttem ide; sehol sem marad-hattam, hogy magamot kinyughattam, vagy valamit ehettem volna, úgy hogy most ha-lálra elvagyok fáradva, és éhezve.” — A'

Tisztviselő siette jó borotskát, és piskótát tenni eleibe, mivel attól tartott, hogy a' keményebb étel megárhathna az idegennek, és azután egy jó ágyat rendele neki, hol négy egész óráig igen mélyen aludt. Felébredvén az idegen, azt mondá M... Urnak, hogy életének ő legyen a' megmentője; de hogy munkáját teljesen végezze, szerezne neki alkalmasabb lábbelit is, mivel lábai megvannak dagadva, és a' szokatlan hosszú utazás által nagyon megtörve. Most tehát salavárit, bő lábbelit, és tobákot is szereztek neki, melly a' szökevénynek tegnap-óta elfogyott volt.

Az ebédnél végre azt kérdé a' Tisztviselő (mert nem merte vendégének nevét megkérdezni): „Mit szándékozik tenni már az Ur?” — Nekem van egy szabad úti levellem Cambon Jakab' nevére; legyen olly jó az Ur, vezessen engem... utzába, numero... hol számomra egy szoba van rendelve; az éjjel engem onnét elvisznek egy biztos helyre... De elfelejtettem az Urnak megmondani, hogy egy zsebkendőt is vett volna nekem; nem szerezhetne egyet az Ur?” — M... Ur maga elmene, hogy egy zsebkendőt hozzon, és mivel a' maga tuczat kendőjit nem akará megtsonkítani, onokahúgától vett egyet, kinek kereszt neve P... lévén, a' kendő is P. betűvel volt megjelölve. Ezután az idegen a' kijelelt házhoz vitetett, és többé nem volt szó róla, legalább azon kerületben. De mennyire elbá-

mult a' Tisztviselő, midőn néhány nap mulva azt hallja, hogy Cambon Jakab elfogott, és hogy P. betűvel megjelelt zsebkendőjéről ismértek reá, hogy ő légyen Gróf Peyronnet, a' belső dolgok' Ministere. — Midőn M. . . Ur a' szerentsétlen zsebkenődöt általadta, azt mondá neki, hogy az egy Kisasszonyé legyen.

Lord Byron Görög országban.

Lord Byron (ki valami 5 esztendő előtt halt meg Misszolungiban) midőn Ekenhead Hadnagy' társaságában a' Hellespontuson által úszna, bátorságát, és testi ügyességét nagyon kimutatta a' szűk tengernek azon részén hol Leander hajdon által akart kelni, hogy Herót meglátogassa. A' mint látszik, a' Dardanelláknál olly sodró sebes a' víz' folyása, hogy lehetetlen ott által úszni, 's még kis tsónakon sem található kiszálló helyet. Lord Byron Abydosz kastélytól indult meg, és azon helynél, hol ki akart szállani, 3 mértfölddel alább érte el a' tulsó partot. Egy bárkát is vett volt magához, melly őtet minden veszély ellen bátorságba helyeztette. De midőn a' szárazra lépett, úgy el volt bádgyadva, hogy szerentsésnek tartotta magát egy szegény halásznak ajánlását elfogadhatni, ki nyugalom kedvéért őtet barátságosan meghívta kunyhójába. Itt erős hideglelésbe esett, és mivel Ekenhead Hadnagny'nak vissza kellett fregátájára menni, egyedül maradt ott a'

jó halász-embereknél, de a' kikkel ő hamar megismérkedett. — A' halász (egy Muzulmán) koránt sem gyanította az ő vendégének nagy rangját, és tsak közönséges embernek nézte, még is felesége' segítségével olly jó szolgálatot tett körülötte, 's úgy ápolgatta, hogy ötödnapra helyre állott. — Midőn most ismét tsónakra ült, hogy a' tul-só partra vissza evezzen, a' halász egy nagy kenyeret, sajtot, és egy kulats bort ada neki, egyszer'smind egy kis pénzetskével megajándékozá őtet, imádkozék érte, és szerentsés útát kívána neki. Az ajándék általvételekor Byron tsak rövid köszönetet teve; de midőn a' más partot elérte, a' halásznak küldé hiv Pistája által néhány hálót, egy vadász-puskát, egy pár pistolyt, és feleségének 24 réf drága selyem-szövetet ajándékba. Mennyire álmétkodott a' jó ember, hogy egyszerre illy szép jószágokat kapott, és így kiálta fel: „ah, melly úri jutalmazás egy parányi szállás-adásért!” Egyszer'smind eltökélé, hogy a' Hellespontuson által megyen; a' nagy lelkü idegenek megköszönni jóságát. Hajóra üle; de alig ért a' szük tenger' közepéig, midőn egy forgó szél felforditá tsónakját, 's a' szegény halász a' vízbe vezett. — Lord Byron felette szomorkodott ezen gyászos történeten, azonnal 50 dollárt küldött özvegyének, és megizente neki, hogy minden szükségében tsak ő hozzá folyamodjék. — Sir Háró, ki ezt leirta, és ki szinte szemmel látott

tanúja volt ezen történetnek, még azt teszi hozzá, hogy Lord Byron, midőn 1817ben Konstantinápolyba utazott, a' hajóról kiszállott azon helyen, és ismét megajándékozta a' Török özvegy-asszonyt, és fiját, ki ugyan emlékezett nagy lelkiségéről, de személyét többé meg nem tudta ismérni.

A p r ó s á g.

Son tag éneklő leány a' mult nyáron Varsóban, Moszkvában, és Pétervárott, tsak azért, hogy a' theatromokban nehányszor énekelt, 50,000 ezüst tallért tett a' zsebébe. — Könnyen éli a' világot, kinek illy drága torka vagyon, és — vevőkre talál.

Rejtett szó:

Nyolcz betű. Másodikát hadd el, négy-elseje
kedves
Ízü gyümölcs; feje vágva ügyünk' védelme;
ha lábát
Veszti, keresheted a' belső részedben. Utolsó
Négyét vessd meg, mert a' dolgot szokta
kerülni,
Jobb feje vágva, mivel terhes munkádba'
pihentet.
Tisztos rang az Egész, Egyházi Személyeket
illet.

Papp Ignác.

Jegyzet: A' 41dik számbeli Mese:
Matska.

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.
1 8 3 0.

Epigramma.

A' Szép Rosz.

„A' szerelem nem erény, Bölcsenek csúnya, nem
illik”

Mondá egy némelly feddve Zenónak ezent.

„Ejh! ejh dörmöge vissza Zenó; a' szépeket így hát

Már csak az esztelenek 's gyáva buták szeretik”?

Kedveli nemde Zenó a' szépet akárki is? — ámde

Bölcsé: bár szép, megvetni, akármi, ha rossz.

Mattics Imre,

II. szod evi Böltselk. hallg.

A' Magyar Király' koronáztatásáról.

(Béfejezés).

Mellyik Nemzetet tette szerentséssé a'
lázas, mióta Európának egy jobb szövet-
kezése a' mérő-serpenyőt kezébe fogta?
Lengyelek, Francziák, Spanyolok, Német-
Alföldiek, Olaszok, mind megpróbálták kü-
lömbféle úton, 's mindnyájan károkon ta-
nultak; egyik nemzet, minékutánna a' vi-
tézsegnak tsudáját tette, országát darabok-
ra szegve látta; a' másik eleinte értelmes
emberektől igazgattatván, Francia ország'

földét nagy nemzeti mézárszékké változtatta, és későbbben egy ügyes Vezér' kormánya alatt a' Kozákokat Párisba' hozta. Egy nép sem nyert hasznot tévelygéséből; mindnyájan a' támadásnak elvetett magvaiból gyalázatot, nyomoruságot, erőtlenséget arattak, midőn az alatt az okos Nemzetek, mellyek közé tartozik a' Magyar, semmi más rosszat nem szenvedtek, mint mellyet a' törvényes oltalmazásnak szüksége magával hozott. Mitsoda sorsra jutottak azon nemzetek, mellyek teljes függetlenségre törekedtek? Elszélesztve, lealázva, meggyőzve, felosztva, nem találtak más menedéket, mint vissza térni a' régi rendre; és valóban szerentsések lettek tsak azok, kik ezen visszatérést egyenes lélekkel tselekedték, mint a' Lengyelek, Félshiget (Spanyol, és Portug.) és Olasz ország, úgy Franciaország, 's Német-Alföld is az utolsó 15 esztendő alatt.

Az okos szabadság nints is számkivetve az országok' igazgatásából; bizonyosága annak Magyar ország, hogy szabadsággal a' Monarchiában is élhetni; külömbféle javítások, tökéletesítések vitetnek bé ott is a' Kormány' ágaiba; de ezek tsak ott szereznek hasznot, hol azokat a' törvényes Uralkodó hozza bé (az ország' Rendeivel egyetértőleg); a' lázadás által béhozott javítások azon záporhoz hasonlítanak, mellyet orkán támaszt; egy forgószél hozta, 's egy másik szélvész elenyészt; de a' föld, melly

azt keblébe fogadta, nem lesz tőle termékeny. Húsz századig az ország' Kormányait nem kell új tapasztalások alá vetni; már elég próbát tettek; az igazság szemünk előtt, annak világát követnünk kell, vagy ismét azon veszedelmeknek leszünk kitéve, mellyeket az eltévelyedés már annyiszor szerzett.

A' Magyarok elég okosok voltak, hogy minden veszedelmes késértéseket, tsábításokat megvetettek; úgy tselekesznek, mint őket a' mult századok tselekedni megtanították; szeretettel fogadják azon Fejedelmet, kit a' születés' jusa Uralkodójoknak rendelt; és azon hűség, mellyet a' minap neki esküdtek, nem hasonló ahhoz, mellyet a' szél elfú.

Jegyzések Német - Alföldről.

Ha általjában szemléljük ezen Királyság' kiterjedését, úgy találjuk, hogy ez mintegy 115öd része Európának, és az egész föld' isméretes tartományainak 2000ed részénél kissebb. Midőn illy módon tekintve alig tűnik szemünkbe a' roppant föld' golyóbisán, bezzeg eleven emlékezetben vannak ezen kis föld-részetske' lakosinak hajdani tettei! hogy ezek egész egy századig tudtak a' tengereken uralkodni, és hazájokat a' világ' kereskedésének közép pontjává tenni. Ezen időszakasz az elenyészett /századok közé tartozik, de a' munkásság legnagyobb virágzásban fenmaradt, és ijt ak-

kor a' kézi műhelyek, 's fabrikák eleven-
ségben voltak, mikor még a' szomszéd or-
szágokban azok szunnyadoztak. Tsak most,
midőn a' békeség felhomlott, lettek ezen
virágzó műhelyek részint elhagyatva, ré-
szint elpusztitva. Hágában 1827dikben meg-
jelent hivatalos jelentésnél fogva ezen Ki-
ráltság' területe tett 6,198,137 Bonniert (az
az szinte 1196 □ mértföldet. Lakosainak
száma az utolsó hivatalos feladás szerént
6,166,900 emberre telt. — A' Német-Alföldi
Királyság' lakosai nemzetiségökre nézve egy
mástól jó formán különböző öt részre osz-
lanak: 3,600,000nél többen vannak Vallo-
nok, vagy Francia eredetű Belgák; ezek
laknak déli és keleti Brabantia, Antverpia,
Limburg, nyugoti, és keleti Flandria, Na-
mur, Hennegau, Lüttich, és Luxemburg
tartományokban. Ezek mindegyütt eddig 68
Követet küldöttek az Ország-gyűlés' alsó
Házába, melly 110 tagból állott. Majd 2
milliomot tesznek a' Német származatú
Hollandusok, Batavusok; ezek mind az éj-
szaki tartományokat lakják (ilyenek: Hol-
landia, Szélándia, Utrecht, felső Issel,
Geldria, Drenthe, 's egy részből Gröning-
ga, és Friesland); és 42 Követet küldöttek
az Ország-gyűlésre. Valami 160,000 vannak
Friesek, mintegy 310,000 Németek, és
majd 100,000 Zsidók. Ha ezt a' hitvallás' kü-
lömbségére alkalmaztatjuk, megtetszik: hogy
200,000rel többen vannak Katholikusok, mint
a' feljebb kitett Belgák' száma (3,800,000);

a° Reformátusok nintsenek egészen annyin , mint a° Hollandusok' száma (alig 1,800,000); a° Lutheránusok egy negyeddel meghaladják a° Németek' számát (400,000); Mennoniták 125,000; Vallonok 62,000; Remonstránsok 41,000; Kancziánusok , és Rheinsbergiek 15,000; Anabaptisták 2000; Zsidók 100,000.

Egy Képirónak különös halála.

Putemann Péter jó Képiró vala, noha nem ütött nagy lármát mesterségével, de legnevezetesebb volt különös halála. Kiszegődte valaki , hogy a° Halandóságnak képét festené le külömbféle jelképekben , úgy hogy az minden gyönyörűségeknek elenyészését , 's az emberi életnek rövidségét , nyomoruságát ábrázolná. Hogy némelly képeket annál pontosabban a° vászonra teremthessen , az anatomiai szálában dolgozott , hol a° padolaton több koponyák voltak elszórva , és a° polczokon ember-tsonatok , sőt egész tsontvázak heverték. Történt egyszer , hogy akár elbádgyadásból , akár a° magát megerőltető munka miatt mély álomba merülne. Ez történt Sept. 18dikán 1692. éppen mikor földindulás vala. Hirtelen felébredt , álmas fővel , a° mint volt , nagy rémüléssel látta a° tsontvázakat mozogni , a° koponyákat hengeregni. Semmit sem tudván ezen tsudálatos tüneménynek valóságos okáról , kikelt képéből , 's aló a° garádtson le nyakra-főre , félig halva az utszára

hirohana. Barátai eleget igyekeztek kiverni fejéből a' képzelődést, és eleget magyarázgatták okát a' tsontvázak' mozgásának, de mind hiában; többé magához nem jöhetett, olly nagy bényomást tett ezen tünemény lelkére, 's meghalt életének 42dik esztendejében.

A p r ó s á g o k.

A' Francia Újságok feltalálták (legalább azt beszéllik), hogy ha a' kendert, vagy lent olajban megásztatják, hóval béta-
karják, és 2—3 hétig a' fagyra kiteszik, olly vékony, 's fehér szálai lesznek, a' milyeneket tsak kívánni lehet.

A' Burkus, Orosz, és Német - Alföldi Udvarok között való familiai öszveköttetések által, az Orániai Herczeg' gyermekei egyszer'smind Nagy Péternek, Katalin Tsászárnénak, és II. Fridriknek sarjadékai.

A' külföldön most két nevezetes Magyar játszó személy szedi a' ditsőség' koszoruját; egyik Fodor asszony Nápolyban, már régóta híres énekesné, ki ama nagy hírü Szontaggal vetélkedik; másik a' bájoló szépségü Fáy Leontine, ki Párisban a' Gymnase nevü játékszinben, mint néző játékosné tündöklük.

Tiflisben egy gyámol nélkül való, Cholerában meghalt fiatal embernek iróasztalán találták a' következő levelet, melly Odesz-

szába egy barátjához volt utasítva: „Te tudod, mennyire boszongkodtam én régi atyáinkra, hogy a' halált egy tsontváz' képeben állították elő. Most a' természet ezen zörgő tsontos Kujont egy Dámává változtatta, és őtet a' világra kiküldötte, hogy minket az örök nyugalomba késérjen. Ennek neve „Madame de Cholera morbus”; eljön egy levegői hajón Afrikából, és éppen most nálam vagyok, hogy elvigyen. Hihető ezen levelet te csak akkor kapod meg, midőn én már az Elyziumban fogok kóborolni, ott téged elvárván, vagyok tégedet mind e' világon, mind a' másikon örökké szerető barátod, Czorkotky.”

A' Német - Alföldi Király' hadi serege így áll: van egy Feldmarsal (Wellington Hg, mint Waterlooi Herczeg), 31 Generalis, 50 Ezeredes, 57 Alezeredés, 134 Major, 473 Kapitány 's a' t. együtt 2232 Tiszt. A' gyalogság áll 57,000 emberből, 18 Regimentben, ezek közül 10 Belga, és 8 Hollandus (már 7 Belga Regt, és a' pattantyus-ság a' várőrizetből elhagyta a' Hollandus zászlót); a' lovasság 7500 emberből áll; a' Pattantyússág 5100, 's a' t. együtt 75,500 ember. De ezeket a' földnépének fegyverre szállítása által nagyon meglehet szaporítani. Esztendei költség a' hadi seregre 19 milliom forint.

Kalkuttából Sagorba telegrafi lineát fognak felállítani, mellyre a' kereskedők

hónaponként 1000 Rupiát ajánlottak. Tehát már Indiában is, mint Franciaországban, telegrafok magános használatára!

A' Quidahi Király, kinek Eleitől az Angol országlószék Pinang szigetét nyerte, most olly nyomoruságos állapotban vagon, hogy házat az Újságok már eladás végett kihirdették. Ő ezen okból Lord Bentink Villiámhoz folyamodott; midőn ez a' Malakkai útat megnézegetné, és a' mint mondják, kedvetlen sorsát a' Kalkuttai Tanáts eleibe fogják terjeszteni.

Octob. közepe óta a' Vezuv kénköves materiát hány ki, melly torkolatjába vissza esik. Ezen tüneményt követik magas füst-oszlopok, belső dördülések, és a' hegynek rászokásai.

Rejtett szó:

Két tagomat hirtelen,
 Hogy feltaláld nem hiszem;
 De ha nem vagy esztelen,
 Hegyekben meglelsz engem.
 Fordítsd meg első tagom,
 Kéntelen vétkem' szánom;
 Tedd vissza és ékezd meg;
 Véle ohajtsz; azt hidd meg,
 Lábomat is ékével,
 Feltalálod tüzével.

M. M. E. N. P.

Jegyzet: A' 42dik számbeli Rejtett szó: Esperest.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

*Nagy Tiszteletű Jallosits András Urhoz,
Pesten a' Poesis' Tanitójához, név-
napi tiszteletül.*

Hát már nem Kalótsán peng lantod, Jallosits
áldott

Kedveltte a' Musáknak? ott
Esti homályba merült.

A' ligetek' díszes kebelek, nem hinti be Flora
A' sík mezőket olly sűrűn
Már kikeletre szagos

Kintseivel, majd a' patakok búsongva tse-
vegnek,

Zajogva a' madár sereg
Majd tova léted' sinli.

Nem buzdítja komoly táját Kalótsának ö-
römre

Lantod varázsló hangja? sok
Víg napi tűntenek el.

Jól tudom a' bölts végzés késznete Kalótsa
tsendes

Vidékiról, 's nagyobb világ'
Tiszteletére emelt.

Úgy de, fut a' versszerzés városi lárma 's
zsibongás

Közül, — imígy itéle nagy
Mestere a' tüzelő

Kebleknek. — De szünetlen zajgás közt is
akarva

Magányosan lehetsz, — mintha
Bölsz szavad intene így.

Úgy van; mert tova fenn leng a' tár men-
nyezeten túl

A' nagyra termett lélek, ott
Érzi hatalma betségét.

Onnan sűgárzik szigorú földünkre le, mint a'
Világosság apadhatlan
Tengere, mennyei fényt.

'S a' hódolni szokó betség szép érdemek'
árát,

Háláadón emel neki
Tisztelet oszlopokat.

Millyeket érdemeidnek majd tisztelte Ha-
zánkban

A' megjutalmazás emel,
Jallosits, és gyönyörű

Verseidet késő Onokáink' szűzei 's serdült
Ifjantzi énekelgetik;
Lantodon egyre babér

És myrtus koszorú díszlik; mert önnön
Apolló

Adá kezébe azt, 's lelkes
Daljaid' ihleli ő.

Lelkeden álmélkodhat az érdem 's szép tu-
dományok'

Betséhez értő; mert szelid
Bölt, igaz, állhatatos.

Díszlő fénnel öregbítéd Helicont, tsak az
égnek

Hatalma messze terjessze
Hasznot adó korodat!

Wargha István.

Észrevétel.

T. Obernyik László Ur a' következő elmélkedést és észrevételt közli velünk: Az Isten minden ő dolgaiban imádásra méltó, de különösen tsudálatos az ő böltésége a' növényeknek, 's élő állatoknak magvak által való fentartásában. A' melly plánta magot mi elvetünk, vagy ültetünk, nem mind mag az, tsak takarója a' benne elrejtett véghetetlen kitsinségű aluvó életnek. A' buza, krumpli 's t. megvagynak a' földben egészen akkor is, mikor a' bennök elrejtett élet mozgásba jött, és a' föld színén zöldül az új plánta. A' szilva, meggy, tök, 's t. magok egészen jönnek ki a' belőlök életre kapott plánták' tetején. — Így vagon a' dolog az élő állatok' szaporodására nézve is. Azoknak magvok is tulajdonképpen nem mag, hanem tsak boritékja a' bennök lappangó véghetetlen kitsinységű új állatnak. — Haller a' magzatnak anyja méhében való növeséből, 's a' maga, és más Orvosok' tapasztalásaiból úgy számítja, hogy a' fogon-

tatáskor egy por szemnek száz ezered részét sem teszi a' magzat. A' mi nagyobb és durvább érzékenységekhez szokott elménk bámul ezen, de a' józan okosság tanítja, hogy ez nem másképpen légyen. Adjuk hozzá azt a' tsudálatos dolgot is, a' mit Móses is 1. Mos. 1. 22. 's t. bizonyít: hogy az élő állatok, 's azok között az ember is, nem különben gyümöltsözvé, szaporodván, mint a' plánták, gyümöltseikben vagy az ő nemök' szerint mindeniknek magva végzetlen iziglen; úgy hogy minekutánna azokat az Isten a' maga Teremtő kezeiből kibotsátotta, újabb újabb teremtségre szükség ne légyen. Mi következik ebből? az hogy ha igaz az, hogy a' semmiből semmi nem léssen; meg kell engednünk, hogy mind azoknak a' szaporodásoknak, mellyék világ végéig lesznek a' legelső magvakban bépólálva kellett lenniük. Így haltunk meg mindnyájan, és így éltünk mindnyájan Ádámában. — Az Isteni böltseséggel, a' Teremtszet rendivel bizony ezek olly szépen egyeznek, hogy egyebet állitanunk ezek eránt kába vakmerőség volna. — Gondold ki már, ha bizol eszedhez, böltselkedő: egy pusztá szemmel nem látható kis állatnak, melly kitsiny lehessen a' magva, (a' mi nem mag mind, tsak takaró), hogy lehetek abban minden részeikkel egyetembe bezárva, mind azok az állatotskák mellyek abból világ végéiglen kifejtőznek! melly kitsinynek kell annak lenni, melly legutolsó.

lesz! És mikor a' legnagyobb testek alkotmányának részeit ezered részibe sem értheted, imádjad a' Természetnek nagy Mesterét, kí nagy a' nagyokban, és bölts a' kitsinyekben.

De menjünk megfoghatóbb dologra, és az én czéломra. Minden plántának ki van szabva ideje, melly alatt megérlelje gyümölsét, és magvát; és minden élő állatnak, melly alatt kiköltse, nevelje magzatját. — A' gyümölsök érett korra jutván, a' plántákról magokra is leválnak. — Az élő állatok is ha idejeket elérik, burokjokból, annyjok méhéből kibujnak, ellesznek. — De mindazáltal valamint a' fákon itt 's ott több időre is látunk megszáradott fenmaradt haszontalan gyümölsöket: úgy az élő állatok közt is, a' méhben, a' szülés idejét sokkal meghaladott, 's öszve aszott magzatokat ottan ottan lehet tapasztalni, 's hallani, olvasni. —

Én magam tsudálva szemléltém illyet Kajaszó Sz. Péteren laktomban ez előtt kevés esztendőkkel Német István nevü ember feleségin. — Ennek magzatja egész a' rendes szülés idejéig mozgó 's eleven volt a' méhben; ekkor mozgani megszűnt; megszűntek a' szülés' fájdalmai is. — Az aszszony egészséges volt, dolgozott, sokszor nálam is. — Hordozta terhét két esztendeig minden alkalmatlanság nélkül; a' mikor minden fájdalom nélkül a' tökéletes nagyságra megnőtt, de már akkor öszve szá-

radt és feketedett holt gyermekét elszülvén, teherbe esett, és most is élő kettős magzatnak leve anyja. — Valjon ha ezen asszonyhoz mindjárt kézi 's t. Orvos nyult volna, ha belől darabolt, feszített, huzott, szakasztott volna, olly könnyen, és szerentsésen szabadult volna-e meg terhétől, mint a' természet segedelme által?

Chassé Generális.

A' Hágai Újságok így rajzolják röviden Chassé Generális' életét: Mint katonának született (attya Major volt a' Münsteri Regimentben) már fiatal korában minden katonai léptsőn által ment, és a' hadi pályán mind végig megmaradt. Báró Chassé Dávid Henrik született 1765. Mart. 18dikán Geldriában Thiel városában. Alig volt még 10 esztendő, midőn kadétképpen a' Német-Alföldi szolgálatba lépett. 1781ben Hadnagy lett; 1787ben kiment hazájából, és a' Franciaéhoz szegődött, hol vitézsége miatt tsak hamar megkülömböztetést nyert, és 1793-dikban Alezeredes lett. A' Mouqueroni, Stadei, és Hoogledi ütközetek nagy nevet szereztek neki; 1792ben Picheru' armádjával hazájába vissza tért, és a' következett esztendőben a' Német országi táborozásban Daendels Grlis alatt jelen volt. Három esztendővel később, midőn az Angolok éjszaki Hollandiába béütöttek, egy vadász osztállyal több óráig ellent állott a' számosabb ellenségnek. Az Angolok' eltá-

vozása után kénytelen volt másodszer is részt venni a' Német táborozásban. Ekkor segíté Würzburgot ostromolni, elfoglala egy batteriát, és egy tsatában 400 foglyot kezére keríte. Mindenek felett magát a' Spanyol háboruban különböztette meg; azon rettenhetetlen bátorság, mellyel ő mindég az ellenség soraiba bajonétokkal bé tudott rontani, néki „Bajonét-Generális” nevet szerzette. Az ő jeles szolgálataiért, mellyeket ezen hat esztendei háboruban viselt, és nevezetesen az Ocannai győzedelemért, hol a' Hollandus seregek ditsőséget arattak, Napoleon Lajos Király őtet Báróságra emelte, és 3000 forint jövedelmű jószággal megajándékozta, későbben az Egyesület' Rendének közép keresztével megtisztelte. A' Pyrenäi hegyek' szorosánál olly szerentsés volt, hogy szokatlan nagy bátorsága által Gróf Erlon' seregét a' veszélytől megmentené. Ezen fényes tetteiért a' Betsület Rend keresztét nyerte, és Soult Marsal azt kívánta, hogy General-Lieutenanttá előmozdittassék; azonban ezen tiszti rangot tsak akkor kapta meg, midón a' Franczia hadi szolgálatot elhagyta. Napoleon is igen nagyra betsülte vitézségét, és ismérteit, s 1811. Jun. 30dikán őtet birodalmi Bárónak nevezte. — 1814ben parantsolatot veve, hogy a' Páris' vidékén lévő nagy ármádához tsatolja magát; ott a' vitézségnek tsudáját vitte végbe, és egy tsatában sebet kapott. Az 1813, és 1814diki táborozásban

alóla 3 lovat lőttek el, és azon kívül kettőt megsebesítettek. — A' Párisi első békekötés után hazájába vissza tért, és a' Királytól, akkori Hollandia' Fejedelmétől a' hadi seeregben General-Lieutenantnak tétetett. A' Waterlooi ütközetben megtartotta régi dicsőségét, mint rettenhetetlen katona, és ügyes Tiszt. Midőn itt látná, hogy a' régi Tsászári gárda egy olyan angol batteria ellen tesz mozdulást, mellynek puskapora elfogyott, és ezen állástól sok függött, szaporán oda küldé Smissen Majort (ki most, fájdalom, a' lázadók' segítője) a' lovag tantyussággal, 's az által az ellenség' szándéka nem csak füstbe ment, hanem még kénytelen volt nagy veszteségével vissza futni. Hg Wellington is egy későbbi levelében megdicsérte az ő vitézségét. 15 esztendő mulva most 65 eszt. korában ismét a' hadi pályájára lépett, és a' Királytól küldött több érdem keresztet a' minap katonái között Antverpia védelmezéséért kiosztotta.

Rejtett szó:

Hat betűim (három szótag) létemnek adói.
 A' deli lányka örül, hogy majd kebelére hajolhat
 Hármamnak, ezéjját érvén, óhajta reményli,
 Hogy végső hármam' hármamnak ölébe adandja.
 Megfordítva fejem' Gyoltsos használja gyakorta.
 Vágysz az egészt tudni? képzeld, mik voltak atyáink.

D. J.

Jegyzet: A' 43dik számbeli Rejtett szó: Barlang.

N° 45.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K.

1 8 3 0.

Ritka Könyv.

A' Nemzeti Muzeum' Helytartó Igazgatójától, Tekintetes Haliczky Antal Urtól a' következő tudósítást vettük: October Hónap 25dik napján Fő Tisztelendő Pálles György Ur, Bóldog-Asszonyról nevezett Jászti Apát, a' Fő Tisztelendő Szepesi Káptalan-
nak Kántor Kanonokja, a' Szentséges Egyházi Tudomány Doctora, Tek. Nemes Szepes, és Sáros Vármegyék Tábla-Birája, a' Nemzeti Muzeumnak egy 1700 esztendőben Liptsén Német-Országban nyomtatott az Augustana Protestáns Egyház' vallásán lévő Evangelikus Imádságos Könyvet ajándékozott, melly a' legnagyobb ritkaságok közé méltán számláltatik mind azért, mivel kitetszik belőle, hogy akkor az Evangelikusok még a' Szenteket tisztelték, mind pedig külső békötésére nézve, minthogy ez vert ezüst munka a' legjobb izlés szerint sok emberi formákat asztalnál ültökben, és külömbféle gyümölcsöket ábrázolván, egy a' maga nemében valódi remek munka.

Ég-vizsgálás.

A' Müncheneri Újság Nov. 15dikén a' következő tudományos dolgot közli: „Mostonában az astronomiai Physikában egy olly tárgy vonta magára a' Tudósok' figyelmét, mellyet minden mivelte embernek illő tudni. A' legrégibb időkben, kivált a' Görögökéiben azt tartották, hogy a' tsillagok között egy felette vékony levegői szer legyen, melly mindent bétölt, és mellyet Aethernek neveztek. Ezen felvétel igen kedvező volt azon állításnak, hogy a' természetben üres tér nints. De Aristoteles' tekintete, hogy az Aether tulajdon és különös elementum volna, meggátolta az erről való további vizsgálódást; mivel azt hitték, hogy a' levegő (atmosphæra), és az aether úgy elvannak egymástól válva, mint a' tenger, és az a' felett lévő levegő; és ezen hiedelem egész a' mi idónkig tartott, noha Hevel azt állította, hogy a' levegő, és aether csak vékonyságok által különböznek egymástól, melly állítás későbbben a' Melanderhjelm' híres feltételének (Theorema) alapul szolgált. Minthogy pedig Laplace, és Schubert' felvetései szerint, az aether' ellentállása miatt, a' planéták' közép távolságának mindég fogyni, futásoknak sebesebbnek lenni, és az ellipsisi pályájoknak a' körhöz (circulus) mind inkább közelíteni kellett volna, és ezt a' nevezett Tudósok nem találták megvalósodva, mint-hogy vizsgálódásaik igen rövid időre voltak

kiterjesztve, és ha számvetéseikben akadtak is hasonló következtetésekre, azokat ingadozásnak (oscillationak) tulajdonították; ennél fogva az aether nem volt megbizonyítva, és egyáltalában semmi valóságos jelt nem tudtak előhozni, lételének megmutatására. Csak 1811ben találkozott ilyen, midőn Gruithuisen ezen állítást tette fel: az üstökös- tsillagok' farka úgy áll a' nap' atmosphaerájában, mint nálunk a' gyertya' lángja, és amannak meggörbülése nyilván az aether' ellentállásától vagon; 's ezen utolsó környülállás Brandesnek az ilyen tsillagok' üstökeiről tett vizsgálódásai által megvalósodott. És csak 1826ban talált reá Encke a' maga üstökös- tsillaga' pályájának felvetésében, hogy t. i. a' felvetésnek eltalálása végett elkerülhetetlenül szükséges szem előtt tartani az aethernek azon ellentállását, melly az egész tsillag' futását hátráltatja; hol azt tette fel: hogy az aether' sűrűsége úgy áll, mint ha az üstökös naptól való távolságának négy szegét megfordított arányban vesszük (vagy is: *densitas aetheris est in ratione inversa quadrati distantiae cometae a sole*). Már most tehát valószínűs bizonyosság- jelünk vagon az aether' létéről, mert az üstökös' farkának, sőt magvának is ellent áll. De ugyan ebből megtetszett az is, hogy az aether a' napnak atmosphaerája legyen, melly olly messze terjed, a' mennyire üstököst láthatunk; ezen következtetést Gruithuisen Ur még

1811ben eltalálta theoriai úton, és a' Mariotte' törvénye, 's az aether' elasticitása által, melly amaz által bizonyossá lett, Analectáiban tsak most állapította meg: hogy egy égi testnek atmosphaerája olly messze terjed, mint annak nehézsége; és egy előleges felvetéséből kitetszett: hogy a' földünknek, és napnak atmosphaerái tsak a' mi tengerünk' színe felett mintegy 44—49 geographiai mértföldnyire találkozhatnak egybe; és hogy maga a' temérdek nagy Jupiter is valami nem egész 700 mázsányi aetheri ellentállásra találhat. Eddig terjedtek volt az aetheri vizsgálódások, midőn Valz Benjamin Nimes-ben ugyan azon időben számvetése által megmutatá, hogy a' nap atmosphaerája, nevedő sűrűségénél fogva, öszveszorítás által az üstökösnek látható nagyságát megkissebbíti, melly által Enckének feljebb kitett állítását megerősíté, és az aether' lételet harmadik bizonyító jel által megmutatta. Ezen jelekhez járulnak Olbernek mulatságos vizsgálatai az ég' térének megzavart általláthatóságáról; és Herschelnek előbbi észrevételei az egész égen elöntött fény-ködről, melly az aethernek Chemiai hasonlatosságot ad a' mi levegőnkhez, és a' Melanderhjelm' állítását megvalósítja, hogy minden égi testek' atmosphaerái nem egyebek aether-nél, melly körös körül a' nehezítés ereje miatt megsűrűsödött. Hanem Hofmannak a' körbe forgatott golyóbisokkal tett tapaszt-

talásaiból megtetszik, hogy a' földsarkaknál az aether szakadatlan ömlik bé a' mi atmosphaeránkba, hogy ebből az aequatornál ugyan annyi vész el, és hogy ennél fogva a' mi atmosphaeránk szüntelen megújul. Ezen környülállásból Gruithuisen azt mondja, hogy noha az aether többnyire mindég a' legtisztább, legegészebb levegői szert hozza nekünk; még is, de igen ritkán, az egész földön egyszerre megjelenő pestises nyavalyákat talán a' hozzánk legközelebb lévő aether szülheti, melyeket az Orvosok hajdan inkább a' tsillagzatok' befolyásának kéntelenek voltak tulajdonítani; mert az ég' térének minden részei nem lehetnek egészen egyforma chemiai alkotásuak. Ezen vizsgálódásokból tudjuk tehát: hogy az aether az égi testeknek ellentáll; hogy az nem egészen általlátszó; hogy minden égi testek' atmosphaerájának Chemiai természetével bir, hogy az égi testek' levegője aetheri szerből áll, és hogy a' sarkokon való forgás által az folyvást megújul.

Különös nagyságú virág.

Egész utunkban, így szól Sir Raffles, a' legnagyobb emlékezetre méltó dolgot találók Szumátra szigetén, tudniillik talán az egész világon a' legnagyobbat, és legpompásabbat, melly minden más virágoktól annyira különbözik, hogy általjában eggyel sem hasonlithatom egybe. Ennek hossza a'

virág-levelek' szélétől fogva 3 lábnaál nagyobb; csak maga a' méz-kehely 9 hüvelyknyinél szélesebb, 's hasonló mélységű; és elférne benne másfél gallon víz. Az egész virág 15 fontot nyomott. Hazaföldi neve *Petimum Szikinlili*, vagy az ördög' koldustáskája. Ezen növény az erdőben vadon terem a' *Cissas angustifolia* szárán. Először is egy gombnak formájában jelenik meg (bimbó), melly lassanként nagyobra nő. A' virágbimbót több rétű hártvás barna levelek takarják egymásra borulva, míg a' bimbóval kifeszeln, azt kehely módjára környékezik. A' még ki nem feselt virág, öszvenyomult kerekded, öt buta szeglettel, általmérőjében majd egy lábnyi, és setét verességű. A' kinyilt virág' szélessége egyik virág-level' hegyétől fogva az általellenben lévőnek hegyéig 3 lábnyi. A' kelyhe belső oldalán setét bibor, és sárga színű. Alólról számos tiszta fejer foltok vannak, mellyek a' körül yevő bibor szintől igen eleven külömbiséget nyernek. A' virág- levelek fél újnyi vastagságuak, és igen húsosok. Kifeszélése után mindjárt olly szagot ereszt ezen virág, mint a' rothadásba menő állati test.

Javallat a' Cholera ellen.

Lüders Professor Kielben azt tanátsolja: hogy a' Cholerát tűz által, melly nagy füstöt ad, kell tovább terjedésében meggátolni (lásd Hasz. Mul. 39. szám alatt); e'

vége a' nyavalyás vidékeket békerítve kell tartani köröskörül meggyújtott tarló, fűkóró, haraszt, vagy száraz ganéj által, sőt a' hol lehetséges, meggyújtott, és lassú égésben tartott erdő-részek által. Az **Altonai** Merkur nevű havi irás illy észrevételt teszen: Talán a' puskapor gőz, vagy füst, minthogy a' chlorról rokonságban vagon, kivált ott, hol olyan tüzeket helybeli okok miatt nem lehetne gerjeszteni, még hathatósabb lenne a' levegőben úszó mirigynek elrontására. Végre tartós ágyúzást is javasolnak ezen epe-kórság' terjedésének meggátolására. — Hogy ennek okát valóságosan a' levegőben kell keresni, eléggé mutatja az is, hogy Orosz országban némelly helyeken a' szárnyas házi állatok is ezen nyavalyában elvesztek, midőn szájokon nyálka folyt, és hasok ment. — Azt is tapasztalták, hogy a' köznépet inkább, mint a' jómódú embereket (az élet módja miatt), és a' korosokat inkább, mint a' gyermekeket bántja ezen nyavalya.

A' Selyem-tenyésztő

Ns. Szalay Ferencz Úr, Somogy Vármegyében lakozó Ns. Szalay nemzetségből származó, kinek, mint a' Selyem-tenyésztésben ügyes, és igazán tanult férjfiúnak neve már többször előfordult leveleinkben, a' mult napokban szoros vizsgálat alá vétett Ts. Ns. Pest Vármegyé' részéről egy különösen e' végre kinevezett értelmes Vá-

lasztottság előtt, és — valamint a' Tekintetes Első Al-Ispány Úr által aláírt Tanúlevél bizonyítja — a' selyem-tenyésztésben szerzett ismeretei, tudománya. és tapasztalása igen kielégítőnek találtattak, úgy hogy akár magános gazdák, akár közönségek, vagy egész Törvényhatóságok kívánának élni az ő útmutatásával, és segédelmével, a' gazdaságnak ezen szinte új ágában számtalan nyereségre tehetnének szert. Egyébaránt ő a' magános gazdáknak ingyen is ajánlja szolgálatját. Lakása a' Duna-parton Nro 56. 2dik emeletben.

A p r ó s á g.

A' Londoni Újságok egy Zseb-kalendáriumot hirdetnek, melly 1830ban Hobart-Townban (Ausztráliában) jött ki. Ez az Ország' belső részeibe tett utazásnak egy mulatságos leírását közli.

M e s e.

Nintsen keze, még is|gyötör,
 Kinoz, 's fog nélkül rágtsál;
 Soha szem nem látta, pedig
 Lakik boldogtalannál.

Jegyzet: A' 44dik számbeli Rejtett szó: Férfiu.

*Ö r ö m - V e r s , Nagyön Tisztelendő
Nováczky András Úrnak Váczi Me-
gyebéli Áldozó Papnak , a' Budai K. Fő
Gymnasium' Exhortátorának , a' Böl-
cselkedés Doctorának's a' t. nevenapjára.*

Remekje a' nagy léleknek,
Nováczky András! Megyédnek
Dísze! ünnepén nevednek
Igy hevül keblem:

Kelő nap' sugár bíbora
Új bájt hint ma homlokodra,
Melly tiszteletre 's vigságra
Buzdittyá szívem'

Érzem köz-jóra intézett,
Erkölc's vezérnek teremtet,
Kegyes szívvel ékesített
Az ég tégedet;

Megfelelsz Te e' végzetnek
Szentül; 's kötelességednek,
Bimbóbúl fejlőd gyengéknek
Szánván éltedet.

Diesőn futád el pályádat,
 Szedvén szép tudományokat,
 Édesden osztod azokat
 Gyenge nyájjoddal :

Bölcsességnek kebled nyílik,
 Szíved jóra törekedik,
 Így az erkölcs kapcsolódik
 A' tudománnyal.

Érdemid mennyekig hatnak,
 Örök koszorút aratnak,
 'S nem hervadva így ragyognak
 Minden időben.

Benned szíves Igazgatót,
 Kegyes Atyát, gondoskodót,
 Igaz Boldogságra hívót
 Érzek szívemben.

Bölcsen vigyázó szemeid,
 Gondossan védő szárnyaid,
 És ápolgató kezeid
 Messze terjednek :

Zsenge nyájodat szereted,
 Rény' mezején legelteted,
 Égi balzsammal enyhíted
 Sebét szíveknek.

Utálod a' nagyra-vágyót,
 Mint a' hamisan árulót,
 Vagy az alacsony susogót,
 Melly szép tulajdon!

Hogy tudomány homlokodon
 Virit, 's erkölcs vonásidon

Ül, 's hogy lebeg ajakidon,
Ékesít nagyon.

Boldogságom' eszközlője,
Nyugodalmom' megszerzője,
Te vagy védje, nevelője
Erkölcsiségnek.

Eztet mindenik megvallya,
Bátran nagyra magasztallya,
Benned példáját talállya
Jó szívűségnek.

Tartson azért az Ég' Ura
Fris egészségben sokára,
Hazánk' Reménnyei' hasznára,
Ó véd angyalom!

Bú soha ne érje fejed',
Vidámság ihlesse mellyed',
Fiaid' nagyra segéllyed,
Erős gyámolom!

Gróf 'Sigray Titus,
az emberiségnek 2dik esztend. halgatója.

A' Siket-némákról, kik azért nem tanulhattak meg beszélni, mivel fül-dobjok (tympanum auris) alkalmatlan a' rezgésre vagy hang-rostálásra.

A' lélek' szüntelen tartó munkásságának, mint égi származásának tsalhatatlan tanúja az álm. A' lélek minéműségét, eleven, vagy bádjadozó érzeményit, előterjesztik, nem tsak fizikai, hanem psíkhologiai tekintetben is, a' tapasztalható követ-

kezések. A' melly ember, valamelly érző tehetségére nézve tsonka, vetélkedve erőlködnek a' többek, az ennél fogva kárt vallott, munkálkodni szerető léleknek, segedelmet nyújtani, p. o. sok vakok, az illetés segítségével, megmondják a' dolgoknak színét, (de nem vakon születtek?) 's minéműségét. — Az irni megtanított Siket-némák, lelkek' szüleményit a' gondolatokat értésünkre adják, — nem tsak, hanem a' szók' kimondására is megtanittathatnak; de ezen tekintetben, majd tsupán tsak a' torok segítségével élvén, értelmesen nem szólhatnak.

Gyönyörűséggel eltelve, közlöttem ez előtt néhány esztendőkkel, némelly sorokat egy szirtes tájékkal, melly hiven vissza adta nékem azokat, 's eszembe jutott a' Siket-némák szerentsétlen sorsa, kik a' nagy ügyel-bajjal megtanult szavaknak kedves hangzatot adni tehetetlenek. — Nékem ugyan soha nem lehetett szerentsém a' Siket-némák Intézetét látni; de bizonyos dátumból tudom, hogy tisztán beszélni nem képesek.

Alkalmatosságom esvén egykor, egy Siket-néma gyermekkel, 's annak szülőivel öszve jóni, midőn szemlélném annak ügyességét, arra a' gondolatra vetemedtem, hogy a' nevezett gyermekkel szülői helybehagyása után, egy olyan próbát tégyek, melly-nélfogva a' gyermek, a' száj' mozdulatiból, megérthetvén a' vele közlendő dolgokat, értelmesen felelhessen; és ne az állati hanghoz hasonló, torok hangból áljon inkább

ijesztő, 's sajnálkozásra bíró hangejtése, hanem emberi és valóságos tiszta, kedves hangzatú lehessen. — Éjjeli nappali ezen való tünődéseimnek, tsak ugyan az a' sikerre lett, hogy kevés idő alatt, sok szavakat tisztán ki tudtam mondani a' próba alá vett gyermekkel. — A' mód, melly szerint bántam a' gyermekkel, ez: kezébe adtam egy tükröt, másikat magam eleibe vévén, olyan helyhezetbe, hogy az, az én tükrömbe esett száj' mozdulatit tisztán láthassa. Ekkor felvettem először két, az után három tagú szókat, tulajdon nyelvemnek a' kimondandó szó körül tejendő mozdulatit jól megjegyezvén; ha a' gyermek nem tudott követni a' hang' ejtésbe; a' magam nyelvén mutattam meg, a' kimondandó szó körül véghez viendő hajlásokat, — 's így a' gyermek, a' kezébe lévő tükörbe nézve, ezt utánnam próbálgatván, én a' lágy hangokra kézzel tsendes, a' keményekre nézve lábbal erős tactus által adván jelt — szerentsésen kimondta! a' felvett tárgyak neveit, és többé a' kimondott szót el sem felejtette; hanem szám' mozdulatit látván, értelmesen felelt p. o. hol a' kalapod? a' fejemen; — hol voltál? — oda haza 's a' t.

Hogy pedig a' szók kimondására, 's az ékes beszéllésre, annál alkalmasabb lehessen a' nyelv, ha le van ragadva, fel kell metszetni, azután Electrica machina segítségével, annak módja szerint elkészítet (conus ligneus) tsíga forma szert vévén,

a' gyermeknek nyelvét szükség electrizálni. Hogy ez a' tsiga forma gömbölyeg ék egy formán készítettetik-e akármelly fából, azt az ahoz értőkre bízom; —hanem az én próbám után azt tapasztaltam, hogy a' tiszta-fából készített tsiga legalkalmasabb ezen tekintetben, mivel a' más akármelly fából készült ilyen szer által tett próbám a' gyermekre nézve fájdalmasan esett, amaz pedig használt.

N. F. J. Okorághi Ref. Káplán.

Orvosi Intés.

T. Raggambi Fluk Orvos Doctor Úrtól a' következő czikkelyt vettük: „Több esztendei orvosi tapasztalásomból tudom, hogy a' beteg emberektől viselt ruhák által azok, a' kik annakutánna azokat a' sokszor újak helyett vásárlott ruhákat hordták, szípte azon nyavalyákat, mellyekben az előbbi beteg tulajdonos sinlett, elkapták; gyakorta pedig a' veszedelmes kiütések, fekélyek, rüh, 's más ragadó betegségek terjedtek ezen ruhák viselete által. Orvosi kötelességemnek tartottam annakokáért mind azokat kik a' Zsidóktól vásárlott ruhákat viselni szokták, arra figyelmetessé tenni, hogy mivel az Újságok szerént a' szomszéd Lengyel országi határok között a' ragadó cholera (cholera morbus) uralkodik, az onnan ide származó Zsidók által nálunk gyakran új ruha gyanánt eladni szokott ótska ruhákra különös vigyázattal legyenek, sőt mennyi-

re a' környülállások engedik, Zsidóktól vett ruhákat egyáltalában ne viseljenek". (Ezen orvosi intésül szolgáló észrevétel igen méltó a' figyelemre kivált a' mostani veszedelmes környülállásokban, de egyébaránt is a' ki tudja, mennyiféle tsalárdságok, meghamisítások vannak szöve azon ruhákhoz, mellyek Zsidó kezekből kerülnek, nem fog arra nézni, hogy egy pár garassal talán oltsóbban szerezhethet ilyen újnak látszó avatag, kent-fent, fényesített ruha darabokat, mellyek aztán félannyi ideig sem tartnak, mint ha betsületes Magyar mester által készítettette volna).

Kigyó-por.

Az Aehrenlese-ben P. P. S. aláírással figyelemre méltó cikkelyt olvasunk. Tudva van, hogy minden időben voltak, 's vannak olyanok, kik a' kigyóval játszottak, kebeleikben hordozták nyakokra tekergették minden sérelem nélkül, sőt kikkel a' kigyók első meglátásra nyájasan, minden bántás nélkül társalkodtak. De hogyan lehetett ez, mind eddig titok volt. Találkozott egy Magyar, így szól az író, Nagy-Kállóban, Szabolts Vármegyében, ki a' titkot kinyilatkoztatta, 's a' kigyó-port így készítette: hozott egy barlangból sok kigyót, azokat egy új fazékba tette, mellyet jól bétsinálva (fedve) forró kemenczébe helyeztetett, hol azok porrá égtek. Ha valaki ezen porból két késhegnyit béveszen,

nem árthat neki a' kígyó, sőt még fíjának, 's onokájának sem a' harmad ízig; bátorságban vagon az ilyen ember az egész világ' kígyóitól; azoknak fejét szájába foghatja, 's akármit tsinálhat azokkal. Kálló vidéke legnagyobb sikerrel használta ezt mind az emberekre, mind a' házi állatokra nézve. Ezen tudósítást én, így szóll a' tudósító, Fazekas Esperest Úrtól vettem; ki ezen port megvizsgálta, és abból a' mult század végefelé küldött Jénába és Göttingába. — Úgy hiszem, hogy ezen tapasztalást a' tsergő-kígyókra, — nálunk legalább a' méh-szúrások ellen is lehetne alkalmaztatni. — (Dr. Lenz a' chlornak tulajdonit ilyen erőt a' kígyó-marás' mérge ellen.)

A p r ó s á g.

Ternaux és Társasága' Sál fáabrikája Párisban az utolsó tiz esztendő alatt 19,300 kasemiri Sált adott el. — Boldog Isten! hány férj jutott ez által koldus botra!!!

Rejtett szó:

Két tagomot nappal láthatd, és tiszta időben;
Elsóm szurni való; kis nevű város utóm.

Jegyzet: A' 45dik számbeli Mese:
Bú.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K

1 8 3 0.

Az epekörság' elterjedésének története.

A' világ' három nagy nyavalyái között, mellyek az utolsó esztendőekben az egész népes földet pusztították, tudniillik a' pestis, sárga - hideg, és kelet Indiai epe - körság (cholera morbus), mireánk Európaiakra nézve, egy sem érde- mel olly nagy figyelmet, mint az utolsó. A' himlő, melly a' mult század' végéig csak egyedül Német országban közel 60,000 egész Európában majd fél milliion embert ölt- meg, a' Jenner találmánya óta már nem olly rémitő. A' pestis, mellynek fészke Egyiptomban, 's Arabiában vagyon, haj- dan előntötte Európát számos ragadványok- ban, és még most is pusztítja Európai Tö- rök országot; de 1715től fogva, midőn No- rinbergában, Bétsben, és Regensburgban dühösködött, nem mutatta magát Német országban, 1720dik óta Francia országban, és kétségkívül egy szoros contumácia ezen világ-résztől egészen eltávoztathatná, melly- be még a' mi századunkban is több ízben próbált bérontani, midőn 1815ben Péter-

várig, 1820ban a' Baleári szigetekre, 1814, és 1828ban Brassóba b'érkezett volt. — A' s'arga-hideg, melly az új világgal való öszveköttetésünk' gyümöltse, majd minden esztendőben megjelenik déli Európa' révein, és a' Spanyol partokon magát megakarja fészkelni, mireánk a' közbelső tartománybeliekre, és éjszaki partokon lakókra nézve nem lehet olly félelmes, mivel tudjuk, hogy annak kifejlésére nagyobb levegői melegség kívántatik, és e' nyavalya, valamint eddig a' tapasztalás mutatta, tsak a' tenger - partoknál marad, a' száraz földön messze bé soha sem hat, kivéven a' nagy folyó - vizek partjait, valamint ez történt Natchezben a' Misisippi mellett, Szevillában Qudalquivir mellett, Quebekben Lőrincz vize mellett; sem a' tenger színén feljül néhány ezer lábbal magasabb helyre nem jut. Igy Veracruzban nem félnek tőle, mellyet Humboldt 2784 lábnyi magasságra teszen a' tenger színén feljül. A' régi, és új világ' pestiscinél borzasztóbb színben jelenék meg néhány esztendő óta a' kelet Indiai epekórság Európa' határainál, és mostanában Orosz ország' szívében vagon. Tsak 1817dikben vették észre ezen járovány epekórságát, mint pusztító dög-nyavalyát Indiában; de úgy látszik, hogy még is már előbb imitt amott egyes személyeken, mint p. o. nálunk a' forró hideg fenvolt, minekelőtte olly rémitő pusztitást v'inne végbe kelet Indiában, és annak szigeteiben. Az

Angol Orvosok többnyire megegyeznek benne; hogy azon leírás, melyet Sydenham a' járovány epe-kórságról Londonban 1669, és 1676ban adott, egészen megegyez azzal, melyet ők Indiában tapasztaltak. Dr. Taylor által - adott az Igazgató széknek egy tudósítást, mellyben a' nyavalya' leírása egy Szanszkrit nyelven írt régi Orvosi munkából vétetett, 's a' mi azt mutatja, hogy a' hazaföldiek előtt ez már régen ismeretes volt. A' mult század' vége felé gyakran előfordul neve; így 1787ben a' Madraszi egésségre ügyelő Tisztség' értekezésiben megemlittetik, és Johnson ugyan azon időben Ceylonnak keleti partján látta; 1770ben Arcotban, 1775ben Sz. Móricz szigetén, 1781ben Gandsamban uralkodott. Mindazáltal úgy látszik, hogy a' mult században csak egyes helyeken jelent meg, vagy legalább nem volt olly nagy a' mérge, hathatósága, és kiterjedése, mint 1817dik esztendőttől fogva. Ekkor legelőször is Dsisszor-Szillában vagy Jessoreban a' Ganges mellett ütött ki e' nyavalya, Kalkuttától 100 Angol mértföldnyire éjszak kelet felé. Dr. Tyttler 1817. Aug. 19dikén hivattatott az első beteghez. Aug. 20dikától 21ig már 15 személy halt meg benne. A' tudósítások szerint e' nyavalya Májusban Naddiát, Juliusban Bahart, Patnát, és Samergong-ot látogatta meg, honnét Augustusban több helyekre elterjedett. Dsisszore kerületében kevés hét alatt 6000 ember halt meg. Ez-

után a' nyavalya egy helyről a' másokra vonult a' Ganges' hosszában. Augustusban megjelent Kalkuttában is, hol az Indusokat fellette öldökölte; az Európaiakra tsak Sept. elején szállott. 1818. Januáriustól Május' végéig a' legnagyobb polczát elérte, úgy hogy hetenként 200 ember halt meg; 3—4 hét alatt Silhet és Kuttak között, vagy is e' Ganges' torkolatjától a' Dsummával való öszvefolyásáig, 4—500 Ángol mértföldnyire, kevés város menekedett meg ettől. Azután Kalkuttából a' Koromandeli part hosszában Ceylonba hatott; elhagyá Bengalát, és több hónapig tsak a' Ganges és Dsumma nyugoti partjain maradt; ismét megjelent Martiusban nagy erővel Allahabadban, hol Aug. végéig mindennap 30—40 ember halt; Gorrukpor kerületben egy hónap alatt 30,000 ember halt meg, Benaresben két hónap alatt 15,000, a' Tirsuti kerületben egy hét alatt 4000; Nov. 6, és 7dikén Dsobbatpoor vidékén Hastings alatt megnyomá a' hadi sereget, melly felső Bengalában volt táborba szállva az Indus Fejedelmek ellen, és a' melly 10,000 katonából, és 80,000 fegyvertelenből állott; itt a' betegség teljes szeletlen időben, és tikkasztó nedves forróságban fejlődött ki. A' Reaum. hévmérője Kalkuttában 32—35 grádust mutatott; 12 nap alatt 8—9000 ember halt meg; azután a' hadi sereg egy magas helyre vévén magát, a' nyavalya megszűnt. Ekkor tsak hamar elhatalmazott a' Koromandeli partokon, Ma-

labar, és Ceylon szigetekre, és az Indiai Archipelagusra. Gyakran a' nyavalya egy nap 15—18 mértföldnyire előhaladt, minden helyen két-hat hétig megmaradt, 's azután ismét eltűnt; így általment Bombayba is, hova 1818. Aug. 9, vagy 10dikén érkezett. Bombayban, melly városban 200,000 ember lakik, 1818. Augustustól 1819. Februáriusig majd 15,000 ember betegedett meg, kik közül 1100nál többen meghaltak. (Folytatása következik.)

A' hóld' befolyása a' takarmány-növevényre, és annak tápláló erejére.

A' világ-szer sarkalatos tápláló és képző eszköze a' növevénynek. A' hóld' fel fogja a' nap' sugarait, 's azokat földünkre lövelli; tehát eszközli a' növevények' jószágát, mellyek részint tsak a' marhának, részint tsak az embernek, részint mind a' kettőnek valók. — A' setét, hold-világtalan éjjeken a' növevények elvesztik a' beszívott szén-szernek (carbonicum) egy részét a' levegői savany-szernek béhatása által, minthogy setétben a' földi tápláló szernek bévevéására nints fény-szer. — Holdvilágos éjjeken a' növevények úgy tenyésznek, mint nappal, az állati élet-erőhez hasonló erőlködéssel. Ennél fogva a' takarmány-növevény, melly kiképzése alatt több ideig volt holdtöltének kiteve, sokkal táplálóbb a' vele tartott házi állatokra nézve, mint azon növevények, mellyek a' lekaszálás előtt kevesebb holdvilágos éjjeket értek.

A' dohos gabonának megtisztítása.

A' *Mechanic's Magazine*-ban Nro 321. Oct. 3dikán a' következő mód ajánltatik 'a' megdohosodott, vagyis penészesedett gabonának megtisztítására, melly az őrlésre egészen alkalmatlan lett. Az illy dohos gabonát forró vízbe kell tenni, 's mindaddig benne hagyni, mig a' víz meghűlt. Két annyi vizet kell venni, mint a' gabona. Ezen víz színén az egészen hasznavehetetlen rosz szemek úsznak; a' többiről pedig a' doh lemosódik a' víz által, minthogy az a' penész soha sem hat bé egészen a' szemeknek liszt-részére. Ezután a' megmosott gabonát kemenczében, vagy más helyt meg kell szárasztani.

Gazdag Indus.

A' mik voltak a' Chigik Rómában, a' Fuggerek Augsburghban (még Magyar országban is), és most a' Rotschildek egész Európában, azok voltak a' Chekek Bengalában. Ezen kereskedő Ház (1679 táján) olly kiterjedt, 's olly hatalmas volt, hogy vagyonaát 400 milliom frankra betsülték; hitelle határtalan vala, hajói minden tengeren jártak; váltó-leveleit olly bizonyosan fizették Cantonban (Chinában), mint Konstantinápolyban; és 800 hajóinál több hordotta Ásia' portékáit Áfrikába, és Áfrika terméseit Ásiába a' kitserelés végett. India' leg-hatalmasabb Uralkodója, a' Nagy - Mogul

Aureng-Zeb egyszer Cheknél ebédelt: és karszéke arany-pénzekkel megtöltött zsatskokból állott, mellyek bársonnyal voltak bévonva, és drága kövekkel, gyöngyökkel himezve. Ezen drága széket, melly 3 millió frank értékű volt, a' gazda ebéd után fő vendégének ajándékozta háladó tiszteletül azon nagy megkülömböztetésért, hogy nála ebédelt.

A p r ó s á g o k.

Sziléziában Silberberg mellett 1824. Sept. végén egy kertben elvetettek 287 szem rozsot; ezekből 117644 teljes nagyságu érett szem termett. Ezek közt volt két olly rozs-szál, mellyek közül egyikén 1055 szem, a' másikon 1077 szem volt. A' leghosszabb szál kalászával együtt 6 lábnyi's 2 hüvelyknyi vala, és ezen a' levelek két lábnyiak, 's még hosszabbak is voltak.

Egy éjszak-Amerikai Újság azt beszél: hogy Garduerben (Kentuki Státusban) a' mult Julius hónapban Dwight Timotheus nevű 81 esztendő öreg Úr Lincoln Arietta leányasszonnyal, ki a' legszebb korában 75 esztendejében jár, egybekelt. Sem a' vőlegénynek, sem a' menyasszonynak nintsen meg egyik lába (tudják hát mindketten, minő lábon fognak egymással élni); a' férj olly süket, hogy csak fültsóvel hallhat valami keveset; az asszony olly rövid-látó, hogy orránál tovább egy újnyira sem lát. Ez tehát, a' mint látszik a'

süketeknek kedvelője ; amaz pedig olly vélekedésben lehet , hogy a' szerelem vak szokott lenni ; egy szóval ennek boldog házasságnak kell lenni.

Midőn Amerika felfedeztetett , a' Spanyol Uralkodók Ferdinand, és Izabella a' Madridi palotájokban temérdek aranyból készítették házi eszközeiket. Azt mondják, hogy Izabella' karszéke 500 fontot nyomott. Ellenben XII. Károly a' maga Stokholmi palotáját fából készített székekkel ékesítette fel ; de azokat az ellenségtől elszedett zászlókkal vonatta bé.

Gróf Survilliers (Bonaparte József), hosszú levelet írt éjszaki Amerikából némelly barátinak Francia országba, mellyben a' Bourbonok ellen, és így a' most uralkodó Lajos Fülöp ellen is, nagyon kikel ; őket egy általjában alkalmatlanoknak állítja a' Francia kir. székre, 's a' t. A' Globe ezt közölvén, azt a' megjegyzést teszi, hogy a' Grófnak ezen protestatiója haszontalan ; 15 esztendő óta nagyon megváltoztak az emberek' gondolati ; — ő most is úgy nézi Fr. országot, mint mikor Európából elköltözött.

Rejtett szó:

Elsőm idő ; magam vagyok
Gaz rész ; fordítva nem vagyok.

Jegyzet: A' 46dik számbeli Rejtett szó: Árnyék.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K

1 8 3 0.

*Tekintetes Idősb Vadasi Jankowich
Miklós Urnak, több Ts. Ns. Várme-
gyék' Táblabirójának, mint Hazánk
egyik Nagy Tudósának Neve Ünnepe.*

Boldog idő, mellyben Hősöknek magva Tenéked
Kisded kobzocskám idvezlő hangokat ejthet,
'S tiszteletedre lehet! — Bátor magas érdemed ilyen
Kis lant hangjának nem tárgya: reményli azonban
Hogy meg nem veted őt' 's elnézvény gyenge erővel
Bírást, nem lesz idegen hozzája, mivel hű,
'S tiszta kebelből forr, 's Árpád onokája buzogja.—
Oh de kiis tudná méltán tisztelni az Erkölc
Tiszta becsét néző Jámport, ki az Egre tekintvén
A' bús Arvának Gyámattya, — ki özvegyeket szán,
'S záporként szemeken csorgó bús könnyeket, édes
Oltalmat nyujtván elapasztja, letörli, elüzi?
Oh de kiis képes méltán tisztelni az olyan
Nagy Hazafit, kinek a' Hon boldogsága szívében van,
'S annak előmentén főkép' munkálni igyekszik.
Nem hozom én azt fel, kincsed mint áldozod egy olly
Könyvtár szerzésére, Hazánk' története mellyből
Fényre derülhet, mint ebben már példa Tudós, Nagy
Verböczink uj élte *) kit ah! a' kába irigység
Rút, de hamis vádjával majd gýászsírba rekesztett.

*) Lásd: Werböczi Istvánt Igazságnak fényében
helyhezveti W. J. M. Pest 1829. 8drétk.

Ám, de mivel még Rényt burkolni örökre, tudatlan,
 'S szük a' sír: eme Nagy Hősnek sem vonhata végső
 Gyászleplet széltszört Hamvára; de általad óh Nagy
 JANKÓWICHunk! ismét diadalmas, 's büszke erővel
 Tapdos az elsápadt irigyen, 'sél híre örökké:

Nem teszek említést arról: melly nemzeti hévvel
 Gyűjtöd rég hamuhod't Eleink képeit kiragadván
 Száz veszedelmekből — se, mi több, mint szerzed
 ezekhez

A' Magyar elmének Tudomány, és Mübeli számos
 Szép Remkeit, — 's csak azért, óh Nemzet kelle-
 me! hogy mind

A' Honnost ezek által nemzeti tüzre hevítsed,
 És Nagy Apáinknak, kik Honnért halni siettek,
 Nyomdokaikra vezessed, hogy tudja szeretni Királyaát;
 Mind az irigy idegent czáfolva pirítsad, ezekkel
 Megbizonyítván azt, hogy azon búlepte időkben
 A' miüdü száz baj, száz vész, száz fergeteg érte
 Vérével keresett Honját búszülte Magyarának,
 'S csak kardért rebegett haldokló félbe' Hazája,
 Sem vala a' Tudomány (mert ezzel vádlatik) és Mü
 Altala elhagyatott. — De ha volt is hátra maradvá,
 Nem csuda: a' Tudomány, 's a' Mü csak Béke baráti.
 • Illyenek éltednek fő tárgyai. Nemzeti Nyelvünk,
 'S ezzel párosodott, ebben ragyogó szép Nemzetiségünk
 Fő bizonyítók itt; mivel ezt amazon katonásan
 Védeni mindenkor készen vagy az álnok irigység
 Becs szomjú agyarának ezer rágalmai ellen.
 Hej! szent czélok ezek, szent pályát futsz; követője
 Légy, 's híven hordozd e' terhét drága Hazádnak.
 Nem leszen ő idegen, nem leszen hálaadatlan.
 Nagy Neved' a' kornak mohosult könyvébe beírja,
 'S büszke borostyánját meg nem kémelli fijától. —
 Tud már a' Magyar is lágy érczből öszlopot önt'ni,
 Metszeni tud Márványt, 's abból hív Honja Gjának
 Kész az örök hírnek mezején Emléket emelni;
 Tud már a' Magyar is (fényelvén drága világa
 Honja határi között, a' felséges Tudományok'
 Istenségének) síron túl fenmaradandó,
 'S a' feledékenység ködjén is büszke sugárral
 Áltragyogó betűket, sőt verset írni Nagyoknak,

Szent, ismét mondom, pályád, csak légy követője,
'S tetteiddel tükörül szolgálj a' Nemzeti Hősnek.

* * *

Láss holdog napokat, 's azokat bí meg ne zavarja!
Lássad az emberi kor leghosszabb pályafutását,
Hogy szeretett Honnunk benned, Te meg abba gyö-
nyörködj
Hosszas idők sorain. Lantom véghangja imígy zeng.
Pintér Mihály.

Az epekörság' elterjedésének története.

(Folytatás).

Ezután a' nyavalya a' Malabári partokon éjszak és dél felé tovább hatott, Septemberben ismét Bombayba ért, 's ott 92° (Fahr. szerént) melegben 1821. Májusban felette mérges volt; 1821. Martiusban Szuratét lepte meg. Hihető ezen úton jutott Arabiába, hol 1821. Juliusban Mascate városában 122° Fahr. meleg időben dühösködött, és mintegy 60,000 embernek életét elöltötte; sokan a' betegek közül tíz minutum alatt meghaltak. Ezután az egész Persiai tengeröböl mellett elterjedt Bahrein, Busir, Baszora városokba (hol két hét alatt 14,000 ember halt meg, együtt 18,000), és Persia' belső részeibe, hol Schiras városa öt nap alatt 16,000 embert vesztett el ezen nyavalyában. 1818. Decemberben Ceylon szigetén Kándy városában kegyetlenkedett annyira, hogy 50 beteg közül 40 meghalt, hol a' katona seregek sem menekedtek meg tőle. 1819. Sept. 5dikén megjelent Isle de

France szigetén, a' nélkül hogy meglehetett volna bizonyítani oda vitetését, itt 3 hónap alatt mindegyütt 4000, sőt mások szerint 10.000 ember halt meg, pedig a' sziget' népessége csak 100,000. Bourbon szigetén 1819. Dec. kezdetén jelent meg, és 1820. Martiusig tartott, hol 256 beteg közül 178 halt meg. Az Indo-Chinai félszigeten 1819dik' második felén nagy pusztitást vitt végbe, kivált Sziámban, hol Bükokban, a' mint mondják, 40,000 ember halt meg; innét Malakkába, és Szingapuréba terjedt; 1819. Apr. végén már Java szigetén, Szamarámban volt, és csak hamar a' szigetnek egész éjszaki szélén elterjedt; Május' közepén a' sziget belseiben is dühösködött 92—100 ° melegnél Fahrenheit szerint. 1821. ismét megjelent Jáván, Bataviában, és Szamarámban, és kivált ezen utolsó helyen olly mérges volt, hogy naponként 4—500 ember halna meg. 1820ban már Cochinchinában, és Tunkinban volt; ugyan azon eszt. Octoberben Chinába is bérontott, és pusztításait Kantonban elkezdette. 1821diki nyáron egész Pekingig terjedt, és ebben, 's a' reá következett eszt. ben olly döghalált okozott, hogy nem győzték eltemetni, koporsó sem volt elég. Ez a' Tsászárt arra indította, hogy a' szegényeket az országos kintstár' rovására temetteté el. Már feljebb megemlítettük Persiában uralkodását 1821ben; még ezen eszt. eljutott Teheránba, hol 5000 ember halt

meg, és Ispahan' kőfaláig ért, hol a' tél megtörte mérgét; akkor nyáron Bagdadba is elment, hol egy hónapig maradt. Persiában a' Királyné is annak áldozata lett; a' kir. Herczeg elfutott. 1822. Juniusban Mosult, Novemberben Birit, Aintabet, és Aleppót látogatta meg; ezen utolsó helyen 1000 ember halt meg. Ezen eszt. Septemberben Teheránon keresztül éjszak felé Kurdisztánba, és Taurisba elterjedt; 1823. tavaszon, és nyáron elpusztítá Orfut, Diarbeket, Antiochiát, és Augusztusban Bakuban termett a' Kaspiumi tenger mellett, végre Sept. Astrachanban, elsőbben a' tengeri kórházban, hol a' betegeknek két harmada benne meghalt; azután hirtelen megszűnt a' nyavalya, midőn a' hideg beállott. 1823dik óta egész a' minapi megjelenéséig Orosz országban úgy látszott, mintha nem akarna nyugot felé tovább terjedni, és az utolsó esztendőekben tsak eredeti hazájában találjuk. Jáva szigetén 1822ben olly annyira dühösködött, hogy 100,000 embernél többet elragadott. Amboinán (egyik Molukki szigeten) is megjelent, hol az előtt soha sem uralkodott. Chinában az utolsó esztendő alatt folytatta öldöklését. A' Kiachtai vég helyi vám Director' tudósítása szerint 1826. eszt. vége felé Sziberiába is bé akart rontani, minekutánna Mongoliának több városait feldulta. 1826. December közepén Kuku-choton városban, a' Chinai kőfalakon túl mintegy 100 verstnyire, Pekingtől ke-

letre megjelent. Szerentsére 1827. Febr. vége felé kemény éjszaki szél kerekedett, melly a' járovány' mérgét megtörte. Úgy látszik, hogy a' betegség ide a' portéka-kereskedéssel tsúszott bé, minthogy ez a' város a' Chinai kereskedésnek fő rakodó helye. Kuku-choton innét délfelé négy gradusnyi távolságra esik. Ha azon köztért tekintjük, mellyre tiz esztendő alatt az epekórság elterjedt, megtetszik, hogy a' legtávolabb eső pontokat véve, majd 100 hosszú, és 70 széles gradusnyira kiterjedt. Az egyenlítő lineán túl legnagyobb pusztításokat vitt végbe; de a' legszélsőbb déli pontjai Új-Hollandiához közel esnek Timor-ra, és majd a' Capricornus-lineáig (Bourbon és Móricz szigetébe) keletfelé a' Petseli öböl (Pekingbe) terjedt; és éjszakra a' Mongoli hegyekig, a' Hoanghonak legéjszakibb kanyarodásán túl (Kuku-chotonba), de nyugoti Ásiában, és Európában még nagyobb szélességre terjedett (Astrachanba, és utóbb Moszkvába). Ennél fogva kiterjedésének körét vehetni az éjsz. szélességnek 50° a' déli szélességnek 20° ig, és a' keleti hosszúságnak 35° — 120° ig (a' Párisi meridianust vévén) — (Folytatása következik).

A p r ó s á g o k.

Némelly Orvosok Orosz országban azt tapasztalták: hogy a' homoeopathiai gyógyítás-mód igen használ a' most uralkodó epekórság ellen.

Lasena Pietro, egy Nápolyi író, egy Cleombrotus nevű könyvet írt, t. i. olyan emberekről, kik a vízbe veszttek.

Első Maximilián Császár, ki 1495ben egy rendelést adott ki „de honore et privilegiis poetarum” (a’ Költők’ betsületéről, és szabadságairól), Bétsben egy Pocsisi Kart állított, mint az Unverszitásnál negyedik tudományos Kart, melly főképpen a’ deák verselésre volt szánva. Celtes Konrádot, kit már 3dik Fridrik Poétának megkoszorúzott volt, ezen Intézet’ felvigyázójává nevezte.

Minekelőtte Bonapárte az Európai nyomtató sajtókon uralkodott, a’ Hamburgi Correspondent, és Journal de Francfort igen szabadon írtak felőle. Azért ezen Újságok nagy büntetés alatt meg voltak tiltva Franciaországban; még is eljutottak oda, de írtóztató nagy kerülést kellett tenni, mind a’ kettő ment t. i. Bétsen, Konstantinápolyon által Marszelybe, hónapos fűzetben, s onnét Párisba.

A’ mostani Angol Ministerek’ életkora egy Londoni Újság szerint e’képpen vagyon: Gróf Grey 66 esztendő, Lord Holland 57, Lord Lansdowne 50, Lord Melbourne 49, Lord Goderich 48, Lord Althorp 48, Lord Brougham 48, Lord Palmerston 46, Hg. Richmond 39, Lord Durham (Lord Grey’ veje) 38 esztendő.

A’ gazdag Buccleugd Herczeg Garrard ötvesnél Londonban két rendbéli ezüst asztali készületet rendelt 60,000 font Sterling

árút; ezek közül egyik rendbeli a' Skócziai kastélya számára, a' másik Londonban lévő háza' számára lesz.

Az epekórság Moszkvában már szünő félben vagyon. Mióta ott ezen nyavalya megjelent, Nov. 15dikéig 4984 személy betegedett meg benne, és ezek közül 2664 halt meg; betegen maradtak még 1042en. Az nap megbetegedett 118 személy, 62 meghalt, 68 meggyógyult. Nov. 16dikán megbetegedett 90, meghalt 43, meggyógyult 112, 's a' t. Nov. 20dikáig mind együtt megbetegedett 5313 ember; ezek közül 2812 meghalt, 850 még beteg volt.—Az epekórság még uralkodik n ostanában Orenburg, Jekatherinoszláv, Pensa megyékben, a' Dóni Kozákok' földén, Kersk, Kostroma, Cherson, Kiev, Vladimir, Nisney - Novgorod, Jaroszláv, Szarátov, Simbirsk, Kázán, Ukraina, Charkov, Vologda, Novgorod, Sirván, Baku, Akalczik, és egyéb Kaukuzusi tartományokban. Általjában mindenütt kezd lankadni a' nyavalya' mérge.

Rejtett szó:

Állat' takarója, midőn
Még világot nem látott;
Fej vesztve ki belé kerül,
Kedve ellen marad ott.

Jegyzet: A' 47dik számbeli Rejtett szó: Korpa.

Az epekórság' elterjedésének története.

(Folytatás).

Tudjuk, hogy a' ragadós nyavalyák csak bizonyos nagy melegségben fejlenek ki, minthogy a' legmérgeesebb dögleletes nyavalyák fészke a' forró éghalatok alatt vágyon. E' részben egy betegség sinsz annyira a' melegséghez kötve, mint a' sárga-hideg. Eredeti hazájában csak 18—19 (Reaum) grádnusnyi melegben fejlik ki; de ha egyszer legmagosabb polczát elérte, a' hidegebb időt is kiállja; azonban a' meleg fogytával a' nyavalya is fogyni kezd. A' nagyobb hidegekben, mint p. o. Neufoundland partjainál (éjsz. Amer.) a' hajón elenyészik a' sárga hideg; de néha történik, hogy csak elfojtódik, alszik, és mikor a' hajó melegebb éghajlat alá érkezik, ismét felserken. Hogy az epekórság sem terjedhet hidegebb éghajlaton, feljebb említett némelly esetek megmutatják, de a' mint látszik, még is nagyobb hideget elviselhet, mint a' sárga-hideg; az bizonyos, hogy ezen járovány sokszor a' hirtelen béállott hideg, esső, 's

a' t. miatt egészen megszűnik; így 1821ben Nagepurban a' meleg napokkal nevedett, és az essővel eltűnt. Vallyon bizonyos rendszer idő után ismét kiüt-e egy helyen, nem bizonyos. Egy helyen közönségesen 4—6 hétig megmarad, azután ugrással tovább halad, 's majd itt, majd amott termik. — Azt is észrevették, hogy több járóvány betegségeknek bizonyos magassági határok vannak, mellyeken feljül nem mennek. A' sárga-hideg nem igen megyen 3000 lábnyi magasságnál feljebb, sem a' pestis 4000 lábnyinál feljebb. Az epekórság feljebb terjedhet, és az Iráni hegyen (4000 lábnyi) még legnagyobb erővel dühösködött. De a' Dékáni magasabb vidékekre már el nem jutott; holott a' Coromandeli partokon, és Coimbetto-re körül, melly a' tenger felett 400 lábnyira fekszik, valamint a' rónaságon még hatalmaskodik; de ha Coimbetto-re feljül tíz órányira Dimpotty felé megyen az ember, a' Nilgerri gyönyörű hegyeken (9000 l.) semmit sem tarthat tőle. Ezen bérczes tartományt jószívű pásztor-népek lakják, a' földet jól mivelik, és az Europaiak álmélkodtak, midőn Januariusban ezen vidéket meglátogatván, a' vizet félujnyira megfagyva találták. A' heves nyarakon még árnyékban is a' hévmérő nem megyen feljül a' 15° Reaum. szerint, holott a' Coromandeli síkon 25° — 32° szokott lenni. Az Europaiak, kik a' heves Indiában megromlottak egészségökben, ide

szoktak járni magok felvidítésára ; mert ezen vidék a' természetnek minden gyönyörűségeivel díszeskedik, a' mindenféle ízes gyümölcsök, virágok, szép fák, egészséges tiszta levegő paraditsomot képzeltetnek az emberrel. Már ide is gyarmatokat kezdnek szállítani az Angolok. — A' levegő nedves-ségéhez, és electricitásához képest minő arányban légyen az epekórság, még ki nem lehetett nyomozni. Gravier Francia fő orvos szerint, forró napokra következő hideg, nedves éjtszakák után támad ezen nyavalya. — Azt vették észre, hogy az Asiaiak, kivált a' gyenge haza földiek, hamarabb elkapják, mint az Europaiak. — A' halandóság különböző; a' betegeknek majd egy tizede, majd egy ötöde, gyakran harmada, sőt fele meghal, és Annesley, ki az Indiai nyavalyákról egész egy munkát irt, olly esetet hoz elő, hol a' katonák, kik epekórságban felvétettek, mindnyájan meghaltak. Kiváltképpen 12 esztendő alatt fellette számosan lettek ennek áldozatai Indiában; a' számot külömbféleképpen teszik ki, de legalább is 4 milliomra könnyen tehetni. Az állatok is megkapják ezen borzasztó nyavalyát, mint p. o. a' megszelidített elefántokon, ökrökön, majmokon volt láthatni. Hasonló észrevételt tettek a' minap Orenburgban is, hol egy Orvosnak kutya, melly egy epekórságosnak érvágásából kifetskendezett vért felnyalta, nagy görtsöket kapván, megdőglött. (Béfejezése következik).

Mátyás Király, mint a' Tudományok' barátja.

A' Wandererben, 's más havi irásokban is, taláztatik egy hosszú czikkely Melzer J. név aláírásával azon nagy Férjfiakról, többnyire Fejedelmekről, kik a' Tudományoknak, különös barátai voltak. Itten Mátyás Királyunkról a' következő emlékezet tétetik, melly noha tudva van, még sem találjuk unalmasnak előhozni a' Külföld' itéletét. — Ama híres Magyar Király Korvin Mátyás hatalmas előmozdítója volt minden tudományos tsinosodásnak. 1460ban Könyvnyomtató műhelyet állíta Budán, és igen sok Tudósokat hívá oda, kiket királyi módon megajándékoza. Hogy minden drága, és ritka könyveket megszerezhessen, Florentiában, hol akkor minden Tudományoknak fő széke volt — a' két Medici Kozma és Lőrincz' kedvezése által — szakadatlan négy írótt tartott, kiknek fizetésére semmi költséget sem sajnált. Melly nagy híru volt az ő általa Budán a' Királyi várban állított Könyvtár, mellynek akkor egész Európában párja nem volt, a' tudós világ előtt eléggé isméretes. Ez mindenek előtt, de kivált az Universzításbeli ifjak előtt a' szabad használás végett nyitva állott. Ennek tartása esztendőnként 33,000 aranyba került. A' Király' halálakor (1490) mint Fabricius, és Lomajerus bizonyítják, 55,000 kötet volt benne. Még az a' ditső-

ség is illeti Mátyás Királyt, hogy ő két tudós Társaságot állított Magyar országon, és Erdélyben, mellyek a' tudományok' előmozdítására, és a' cultura' emelésére munkásságaik által véghetetlen sokat tettek.

A' híres Languedoci tsatornának származása déli Franczia országban.

Riquet, a' XIV. Lajos' nagy eszű Földmérője, hijába törte fejét, hijába vette elő sokféle öszvekötésinek minden segédkútfejeit, az ő általa javallatba tett Languedoci tsatornának végrehajtására. Mindennütt, még a' nagy Colbertnél is, ki pedig Riquet Urat személyesen betsülte, tsak azt a' feleletet kapta: „Nints pénzünk arra.” Végre illy különös fortély jutott eszébe: Megkéré a' Fináncz-Ministert Colbert Urat, hogy biztoson, de minden részvétel, és béjelentés nélkül bémehessen néhányszor az ő kabinétjébe, mikor az ország' jövedelmeinek árendásai nála egybegyűlnek, a' mi hónapanként többször is megszokott esni. Colbert engede a' kérésnek. A' közelebbi illyen tanáts-gyűlés alatt Riquet váratlanul bémegy; úgy viseli magát, mint otthon, vagy mindennapi barátjánál, 's azután a' többivel együtt elmegy. Az ő megjelenése ezen titkos tanátsban, és még inkább az ő viselete az árendásoknak legnagyobb figyelmét vonta magára; mindjárt a' kimenetelkor kérdésekkel ostromolák őtet, mellyek:

re ő szárazon, és röviden felelt. Az Ingenieurnek a' titkos tanácsba való másodszori 's harmadszori megjelenése még inkább nevelte az árendások' békételenségét, és most szükségesnek tartották egy illy embert, ki olly nagy mértékben bírja a' mindenható Minister' bizodalját és barátságát, akármi áron is meg nyerni. A' beszélgetést tehát az ő kedves tárgyára, az általa plánumba tett tsatornára fordíták, és lassanként végre kijelenték, — minthogy Riquet folyvást igen okosan tudta a' felvett személyt játszani, 's a' beszédet forgatni, — hogy a' tsatorna' elkezdésére 500,000 Livre készen áll. Ekkor csak egyszerre felvidúla Riquet' ábrázatja, szavoknál fogá az árendás Urakat, Colberthez siette, és mosolyogva értésére adá a' történt dolgot; mellyre a' Minister nem győzé ditsérni a' Riquet' eszességét, és ember-isméretét, hogy illy furtsa módon tudott pénzt szerezni, 's az által végre-hajtani azt a' legszebb, 's leghasznosabb építési munkát mind azok között, mellyeket ember valaha készített.

A N. Kőrösi veres víz' alkotó részei.

Találkozott egy jeles szorgalmú, 's tehetségű nevendék Orvos a' Kir. Universzitásnál, Barra István Úr (az, ki ezen főoskola' Jubileumi ünnepekor is az egyik bajos orvosi kérdésnek megfejtéséért jutalomra érdemesített) ki a' Kőrösi veres vizet (lásd H. M. Nro 36.) Chemiai rend-

szabások szerint elbontotta, és abból 10,000 részt vévén, a következő alkotó részeket találta benne :

- 17,3065 vasag (oxydum ferri)
- 8, 205 Mészag (calx)
- 0, 067 Kovany (Silicium)
- 11,3105 Agyag
- 3,1072 Kén (Sulfur)
- 5, 061 Szikag (natrum)
- 18, 315 Zöldlő (Chloron)
- 1, 605 Szénsav (acidum carbonicum)
- 7, 005 Kéngyulatsav (acid. hydrothionicum)

Mind ezen elvek nem így egymástól megkülönbözve, hanem résszerént savakká (acida) résszerént sókká, (sales) résszerént aggokká (oxyda) öszve szövetekezve, vagynak ezen vízben felolvadva; így a' vasag agyaggal, a' kén mészaggal, szikaggal, a' zöldlő, mésszel a' mész, szénsavval van öszve elegyedve. Az agyagnak alapja egy kis Timany (aluminium). Egy kevés kén szabardon van, melly is ha ezen víz valami edénybe béfojtva áll, az elbomló víz gyulójával (hydrogenium) öszve köttetvén, kénezett gyuló szesszé, (gas hydrogenium Sulfuratum) vagy kéngyulatsavvá vál. Ezen víznek szomszédságában akkor tájba fakadt szőke víz is, ezen részekből áll, tsupán a' vas benne kissebb mennyiségű; az agyag ellenben, meg a' mész többséke 's azért is ebben meleg helyen kevés napok mulva ön-

tények (Infusoria) származnak; de a' veresben nem; pedig ebben nyomdoka van valamely élő valói anyagnak is, (materia organica), de hogy ez, a' vízzel együtt foly-e ki a' föld kebléből, a' helyben téendő tapasztalások az ujonnan meritett vízzel, tennék bizonyossá.

Ha a' természet itt egy ilyen tulajdonságú vízzel bíró gazdagabb kútfőt fakasztana, sok sinlődőket új élettel ajándékozna meg.

A p r ó s á g.

Négyszáz Asszonyság Waterfordban egy esedező levelet adott bé az Angol Királynénak, mellyben azt a' kérelmet terjesztik elő, hogy a' rabszolgákkal való kereskedésnek eltörlését ő is eszközölje.

Rejtett szó:

Az egészet feljül keresd,
 Melly az esső ellen véd;
 Végét pedig akkor szeresd,
 Ha éh vagy, 's kész az ebéd.

Jegyzet: A' 48dik számbeli Rejtett szó: Burok, urok.

N^{ro} 50.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K

1 8 3 0.

---

*Méltóságos Nagy Károlyi Gróf Károlyi
István Ő Nagysága a Magyar Acade-
miára 20000. pengő forintokban tett
nagy lelkű ajánlásának emléke.*

Hát kinek emlékére leszen, 's emelődik ez Oszlop?
Szinte ragyogva kinek diszneve fénylik azon? —
Tapsra fakadgy Honnom! büszkén fejedet felemelve,
Kék Eged' illy fényén szív örömekbe merülj!
A' kinek ott fénylik neve szép, 's bájló ragyogással
Lett hü kebeledbül, lám a' te honfiad az!
Kit tisztelni siet minden. Gróf Károlyi István
Ő, ki halad tüzzel Ősei szép nyomain
Ő, ki magyar nyelvünknek fényes létesülését
Vágyván, nem késett tenni nagy áldozatot.
Honnom! zengjed azért hálád' lobbanva örömré
Szép, 's örök emlékét zární kebelbe ne késs.
Boldeg Honn, melly illy fiakat rázgathat ölében,
Szellem tetteiken mellynek örülni lehet.
Nagy lelkű Hazafink! még nyelvünk díszre virágzik,
Egy kisdéd tsak még ajkain azt rebegi:
Nagy neved élve mörad, 's élvén nem lelket enyésztet,
Ettől szorgossan mentve örökre leszen,

A' hálás maradék azt büszkén fogja kimondni
 Mindenkor, 's abban tiszta gyönyörre talál;
 Éljél hát kedveltje Hazánknak számtalan évet
 Dítsó Honnodnak élj örömeire soká!

Légy igen is boldog részt véve nemesbb örömeiben,
 Ég kebelét nyitván szórja reád kegyeit!

Meritzay Antal.

Az epekórság' elterjedésének története.
 (Béfejezés.)

Nagy vetekedés van az Orvosok közt, vallyon e' nyavalya érdeklés által tovább terjed-e. Az elragadást nevezetesen a' Francia Orvosok minap még a' pestisre, és sárga-hidegre nézve is kétségbe hozták. Bombaiban 1819ben egybegyűlt 40 Orvos az elragadás' véleményéhez hajlott; későbben 100 Orvos, kik Kalkuttában 1820ban egybe gyűltek, az el nem ragadásra voksolt. Az itt a' kérdés, vallyon nem tsupa szóbeli vetekedés-e ez az elragadás? és nagyon hihető, hogy az epekórság a' levegőben különös tulajdon nyavalya szer (miasma) által támad, és hogy valamint minden járovány betegség, elragadás által tovább terjedhet. Gravier, ki az elragadó erő ellen vagyón, nagy nyavalya-fészkeket teszen fel, mellyek ott formálódnak, hol nagy ember-tsoportok vannak egy rakáson, és aztán ezen nyavalya-szer egy helyről a' másikra vitethetik. Mindenből kitetszik, hogy a' méreg-szer a' levegőben könnyen felbomlik, és igen futé-

kony, 's nem igen tapad a' kemény testekhez. Ez okból, úgy látszik, csak nagy ember-tsoportokkal, p. o. hadi seregekkel, kereskedő karavánokkal jár-kél rendszerént, Mivel az bizonyos, hogy portéka-szállítás, kereskedés által tovább terjedhet, minden esetre nem árt a' contumácia; de hihetőleg azt szorosabban és nagyobb kiterjedésben kellene megtartani, mint a' pestisben, mert az sokszor a' keskeny rekeszlineán általkelhet (a' levegőben). A' Chinai Tisztviselő Mai-mai-tsinban midőn a' Kiachtai Orosz véghelyi vám-Directorral beszélgetne, semmit sem akart tudni a' cholera ellen való intézetekről, minthogy azok haszontalanok, és csak a' hátor lélek oltalmazhat ellene, a' mit egy példa által igyekezék megbizonyítani. Ezer hetvenedik esztendőben tudniillik egy tsudálatos nyavalya jelent meg Pekingben, melly azoknak üstökeit kezdette emészteni, kik házaikból a' szabad levegőre kimentek. Igen rövid idő alatt félig megemésztette üstökeiket, és mikor ez megesezt, az embernek azonnal meg kellett halni. Midőn az akkori Tsászár Tsang-Lung ezt megtudta, így szólla hathatósan: ő semmit sem akar tudni az illy betegségről. Ezen felséges akarat kemény hangon kimondva, és tüstént mindenütt kihirdetve, végbevívé, hogy a' tsudálatos nyavalya csak hamar elhagyá Pekinget. — Annál inkább lehet tartani, hogy nyugoti Európát az epekórság elpusztítja, mivel a' viasko-

dás , és lázadás , siralom és nyomoruság ezen világ-résznek legszebb tartományait meglepte. Ha Indiában a' Ganges-deltának különös szerkezete , a' forróság , és nedvesség szülte légyen is ezen nyavalyát , de minden bizonnyal a' táborozások elősegítették , legalább meggyökeresítették. Minden időben a' háboruk , támadások , nagy népsokaságok' összeütközése veszedelmes dög-nyavalyákat szültek. Az a' kérdés , valyon tudunk-e korlátot vetni az epekórság eleibe , vagy azt kiirtani , melly minden akadály nélkül űzi pusztításait keletről nyugot felé? Nem nagy segedelmet várhatunk e' részben az Orvos-tudománytól. A' nagy világi nyavalyák fel sem veszik az Orvos-mesterséget , és egy olly nyavalyának , millyen az epe-kórság , mellynél az ember hat óra alatt egészséges lehet , 's meg is halhat , hirtelen munkáló orvosszer kellene. Az Európai Orvosok Indiában mind- eddig semmit sem tehettek ezen nyavalya ellen , és hogy semmi bizonyos orvos-szerünk még eddig nints ellene , eléggé mutatja a' gyakran ellenkező mód , melly erre fordított. A' bádgyasztó érvágás , a' hasra tett száz-meg száz nadály , az édesített kéneső 's a' t. meg nem menthették az embert ; és talán még jobb más Orvosokkal langyos vizet , édes rizs-vizet akónként adni , hogy legalább a' beteg meg ne legyen étetve.

A' gonosz emberek,

Varsónál történt, hogy egy útas elveszté kutyáját, melyly egyébkor soha sem távozott oldala mellől. Ez egy nagy agár volt, jól megtanítva, és ennél fogva az Úr szép summát tett fel annak, ki az ő kutyáját kézhez szolgáltatja. Eltelék egy hét, de mind addig semmi nyomára sem akadhatott; ekkor tsak egy czédulát kap az útas ismérletlen kéztől, mellyben neki oda ígéri kutyáját, ha maga fogná elvinni, mint-hogy a' találó megbetegedett. Varsó mellett egy Kiachtize nevű falut neveztek meg, hol a' megtaláló lakik. Az Úr elmene oda. De semmi beteget sem láta, hív állatját sem, hanem bezzeg előtte termett két izmos álorczás ember, kik az ajtót mindjárt bezárák megette. „Mi dolog ez?!” kiálta az útas. „Semmi más, tsak pénzed”, vala a' felelet; — „kutyád ugyan nints nálunk, hanem pénzedre van szükségünk;” — a' mellett mind a' ketten egy egy hosszú kést kihúzának a' hüvelyből, 's az idegenre rohanának. Az útas, a' mennyire lehetett, legalább magát oltalmazni akarta, az ablakhoz egy asztal megé ugrott, hogy ez első rohanás ellen azt oltalom gyanánt használja. Szorongattatásában megragadá az asztal-fiókját, és kirántá, mellyben egy pár pistolyt szemléle meg, ezeket tüstént kezébe ragadván, a' gyilkosokra tartá. Ezek még is meg nem ijedének, hanem tovább szorongaták. Ek-

kor elsüté a' pistolyt, 's az egyik haramiát vállán megsebesité; a' másik, mivel talán meg sem volt töltve, el nem sülvén, azzal a' másikat úgy üté föbe, hogy a' földre rognék. Tsak hamar kitoré az ablakot, az útszára ugrék, és lármát üte. Tüstént parasz-
tok érkezének, és elfogák az álorczás haramiákat. Mennyire elbámult az utazó, midőn az álorczásokban saját inasát, és kotsisát megisméré. Ők egy parasztnál valami félen eső helyen szállást fogadtak volt gonosz szándékoknak végrehajtására. Kutyáját, az ő húséges őrzőjét, elsikkasztották, hogy urokra annál könnyebben reá eshesse-
nek: A' gonosztévőket tüstént által adták az igazságnak; de az Úr ijedtsége miatt megbetegedett.

Soha sem kell a' matskának hinni.

Bremában nem rég egy ifju ember meg akará látogatni barátját, ki egy félen útszában lakott a' legfelső emeletben. Midőn a' garáditson menne, keserves jajgatást hallá. Ez nagy figyelmet gerjesztett benne; felmene tehát a' második emeletre, honnét a' keserves sírás hallatszott. Felnyita hirtelen egy ajtót, és mit láta? egy gyermeket két matska által iszonyu módon öszve marczangolva. Egyik éppen a' nyakán ült, és keservesen harapta, a' másik mellyén volt, 's ott dolgozott, szaggatván a' szegény gyermek' húsát. Tsak igen kemény ütésekkel és minden erejével tudta az idegen nagy

nehezen a' gyermeket megszabadítani dühös ellenségeitől, mellyek még a' fiatal embert is meg akartak támadni, 's magokat erősen védelmezték. És mi volt oka ezen véres történetnek? Egyik matskának kölykei voltak, és a' gyermek, szülőjinek távolléte alatt, időtöltésből a' matska-kölykeket gyakran elszedte ágyokból tréfa-üzés kedvéért, hogy az anya felfogván szájába, azokat ismét vissza vigye. A' matska ezt egyszer vagy kétszer megtette; de azután olly mérges lett, hogy a' gyermeket megtámadná, és a' közel lévő kandur is segítségére ment társának; 's így a' két hütelen házi állat a' szegény gyermeket majd megölte. (A' matskát nem lehetett még eddig teljesen megszelidíteni).

A p r ó s á g o k.

A' Londoni Udvári Újság így szól: Hibás vélekedés volna azt hinni, hogy ha a' Kenti Herczegné megtalálna halni, minekelőtte (leánya' nevében) a' Regenségre jutna, Cumberlandi Hg., mint a' kir. családnak legöregebb tagja, lenne a' Liskorú Királynénak gyámattya. Minthogy Hannoverában az Asszonyok ki vannak a' thronustól zárva, szükségképpen midőn Victoria K. Hg. Asszony az Angol kir. székre ül, Cumberlandi Hg. akkor Hannoverai Király lenne I. Erneszt nevé alatt, 's akkor következésképpen semmi személyes köze sem lenne Anglia' országos ügyéhez.

Nov. 30dikán a' rendszabás szerént, végbement Londonban a' királyi tudományos Akademia' Előülőjének választása Gilbert Dávid Úr' helyébe. Sussexi Hercege, és Dr. Herschel voltak candidálva. Az első nyerte el ezen díszes hivatalt.

A' kendert olly lággyá lehet készíteni, mint a' gyapott (pamuk), ha azt erős lugban — melly mésszel vagyon készítve — jó sokáig áztatja az ember, azután több ízben megléhelli, tiszta vízben kifőzi, és végre a' napon megfejeríti.

S. A. Újhelyből írják: két esztendő előtt, 1828. Februariusban N. Razvágyon a' Helmecki Plébánus (kinek filiálisa N. Razvágy) eltemetett egy Kiss Mátyás nevű odavaló lakost, a' ki 115 esztendős volt; feleségével 75 esztendeig élt, kit mint 18 esztendős leányt vett vala el. Az asszony az idén halt meg 93 esztendős korában. Mind ketten egész életökben egészségesek voltak. A' férj Báró Reviczkynénél kertész volt.

M e s e:

Nagy ennek ereje, a' sarat szikkasztja,
 És a' szikkadt vaját akkor elolvasztja,
 Az elvetett magot felfelé huzgálja,
 De a' buja plánta merón ki nem állja.

Jegyzet: A' 49dik számbeli Rejett szó: Fedél.

N° 51. 52.

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K

1 8 3 0.

Fáji Muzsikai Akademiák.

Ezen muzsikai Egyesületnek egyik tagja T. Újfalusy Mihály Úr, a' következőt közlé velünk: A Tudományos Gyűjtemény czimű Havi-írásnak folyó esztendei 4dik kötetében foglalt Magyar Muzsika' története' első Toldalékjának következésében van szerentsém a' Magyar Hangászat' körében egy nem annyira új, mint a' Hazának nagyobb részeiben még eddig ismételten Muzsikális Akademiáknak már több esztendők óta fen állását, virágzó állapotját, és annak Tagjait, a' hazai közönség előtt nyilvánossá tenni. Ezen Hangász-Karnak előülője a' Helységnek földes Úra: Méltóságos Gróf Fáji Fáy István Úr, egyszer'smind ezen Akademiáknak igazgatója is, a' tisztelt Gróf a' Muzsikai mesterségnek tökéletes értője, és azt ritka ügyességgel igazgatja. Ezen Akademiáknak tagjait esztendónként három ízben hívja egybe díszes Levelek által a' Gróf, azokat Ts. Abaúj Vármegyébe helyezettett Fáj Helységében lévő ősi Kastélyába, nyájas Magyar szívességgel, fű-

szerezett megvendégléssel szokta elfogadni. Minden Akademia négy egész nap szokott tartatni, melly idő alatt Európának legghiresebb compositorjaitól való mind régi, mind új classicus darabok szoktak elő adatni olly tökéletességgel, hogy nagyobbal kívánni sem lehet. Ezen négy napnak kellemeit a' Gróf házi Ur felette neveli a' tűzi játék által, mellynek készítéséhez öreg szolgáji közül egyik felette nagyon ért, és pompás estvéli mulatságot szokott szerezni.

Ezen Mu'sikai Akademiáknak Tagjai résszerént diletánsok, résszerént rendes Hangászok; a' diletánsok között legnevezetesebbek: a) Méltán első helyet foglal maga a' Director Gróf, ki Fortepiánón mint vezér mu'sikai műszeren a' várakozást feljúl haladó jeles tehetségénél fogva bámulásra méltó remek módon játszik, mellyhez különösen értő talentomát mind a' kar igazgatásában, mind pedig a' mesteri Sólókban, lelkesen kitünteti, felette érzékenyen játszik, és képzelhetetlen újjainak sebessége, méltó a' virtuosus névre. b) Ts. Selyebi Tiszta Károly Ur több Ts. Nemes Vármegyének Táblabirája, különösen említést érdemel az operális darabokban olykor előforduló Olasz szabású kellemetes hangú éneklésére nézve, lakik Abaújban. c) Ts. Jászói Berczik Imre Ur több Ts. Ns. Vármegyének Táblabirája, ki a' general bassusban nagyon járatos lévén, jó szerző, az Akademiáknál Guitárron játszik, és ezen

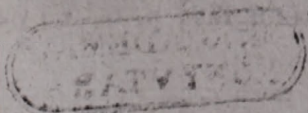
kedves muzsika-szerszámon, mellyen ugyan sok a' játszó, de kevés a' virtuosus, nagyon tökéletesen játszik; lakik Kassán. d) Leeb Eduard Ur, Po'sonyi születés, most Kassai lakos. Ha Paganinit, és Ródét kivesszük, nehezen fogunk egész Európában tsak hat hegedúst is találni, kinek olly vonása legyen, mint ő néki. Ezen Akademiáknál első solo principalis Violinista, és annak valóban ragyogó gyémántja; valamint a' hajnali tsillag az ég' karimáján fényével minden tsillagot feljúl túl: úgy ő is ha Sólóját elkezdi, mindegyik más tagot messze feljúl halad; képzelni sem lehet azon tisztaságot, és érzékenységet, mellyel játszik, rettentő a' sebessége, mindent prima fronte játszik, és ha valaha valaki megérdemelte homlokára a' borostyán-koszorút, bizonyára ő a' maga nemében legjobban. Finom igazi Kremónai hegedúje érdekesebb tulajdonosnak kezébe nem juthatott volna. e) Steinhübl Lajos Ur Eperjesről Solo flautista, és concertista, kellemetesen játszik. f) Lisz János Ur Ts. Szathmár Vármegyében Chirurgusi hívatalt visel (atyafija ama Párisban elhíresedett ifjú Lisznek) már ifjabb esztendejiben is Pesten, és Bétsben a' hegedút pontos theoria szerént tanulván betses Hazafi indulattól vezéreltetvén, magát tsupán a' Magyar nótáknak játszására áldozta, és a' legnagyobb tökéletességre is vitte, mind az érzékenység, mind a' mesterség megvagyon játszásában, kivált a' fris

magyarokban soha olly nem született, nem is fog születni egy könnyen. Az Akademiáknál magyar Solo játékos, és jeles Magyar componista. (Béfejezése következik.)

A' vad állatok.

A' Bristoli vadas kertben (menagerie) Angliában a' minap olly eset adta elő magát, melly borzasztó lehetett volna. Egy vásárnap délben, midőn a' vadtartó helyeket egész Angliában bé kell zárni, az egyébként szelíd, és jól megtanított elefántnak kedve érkezett, talán unalomból, kaliczkájából kitörni, és egy kevéssé a' vadas helyen körül tekinteni. Hihető, a' majmok inderkedtek vele, mert ezeknek kaliczkáját felforgatta, úgy hogy három Pávián meg is szabadult. Itt boszut állván az elefánt, a' tigris is megtekinté. Talán az orrára tsapott a' tigris, mivel ennek is a' kaliczkáját felforgatta, és úgy öszve törte, hogy a' tigris kiszabadult. E' pillanatban minden állat felberzenkedett, a' madarak kiábáltak, az orosz lány ordított, a' medvék zörgették lánczaikat; a' rhinoceros rettenetes módon toppogott lábával. Meghallá Dervis asszony, a' vadas-kert' tulajdonosa, ki éppen akkor asztalnál ült, az irtóztató lázadást, és elküldé 12 esztendős leánykáját a' vadas-kertbe megnézni, mi történt. Az elefánt éppen akkor akara egy czikornyás bélyeget vonni orrával a' tigris' hátára, midőn a' leányka bélépett. E' pil-

lantatban a' rhinoceros is megszabadítá magát, és hátulról nehéz lépésekkel sétált előre. A' leányka a' vad-állatok közé kerüle, mellyek egyszerre mindnyájan feléje fordúlának. Ez ijedtébe, és hamarjába egyebet nem kaphatott, hanem két vas serpenyőt, mellyekből a' majmokat szokták étetni; ezeket ő olly nagy erővel öszve veré, hogy a' nagy tsengés az allatokat valóságos félelembe ejtette. A' rhinoceros vissza ment ketreczébe, és a' tigris a' néző galeriára futott. Az elefánt tsendesesen maradt, és a' leányka kiszabadúlt. Nagy ijedtséggel elbeszélé annyanak, mi történt. Előszóllíták a' gondviselőket. Midőn ezek urkokkal, és fegyverekkel bémentek, már az elefánt a' maga ketreczébe sietett volt, 's egész testében reszketett, tudván, hogy ő légyen ezen nagy zavarodásnak vétkes oka. Hogy a' tigris megfoghassák, a' leányka' mesterségét ismét elővették, és a' serpenyők' kongására mindég lágyabb, és tsendesebb lett a' tigris, míg végre az urkot nyakába vetették, 's rekeszébe vezették. A' majmokat is befogták, de a' szegény gyermek úgy megijedt, hogy több ideig feküdt. Az elefánt gondviselője ekkor az ő istállójába mene, 's reá kiálta, mit tselekedett? Az elefánt hízelkedett neki orrával, 's mint a' gondviselő bizonyítja, az ő mimikájából értette, mintha ezt mondotta volna: „Engedj meg, kedves gondviselőm, többször nem tselekszem.”

A p r ó s á g o k.

S. A. Újhelyből írják: hogy azon vidéken f. e. Nov. 14dikén a' természetnek ritka játékát látták. Ez nap t. i. délután $3\frac{3}{4}$ órakor, midőn semmi felleg sem látszott, a' nap egyszerre halaványodni kezdett, sugárai mind elvesztek, azután vere-sedni kezdett, utóbb olyan lett, mint a' vér, szabad szemmel szüntelen, és minden alkalmatlan érzés nélkül belé lehetett nézni egész egy fertály óráig; továbbá kezdett veszni, és minden fénye elenyészvén, a' szem elől egészen eltűnt, noha ezen egész idő alatt legkissebb felhő sem látszott. Azóta mind eddig (Dec. 7dikén irták) fényes napot nem láttak.

A' minap Párisban a' polytechnikai iskolából két ifju egymással bajvivásra vete-medett tsak azért, mivel az egyik azt állította, hogy a' fejer liqueur egészségesebb a' veresnél, a' másik pedig ellenkezőt tartott! Ezen nevetséges, haszontalan veszekedésnek következése az lett, hogy egy derék 18 esztendőös ifju a' sirba szállott, a' másik pedig örökre szerentsétlen lett.

Párisban egy víz-művész jelent meg, kinek szökő kútai az embert álméködásra ragadják. Az elmésen készített tsók által ő a' vízből betüket tud kiugrasztni, p. o. I. L. F. (Első Lajos Fülöp); E. F. O. (Éljen Francia ország, sőt egész szavakat is formál a' víz-ugrás, p. o. Vives les Fran-

caises! A' Verszályi kertekben a' közönségnek nagy tetszésére mutogatta mesteriségét.

Londonban 1831dikre megjelent egy Kalendárium a' Dámák' számára. Ebben megvayon az esztendőnek 365 napja tisztán aczélra metszve, és nem foglal nagyobb helyet, mint egy férjfi-hüvelynek körme.

Londonban 1831ikre kiadtak egy zsebkönyvet ezen név alatt Virtuósusok szerentséje. Ebben 26 híres hangmesternek életírása foglaltatik. Sontag, Catalani, Paganini, La Blache, Rubini, és Pasta képei ékesítik. A' jövő esztendőre 28 Képirónak életírása vayon megigérve, ismét 6 képpel, és így tovább minden esztendőben a' művészetnek egy egy ágát fogják felvenni. Még a' szemfényvesztők, és kötélen tánczolóok számára is lesz egy Almanach; ebben lesznek: Philadelphia, Pinetti, Bosco; — Saqui asszony, Guerra Sándor, Coppini.

New-Yorkban Mälzel ismét egy új, nagy figyelemre méltó automat készített. Ez egy fejer-személyt ábrázol, ki hárfán játszik. Ezen figurának szépsége, kezeinek gyönyörű alkotása éppen olly nagy bámulásra indit, mint muzsika-játszásának pontossága, és kellemetessége. 1831. Augustusig ezen mesteri műv Londonba fog érkezni. A' Király 8000 font Sterlingen vette meg.

Mälzel most egy olly műszeren dolgozik, melly egy klavirozó leányt fog ábrá-

zolni. Ezt nála kiszegődték, különben nem fogott volna hozzá. Azt mondja ő, hogy a' ki egy hárfást készíteni tud, egy klavirozót fel sem veszen. — Már eddig elé Mälzel 167 automat készített, mellyek minden múzsika-szeren játszanak. Első próbáját tette Bétsban 1803ban egy trombitával, mellyet akkor Szász Tescheni Albert Herczeg vett meg. Mälzel Angliában, és éjsz. Amerikában masináji által 80,000 fornt. St. (800,000 forintot ezüstben) szerzett magának.

Párisban most az ékes viselethez tartozik óra-kults, és óra-golyók helyett kis tsengetyüket hordani az óra-lánczon. Minél több, annál jobb. Ki légyen tehát most a' valóságos gavallér, mindjárt a' tsengetéséről meg lehet ismérni.

Rejtett szó.

Állok négy tagból, az egészet Pápa vezérli.
Elsőm kedvest tesz, mert nélkül nem lehet ember.

Második elvesze már, hajdan volt; tiszteli népség.

Harmadik egyyét a' számnak foglalja magában.

Végsőmben laknak, várost szépíti, ha nagy van.

Bántfay Jó'sef
Iső eszt. Bölcsel.

Jegyzet: Az 50dik számbeli Mese:
Nap.

Mutató Tábla

a' Hasznos Mulatságok

1 8 3 0.

Második Félészttendejére.

I. Magyar Nyelv.

1. *Dallok.*

	<i>Lap.</i>
Fels. V. Ferdinándhoz	313
Köszöntő Nép-dal	169
Nemes Katona Jó'sef úr halálára	201
Nevendékeihez a' Haza	89
Öröm-ének a' N. Körösi Ref. Gymnásium talp-kövének letételekor	41
Öröm-vers N. T. Nováczky András Urnak	361

2. *Ódák.*

Fels. V. Ferdinánd Koronázására	257
Mélt. és Fő Tiszt. Horváth János Úrhoz	241
Mélt. Gróf Majláth Antal Urhoz	129
N. T. Jallosts András Urhoz	345
Öröm-Erzés	3
Örvendező-Versok M. Gyürky Pál Urhoz	49
Reverendissimo Domino Josepho Viszhoffer	177
T. T. Alber Nep. János' sír-boltjára	25
Tek. Roffi Borbély Gábor Úr' halálára	185

3. *Epigramma.*

A' Szép Rosz	337
--------------	-----

4. Magyar Nyelv-vizsgálás, Értekezések a' M. Nyelvről, M. Intézetek.

	<i>Lap.</i>
A' Királyi Universitás' Jubileumára készített értekezések, és munkák	113
A' Koronázás Rende	202 — 210 — 217 — 226 — 233
Dítséretes példa a' követésre	302
Enek-Intézet	260
Hazafiság' példája	67
Hazai Litteratúra	237
Hazai Tudományosság	33
Körösinek elrontott neve	14
Magyar Orvosi értekezés	320
Ó Gyállai Besse János útazásáról	57

II. Szép Tudományok, és Mesterségek.

1. P o ë z i s.

Esztergom' kivilágosítása'	281
Fels. V. Ferdinánd koronáztatására	209
Fő Tiszt. Külley János Urhoz	225
Honoribus Magnifici Domini Ludovici Schedius	297
Jobb otthon	105
Mélt. Grót Károlyi István Urhoz	393
Mélt. és Fő Tiszt. Jordánszky Elek Urhoz	265
Tek. Idősbb Vadasi Jankovich Miklós Urnak	377

2. Szép Mesterségek.

Féji Muzsika - Intézet	401
Figyelem - gerjesztés	326
Három remek kép Tomola Úr birtokában	164
Hazai Művészség Fels. V. Ferdinánd jel-képéről	228
Hazai Művészség Magyar Ország' Váraitól	289
Hazai Művészség nevezetes Magyarok' képeiről	164
Két Magyar Szín-Játszóné a' külföldön	342
Kolmann Réz-metsző	165
Magyar Országai régi Várak' képei	66

III. Természet-Tudomány.

A' Chlor' hasznai	16
A' Cultúra menetele	243
Aetna lávája alatt vastag jég, és hó	214
A' fog-fájás ellen	159
A' fülzúgás ellen	198
A' Nagy Körösi veres víz, és annak chemiai elbon- tása	282 — 390
A' nap' behatása a' metsző szerszámok élére	148
A' nyegés haszna a' betegeknél	61

	Lap.
A' siket-némákról	363
A' Szesz-italok	194
A' Szőlő	187
Az Epe-kórság' elterjedésének története	369—379—385—394
Az 1832-ben megjelenő üstökös tsillag	142
Babonás eset	254
Dinye	86
Eg-vi'sgálás	354
Elefánt-akoly Kelet-Indiában	286
Elmélkedésre méltó eset a' kutyáról	44
Gyomor-görts, 's annak okai a' rendetlen élet-mód- jában	35
Javallat az Epe-kórság ellen	308—358
Kigyó-por	367
Különös észre-vétel az ember' testéről	252
Mammut-tetemek	280
Nyavalya (cholera morbus)	205—266—270—310—317
Orvosi-Intés	366
Selyem-tenyésztés	294—359
Szem-gyógyítás dörzsölés által	127
Szerentsétlen próba-tétel	245
Természet-históriai észrevétel	109
Természet-históriai jegyzés	253
Tengeri tehény	123
Tudományos Észre-vétel	190

IV. Kézi, 's egyéb hasznos Mesterségek.

A' folyók ágyának tisztítása	74
A' Kendert megfőjériteni	342
Champániai bor	96
Egyiptomi órásk	14
Hogyan lehet a' posztó, vagy más szövet festékeit meg próbálni	77
Ternaux' sál-fabrikája	368

V. Házi, 's mezei Gazdálkodás.

A' dohos gabonának megtisztítása	374
A' földi bolha ellen	270
A' hangyák ellen	268
A' hangya-tojás' szedésének tilalma	12
A' Kártékony bogarak ellen	197
A' hold' befolyása a' takarmányra	373
A' Róz-termekenysége	375
A' Szántóvetőnek	237
A' trágyázás sikere az erdő tenyésztésre nézve	38
A' vizellet megrekedése ellen	279
Az almát sokáig eltartani	12
Eszrevétel a' borról	182
Hasznos trágya a' gyümölcs-fáknak	47

	<i>Lap.</i>
Hathatós szer azon föld-gőz ellen - mely a' hó alatt pusztítja a' vetéseket	54
Marha-orvoslás	150
Oenologiai Eszméltetés	137
Oltalmazó szer a' legyek ellen	39

VI. Új Találmányok, és Felfedezések.

Ember-szárnyak	279
Ferrier nevű ifju ember' találmánya	247—264
Hasznos találmány	195
Hasznos találmány a' farkasokra	246
Hívesítő üveg-piksisek	120
Kenyér Szalmából	244
Kömetsző és simító műszer	14
Moh-derekaly	122
Óra-gyertya	104
Sajt készítése champániai borral	104
Szem-orvoslás	64
Új műszer a' tolvajok ellen	272

VII Élet-Írások.

Az Algiri Dei	73—111
Chassé Generális	350
I. Lajos Fülöp Francziák' Királyának vizontagságai	153—161
Gróf Boigne Generális	97
Körösi Csoma Sándor	52
Lafayette Generális	273—299
Leonardo de Vinci	53
Mátyás Király mint a' tudományok' barátja	388
Néhai IV. György Angol Király	26
IV. Vilhelm	107
Rövid nemzetségi esmértetése a' Francia Udvarnak	123

VIII. Külömbféle Értekezések.

A' Fetskékről	238
A' selypesség' Professora	188
Az ideai rekkenő meleg időről	179
Brazilia ege, és természeti szépsége	290
Czivakodás az Angol, és Chinai Kereskedők között	4
Egy Levél Algírból	193
Érdemlett dítséret	65
Jutalom-Kérdés	261
Külföld szava a' Magyarokról	330—345
Párisban a' köz-tanítás' Tanácsának végzése	232
Stenographia	91

IX. Historiai, Geographiai, 's Statistikai nevezetességek.

Algír	6—21
Algír Mappája	9

	<i>Lap.</i>
Algír népessége	55
Állatok kórháza Szuratéban	69
A' Londoni polgárok Francziák	271
A' mostani Angol Ministerek' életkora	383
Anglia hajóji	272
A' Titterii Bei	207
Az Algíri battériákon találtatott ágyúk' száma	247
Az Algíri Deinek eddig fizetett adózások	70
Az Egyptomi Vice Király' böltés elintézései	99
Az Európai Katonaság' száma	189
Belgium' nevezetesebb városai lakósainak' száma	262
Első hold-fogyatkozás Chínában	216
Francia ország utóbbi történéfeinek rövid rajzolatja	314—321
Gyarmat a' Hattyúk vizénél	73
Grönlandia' keleti partjai	306
Hibás esztendő vetés	215
Hihető száma a' földkerekségén lévő külömbf. vallásu embereknek	17
Jegyzések Német-Alföldről	339
Kanada' népessége	192
Lófuttatás Orosz országban	106
Londonnak egyik része	191
Londoni költekezés	105
Nagy munka' kiadása Mexicoról	287
Német-Alföldi seregek	343
Olasz országban Angol utazók	271
Orániai Hg. Atyafisága	342
Orosz birodalomban a' lakosok' száma vallásaikhoz képest	214
Orvosi nevezetességek	229
Palermo népessége	168
Pulo Niasz szigete	292
Rövid út Angliából Kelet-Indiába	13
Statistikai ismértek' Chináról	221
Statistikai Jegyzések az Európai nagyobb Státusokról	87—93
X-dik Károly alatt kineveztetett Pairek	151
Világ-kerülő	158

X. Természet, és Mesterségbeli Ritkaságok.

A' Chinai Alakosok	252
Aetna hegyének kigyulladásai	58
A' koldús és kutyája	76
A' levegőben hajókázó Robertson	133
A' megéghetetlenek	278
Angouleme Hg. elloptott drágaságai	223
A' Novotserkaski Gymnásium ritkaságai	255
A' száraz gyökér kizöldülése két ezer esztendő múlva	55

	<i>Lap.</i>
A' szélvész után támadt halak	80
Atlás nevű ujság nagyság	120
Australia' különösségei	269
Az okos kutya	280
Észre-vétel	347
Európai Mumia	149
Feketén született, 's azután megfejtéredett ember	13
Felhő-oszlop	15
Földindulás Klagenfurtban	127
Friauli kéneső-bányában egy ember	168
Galamb-Pasta Páris és Amsterdám között	72
Hill János nevű ember' nagy kora	176
Hiron mellett Angliában talált állat	200.
Hosszu életű ember N. Razvágyon	400.
Káros befolyása a' részegségnek még a' hajba is	199
Kérődző ember	157
Különös malom	79
Különös nagyságú virág	357
Londoni drágaságokkal kereskedő	7
Nagy Hévmérő	128
Nagy emlékező tehetséggel bíró	215
IVdik György Király Koporsója	63
Nevezetesség Tschuggmall Jó'sefről	81
Pangallo Rozália nevű Asszony' nagy kora	167
Párisi törpe ember	8
Ritka természeti tünemény	90.
Tengeri-kigyó	286
Termékeny Asszony	72
Természet történelmi nevezetesség	135
Választó-piksissek	30

XI. Nemzeti Szokások, régi Épületek, 's Helyírások.

A' bika-viadal eltöröltetése	151
A' Cherokeezek' törvénye	183
Afrikai élet	45
A' Francziák bútsu-vétele Pompeji városától	247
A' Kanadai halászk	277
A' Muzulmánok gyűrűje	296
Angol Katonák' forma-ruhái	168
A' Párisi játékszíneken bérlett tapsolók, és füttyölők	167
A' Spanyol Paraditsom	46
A' tsók kriminalitás Angliában	56
Az Algiri Dei' Asszonyai Nápolyban	175
Az Ashantik' Királynak feleségei	312
Az ebédles' ideje Londonban	240
Caillie' utazásáról	140
Chinai szokások	15

Figyelmet érdemlő régiségek	100
Helyek' ismertetése	10
London útszáinak újmódi kirakása	287
Nevezetes régiségek	328
Opium-evés Török országban	121
Római régiségek	309
Temetkezési rendelések Heidelbergában	128
Vakmerő koldulás Arábiában	31
Vallásos vak-buzgóság	68

XII. Ritka Történetek, és elmés Apróságok.

A' gonosz emberek	397
A' hajdani Görög Tsászárok' egyik ivadéka a' Párisi revolútióban	151
A' hálnak rettentő ereje	150
A' híres Languedoci tsatornának származása	389
A' hú tseléd	174
A' képszobrok	29
A' leányok ritkasága	32
Algirban találtatott kintsek	48—105—159—167
A' Párisi rekeszek száma	263
A' sertések' vitésége éjsz. Amerikának pusztáiban	175
Ásiai történet-íráis	132
A' vitézek	219
Az Algíri ruházat	62
Az Algirból Franciaországba vitetett ágyu	262
Az elsült ravaszság	37
Az elszegényedett Király	344
Az elszökött Ex - Ministerek	325
Az Igazság	197
Azon nagy Gyémántnak viszontagságai, melly az Orosz Tsászári pálczát ékesíti	249
Bajnoki tettek	166
Bourbon-Conde Hg. testamentoma	215
Egy Angol fiúnak bajnoki halála	156
Egy haldokló ifjúnak levele	342
Egy Kép-írónak különös halála	341
Eladandó perek	199
Francia Országi gyűjtogatók	83
Gazdagindus	374
Gyöngy-halászat Ceyton szigetén	96
Gróf Survilliers protestál a' Bourbonak ellen	376
Háladatosság	85
Istentelenség, 's annak büntetése	285
Jutalom-kérdés az evésről	23
Kántoni nagy égés (Chínában)	224
Karpfänger Kapitány, és hajója	116
Kigyó szelidítő Magyar, Mexicóban	78

	<i>Lap,</i>
Londoni völegény	263
Lord Byron Görög Országban	334
Mac-Donough nevű helyben kiásott arany	192
Minden dolgok' vége	326
Nagy ebéd	271
Napoleon kotsija	24
Öszvekelni akaró két fejer személy	14
Peyronnet' Úr zsebkendője	332
Palignac Hg. elfogattatása	145
Rómában a' gyilkosság megszaporodása	231
Stael Asszony, és Sándor Tsászár	152
Saját tapasztalás	118
Soha sem kell a' matskának hinni	398
Xdik Károly Edinburgban	303
Vakmerő bátorság	22
Vicennes nevű éjsz. Amerikai hajó Tisztjének állítása	231

XIII. Mesék és Rejtett Szavak.

1. *M e s é k.*

Bú 368. — Epe 312. — Föld 112. — Levegő 184. — Mag 288. — Matska 336. — Menyasszony 88. — Nap 408. — Rész 248. — Vér 152.

2. *Rejtett szavak:*

Árnyék 376. — Balog 256. — Bárd 128. — Barlang 352. — Bércz 272. — Bika 120. — Burok 392. — Búza 296. — Csap-szék 48. — Eper 280. — Esperest 344. — Fedél 400. — Férfiú 360. — Ferdő 144. — Ferdő 304. — Földvár 32. — Fősvény, Ösvény 176. — Furó 232. — Fül 224. — Gyepő 16. — Halas 168. — Kalap 64. — Kolop 96. — Korpa 384. — Kürtő 56. — Lencse 80. — Maisa, Kúnságban 104. — Makó 40. — Mész 320. — Nadrág 264. — Nagy - kún - Kard-szag - Újszállás. 8. — Pánczél 136. — Pipa 216. — Pokol 240. — Szolga, szó, Olga 200. — Tag 160. — Testvér 208. — Tsermely 24. — Torok, Török 192. — Vadon 72. — Vendel 328.

G. TELEKIEK'
ALAPÍTVÁNYA

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA